IOAN HUDIȚĂ

JURNAL POLITIC

3 august – 31 decembrie 1945

ediție îngrijită de
Acad. Dan Berindei

AcademicA
comunicare.ro

JURNAL POLITIC

(3 august – 31 decembrie 1945)

– vol. XV –

Redactor: Lucian Pricop
Coperta: Sînziana Barangă

Editat cu spijinul Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică.
Tiraj: 200 de exemplare.
Preț de vânzare al unui exemplar (mai puțin adaosul comercial): 15 lei.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HUDIȚĂ, IOAN
Jurnal politic: 3 august – 31 decembrie 1945 /
Ioan Hudiță; pref.: Dan Berindei. – București:
Comunicare.ro, 2012
ISBN 978-973-711-396-2

I.Berindei, Dan (pref.)

342.36(498)" 1945"
821.135.1-94
94(498)"1945"

Copyright © Dan Berindei, 2012 pentru prezenta ediție.

IOAN HUDIȚĂ

JURNAL POLITIC

(3 august – 31 decembrie 1945)

– vol. XV –

Studiu introductiv, note și indice
de acad. DAN BERINDEI

Între 1997 şi 2011 au apărut următoarele volume
din *Jurnalul politic* al lui Ioan Hudiţă:

Vol. I, 1 ianuarie-13 octombrie 1938, Bucureşti, Ed. *Pro*, 2002
Vol. II, 14 septembrie 1938-30 aprilie 1939, Bucureşti, Ed. *Pro*, 2003
Vol. III, 1 mai-31 decembrie 1939, Bucureşti, Ed. *Pro*, 2004
Vol. IV, 1 ianuarie-6 septembrie 1940, Iaşi, *Institutul European*, 1998
Vol. V, 7 septembrie 1940-8 februarie 1941, Iaşi, *Institutul European*, 2000
Vol. VI, 9 februarie-21 iunie 1941, Iaşi, *Institutul European*, 2002
Vol. VII, 22 iunie 1941-28 februarie 1942, Bucureşti, Ed. *Lucman*, 2005
Vol. VIII , 1 martie1942-31 ianuarie 1943, Bucureşti, *Comunicare ro*, 2009
Vol IX, 1 februarie-31decembrie 1943, Bucureşti, *Comunicare ro* 2010
Vol. X, 1 ianuarie-25 august 1944, Bucureşti, *Roza Vânturilor*, 1997
Vol XI, 25 august-3 noiembrie 1944, Bucureşti *Paralela 45*, 2006
Vol. XII, 4 noiembrie-6 decembrie 1944, Bucureşti, *Domino(r)*, 2007
Vol XIII, 7 decembrie1944 - 6 martie 1945, Bucureşti, *Domino(r)*, 2008
Vol. XIV, 7 martie-2 august 1945, Bucureşti, *Comunicare ro*, 2011

Studiu introductiv

În vara anului 1945, rezultatele reuniunii de la Potsdam a celor trei mari învingători a produs deziluzie în rândurile partidelor istorice. Ghiță Pop a sintetizat situația prin aserțiunea că anglo-americanii au lăsat Europa „la discreția bolșevismului rusesc", iar Mihalache a declarat și el celorlalți membri ai conducerii Partidului Național Țărănesc că „singurul avantaj" pe care îl mai aveau era cel că se puteau plânge anglo-americanilor! Maniu și de asemenea Hudiță nu s-au alăturat fățiș acestei poziții, dar fără a o critica, ultimul mărginindu-se să remarce că trebuia evitat ca aprecierile pesimiste și critice la adresa anglo-americanilor să ajungă la „urechile lor". Maniu a adăugat că „americanii și englezii sunt singurii care ne pot ajuta să ne apărăm de imperialismul rusesc".

Cele câteva luni care s-au scurs până la reuniunea de la Moscova a miniștrilor de Externe au reprezentat o agonie prelungită a unei situații atunci ireversibile și din păcate pentru o jumătate de veac! Pe plan social-economic perspectivele erau înunecate. Schimbarea de la 6 martie 1945 era încă percepută de mulți ca un „accident de parcurs", dar treptat avea să fie considerată ca un moment de excepțională gravitate prin care se instaurase o nouă situație social-politică.

La aceasta se adăuga o situație economică în degradare, lucru care se datora ocupației străine, despuierii țării de bunurile sale, ca și lipsei de pricepere dar și de interes a guvernanților pentru a găsi remediile necesare. De asemenea, se instala o gravă perioadă de secetă. La 21

august, se nota în *Jurnal* „nu plouă şi seceta este cumplită"; o săptămână mai târziu, descriindu-se situaţia de la Fierbinţi: „Ialomiţa nu mai are apă, doar ici colo un ochi de apă de un metru, doi pătraţi ca suprafaţă". Şi mai gravă era situaţia în Moldova, unde urmările războiului continuau să fie prezente. În judeţul Baia, satele erau „ruinate", locuitorii cu casele distruse locuiau în bordeie şi aceiaşi situaţie se constata la Paşcani ori la Târgu Neamţ. În satul natal al lui Hudiţă, la Bogdăneşti, în fostul judeţ Baia situaţia era „mai mult decât tragică", după cum îi spunea profesorului fratele său Mircea.

Lipseau alimentele ori preţurile lor ajunseseră exorbitante. La 15 septembrie la Mangalia, care era şi ea ruinată de război, cu „case părăsite", lipseau „toate alimentele" în afară de peşte, neexistând „nici un restaurant şi nici o bodegă". Două săptămâni mai târziu, Hudiţă nota: „Lumea aleargă după alimente, făină, cartofi, legume, ulei, zahăr etc". În ceea ce îl privea, profesorul şi cu soţia sa s-au dus la Obor, unde au cheltuit 23 000 lei (deci cam o şesime din salariul lunar) pentru două coşuri de zarzavat şi struguri; iar la Crevedia de la cunoscuţi ai lor şi-au adus legume, cartofi, struguri şi must!

De la o lună la alta situaţia se agrava în această privinţă. „Criza economică, nota Hudiţă la 29 septembrie, preocupă pe toţi. Trei sferturi din populaţia Capitalei n-are încă lemnele de foc pentru iarnă şi ea bate la uşă. Lipsesc alimentele, legumele, cartofii, zahărul, uleiul, făina de grâu şi de porumb". Peste o lună, altă notaţie: „Făina albă a dispărut de pe piaţă. Iar mălaiul se găseşte foarte greu şi a ajuns la preţuri exorbitante". La 11 noiembrie, se consemna faptul că la Iaşi „lipseşte şi mămăliga"! Preţul cartofilor pe care şi i-a comandat Hudiţă la Crevedia a ajuns la 18 noiembrie la „neauzitul" preţ de 600 lei kg! În această conjunctură , Ioan Hudiţă a trebuit să renunţe la invitarea

multor cunoscuți și să „suspende" prânzurile „cu persoane străine" din cauza greutății aprovizionării și a prețurilor „astronomice"!

Spre sfârșitul anului, în preajma Crăciunului, Josef Karmitz, patronul firmei „Standard", dar și prietenul său, a dăruit profesorului 1 Kg de cafea, o colonie și trei săpunuri cadum - „lucruri care lipsesc complet din comerț" . A fost o consolare, după ce la Economatul Universității n-a găsit nici zahăr, nici făina și nici ulei! Mai importante au fost însă darurile aduse de vărul său Vasile Spiridon - 3 Kg de brânză și 3 de vânat! - și cele primite de cunoscuții săi din Crevedia – o pulpă de porc și carne de vită.

O altă problemă cu care se confrunta societatea românească în ansamblu era cea a încălzirii și a combustibilului. La începutul toamnei, marea majoritate a locuitorilor Capitalei nu avea lemne de foc, dar acestea lipseau și din alte părți ale țării. La Tecuci nu existau. La București, la Universitate nu au început cursurile, deoarece din lipsă de păcură nu se puteau încălzi sălile de curs; la examene studenții stăteau cu paltoanele pe ei! Dar și locuința lui Lupu a fost lipsită din aceiași cauză de încălzire, spre sfârșitul lunii noiembrie, iar la 11 decembrie s-a anunțat vacanța școlilor de la 20 decembrie „tot din cauza lipsei de combustibil" , în ziua următoare, examenele de la Facultate s-au ținut la liceul „Regina Maria", „într-o sală încălzită". În privința profesorului Hudiță, în baza împrumuturilor contractate, el a achiziționat un vagon de lemne cu 142 000 lei, la care s-a adăugat tăiatul (25 000 lei) și căratul și stivuitul (8000 lei).

Fenomenele de inflație se accentuau și de asemenea se înregistra descreșterea valorii salariului față de prețurile în accentuată creștere. În situația dată, se introduc cartele pentru pâine; „aici am ajuns!", exclamă profesorul. *Jurnalul* lui Ioan Hudiță furnizează în această privință date

concrete edificatoare. Ca profesor universtar, el beneficia de 165 000 lei, la care din noiembrie 1945 avea să se adauge 200 000 lei pe fiecare lună dintr-un fond împrumutat Universității de Banca Națională a României. Salariul putea acoperi o treime din cheltuielile lunare. La 26 septembrie, profesorii Dimitrie Marmeliuc şi Ştefan Ciobanu mărturiseau acest lucru lui Hudiță, deşi cheltuiau cu „mare economie", dar în ceea ce privea pe Hudiță, încă din august 1945 leafa sa nu-i ajungea decât „pentru 6-7 zile". În decembrie, referindu-se la sumele pe care le primea de la Universitate, a ajuns să exclame: „Dar ce poți să faci cu acești bani fără valoare"! În situația în care se afla şi fără îndoială sperând optimist...şi utopic în mai bine, a contractat un împrumut de 500 000 lei de la Banca Ardelerană, girându-l Teodor Roxin, colegul său de partid. Domocoş i-a împrumutat fără termen 300 000 lei, iar Aurel Leucuția i-a dat 1 300 000 fără termen pentru a-şi achiziționa un nou aparat de radio (pe care avea să plătească un milion de lei!).

Fără îndoială că noua sa sa situație materială a dus la restrângerea cel puțin parțială a activității „mondene" a profesorului, care trebuit să restrângă invitațiile la masă ale rudelor, cunoştințelor şi chiar a colegilor de partid. Cu toate acestea, ele mai aveau loc şi în acelaşi timp, la rândul său Hudiță a continuat să participa la mese oferite de prieteni, colegi sau de partizani politici (Petrică şi Marioara Mihăilescu, frații Karmitz, generalul Ilcuş, Aurel Dobrescu, Nicolae Şerban, Ştefan Ciobanu, Domocoş etc), deplasându-se, între altele, la via de la Valea Călugărească a profesorului Lupu, fratele doctorului Lupu. Şi-a îngăduit şi câteva zile de concediu, în septembrie, la Mangalia. De asemenea, profesorul s-a deplasat în două rânduri la Beuca, în județul Teleorman, la moşia cuscrului său, în *Jurnal* descriind viața pe un mic domeniu, în ultimii ani de existență a acestui tip de proprietate agrară.

În afara activității politice, Hudiță își urma profesiunea de bază, ținând cursuri și asigurând susținerea examenelor și totodată ducând o luptă de rezistență în cadrul Consiliului Facultății de Litere și Filosofie și împotrivindu-se mai ales la transferul din provincie în Capitală ale unor cadre didactice care aleseseră calea colaborării cu noul regim instalat la putere la 6 martie 1945. Convorbirile sale cu colegi, cu prioritate a celor ezitanți sau capitularzi, sunt consemnate în *Jurnal*, fiind efectuate la catedră, în timpul consiliilor, la „Capșa" sau la mesele oferite de unii colegi, mai ales de profesorul Nicolae Șerban. Aceste întâlniri îi ofereau și ocazia „ridicării moralului" celor șovăitori sau care trecuseră de partea guvernului Groza. Interesante sunt convorbirile cu George Călinescu.

Lipsit personal de avere, Hudiță nu avea motivațiile unora dintre colegii sau cunoscuții săi, care credeau că prin colaborarea lor aveau să înlăture „fulgerele" ce-i amenințau. Dimpotrivă, dădea dovada unei puternice rezistențe morale, sprijinită și de optimismul său care începea însă să cedeze în fața realității! Lui Gheorghe Brătianu i s-a confiscat moșia Răteşti sub învinuirea voluntariatului său pe Frontul din Răsărit. Mihalache se vedea și el amenințat din aceleași motive. Invitat cu mai mulți colegi de Gheorghe Brătianu pentru a-i da sfaturi referitoare la situația și perspectivele sale, el l-a sfătuit să plece peste hotare! Presa de partid era supusă unor „persecuții intolerabile" și de asemenea s-au produs și „câteva arestări". Acestea s-au intensificat după puternica manifestație care a avut loc la 8 noiembrie 1945, când ziarele au publicat „lungi liste" a persoanelor care urmau să fie supuse anchetei Parchetului. Însuși Ioan Hudiță a fost chemat să dea o declarație maiorului Iorgu Popescu (și apoi și Maniu!), deși nu participase la manifestație. Se mai adăuga urmărirea bucovinenilor și basarabenilor, unii

dintre aceştia trebuind să plece în Uniunea Sovietică, situaţie calificată îndrituit în *Jurnal* drept „tragedie".

Jurnalul lui Hudiţă urmăreşte evoluţiile politice interne pe fundalul celor externe. Declanşându-se greva regală, se aştepta ca soluţia să fie dată prin retragerea de la putere a guvernului Groza, ceea ce nu va avea loc. Era limpede că lupta ce se dădea nu se mărginea la conflictul dintre monarh şi un prim-minitru recalcitrant, ci se încadra raporturilor dintre ele ale marilor puteri învingătoare. În această privinţă, notaţiile profesorului Hudiţă reflectă iluziile şi deziluziile sale, care aparţineau însă în mare măsură celei mai mari părţi a românilor şi în primul rând forţelor politice situate pe poziţii naţionale.

Prin ele se poate reconstitui evoluţia evenimentelor în optica unui om politic al vremii, cu speranţe, dar şi mai ales cu iluzii. Hudiţă a urmărit evenimentele interne situându-le necontenit în cadrul internaţional. El a sesizat contradicţiile anglo-americanilor, datorate în primul rând opoziţiei americane faţă de imperiile coloniale, inclusiv sau chiar în primul rând cel britanic. A înregistrat, cu puternicele sale ecouri, momentul lansării celei dintâi bombe atomice, descrind reacţiile interne ale politicienilor, dar şi cele ale oamenilor în general.

Politica independentă a lui de Gaulle nu se bucura de susţinerea lui Hudiţă, datorită apropierii pe care generalul a făcut-o iniţial faţă de Moscova şi a tensiunilor sale cu americanii. De la Paris scrisorile primite de la Nicolae Herescu şi la Bucureşti conversaţiile sale cu Raymonde Odobeşteanu alimentau informaţiile profesorului referitoare la evoluţiile franceze, el ajungând până a scrie că Franţa reprezenta pentru el „o imensă decepţie"!

Dar marea putere vecină era firesc cea dintâi în vizorul său. Intrarea Uniunii Sovietice în război cu Japonia

„pe ultima sută de metri" a fost înregistrată negativ. Dar, totodată, atenția lui Hudiță s-a îndreptat în permanență spre comportamentul Uniunii Sovietice în spațiul pe care ajunsese să-l domine, el semnalând ridicarea de fabrici în Polonia și mai ales pretențiile referitoare la teritoriul Prusiei orientale. Lucid, doctorul Lupu spunea la mijlocul lunii august că „Moscova este hotărâtă să joace cartea tare de tot, fiind sigură că anglo-americanii nu vor face nimic mai mult decât să protesteze"! Neclintit pe poziția sa de negare a zonelor de influență, Hudiță continua să susțină că nu era vorba decât de „zone militare", argument pe care-l folosea ca o pavăză împotriva politicii imperialiste sovietice! Dar printre alții, inclusiv din P.N.Ț., atât Gheorghe Brătianu cât și Mihai Romniceanu se pronunțau pentru ființarea „zonelor de influență"!

Optimismul lui Hudiță în aprecierea cadrului internațional apare uneori afectat în *Jurnal* de deziluzii! "Încep să mă tem, nota el la 27 august, de nepriceperea politică a Washingtonului, care pare a se angaja pe drumul concesiilor și al jumătăților de măsură"; mai adăuga că atât el cât și Maniu aveau „îndoielile noastre, însă nu ne putem descuraja cadrele partidului și opinia publică". El lua act de încrederea manifestată de colegi ai săi din partid față de evoluția evenimentelor, dar nota în *Jurnal* că americanii vor sfârși prin a fi „detestați de toată Europa pentru nepriceperea lor politică". Între timp, fruntașii partidului își manifestau convingerea că sovieticii „vor ceda", chiar Maniu remarcând după o vizită la Știrbei, la 8 septembrie, că „rușii sunt rău încolțiți".

Evenimentele n-au evoluat însă în sensul dorit și așteptat de Maniu și de cei din jurul său. Până la urmă, reuniunea de la Londra a miniștrilor de externe a fost un evident eșec. Iluziile multora și în primul rând ale lui Hudiță au continuat să fiinţeze. El a comentat eșecul de la Londra –

unde avusese loc, potrivit lui Cornel Bianu, o „ceartă teribilă" între Dulles şi Molotov – spunând şi scriind la 4 octombrie că „Aliaţii nu s-au înţeles cu ruşii şi aceştia vor trebui să cedeze, fiindu-le demascate la timp intenţiile de cucerire"! Pe drept cuvânt, doctorul Lupu îl făcuse „optimist incorigibil", iar Gheorghe Brătianu afirmase peste două zile că sovieticii „ar putea să câştige partida", când tot el susţinuse, în contradictoriu cu Hudiţă, existenţa „sferelor de influenţă".

Criticând pe preşedintele Truman pentru comportamentul său „slab politic", Hudiţă aprecia însă fermitatea lui Byrnes şi a lui Dulles, semnalând, între altele, decizia lui Byrnes de a trimite în Bulgaria şi România pe ziaristul Mark Ethridge. Cu tot rezultatul necorespunzător de la Londra, Barbu Ştirbei susţinea la mijlocul lunii octombrie că sovieticii trebuiau să cedeze deoarece se aflau „într-o mizerie economică de nedescris". Negel manifesta şi el aceiaşi opinie, câteva zile mai târziu, chiar optimistul Hudiţă calificând cel al lui Negel „poate puţin exagerat"!

Inaugurarea activităţii noii Organizaţii a Naţiunilor Unite în Statele Unite a oferit lui Ioan Hudiţă prilejul de a califica marele stat de dincolo de Ocean, ca fiind „desigur foarte puternic şi bine intenţionat, însă fără pricepere politică corespunzătoare forţei sale economice".

Situaţia din Germania şi Austria, unde potrivit ministrului de externe al Marei Britanii fiinţa „o mare anarhie, o lipsă totală de libertate şi o foamete cumplită", fiind vorba evident mai ales, dar nu numai, de zonele sub ocupaţie sovietică, dar şi lansarea în presa internaţională a ipotezei unui al treilea război mondial, ca şi decizia Statelor Unite de a păstra secretul bombei atomice, îngrijorau. Totodată, Berry a declarat lui Hudiţă la 30 octombrie în privinţa sovieticilor că „Byrnes şi Dulles sunt decişi să-i înfrunte chiar militar, dacă nu renunţă la planurile lor". Dar

numai peste câteva zile, Hudiță nota în *Jurnal* că metodele americane „blânde şi curtenitoare faţă de dictatorii de la Kremlin nu sunt semne bune nici pentru noi" şi două zile mai târziu critica declarațiile „frumoase" ale oamenilor politici britanici față de „nişte bandiți ordinari"!

În ultima lună a anului 1945, problemele internaționale nu lipsesc din *Jurnal*. Atenție este dată crizei politice din Franța, când Hudiță manifestă aceiași poziție critică față de generalul de Gaulle, dar se arată partizan al lui Bidault, ministrul de externe, considerându-l un „adversar al expansiunii sovietice în Europa". Interesant este memoriul adresat preşedintelui Truman de generalul Eisenhower referitor la situația din Germania, sintetizată prin „demoralizare, sărăcie, mizerie, epidemii în creştere, lipsă de combustibil pentru foc", nedeschidere a şcolilor din cauza frigului şi o industrie lucrând la 5-7 % din capacitate! Importante sunt şi informațiile lui Cornel Bianu de la Londra referitoare la divergențele anglo-americane privind coloniile, Palestina şi Orientul Mijlociu, ca şi cele franco-engleze referitoare la Siria, Liban, Palestina, dar şi la coloniile franceze. Tot Bianu informa pe Maniu că America „nici nu vrea să audă de un conflict militar cu Sovietele" şi că se întemeia pe viitoarea activitate a O.N.U.-lui. Între timp, profesorul C.C.Giurescu, revenit din Turcia, l-a vizitat pe Hudiță şi realist i-a declarat că „dacă vrem sau nu, ruşii vor câştiga partida în conflictul lor cu anglo-americanii".

Noua reuniune a miniştrilor de externe de la Moscova a fost anunțată începând de la 15 decembrie sub auspicii îngrijorătoare. Tătărescu îşi exprima convingerea, la 2o decembrie, că „Sovietele sunt stăpâne pe situație şi anglo-americnaii au capitulat definitiv în fața lor". Cam aceleaşi concluzii le exprima şi Josef Karmitz în ziua următoare, reproducând lui Hudiță informațiile primite de la fratele său de la Paris: „La Washington domneşte

convingerea că ruşii vor câştiga partida pe toată linia", pentru a se evita conflictul militar, iar evreii de la Paris credeau că la Moscova anglo-americanii „vor capitula în întregime"! La rândul său, Hudiță nota: „Dacă americanii nu-i forțează pe ruşi să respecte Carta Atlanticului, restrângându.se pe frontierele lor vechi, îşi vor lua o mare răspundere morală față de peste 200 miloane de oameni".

Evenimentele aveau să se precipite. La 26 decembrie, Radio Londra anunța că la Moscova „miniştrii de externe s-au înțeles foarte bine asupra tuturor problemelor"! Încheierea tratatelor de pace a fost fixată pentu luna mai 1946, în guvernul Groza aveau să fie introduşi câte un reprezentant al celor două mari partide istorice şi el avea să fie recunoscut şi de anglo-americani. „E naivitate prostească, comenta acum Hudiță, sau nepricepre politică totală, vecină şi cu trădarea fără ruşine a frumoaselor promisiuni din Carta Atlanticului". În aceeaşi zi, Maniu avea să-şi exprime „marea decepție" pentru nerespectarea „asigurărilor" pe care i le dăduseră reprezentanții anglo-americani.

În ultima zi a anului, au sosit la Bucureşti ambasadorii Harriman şi Kerr. Notația pe care a făcut-o acum Hudiță este semnificativă: „Sunt naivi ori puțin le pasă dacă Sovietele vor pune mâna pe jumătate din Europa şi vor bolşeviza-o"! El mai adauga că nădăjduia că Dumnezeu „va deschide ochii anglo.-americanilor"!

Fără îndoială puternic în ceea ce privea susținerea sa de către un foarte mare număr de români, Partidul Național Țărănesc a avut în cursul celor cinci luni următoare încheierii reuniunii de la Potsdam şi problemele sale interne. Vicepreşedinții săi se găseau între ei în relații de adversitate şi aveau şi tendința de a nu se supune totdeauna lui Iuliu Maniu, deşi acesta beneficia de un evident şi

puternic sprijin popular. Mihalache ar fi vrut să preia conducerea partidului, deşi îşi dădea seama că voluntariatul său pe frontul din Răsărit îi crea probleme insurmontabile, iar pentru doctorul Lupu trecerea sa în fruntea partidului şi a unui nou guvern reprezenta o adevărată obsesie. Nicolae Penescu, secretarul general al partidului din toamna 1944, nu-şi îndeplinea sarcinile la parametri satisfăcători, în mai multe rânduri membri ai conducerii cerându-i înlocuirea. De asemenea, organizaţiile judeţene nu funcţionau peste tot cu eficienţa necesară, lucru datorat şi pasivităţii dar uneori şi a lipsei de curaj a conducătorilor lor, care mulţi dintre ei nu locuiau în judeţele respective. Totodată, au început să se înregistreze şi primele măsuri represive. Au fost înregistrate din ce în ce mai mare număr schimbări de atititudini. Hudiţă semnala cu regret înscrierile în ARLUS a unor apropiaţi ai săi, ca Grigore Popa sau profesorul ieşan Procopiu. Colonelul Marinescu, fratele bunului prieten al lui Hudiţă Petrică Mihăilescu, sub presiunea unor malversaţiuni proprii a intrat în bunele graţii ale guvernului Groza. Trecerea lui Sadoveanu de aceiaşi parte a baricadei, criticată atunci de propria sa familie, de ginerele său Costache Popa, fratele Emilei Hudiţă şi chiar de fiica sa Profira a reprezentat altă „dezertare" care a şocat. Hudiţă mai menţiona în *Jurnal* şi unii „academicieni oportunişti" - Gusti, Stoilov, Parhon, Danielopol – neţinând seama însă de vechea orientare de stânga a unora dintre ei, cazul lui Parhon. În privinţa lui Hulubei, Hudiţă îl descria iniţial „în expectativă", iar apoi cita cuvintele lui Grigore Popa despre amicul lor comun: „un oportunist şi nimic mai mult".

Maniu reprezenta ca un pol pentru fruntaşii partidului. Chiar la 4 august, deci imediat după încheierea reuniunii de la Potsdam, biroul partidului şi foştii miniştri din cabinetele Sănătescu şi Rădescu s-au strâns la preşedintele partidului, lui Hudiţă revenindu-i să prezinte

rezultatele de la reuniunea încheiată. Evident, el a insistat pe ceea ce era pozitiv pentru România -. încheierea tratatelor de pace, stabilirea de relaţii diplomatice cu foştii sateliţi, libertatea de circulaţie a ziariştilor străini în spaţiul lor şi perspectivele pe care le oferea noua Organizaţie a Naţiunilor Unite. Dar Hudiţă a mai menţionat că în comunicatul final nu au fost menţionate alegerile care se aşteptau în Polonia şi în România.

Problema transfugilor, a celor care părăsiseră partidul în perioadele anterioare de dictatură şi pe care Popovici şi Mihalache îi sprijineau să fie reprimiţi, Maniu şi Hudiţă opunându-se acestei soluţii, ca şi cea a doctorului Lupu, care din vreme în vreme, aflat sub influenţe din afara partidului, ameninţa cu retragerea sau cu sciziunea, făceau obiectul unor preocupări permanente ale conducerii. Lucrurile se complicau şi prin adversităţile care le avea Lupu din partea câtorva fruntaşi, ca Virgil Solomon sau Vasile Serdici şi I.M.Leon, unii dintre ei încercând în câteva rânduri să obţină înlăturarea lui. Mihalache, care se opunea şi el lui Lupu, avea şi el adversarii săi, mai ales printre ardeleni. Pe Maniu îl preocupa şi problema succesorului său la conducere. În mai multe rânduri, el a propus lui Hudiţă această succesiune, fără succes, profesorul invocând hotărârea sa de a părăsi echipa conducătoare a partidului şi de a-şi relua mai intens munca de istoric.

Periodic, cei din conducerea Partidului Naţional Ţărănesc se întâlneau la *Capşa* sau la *Continental* la câte un prânz. Alteori, se întâlneau pe grupe şi afinităţi la unii dintre ei, la Cezar Simionescu sau la Aurel Dobrescu. La 23 august 1945 a avut loc la *Continental* o masă de 200 de persoane, prezidată de Maniu şi Lupu, la care au luat cuvântul şi Ghiţă Pop şi Hudiţă, care în cuvintele lor au evidenţiat rolul partidului lor, iar Maniu a vorbit „o oră

încheiată". Cu aceste prilejuri, cei prezenți în local salutau sau chiar ovaționau pe Maniu.

Clubul Partidului Național Țărănesc din strada Clemenceau continua să fiinţeze şi acolo aveau loc şedinţe ale diferitelor organizații. Hudiță a întreprins în octombrie o călătorie în Moldova mergând la tatăl şi fratele său din Bogdăneşti, dar totodată făcând reunini de partid la Bacău, la Fălticeni şi la Roman, în locuințele şefilor de organizații.

Problema centrală era cea a guvernului. Demisia sa şi reintrarea în legalitatea constituțională era pentru partidul lui Ioan Hudiță principalul obiectiv şi de asemenea necontenitul subiect de discuție. Câteva zile după încheierea reuniunii de la Potsdam, pentru a consolida guvernul Groza, Uniunea Sovietică a decis reluarea relațiilor diplomatice cu România, acțiune despre care reprezentanții anglo-americani în Comisia Aliată de Control nu au ştiut nimic! Totodată, sovietici au pretins ca reluarea concretă a relațiilor diplomatice să aibă loc înaintea unei eventuale înlocuiri a guvernului în ființă, ceea ce oferea şi un pretext pentru prelungirea ființării cabinetului Groza.

Între Palat şi Iuliu Maniu dialogul se desfăşura neîntrerupt, Maniu deplasându-se la Sinaia pentru a conferi cu Regele; dialogul era întreținut şi prin întrevederi ce aveau loc între Dimitrie Negel şi Hudiță. La 5 august, Hudiță s-a deplasat la Sinaia pentru a duce şi preda memoriul destinat monarhului. Negel a venit la doctorul Jovin pentru a prelua documentul. Regele ar fi dorit ca anglo-americanii să asigure prezența în România, în perioada alegerilor, a câtorva unități, reprezentanții din Bucureşti ai celor două mari puteri declarând că nu vedeau „imposibilă" realizarea acestui proiect. Totodată, se înregistra o bună conlucrare la nivelul conducerii celor două mari partide istorice, care a ființat fără întrerupere, deşi Hudiță consemna în *Jurnal* aprecierile sale exagerat critice

şi uneori de-a dreptul nedrepte la adresa lui Gheorghe Brătianu, deşi ajunsese în relaţii de cumetrie cu acesta! Dacă nu s-a ajuns la un cartel electoral, în schimb întocmirea şi predareea aproape concomitentă a memoriilor a continuat, iar când s-a anunţat vizita lui Ethridge a avut loc o întâlnire pentru fixarea unei linii tactice comune a celor două partide.

În marea înfruntare care avea loc şi care de fapt era câştigată de partidul-instrument al cuceritorului, se înfruntau, în această perioadă de tranziţie spre deplina instaurare a puterii totalitare, acest partid infim la 23 august, dar care se dezvolta rapid cu sprijinul Moscovei şi partidul condus de Maniu. Celelalte forţe politice erau ori dependente de ele ori neînsemnate în marea partidă care se desfăşura. La 6 martie 1945 comuniştii preluaseră, direct sau indirect, puterea, dar conservarea şi consolidarea ei mai erau probleme deschise în condiţiile marei înfruntări ce se dădea pe plan internaţional între biruitorii lui Adolf Hitler şi ai sistemului pe care încercase el să-l instituie.

O anumită nesiguranţă continua să fiinţeze şi pentru cei care dobândiseră puterea în România. Nu se ştia cât de mult şi până unde aveau să tolereze cele două mari puteri vestice politica expansionistă sovietică, mai ales că preluarea puterii nu fusese urmarea voinţei naţiunii în ansamblul ei, ci în primul rând un act de voinţă abuziv al puterii ocupante şi în al doilea rând numărul susţinătorilor din interior fusese proporţional mult inferior celui al opozanţilor şi în parte exprimând doar o opţiune oportunistă la care oricând s-ar fi putut renunţa!

Hotărârile de la Potsdam dăduseră câştig de cauză ocupantului şi instrumentului său, dar nu era încă vorba de o soluţie definitivă. Oricând, era posibilă şi o răsturnare, care în fapt nu avea să se mai producă, dar care obliga la prevedere chiar pe biruitor! Mai exista şi necesitatea de a se

asigura, din punctul de vedere al celor care obținuseră puterea defășurarea unei perioade de tranziție, care nu putea fi evitată, în timpul căreia să fie pregătită perioada instaurării depline a noului sistem. Pentru acest lucru utilizarea unor „tovarăși de drum" se impusese încă din august 1944; lor li se adăugaseră, în martie 1945, liberalii care îl urmau pe Gheorghe Tătărescu, unul dntre cei mai înzestrați și clarvăzători dintre ei și micul fragment național-țărănist al lui Anton Alexandrescu. Dar pentru noua putere, eventuala ei asociere cu cel mai puternic partid al momentului, care era orientat spre cele două mari puteri contestatare a legitimității sale ar fi fost benefică.

În orice caz, este semnificativ că în perioada următoare Potsdamului, conducerea comunistă a căutat și o soluție intermediară a diferendului referitor la guvern. „Țintele" ei au fost doctorul Nicolae Lupu și apoi Ioan Hudiță, amândoi având de lungă vreme o orientare de stânga. Suprafața politică a doctorului Lupu era fără îndoială mai mare, dar conta și starea sănătății sale, în comparație cu tânărul și activul profesor.

La 8 august s-a produs vizita la Hudiță acasă a lui Gheorghiu-Dej, sosit seara, însoțit de Constantin Agiu, care intermediase întâlnirea. Vizitatorul a apărut „zâmbăreț și degajat". El a aruncat vinovăția atacurilor de presă la adresa lui Hudiță asupra lui...Ralea și Ghelmegeanu, știind starea conflictuală care ființa între acesta și cei doi.

Trecând la subiectul vizitei, a propus o înțelegere în vederea alegerilor și anume un acord electoral între cele patru partide susținătoare ale actului de la 23 august, constând în liste comune de candidați. Proporțiile propuse erau 20 % pentru minorități, iar restul de 80 % împărțite între cele două mari partide istorice 60 % și 40 % pentru P.C.R. și P.S.D. Hudiță a respins ideea listelor comune, iar cifrele sugerate le-a calificat drept „ridicole". Agiu a amintit

şi de eventualitatea unui război civil, iar Dej a declarat fără să ezite că numai ca „aliaţi" ţărănişti aveau să poată participa la alegeri! Hudiţă nota că nu fusese o ceartă, dar că fruntaşul comunist „trist, n-a mai insistat"!

Dar numai cinci zile mai târziu s-a produs o altă acţiune. De data aceasta, Ripoşanu, şeful de cabinet al lui Groza, a venit la Hudiţă, invitându-l la o întâlnire cu Groza la Athénée Palace şi spunându-i că primul ministru „nu poate face nici o mişcare fără ştirea lui Bodnăraş". Groza a repetat tentativa de atragere a interlocutorului său şi a pus şi el problema alegerilor, dar Hudiţă i-a replicat că o colaborare electorală era exclusă! În întâlniri cu fruntaşi ţărănişti ardeleni, Groza avea să încerce mai departe realizarea ţelurilor noii puteri.

Hudiţă interesa însă cu o anumită prioritate, datorată probabil orientării de stânga pe care o avusese profesorul în activităţile sale politice anterioare. N-au trecut decât trei zile de la „convocarea" lui Groza şi Hudiţă a primit vizita Anei Pauker şi a lui Vasile Luca. Era evident un „obiectiv" preţios în situaţia dată! Interlocutoarea sa i-a declarat că ei nu urmăreau o înţelegere cu P.N.Ţ -ul, ci *cu el*! Fără să se sfiască, i-a declarat – ceea ce avea, de altfel, să se adevereasca! – că alegeri nu vor avea loc „decât" dacă ei, comuniştii, aveau să aibă „certitudinea" câştigării lor! Hudiţă i-a respins propunerile, dar s-a arătat dispus la colaborare *după alegeri* (deci atunci când se aştepta ca partidul său să dobândească prin rezultatele electorale o poziţie de forţă!). Cei doi vizitatori au zâmbit „mânjeşte" şi întrevederea s-a încheiat! Repetatele tentative de atragere, ca şi propunerea colaborării electorale ascundeau şi o certă îngrijorare a celor de la putere. Aceasta se datora şi dorinţei de a se căuta să se împiedice contra-acţiuni din partea opoziţei. Când naţional ţărăniştii au hotărât să convoace o mare întrunire la Bucureşti, la 20 august, pentru a se sprijini

astfel poziția monarhului, Groza a cerut doctorului Lupu să se renunțe la ea, întrucât el avea să demisioneze. Deşi Maniu a acceptat acest lucru, demisia aşteptată nu s-a produs, iar relația dintre Rege şi guvernul refractar s-a tensionat la maximum; la 20 august, Maniu arăta că monarhul era „furios la culme" din cauza refuzului lui Groza.

Întemeiat pe sprijinul națiunii – Hudiță nota:"lumea e indignată la culme" - şeful statutului a refuzat să participe la solemnitățile de la 23 august şi a intrat în greva regală.

La 24 august, Hudiță s-a întâlnit cu Berry şi Stevenson, reprezentanții anglo-americani la Bucureşti, care au aprobat rezistența regală, au negat existența unor „sfere de influență" în relațiile dintre marii biruitori, iar Stevenson a mers până în a spune că „Hitler ori Stalin e tot una"! Maniu s-a arătat „încântat" de pozițiile interlocutorilor lui Hudiță, dar a şi tras o concluzie, care s-a dovedit optimistă, că pentru o soluție a situației trebuia aşteptată întrunirea de la Londra a miniştrilor de externe. Între timp, profitând de ambițiile lui Lupu, comuniştii şi interpuşii lor purtau şi negocieri cu el pentru formarea unui guvern, deşi în paralel şi Titel Petrescu manifesta veleități similare! Regele continua să fie „profund jignit" față de refuzul lui Groza şi se manifesta „ferm" în poziția sa, deşi Negel era sceptic, la 30 august, privind realizarea unei soluții în cadrul întrunirii miniştrilor de Externe de la Londra. La 7 septembrie, Maniu relata că Regele avea „asigurări formale din partea anglo-americanilor".

Deşi fruntaşii PNȚ afişau la 11 septembrie, cu excepția lui Lupu, optimismul lor, nu existau semne ale unei rezolvări rapide a impasului. La 3 septembrie, un comunicat guvernamental evidențiase faptul că nu va avea loc o retragere pentru a se face jocul lui Maniu şi lui Brătianu! În ziua următoare, plecau la Moscova Groza, Tătărescu şi

Voitec, la „tătucu Stalin", după expresia lui Hudiță. Dar, în aceiași zi, Hudiță era invitat la reprezentanța sovietică, unde Pavlov, care pleca, i-a prezentat pe Nicolschi, „tânăr interpret, evreu basarabean, licențiat în istorie" și chiar „"un istoric foarte învățat"! Pavlov i-a declarat că Uniunea Sovietică vrea în preajmă guverne „prietene" și nu „sfere de influență" și că nu vrea să se repete în România ceea ce se întâmplase în Polonia, unde se formase o „șleahtă reacționară". A conchis, pronunțându-se pentru susținerea guvernului Groza „până ce vom găsi o formulă mai bună pentru înlocuirea lui". A mers până acolo, încât a declarat că se va putea pune și problema unei declarații în chestiunea Basarabiei și a Bucovinei! Hudiță a respins atacurile la adresa lui Maniu și l-a asigurat pe Pavlov că va discuta problemele cu președintele partidului!

La 6 septembrie, Hudiță a primit vizita colegului său de partid Domocoș, care preluase Garajele Mihăiescu, dar și stabilise o foarte avantajoasă colaborare cu Nicolschi de întreținere a automobilelor sovietice. El i-a mărturisit lui Hudiță că Nicolschi îi spusese că România va fi „o nouă republică sovietică". În ziua următoare, Maniu a venit la Hudiță și i-a spus să continue discuția, deși nu putea fi vorba de o colaborare . În aceiași seară, Hudiță l-a vizitat din nou pe Nicolschi și între altele i-a ridicat problema proceselor răspunderilor, ca și cea a ținerii unor alegeri „absolut libere".

Între timp, Maniu discuta la Sinaia cu monarhul formarea unui guvern „de alegeri" și chiar efectuarea acestora „în toamna aceasta", iar cu liberalii se respingea ipoteza unui „bloc național", preferându-se cea a unei „colaborări" liberalo-țărăniste. Deși „indignarea tuturor e la culme", lucrurile stăteau pe loc , iar Anton Crihan, realist, dându-și seama că sovieticii refuzau să cedeze, susținea că doar prin forța militară se putea rezolva impasul.

Soluția mult așteptată nu s-a produs, iar tratativele de la Londra se prelungeau. În septembrie s-a discutat în două rânduri tratatul de pace cu România, dar la 2o septembrie Hudiță nota că începea să se teamă de rezultatele Conferinței de la Londra. Schuyler și Stevenson au cerut țărăniștilor un memoriu privind impunerea cu forța a guvernului Groza, pe care l-a pregătit Grigore Niculescu-Buzești. Deși în discuțiile lor, fruntașii țărăniști au ajuns la concluzia că nu va avea loc o ruptură între marii aliați, a fost totuși din nou auzit și glasul lui Anton Crihan, care susținea cu încăpățânare, dar având fără îndoială dreptate, că sovieticii nu aveau să cedeze decât „dacă anglo-americanii sunt hotărâți să le facă război".

Întâlnindu-se la *Capșa* la o cafea, Hudiță a discutat situația cu colegi ai săi de la Facultate. Spre sfârșitul lunii septembrie, chiar pesimistul Ghiță Pop susținea că sovieticii „au capitulat la Londra", dar în fapt evoluția lucrurilor arăta contrariul. Lupu, el însuși interesat, își informa colegii asupra aserțiunilor lui Pătrășcanu, care-i afirmase că guvernul avea să se retragă „dacă se poate asigura o formulă acceptabilă de toată lumea", dar mai spusese că alegerile aveau să aibă loc „la calendele grecești", dacă comuniștii nu aveau să fie siguri de a le câștiga, deci repeta formula Anei Pauker spusă lui Hudiță!

Maniu îl vizita pe Rege la Sinaia, care nu aștepta decât un semnal de la Londra pentru a cere din nou demisia lui Groza și în caz de refuz pentru a-l demite, înlocuindu-l cu un guvern „tehnic". Lupu și Titel Petrescu sperau mai departe fiecare că avea să fie viitorul prim-ministru. Provocat din nou de Pătrășcanu și de Ralea să accepte sucesiunea lui Groza, Lupu s-a dus la Dobrești la Mihalache, care a refuzat să părăsească pe anglo-americani intrând într-un guvern Lupu sprijinit de sovietici! Dar chiar la începutul lui octombrie, reuniunea de la Londra s-a

încheiat fără a se fi hotărât ceva „precis în chestiunile care ne privesc pe noi", cum nota la 3 octombrie Hudiță.

Având totuși mai departe ezitări referitoare la compromisul la care urmau să ajungă marile puteri, Partidul Comunist din România a continuat unele negocieri cu Partidul Național Țărănesc, urmărind formarea unui guvern comun, dar în care evident cel dintâi să fie dominant și mai ales să se participe la alegeri cu liste comune, care să asigure alegerea reprezentanților comuniști. Cerința aceasta n-avea însă nici o șansă de a fi acceptată, atunci când național-țărăniștii refuzau chiar și astfel de liste cu liberalii! La 1 octombrie, Constantinescu-Iași l-a vizitat pe Hudiță la Facultate, unde erau acum colegi și i-a pus din nou chestiunea colaborării sale cu P.C.R. Discutând stadiul negocierilor dintre cele trei mari puteri, Constantinescu-Iași i-a spus:"Tu te înșeli, dacă crezi că anglo-americanii vor face altceva decât să-i roage pe ruși și aceștia îi vor refuza politicos"!

La 9 octombrie Maniu a vizitat pe Rege, care l-a informat că anglo-americanii continuau să facă „o opoziție categorică" sovieticilor, dar că Stevenson îi recomandase totuși ca el să nu-i „bruscheze". Maniu îi ceruse monarhului „să refuze mai departe orice legătură cu guvernul Groza". Dar la 12 octombrie, Hudiță l-a întâlnit la Domocoș pe Nicolschi, reîntors de la Londra. Acesta îi prezentase situația după negocierile de la Londra, afirmând că anglo-americanii reluaseră vechea lor politică antisovietică! El îi repetase fruntașului țărănist că Uniunea Sovietică nu dorea la vecini decât guverne „prietenoase", dar că totodată era gata să înfrunte „cu armele în mână...reacțiunea internațională". Hudiță i-a replicat că era convins că un guvern rezultat din „alegeri libere" va urmări firesc să aibă bune relații cu marele vecin al României. Ghiță Kirileanu, sosit într-o vizită la București, îi relata, în ziua următoare, la

13 octombrie, că la Piatra Neamț se vorbea că Regele avea să fie fugărit din țară și că România ocupată de sovietici și cu Moldova de peste Prut vor forma o republică sovietică! La 16 octombrie a avut loc o nouă întâlnire cu Nicolschi, la Domocoș, care le-a oferit „un dejun suculent", când Nicolschi întrebându-l pe Hudiță ce se putea face, acesta îi răspunsese că Uniunea Sovietică trebuia să țină seama în România de poporul român și nu de guvern și să renunțe la bolșevizare!

Spre mijlocul lunii octombrie a ajuns la București vestea unei vizite în România a unui cunoscut ziarist american – Mark Ethridge – care urma apoi să transmită observațiile sale Departamentului de Stat, dar și președintelui Truman. Cele două partide istorice au luat act cu satisfacție de această știre și au trecut la pregătirea unor materiale prin care să se prezinte trimisului american informații concrete asupra problemelor cu care se confrunta România în acel moment, dar și la apropiata Conferință de Pace. Lui Hudiță și lui Gheorghe Brătianu le-a revenit sarcina întocmirii acestei informări.

Spre sfârșitul lunii octombrie, revenit iarăși de la Sinaia, Maniu informa că monarhul primise din nou asigurări de la reprezentanții anglo-americanilor „că rușii vor fi siliți să cedeze" și că în curând vor avea loc alegeri libere (la 20 octombrie Negel arăta lui Hudiță că Schuyler „l-a încurajat mult pe rege să reziste rușilor"). La 4 noiembrie, Berry l-a invitat pe Ioan Hudiță la o întrevedere cu senatorul american Claude Pepper, cu care s-a discutat inclusiv despre problema Herței. La rândul său, Maniu va avea la 10 noiembrie o întâlnire cu Schuyler și Stevenson, iar în ziua următoare, la Sinaia, a fost primit din nou de Rege, care s-a arătat „convins că rușii...vor ceda și criza politică se va rezolva rapid".

În realitate, săptămânile treceau și criza nu se încheia. S-a produs acum și intermezzo-ul vizitei lui Mark

Ethridge. La 19 noiembrie a avut loc sosirea lui Ethridge cu avionul. Maniu a făcut distribuția problemelor care aveau să fie discutate cu el de către fruntaşi ai partidului. La 20 noiembrie, ziaristul a fost invitatul Regelui la Sinaia, iar în ziua următoare a avut întâlniri cu Groza şi reprezentanți ai guvernului în funcțiune. La 23 noiembrie a urmat o lungă întrevedere a lui Ethridge cu Maniu, urmată de un dejun oferit la Ministerul de Externe de Tătărescu. După amiază, ziaristul s-a întâlnit succesiv cu Nicolae Penescu, Ghiță Pop, Lupu, Mihalache şi la sfârşit cu Ioan Hudiță. Ziua de sâmbătă 24 noiembrie a fost rezervată Partidului Național Liberal şi în primul rând lui Dinu Brătianu. Duminică şi luni 25 şi 26 noiembrie, Ethridge, însoțit de Virgil Solomon, de Virgil Solomon şi de Rică Georgescu, a efectuat o vizită la Braşov şi la Sibiu, plecând apoi la Suceava pentru a vizita mănăstirile. Însoțit de Mihalache şi de Rică Georgescu, trimisul american a trebuit să renunțe din cauza vremii proaste la excursia bucovineană pe care o plănuise, iar la Bacău s-a produs şi un atac împotriva lui Mihalache, constrâns să sară pe geam pentru a se salva! Revenit la Bucureşti, Hudiță l-a întâlnit pentru a doua oară pe ziarist pentru a-i expune o analiză a cauzelor celui de-al Doilea război mondial. La 28 noiembrie, Ethridge a fost din nou primit de regele Mihai, iar seara a avut loc o recepție oferită de generalul Schuyler în cinstea sa.

Vizita lui Ethridge a provocat o repunere în discuție a problemei unei deplasări peste hotare a lui Hudiță. Despre această călătorie se discutase şi înainte de Potsdam, dar şi în lunile următoare, ea negăsindu-şi însă o rezolvare din cauze materiale, trezorierul partidului Mihai Popovici susținând că nu putea procura fondurile necesare. Hudiță a şi lucrat la pregătirea materialelor referitoare mai ales referitoare la Transilvania, Bucovina şi Basarabia. Venirea lui Ethridge a

contribuit la redeschiderea problemei, ziaristul american recomandând lui Maniu trimiterea peste hotare a profesorului. Preşedintele partidului avusese o discuţie în această privinţă cu Popovici, calificată de Zaharia Boilă drept „ceartă".

La 30 noiembrie, Maniu a replecat la Sinaia, unde era invitat la dejun la Palatul Peleş, în ziua următoare. Reîntors, el a declarat lui Hudiţă că „Regele e foarte optimist şi aşteaptă răspuns de la Washington". În fapt, trecuseră patru luni de la reuniunea de la Potsdam, iar întâlnirea miniştrilor de Externe de la Londra nu contribuise la soluţionarea impasului. Nici puternica manifestaţie de la 8 noiembrie despre care apar interesante detalii în Jurnal nu a dus la o rezolvare a impasului.

Maniu se arăta pesimist la 4 decembrie şi-i cerea lui Hudiţă ca prin Negel să se determine Regele să recurgă la sprijinul rudelor sale regale. În aceiaşi zi, vizitându-l pe Negel, care dorea să fie viitorul prim-ministru, acesta îi spusese trimisului preşedintelui P.N.Ţ.-ului că monarhul „avea „asigurări de la americani" că „totul se va sfârşi cu bine" până la Crăciun. O scrisoare a lui Cornel Bianu, reprezentantul partidului la Londra, sugera însă lui Maniu realizarea unei înţelegeri cu sovieticii, profitându-se de presiunile exercitate de anglo-americani, dar fără să se conteze „pe un eventual sprijin militar". De data aceasta, Ioan Hudiţă nu s-a putut abţine de la o apreciere pesimistă a situaţiei: „Numai o minune ne mai poate salva"! A doua zi, a avut loc o „discuţie turburătoare" între el, Maniu şi Leucuţia. Preşedintele naţional-ţărăniştilor s-a arătat „ferm convins că niciodată Anglia şi America nu vor putea accepta consolidarea ruşilor pe Elba şi comunizarea Europei". Dar Hudiţă nota că el nu era tot atât de optimist!

Asigurările din partea reprezentanţilor anglo-americani continuau. La 6 decembrie, Schuyler îl liniştea pe

Maniu că „ruşii vor ceda" şi că până la sfârşitul anului noul guvern avea să fie constituit ca urmare a Conferinţei de la Moscova a miniştrilor de Externe a celor trei mari biruitori care, după Londra, urma să se întrunească la Moscova. Dar optimistul Hudiţă era acum... pesimist, el notând la 14 decembrie: „Peste tot trebuie să fiu optimist, chiar atunci când am motive puternice să fiu pesimist". Cu toate acestea, fruntaşii partidelor istorice nu realizau situaţia reală în care se aflau. La 19 decembrie, la prânz la Dinu Brătianu, „toţi sunt optmişti în privinţa Conferinţei de la Moscova". Dar, în aceiaşi zi, Domocoş relata lui Hudiţă că Nicolschi îi spusese că „degeaba îşi face iluzii Maniu, întrucât va avea curând o mare decepţie"! Cu câteva zile mai înainte, la 17 decembrie, Maniu îl anunţase pe Hudiţă că trebuia să plece la Paris, unde avea să găsească 50 000 franci. Acesta acceptase să solicite paşaportul, având în vedere şi faptul că reprezentanţii americani anunţaseră că tratatele cu statele din Europa centrală şi răsăriteană urmau să fie încheiate în luna aprilie 1946. A doua zi, el şi solicitase paşaportul pe o lună lui Vasile Stoica, secretarul general al Ministerului de Externe şi începuse să pregătească materialele care urmau să le folosească în activitatea sa peste hotare pe care voia să le expedieze făcând apel la Stevenson. Când la 22 decembrie l-a sunat la telefon pe Stoica, acesta l-a informat că până la 3 ianuarie 1946 nu se mai eliberau paşapoarte!

În ziua de 25 decembrie, Emil Bodnăraş a venit la Hudiţă pentru „o ultimă încercare" înainte de a se afla rezultatele Conferinţei de la Moscova pe care el le şi cunoştea! I-a comunicat că se hotărâse menţinerea guvernului Groza cu adăugarea a câte unui delegat al celor două mari partide istorice, urmând să aibă loc şi o vizită a ambasadorilor britanic şi american acreditaţi în Uniunea Sovietică! Dar, totodată, i-a propus din nou o colaborare guvernamentală, eventual chiar obţinându-se un acord al lui

Maniu, dar şi retragerea acestuia la Bădăcin! Hudiţă i-a replicat că era gata să colaboreze în cadrul celor patru partide, dar mai întâi să aibă loc „alegeri libere" şi în temeiul rezultatelor acestora să se formeze noul guvern!

La 28 decembrie 1945, în preajma Noului An, era publicat comunicatul referitor la rezultatele Conferinţei de la Moscova. Reacţia opoziţiei a fost puternică, dar la nivel verbal. Pentru Maniu era o decepţie. Cel dintâi, Leucuţia a cerut să nu se accepte de partidul său „actul de trădare" al anglo-americanilor, iar Hudiţă a calificat drept „neruşinare" sfatul dat Regelui pentru a completa guvernul cu reprezentanţi „leali". În ziua următoare, conducerea Partidului Naţional Ţărănesc a hotărât să respingă compromisul de la Moscova, iar lui Hudiţă i s-a dat sarcina să comunice acest lucru Regelui prin Dimitrie Negel, lucru care a avut loc la 30 decembrie.

Între timp, la 29 decembrie a avut loc o şedinţă lărgită a conducerii Partidului Naţional Ţărănesc. Ca specialist, lui Hudiţă i s-a dat cuvântul pentru a prezenta o analiză a ceea ce avusese loc. El a făcut acest lucru, pronunţându-se împotriva celor hotârâte la Moscova. Lupu şi Mihalache s-au pronunţat în acelaşi sens şi apoi Maniu, care a luat poziţie împotriva refuzului cobeligeranţei, a criticat poziţia dominantă în Comisia Aliată de Control a Uniunii Sovietice şi impunerea colaborării cu un „guvern terorist". El a calificat „monstruoasele hotărâri de la Moscova" drept „o încălcare a tuturor angajamentelor internaţionale" şi a învinuit pe anglo-americani de a fi lăsat poporul român „la discreţia imperialismului rusesc". A urmat un dejun al conducerii partidului la „Continental", unde fruntaşii ţărănişti au fost primiţi „cu ovaţii".

Propunerea de respingere a fost salutată de Negel, care a arătat lui Hudiţă că şi Regele se găsea pe aceiaşi poziţie de respingere. În aceiaşi zi, deci două zile după ce

fusese dat publicității comunicatul, Berry i-a cerut să-l vadă pe cel pe care-l considera ca purtător de cuvânt oficios al partidului său şi Hudiță s-a întâlnit cu el şi cu Stevenson cărora le-a adus la cunoştință decizia de respingere, atât a național-țărăniştilor, cât şi a liberalilor. Cei doi au felicitat pe fruntaşii celor două partide pentru poziția adoptată, provocând satisfacția lui Maniu. Acesta nădăjduia acum în reacțiile celor doi ambasadori – Harriman şi Kerr – care erau aşteptați şi erau invitați de Rege la prânzul de la 1 ianuarie! Jocul continua mai departe, deşi în realitate speranțele erau pierdute!

Dan Berindei

Vineri, 3 august 1945

La 9 la Maniu[1], în strada Sfinților. El a sosit ieri seara pe la 9 de la Sinaia. Găsesc la el biroul plin de lume: Ghiță Pop[2], Ionel Pop[3], Solomon[4], Mihalache[5], Popovici[6], Negrei[7], Penescu[8], Aurel Dobrescu[9], Ilie Lazăr[10], Mihai Răutu[11], Fănel Mihăiescu[12], dr Stănculescu[13], Cezar Simionescu[14] etc., etc. Față de atâta lume nu se pot discuta decât generalități. Toți sunt decepționați de comunicatul care nu vorbește nimic despre alegerile din România. Mihalache repetă ce mi-a spus și mie ieri, că „singurul avantaj care-l mai avem este că ne putem plânge anglo-americanilor de necazurile care au dat peste noi din cauza lor". Ghiță Pop, cu pesimismul lui cunoscut, îi bate în strună, susținând și el că „anglo-americanii vor plăti scump greșelile politice care le fac azi, lăsând Europa la discreția bolșevismului rusesc".

M-am văzut silit să-l contrazic, atrăgându-i atenția atât lui, cât și celor prezenți că astfel de aprecieri la adresa anglo-americanilor, chiar dacă ar fi întemeiate, n-ar trebui să ajungă la urechile lor, căci ne-ar putea crea neplăceri în raporturile noastre viitoare cu ei, cu atât mai mult cu cât, eu personal, nu le văd justificate. „Faptul că problemele noastre nu figurează în Comunicatul de la Potsdam, așa cum dorim noi, am continuat eu, nu ne dă dreptul să ne plângem înainte de a ști precis dacă ele s-au discutat, s-au soluționat sau s-au amânat. Este posibil ca ele să fi fost considerate de mai mică importanță pentru aliații occidentali față de atâtea probleme mari și grele care trebuiau soluționate mai întâi. Noi nu e bine să ne pronunțăm înainte de a fi bine informați despre ceea ce s-a întâmplat la Potsdam. Nu uitați că până la urmă tot la englezi și la americani trebuie să facem apel dacă rușii ne vor face mizerii și nu se vor retrage din țară".

JURNAL POLITIC

(3 august – 31 decembrie 1945)

– vol. XV –

La 29 decembrie a avut loc o şedinţă lărgită a conducerii Partidului Naţional Ţărănesc. Ca specialist, lui Hudiţă i s-a dat cuvântul pentru a prezenta o analiză a ceea ce avusese loc. El a făcut acest lucru, pronunţându-se împotriva celor hotărâte la Moscova. Lupu şi Mihalache s-au pronunţat în acelaşi sens şi apoi Maniu, care a luat poziţie împotriva refuzului cobeligeranţei, a criticat poziţia dominantă în Comisia Aliată de Control a Uniunii Sovietice şi impunerea colaborării cu un „guvern terorist". El a calificat „monstruoasele hotărâri de la Moscova" drept „o încălcare a tuturor angajamentelor internaţionale" şi a învinuit pe anglo-americani de a fi lăsat poporul român „la discreţia imperialismului rusesc".

Propunerea de respingere a fost salutată de Negel, care a arătat lui Hudiţă că şi Regele se găsea pe aceeaşi poziţie de respingere. În aceeaşi zi, deci două zile după ce fusese dat publicităţii comunicatul, Berry i-a cerut să-l vadă pe cel pe care-l considera ca purtător de cuvânt oficios al partidului său şi Hudiţă s-a întâlnit cu el şi cu Stevenson cărora le-a adus la cunoştinţă decizia de respingere, atât a naţional-ţărăniştilor, cât şi a liberalilor. Cei doi au felicitat pe fruntaşii celor două partide pentru poziţia adoptată, provocând satisfacţia lui Maniu. Acesta nădăjduia acum în reacţiile celor doi ambasadori – Harriman şi Kerr – care erau aşteptaţi şi erau invitaţi de Rege la prânzul de la 1 ianuarie! Jocul continua, deşi, în realitate, speranţele erau pierdute!

Acad. Dan Berindei

ISBN 978-973-711-396-2

„Dl profesor Hudiță are perfectă dreptate și-i mulțumesc călduros pentru înțeleapta lui intervenție, a intervenit Maniu. Mai întâi noi nu știm ce s-a discutat la Potsdam în legătură cu țara noastră și apoi orice s-ar fi întâmplat nu trebuie uitat că americanii și englezii sunt singurii care ne pot ajuta să ne apărăm de imperialismul rusesc". Mihalache și Ghiță Pop au înghițit în sec și n-au mai scos o vorbă până la plecare. Maniu arăta vădit iritat de aprecierile lor.

Popovici și Penescu au făcut apoi unele observații referitoare la modul cum s-a rezolvat problema reparațiilor datorate de Germania țărilor cu care au fost în război, susținând în concluzie că rușilor li s-a făcut partea leului. Popovici observă că anglo-americanii au făcut rușilor așa mari concesii încât cota de reparații datorată de germani Poloniei a fost lăsată la aprecierea rușilor.

Negrei și Dobrescu au făcut unele observații cu privire la zonele de ocupație militară a Germaniei și în special cum este soluționată problema Berlinului, soluție pe care ei o găsesc „nefericită și susceptibilă de mari neînțelegeri între aliați în viitorul apropiat". „Totul depinde de buna credință a rușilor, zice Negrei. Anglo-americanii s-au arătat foarte loiali față de Soviete, făcându-le concesii foarte mari, în speranța că și Moscova va răspunde cu aceeași loialitate și bună credință". Ar fi mai multe observații de făcut, însă eu mă abțin, neputându-le face față unui număr așa de mare de cadre, căci ele ar deveni publice în foarte scurt timp. Le voi discuta numai cu Maniu și, cel mult, cu Leucuția[15].

I-am lăsat pe toți să continue discuția. Eu m-am întors acasă să iau pe Milica[16] și să ne ducem la dejun la familia Giosanu[17]. Am ajuns la Gioseni la 12^{30}, pe o căldură sufocantă. Noroc însă că sufrageria lor e așezată spre Nord, în lungul unei terase lungi, cu ferestrele larg deschise.

Giosanu şi cu mine am stat în cămaşă şi fără cravate. D-na Giosanu ne-a citit două scrisori de la prietenii ei evrei din Paris, sosite de două zile, cuprinzând informaţii de la sfârşitul lui iulie. Două informaţii sunt mai importante. Prima e referitoare la relaţiile anglo-americane, care ar fi destul de proaste, întrucât şi după moartea lui Roosevelt[18] Statele Unite continuă aceeaşi politică externă de desfiinţare a tuturor imperiilor coloniale, lucru pe care englezii nu-l admit în ruptul capului. A doua informaţie priveşte pe laburiştii englezi, care duc o luptă serioasă în presa lor în vederea unei dezarmări generale şi a unor garanţii referitoare la garantarea drepturilor omului. Prin aceste două obiective, laburiştii englezi vizează Uniunea Sovietică, pe care vor s-o silească să dezarmeze. Scrisorile de mai sus pretind că presa laburistă duce mare campanie pe chestiunea că Societătea Naţiunilor, care-şi va începe lucrările la toamnă, e suficientă pentru a garanta pacea mondială şi că nu e nevoie ca marile puteri care au câştigat războiul să rămână înarmate până în dinţi. Scrisorile mai pretind că la Potsdam, reprezentanţii englezi duc o mare luptă pentru a convinge pe ruşi să accepte punctul lor de vedere şi să renunţe la teritorii germane, cum ar fi Prusia Orientală cu oraşul Königsberg. Ele prevăd discuţii aprinse între englezi şi americani, întrucât aceştia susţin „toate absurdităţile ruşilor". Cercurile evreieşti din Paris consideră pe Roosevelt ca răspunzător de atitudinea ruşilor faţă de Polonia şi de celelalte ţări din Europa Centrală şi regretă căderea lui Churchill[19] în alegeri, „singurul om capabil să ţină piept americanilor la această Conferinţă de la Potsdam".

Din toate observaţiile cuprinse în aceste scrisori remarc, de acord cu Giosanu, că evreii din Occident, în marea lor majoritate, afară bineînţeles de sărăcimea lor, deşi au simpatii faţă de ruşi pentru lupta lor după contra lui Hitler[20] alături de anglo-americani, totuşi nu sunt bolşevici

şi se tem de dominaţia ruşilor asupra Europei. Faptul acesta nu poate surprinde decât pe acei care nu cunosc bine pe evrei care, cu instinctul lor economic atât de dezvoltat, sunt prin excelenţă individualişti şi au oroare de orice formă de colectivizare. Evreii din ţara noastră văd situaţia la fel. Cum pot fi comunişti oameni ca Blank[21], Bercovici[22], Karmitz[23] etc., etc., cărora li se face părul măciucă numai la gândul de a împărţi cu alţii rodul muncii lor.

Am plecat de la familia Giosanu pe la 4[30], pe o canicula de cuptor încins. Spre norocul nostru, am găsit un taxi la Statuia Aviatorilor. Ne-a costat până acasă 2600 lei o cursă de aproximativ 6–7 km.

Pe la 6 îmi telefonează Leucuţia că, în înţelegere cu Maniu, se va ţine o şedinţă de birou la el acasă mâine dimineaţă la 8[30] şi la care sunt invitaţi şi foştii miniştri ai partidului din guvernele Sănătescu[24] şi Rădescu[25]. S-a fixat această oră deoarece după şedinţă Maniu va pleca la Sinaia, Popovici la Braşov, iar Mihalache la Dobreşti.

Seara ascult Londra, scriu la *Jurnal* şi citesc presa. Presa străină comentează în general favorabil comunicatul Conferinţei de la Potsdam. Va trebui să treacă vreo câteva zile până vom cunoaşte detalii asupra discuţiilor care au avut loc referitor la atâtea probleme care nu figurează în comunicat. Din ceea ce am auzit la Radio Londra şi din lectura ziarelor care publică integral comunicatul de la Potsdam, am acum o idee mult mai precisă despre ceea ce s-a hotărât în privinţa noastră. Unele ziare engleze fac deja rezerve în ce priveşte schimbările teritoriale din Polonia şi Germania Răsăriteană, întrebându-se dacă provizoratul măsurilor luate nu va crea mari dificultăţi la încheierea păcii generale. Ziarele favorabile guvernului laburist lasă deja să se înţeleagă că răspunderea acestor măsuri cade în întregime asupra Sovietelor şi a americanilor.

Sâmbătă, 4 august 1945

Şi azi se anunţă caniculă. Şedinţa se deschide la 8^{30}. Toţi sunt transpiraţi şi grăbiţi să se întoarcă pe la casele lor pentru a lepăda hainele de pe ei şi a se pune la răcoare, la pijama. Numai Maniu se simte la largul lui în această căldură înăbuşitoare. Cele trei ferestre de la sufrageria lui Leucuţia sunt larg deschise. Toţi scoatem hainele şi stăm la cămaşă, afară de Maniu, care stă cu haina pe el şi cu cravată neagră la gulerul său scrobit. Lupu[26] şi Mihalache, cu batista în mână, nu reuşesc să-şi domine transpiraţia. Toţi sunt grăbiţi să plece să scape de zăpuşeala zilei. Totuşi a fost nevoie să se comenteze comunicatul de la Potsdam, în punctele care erau clare, deşi din textul publicat de ziarele de ieri după masă şi cele din dimineaţa aceasta rezultă că la Potsdam s-au luat măsuri destul de importante privind ţara noastră, Italia, Polonia, Ungaria şi Bulgaria. Maniu m-a rugat să explic aceste măsuri.

Am citit mai întâi pasajele din comunicat şi apoi le-am comentat. Conferinţa a stabilit ca miniştrii de Externe ai celor trei mari puteri să pregătească în cel mai scurt timp tratatele de pace cu Italia, Finlanda, Bulgaria, România şi Ungaria. Conferinţa celor trei miniştri de Externe va examina într-un viitor apropiat stabilirea de relaţii diplomatice cu aceste ţări, dacă e posibil chiar înainte de încheierea tratatelor de pace cu ele. Reprezentanţii presei celor trei mari puteri vor fi liberi să viziteze toate aceste ţări şi să publice orice informaţii despre starea de lucruri din ele. După încheierea tratatelor de pace, aceste ţări vor putea fi primite în Societatea Naţiunilor. Este adevărat că, în afară de Polonia, unde se precizează că „alegerile se vor face de îndată ce va fi posibil, libere şi nestingherite", comunicatul nu vorbeşte nimic despre alegerile din România şi celerlalte ţări, lăsând problema deschisă şi susceptibilă de interpretări. „Această lipsă de precizare, am spus eu, ar putea fi folosită

de Soviete în scopul de a amâna alegerile până după încheierea tratatelor de pace. Noi va trebui deci să cerem precizări aliaților și să insistăm ca alegerile să se facă repede și să nu fie legate de încheierea tratatelor de pace".

Maniu, Lupu și Mihalache mi-au mulțumit pentru expunerea făcută, recunoscând toți trei că situația nu e chiar atât de gravă cum apărea ieri, înainte de a cunoaște toate aceste amănunte. Maniu a anunțat pe cei de față că el va trimite regelui[27] un memoriu, în care-i va cere îndepărtarea guvernului Groza[28], formarea unui guvern neutru de alegeri, care să le facă în cel mai scurt timp posibil. „Aceste alegeri, a continuat Maniu, sunt singurul mijloc pentru restabilirea ordinii interne și al unor raporturi normale și de bună vecinătate cu toate țările din jurul nostru". Maniu a cerut lui Penescu să citească proiectul de memoriu, alcătuit de el, la cererea sa.

De la primele fraze, Lupu l-a întrerupt brutal, reproșându-i „totala nepricepere în astfel de chestiuni". „Este sigur, zice Lupu, că regele s-a lăsat intimidat ca un prost ce este când Vîșinski[29] i-a bătut cu pumnul în masă, dar e prudent din partea noastră să-i reproșăm acest lucru în scris, ca să-l zvârlim definitiv în brațele fenediștilor? Cum de te duce mintea la așa prostie, i se adresează el lui Penescu. D-le Maniu, însărcinează pe altcineva mai deștept cu redactarea acestui memoriu". Bietul Penescu a voit să continue, însă a intervenit Mihalache care, pe un ton liniștit și evitând orice jignire, l-a rugat să întrerupă lectura, rugând pe Maniu să rezolve el problema memoriului așa cum va crede el de cuviință. „Suntem prea grăbiți ca să mai zăbovim cu lucruri pe care d-ta, d-le Maniu, știi să le faci mai bine decât oricine dintre noi".

Ședința s-a ridicat la 10 fără un sfert, toată lumea fugind spre ușă să prindă mai repede ascensorul. Maniu mi-a făcut un semn să mai rămân. El pleacă imediat cu

Leucuția și cu Ilie Lazăr la Sinaia. M-a rugat să redactez eu memoriul pentru rege și să-l predau lui Mănuilă[30], care-l va duce la Sinaia mâine la prânz.

Întors acasă pe la ora 11, m-am așezat la lucru. În două ore memoriul a fost gata.

La ora 1[30] Joseph Karmitz a fost drăguț și ne-a trimis mașina lui să ne ia la dejun. Au mai fost invitați și frații săi Sami și Leonte cu soțiile. Am stat până la ora 5, când ne-am întors acasă tot cu mașina lui. După ce am terminat dejunul ne-am retras în salonul casei, care dă spre o frumoasă și largă terasă, plină cu vase cu flori, cu fața spre strada Dumbrava Roșie, unde am servit cafeaua și apoi câte o cupă de înghețată. Le-am făcut o scurtă expunere asupra situației politice în urma Conferinței de la Potsdam, insistând asupra raporturilor noastre cu Sovietele și asupra alegerilor pe care sper să le avem curând. Frații Karmitz și soțiile lor m-au ascultat cu multă atenție și cu mare interes, ei neavând decât un singur scop, să scape de regimul fenedist și de ruși. Joseph Karmitz îmi spune la urmă că fratele său Isidor, stabilit la Paris, e foarte pesimist în privința raporturilor noastre cu rușii care „sunt la mare preț în ochii americanilor". I-am răspuns că eu rămân mai departe optimist, ceea ce a făcut mare plăcere întregii sale familii.

Vecinul meu, maiorul Culcer[31], mi l-a bătut la mașină în trei exemplare. Pe la ora 6 mă înțeleg cu Sabin Mănuilă la telefon să-l însoțesc la Sinaia mâine dimineață și să ne reîntorcem spre seară.

Citesc presa, scriu la *Jurnal* și ascult Parisul și Londra. O seară liniștită, fără musafiri. Nimic deosebit.

Duminică, 5 august 1945

Plec cu Mănuilă la Sinaia pe la 6[30] dimineață, pe răcoare. Ajungem pe la 10 și ceva la vila lui Jovin[32], unde stă Maniu și Leucuția. Le citesc memoriul pentru rege pe

care Maniu îl găseşte „excelent". Îl semnează fără să schimbe vreun cuvânt, lucru care ne scuteşte de a-l mai bate odată la maşină. Leucuţia a telefonat lui Negel[33], care locuieşte la Castelul Peleş când regele vine la Sinaia şi acesta a promis că vine el la Maniu. La 11[30] el a fost prezent la întâlnire. La discuţia cu Negel au asistat şi Mănuilă, Leucuţia, eu şi Jovin. Maniu m-a rugat să-i citesc memoriul pentru rege, după care a urmat discuţia.

Negel găseşte memoriul foarte bine alcătuit, în sensul că el prezintă regelui baza necesară pentru a explica ruşilor necesitatea în care se află pentru a schimba guvernul Groza şi pentru a alcătui un guvern de alegeri, conform comunicatului Conferinţei de la Yalta. El se declară de acord cu noi că guvernul Groza trebuie schimbat şi că trebuie făcute alegeri cât mai repede cu putinţă, însă el crede că vom avea mari dificultăţi din partea ruşilor, care, zice el, „au groază de alegeri, întrucât ştiu foarte bine că fenediştii nu le pot câştiga". Negel ne informează că deja Sovietele au şi găsit un pretext pentru amânarea alegerilor, acela că, dată fiind tensiunea dintre partidele politice, alegerile ar degenera în mari dezordini, care ar ameninţa retragerea în linişte a trupelor ruseşti de pe teritoriul nostru. Negel a discutat această chestiune cu Vinogradov[34], acum câteva zile şi acesta s-a arătat foarte îngrijorat de dezordinile care ar putea tulbura liniştea cu ocazia alegerilor parlamentare, linişte de care el „poartă toată răspunderea". Negel i-a spus că teama lui este cu totul neîntemeiată, întrucât regele, formând un guvern special pentru alegeri, îşi ia toată răspunderea că ele se vor desfăşura în totală linişte. Vinogradov nu s-a lăsat convins, declarându-i că el nu-şi poate lua răspunderea de a aproba schimbarea guvernului înainte de a întreba Moscova. Informând pe rege despre această discuţie cu Vinogradov, „suveranul s-a făcut foc" şi i-a cerut să ia imediat contactul cu delegaţii americani şi

englezi şi să le aducă la cunoştinţă opoziţia ruşilor de a se face alegeri, ceea ce Negel a şi făcut ieri şi alaltăieri văzând pe Berry[35], pe Stevenson[36] şi pe Schuyler[37]. Aceştia l-au asigurat de tot concursul guvernelor lor pentru a-i sili pe ruşi să nu se opună la alegeri şi i-au promis că vor informa imediat pe ambasadorii lor de la Moscova, de care depind ei ierarhic. „Deci trebuie aşteptat ca ambasadorii american şi englez de la Moscova să discute cu guvernul sovietic această chestiune", zice Negel.

Am discutat apoi situaţia generală în lumina celor hotărâte la Potsdam. Negel e de acord cu noi că la Potsdam anglo-americanii au făcut prea mari concesii ruşilor, lucru care devine îngrijorător şi pentru noi. Stevenson şi Berry i-au spus lui Negel că toate concesiile făcute ruşilor la Potsdam au ca scop să-i oblige să-şi respecte angajamentele luate la Yalta. La ora unu Negel a plecat, promiţându-ne că va discuta memoriul nostru cu regele în seara aceasta. Regele a invitat azi la dejun mai mulţi ofiţeri englezi şi americani din comisiile de control.

Maniu şi cu mine l-am condus pe Calea Codrului până aproape de mănăstire. Pe drum el ne-a încredinţat un secret pe care nu-l putea spune de faţă cu ceilalţi, rugându-ne să păstrăm toată discreţia asupra lui. La sugestia regelui, Negel i-a întrebat pe Stevenson, Berry şi pe Schuyler dacă guvernele lor n-ar fi dispuse să trimită câteva unităţi militare la Bucureşti, care să-i asigure şi pe ruşi că alegerile se vor desfăşura în ordine. „În felul acesta, continuă Negel, ruşii ar fi complet demascaţi pentru că nu de dezordini se tem ei, ci de pierderea alegerilor". Stevenson, Berry şi Schuyler i-au răspuns că ei nu văd imposibilă trimiterea pe cale aeropurtată a acestor unităţi şi că în orice caz ei vor transmite sugestia şefilor lor ierarhici. Maniu şi cu mine i-am mulţumit călduros lui Negel pentru interesul şi priceperea cu care apără interesele ţării şi ale Coroanei.

După despărțirea de Negel ne-am plimbat aproape o oră pe Calea Codrului, dincolo de vila lui Jovin, spre drumul care duce la Târgoviște. Am discutat situația din partid și dificultățile care decurg din prelungirea haosului din țară, din moment ce nu știm încă dacă vom avea alegeri apropiate. Maniu e profund nemulțumit de situația din partid. Considerându-mă prieten intim și verificat pentru discreția mea de ani de zile, el îmi face unele confidențe referitor la îngrijorările mele. Începe cu secretariatul. După el, Penescu nu corespunde rolului de secretar general, „din toate punctele de vedere". El recunoaște că a fost o mare greșeală cedând insistențelor lui Popovici, care „l-a luat pe garanția lui" și numai pentru perioada alegerilor, pe care partidul credea că vor avea loc cel mai târziu până la sfârșitul lui februarie 1945. Maniu nu vede însă prin cine ar putea fi înlocuit, întrucât Ionel Pop „e bolnăvicios și nepotrivit pentru așa funcțiune", iar Ghiță Pop „are o sănătate tot așa de șubredă și în plus este și de un pesimism și de o naivitate exasperantă, cu desăvârșire impropriu pentru această funcțiune. Din acest punct de vedere, Penescu îi este superior, pentru că el cel puțin tace și nu face declarații pesimiste peste tot, descurajând cadrele partidului". „Zane[38], omul lui Mihalache, continuă Maniu, e și mai nepotrivit. Pe lângă o veche reputație proastă, el nu inspiră nici încredere prin caracterul său oportunist și schimbător". Maniu crede că față de lipsa unui candidat mai potrivit, nu este o altă soluție decât să fie menținut, cel puțin până la alegeri, tot Penescu. „Cel puțin, motivează el, avem liniște în birou cu Popovici și cu Mihalache, căci pe Lupu nu-l interesează această chestiune".

Trecând la eventuala șefie a lui Mihalache, el este și mai îngrijorat pentru viitorul partidului. Teama principală a lui Maniu este că Mihalache nu va putea menține unitatea partidului. „Simțindu-se izolat în cadrul conducerii noi care

s-a creat în partid, în ultimii ani de când el nu mai este preşedinte, continuă Maniu, el e dispus să readucă în partid pe acei care ne-au trădat pe timpul lui Carol[39], lucru care ar putea produce o mare dezbinare în partid, poate chiar sfârşitul lui". Şi Maniu continuă: „D-ta eşti singura persoană care poţi salva partidul după retragerea mea. Eu nu insist, pentru că ştiu cât eşti de hotărât să nu accepţi, însă sunt convins că dacă în urma retragerii sau dispariţiei mele situaţia partidului s-ar agrava, d-ta nu vei refuza să-i vii în ajutor. Pentru moment chestiunea sucesiunii mele sper să nu fie apropiată şi de aceea socot că trebuie neapărat să pleci în străinătate, să aperi interesele ţării". Nelăsându-mi timp să-i răspund, Maniu a trecut imediat la chestiunea finanţării misiunii mele în străinătate, spunând că de îndată ce se va forma guvernul de alegeri, el se va înţelege cu regele pentru ca viitorul ministru de Externe să treacă fondul de 9 milioane şi ceva de franci elveţieni pe numele meu, în loc de al lui Creţeanu[40], cum se află astăzi.

Când mă pregăteam să-i răspund că în chestiunea succesiunii sale hotărârea mea rămâne irevocabilă, dar că în privinţa finanţării misiunii mele în afară sunt de acord, n-am mai putut continua discuţia, întrucât ne-au ieşit înainte avocatul Stan[41], cumnatul lui Madgearu[42] şi Georgescu-Cocoş[43]. Noi ne-am oprit schimbând câteva vorbe cu ei până la vila lui Jovin. Ei au vile în Sinaia, în apropiere de Jovin.

Imediat după dejun, care s-a terminat pe la 4 şi ceva, Maniu s-a retras în camera lui să se odihnească, iar noi am continuat discuţia până la 6, comentând ştirile zilei. Mănuilă şi cu mine am plecat la Bucureşti, unde am ajuns pe la ora opt şi jumătate.

Obosit de drum şi de discuţii, am adormit pe la 10 cu un ziar în mână. Milica îmi citise mai înainte o scrisoare de la Ioana[44] şi Rica[45], trimisă prin tatăl[46] lui Dan[47], că sunt

bine, mulțumite şi că fac uşor față căldurilor, stând mai tot timpul în pădure. Ca părinți, ne bucurăm că măcar ele au putut pleca vara aceasta din Capitală.

Luni, 6 august 1945

Maniu şi Leucuția s-au întors de la Sinaia în cursul dimineții. Dejun cu ei la Dinu Brătianu[48], unde mai este invitat şi Bebe Brătianu[49]. Leucuția îl întreabă pe acesta pentru ce Gh. Brătianu[50] nu pleacă în străinătate „unde ar fi mai de folos ca în țară". „Acest lucru îl spun şi eu, i-a răspuns el, însă n-ai cu cine te înțelege. Gheorghe este un mare încăpățânat, un catâr fără pereche. El crede că fenediştii nu se vor atinge de el, deoarece are mulți prieteni printre dânşii". „Desigur, i-a răspuns Leucuția, fenediştii nu sunt primejdioşi, cât timp nu sunt siguri de putere, dar vai de pielea lui dacă, prin imposibil, comuniştii vor ajunge într-o zi stăpâni în țara noastră".

Bebe Brătianu ne-a citit textul memoriului pe care Dinu Brătianu l-a pregătit pentru rege în vederea aceluiaşi scop, formarea unui guvern de alegeri şi fixarea datei lor. În general, el nu se deosebeşte prea mult de al nostru, afară de partea economică şi financiară, care e ceva mai dezvoltată decât în memoriul nostru. Memoriul liberalilor susține că haosul financiar este atât de mare, „încât suntem amenințați de un faliment total, care ar putea constitui pentru Soviete un pretext în plus de a nu evacua țara, motivând că asigură ordinea".

Maniu îi pune în curent cu discuția avută ieri cu Negel, rugându-i insistent să păstreze toată discreția asupra chestiunii trupelor anglo-americane despre care a fost vorba în conversațiile acestuia cu reprezentanții englezi şi americani. La auzul acestei ştiri, Dinu şi Bebe Brătianu au sărit în sus de bucurie, declarând că „în adevăr, dacă acest lucru s-ar realiza, regele şi Negel ar merita toată stima şi

recunoştinţa noastră". Maniu e sceptic însă asupra acestui punct. El nu vede cum anglo-americanii ar putea justifica faţă de aliaţii lor ruşi trimiterea acestor trupe, care ar avea pentru toată lumea un caracter de neîncredere şi ostilitate faţă de ei. „Mai ales, am adăugat eu, că anglo-americanii nu ştiu cum să plece mai repede din Europa şi au nevoie de toate trupele lor ca să termine războiul cu japonezii".

În timpul dejunului, Bebe Brătianu s-a ocupat de „potlogăriile lui Tătărescu[51] şi oamenilor săi", mirându-se că sunt atât de naivi şi că nu-şi dau seama că aliaţii lor comunişti sunt în curent cu ele şi le fac dosare pentru a-i avea la mână. „Tot aşa procedează şi faţă de Groza, continuă el. Ei adună date despre toate matrapazlâcurile lui şi ale prietenilor săi, ca să fie siguri de slugărnicia lor". Leucuţia îl completează, dând o serie de exemple în legătură cu afacerile scandaloase realizate de toţi aceşti pungaşi, cu aşa-zisele „bunuri germane". „Jefuirea lor s-a făcut de toţi aceşti pungaşi, continuă Leucuţia, în complicitate cu agenţii ruşi care jefuiesc statul rus cu aceeaşi neruşinare ca şi ai noştri". Ascultând informaţiile referitoare la toate aceste pungăşii, mă bucură un singur lucru că în fine şi Dinu Brătianu recunoaşte dreptatea noastră de a urmări fără şovăială procesul răspunderilor politice al tuturor acestor indivizi care, pe deasupra se dovedesc şi mari pungaşi". Ne-am despărţit pe la ora patru, mulţumiţi de înţelegerea noastră cu Partidul Liberal.

Seara la 7 a venit Lupu cu o maşină de piaţă, care l-a aşteptat un sfert de oră, plecând de la mine la Filderman[52], unde este invitat la masă. El a venit să mă ia şi pe mine, însă nu am putut accepta, fiind invitat şi eu cu Milica la vecinii noştri, familia Hanciu[53]. În sfertul de ceas cât a stat, Lupu mi-a spus că după istoria de sâmbătă, Penescu a încercat să-l vadă, dar că el a refuzat, sub motiv că pleacă la Valea Călugărească. Ieri dimineaţă i-a făcut o vizită Titel

Petrescu[54]. „Doar nu l-am dat afară, zice Lupu. A avut neruşinarea să mă întrebe dacă i-aş da concursul în caz că ar lua el succesiunea lui Groza. Să te văd mai întâi însărcinat cu formarea unui guvern şi apoi vom vorbi. I-am lăsat a înţelege că trebuie să plec la o întâlnire şi că nu sunt încă îmbrăcat. A plecat de la mine cu coada între picioare. În ce hal a ajuns ţara aceasta dacă şi limbricul acesta se vede prim-ministru". I-am promis să trec pe la el mâine dimineaţă pentru a-i citi memoriul nostru şi cel al liberalilor, predate regelui.

Hancii sărbătoresc 16 ani de căsătorie. Sunt prezenţi naşii lor, Dumitreştii, prietenii lor Niculeştii, care locuiesc în cartierul nostru, noi şi familia Culcer. Discutăm puţină politică, întrucât suntem toţi adversari hotărâţi ai fenediştilor şi ai ruşilor, stăpânii lor. Eu îi pun în curent cu situaţia şi le citesc cele două memorii predate regelui din partea noastră şi a liberalilor. Toţi sunt încântaţi „de dârzenia cu care ducem lupta" şi aşteaptă cu încredere prăbuşirea fenediştilor şi plecarea din ţară a trupelor ruseşti. Am stat până la ora 11.

Pe la ora 11^{30} Londra transmite la Radio vestea cu bomba atomică. Truman[55] a explicat în cursul zilei motivele pentru care Statele Unite au fost nevoite să folosească această armă teribilă asupra bazei militare de la Hiroşima. Cercetările pentru punerea ei la punct au durat doi ani şi jumătate şi au costat peste 2 miliarde de dolari. Au fost folosiţi la producerea ei 125 mii de oameni. Truman a mai declarat că Statele Unite vor continua războiul până vor distruge în mod definitiv forţa militară a Japoniei. Se pare că bomba atomică a distrus în întregime Hiroşima şi întreaga ei populaţie. Nu înţeleg pentru ce mai continuă rezistenţa nenorociţii de japonezi. Ea a fost lansată în zorii zilei de azi, 6 august.

Adorm greu, emoţionat pur şi simplu de realizarea de

către om a acestei arme teribile, care va marca, începând de azi, o nouă epocă în viața omenirii. Noroc însă că ea se află în mâna unui popor ca americanii, cinstiți, democrați și cu simțul răspunderii față de omenirea întreagă și nu în mâna unor bandiți ca Hitler, Mussolini[56] sau Stalin[57]. Mă întreb ce zic bandiții din Kremlin acum când văd de ce armă puternică dispun americanii și dacă vor mai persevera în planurile lor de subjugare și de exploatare a țărilor lor vecine. Numai de-ar ști acum și americanii cum să folosească această superioritate militară în interesul lor și al omenirii întregi. Cu bomba atomică începe o nouă eră în istoria lumii. E ora unu noaptea și e prea târziu pentru a telefona lui Maniu și celorlalți prieteni ai mei marea veste a bombei atomice.

Marți, 7 august 1945

La opt dimineața ajung la Maniu. Îl găsesc îmbrăcându-se și discutând cu Leucuția și cu Ghiță Pop chestiunea Hiroşima și catastrofa provocată de bomba atomică. Toți sunt impresionați de acest eveniment și sunt fericiți că această teribilă armă de război nu se află în mâna nemților sau a ruşilor. Maniu e convins că americanii au acum la dispoziție mijlocul prin care pot asigura omenirii o pace durabilă, poate chiar și o dezarmare completă. „Ruşii și-au găsit de azi înainte stăpânul, peste a cărui voință nu mai pot trece", zice Ghiță Pop. „Afară de cazul că americanii nu se vor încurca în scrupulele lor și vor lăsa să treacă timp până vor fabrica și ruşii bomba lor atomică", adaugă Leucuția. „Este sigur că americanii n-au experiența politică a englezilor, am spus eu, însă sunt generoși și ataşați profund ideii de libertate, ceea ce explică în bună parte ura și disprețul lor față de Hitler și Mussolini. Când se vor convinge ei că și ruşii sunt la fel cu aceştia, atunci îi vor urî și pe ei la fel și vor lupta contra lor până îi vor lecui de boala lor de dominație și de călcare în picioare a drepturilor altora".

„Americanii să nu se trezească prea târziu, după ce vor avea şi ruşii bomba lor atomică, căci atunci vor vedea ei cât îi va costa naivitatea de azi, zice Lupu, care sosise şi el în timp ce vorbeam eu. Eu, în locul lui Truman, continuă Lupu, l-aş chema pe Stalin la Washington şi i-aş cere să fie acum înţelegător şi să priceapă că bolşevismul lui este o mare prostie, să renunţe la el de bună voie şi să facă bine să dea libertate poporului rus, care a făcut atâtea sacrificii în timpul revoluţiei şi a războiului, să respecte independenţa popoarelor vecine şi să le restituie toate teritoriile luate cu forţa şi prin şiretenie. Altfel îi aplic o bombă la Moscova să sară în aer toată şandramaua Kremlinului. Numai aşa poate asigura Truman pacea lumii, pentru că nu trebuie să uite că Rusia, lăsată între frontierele ei de azi din Europa şi stăpână pe Siberia până la Vladivostok, dispune de imense bogăţii care, puse în slujba bolşevismului, vor reprezenta mari primejdii de viitor pentru liniştea globului întreg".

Toţi, cu Maniu în frunte, s-au mirat mult de aprecierile lui Lupu şi mai ales de ieşirea lui contra ruşilor. În realitate, Lupu este un foarte bun român şi înţelege foarte bine primejdia pe care o reprezintă imperialismul rus, sub masca comunismului, faţă de ţara noastră, de Balcani şi de toată Europa Centrală. Judecata lui e inegală de la o zi la alta. Azi se întâmplă să fie în formă bună. E sigur că vestea cu bomba atomică a produs mare impresie asupra lui şi el înţelege că de azi înainte americanii nu mai sunt siliţi să-i menajeze pe ruşi şi să-i lase să-şi facă de cap. El dacă încerca până acum să caute o formulă de colaborare cu ei, o făcea datorită convingerii lui că ruşii sunt tari, sunt încăpăţânaţi şi ca atare nu vor ceda, iar anglo-americanii nu sunt în stare să-i silească cu forţa să-şi respecte angajamentele luate. Azi însă, în posesiunea bombei atomice, echilibrul de forţe s-a schimbat radical în favoarea americanilor. Eu am susţinut, în continuare, că Lupu are

mare dreptate că omenirea a intrat de ieri într-o nouă eră şi că pentru prima dată în istoria lumii un popor se întâmplă să dispună de un mijloc cu care poate aranja o pace în lume pe bază de echitate şi ordine, obligând toată lumea să trăiască în libertate, în democraţie şi convieţuire paşnică. „E o fericire, am terminat eu, că acest instrument se află azi în mâna unui popor generos şi ataşat ideii de libertate ca poporul american".

Între timp mai sosiseră şi alţi fruntaşi: Negrei, Aurel Dobrescu, dr-ul Stănculescu, Cezar Simionescu, Sachi Boilă[58], Ghilezan[59], Roxin[60], Crihan[61], Hoisescu[62] etc., etc. Biroul şi dormitorul lui Maniu erau pline de lume. Toţi sunt veseli, optimişti şi văd în bomba atomică siguranţa că americanii au acum posibilitatea de a sili pe ruşi să renunţe la planurile lor imperialiste. Mă înţeleg cu Maniu şi cu Leucuţia să ne vedem la ora 1^{30} la „Capşa". Ei pleacă la 11^{30} la Dinu Brătianu, dar vor lua dejunul la „Capşa".

Ies cu Lupu, pe care-l conduc la fratele său, profesorul Lupu[63], în bulevardul Dacia. L-am felicitat călduros pentru modul cum a pus chestiunea bombei atomice, lămurind cu această ocazie şi atitudinea lui faţă de ruşi, lucru care-i va consolida situaţia în partid, unde, în timpul din urmă, multe voci se ridicau în contra lui. Lupu a fost toată viaţa extrem de sensibil la măguliri, mai ales atunci când ştie că vin de la prieteni care nu-l menajează. N-am mai continuat discuţia căci d-na Lupu era grăbită să plece la Valea Călugărească şi-l aştepta de vreo oră şi mai bine. El pleacă cu ea pentru 2–3 zile. „Cred că acum americanii nu mai au motiv să le caute în coarne ruşilor din moment ce au bomba atomică", zice ea în momentul când ne-am despărţit şi ea se urca cu Lupu în maşină. Le-am urat drum bun, iar lui Lupu i-am recomandat să rămână la Valea Călugărească „până vom scăpa de Groza şi de ruşi". „Acuma sunt convins şi eu că vom scăpa curând de ambele

nenorociri", mi-a răspuns el din maşină. Mă bucur sincer pentru el că a scăpat în fine de a se compromite, făcând jocul ruşilor.

Trec pe la Facultate să văd dacă e adevărat zvonul că Universitatea a obţinut un ajutor din partea Băncii Naţionale pentru a veni în ajutorul corpului ei didactic. Întâlnesc la casierie pe C. Marinescu[64] şi pe Bănescu[65], veniţi în acelaşi scop ca şi mine. Ei se plâng cu drept cuvânt că după puterea de cumpărare a leului astăzi, salarul nostru nu ajunge nici 10 zile. Aflu de la ei că s-au făcut în adevăr demersuri în acest sens, dar că ele au rămas fără rezultat până acum. Ies cu ei şi ne ducem la „Capşa" să luăm câte o cafea şi să stăm de vorbă.

Problema la ordinea zilei, pe toate buzele, este bomba atomică. La o masă alăturată se aflau colegii noştri Călinescu[66] şi G. Oprescu[67]. Şi-au tras masa lângă a noastră pentru a putea sta de vorbă cu noi, în special cu mine. Uitându-se spre mine, Călinescu începe să recite cu glas tare şi apăsat „când a noastră soartă vrea să-şi schimbe pasul, nu aduce anul ce aduce ceasul", după care adaugă: „Acum, când americanii au bomba atomică, sunt convins că democraţia se va întinde pe tot globul spre binele omenirii întregi, scăpând-o de toate dictaturile sinistre de dreapta ori de stânga". „Amicii d-tale, Constantinescu-Iaşi[68], Stoilov[69], Rosetti-Bălănescu[70], Ralea[71] şi Iordan[72] gândesc oare la fel şi nu te temi că s-ar putea supăra auzindu-te cum vorbeşti?", l-am întrebat eu. „Ei cunosc părerile mele. Am fost şi rămân un democrat, care mă conduc după capul meu. Ei fac politică după cum bate vântul. Fiecare drum în viaţă cu riscurile lui", răspunde Călinescu. „Poate se retrag în Rusia când vor vedea şandramaua gata să se prăbuşească peste ei", zice Marinescu. „Dacă americanii îi vor sili pe ruşi să se democratizeze, atunci nu văd cum aceşti domnişori s-ar mai putea refugia în Rusia", adaugă Bănescu. „Vezi amice

Călinescu, i-am spus eu, ce bine este ca omul să nu-şi dea poalele peste cap şi să rămână alături de neamul său şi la bine şi la rău, căci numai aşa poate trăi liniştit şi cu cinste?!"

În cursul discuţiei care a urmat, Marinescu şi Bănescu i-au atacat fără milă pe „toţi străinii de neam", declarând că ei n-au fost niciodată xenofobi, dar că de azi înainte se vor alipi acelor mişcări naţionale care interzic străinilor să devină cetăţeni români mai devreme decât cel puţin trei, patru generaţii. „În felul acesta n-am vedea azi vorbind în numele poporului nostru bulgăroi ca Iordan, Stoilov, Ralea sau Constantinescu-Iaşi", zice Bănescu. „Sunt de acord, zice Călinescu, şi regret sincer că trebuie să adaug la această listă şi pe lipovanul de Sadoveanu[73] şi pe toţi acei români căsătoriţi cu străine, îndeosebi cu evreice". În concluzie, toţi văd în bomba atomică cel mai bun mijloc de a se pune stavilă hegemoniei ruseşti şi de a se consolida regimul democratic în toată lumea.

La 1^{30} m-am urcat sus la camera unde am luat dejunul cu Maniu, Leucuţia, Ionel Pop şi Sachi Boilă. Leucuţia povesteşte pe scurt cele discutate de Maniu cu Dinu Brătianu la întrevederea din dimineaţa aceasta. Brătianu e fericit că bomba atomică va pune capăt războiului cu Japonia şi că în felul acesta americanii nu mai au nevoie de concursul ruşilor. El e sigur acum că ruşii nu vor mai pretinde sfere de influenţă asupra ţărilor vecine şi că ele rămân libere să-şi aranjeze treburilor cum vor, fără nici un amestec din partea Sovietelor. Maniu s-a înţeles definitiv cu Brătianu asupra acţiunii de întreprins pe lângă rege pentru formarea unui guvern de alegeri cât mai repede cu putinţă.

Ionel Pop şi Sachi Boilă spun că fenediştii sunt „fierţi" de când au aflat de bomba atomică. Ionel Pop l-a vizitat azi la 12 pe Groza, cu care a stat de vorbă aproape o

oră. După el, Groza e „complet dezorientat", fiind aproape sigur că americanii vor sili pe ruşi să renunţe la orice pretenţii de dominaţie asupra ţărilor vecine şi că s-ar putea chiar să-i silească să se retragă pe frontierele din 1938, restituind tot ce au cucerit în timpul războiului, de la Finlanda, Polonia şi România. Ionel Pop i-a spus că el nu exclude posibilitatea ca americanii să-i silească pe ruşi să-şi dea un regim democratic. Groza i-a răspuns că el e sigur că aşa se va întâmpla. La despărţire, Groza l-a asigurat că el şi-a făcut datoria şi că e gata să-şi prezinte demisia de îndată ce-i va cere-o regele. „Va veni o zi după aceea, i-a spus el lui Ionel Pop, când se va convinge şi d-l Maniu că eu am fost un bun român şi nu un aventurier politic, cum crede dânsul".

În timpul dejunului s-au discutat perspectivele care se deschid acum când bomba atomică e pe punctul să pună capăt şi războiului cu Japonia. „Oare noi nu exagerăm puţin când atribuim bombei atomice atâta importanţă politică în ce privesc relaţiile viitoare americano-ruse, se întreabă Sachi Boilă. Căci mă întreb dacă americanii, având în vedere marea lor simpatie pentru ruşi, vor fi ei dispuşi s-o folosească drept ameninţare la adresa lor pentru cazul că ei ar refuza să execute angajamentele lor de la Yalta". Boilă dezvoltă apoi teoria lui, care pleacă de la ideea că americanii sunt „nişte mari naivi, care împing idealismul până la ridicol şi care îşi imaginează că noul organism al Naţiunilor Unite va fi în stare să asigure pacea lumii şi rezolvarea pe cale paşnică a tuturor conflictelor dintre state". Boilă găseşte „pur şi simplu naivă şi ridicolă" această convingere a politicienilor americani, care „o fac pe atotştiutorii, îi bruschează pe englezi, care le sunt net superiori din punct de vedere politic şi urmăresc desfiinţarea tuturor imperiilor colonialiste înainte de vreme, anarhizând globul întreg şi lăsând totodată în picioare colosul rusesc, cu întreg imperiul său colonial în Asia, cu atât mai primejdios

cu cât propaganda lui comunistă poate găsi un teren atât de favorabil pe tot globul în urma independenţei tuturor popoarelor". În concluzie, Boilă susţine că până nu vom cunoaşte mai bine ce planuri au acum americanii, după ce dispun de arma atomică, în toate aceste probleme mondiale e riscant din partea noastră să facem prea mare caz de acest „uriaş instrument de război".

S-au făcut diferite observaţii asupra celor spuse de Boilă. Ionel Pop şi Leucuţia resping ideea că americanii ar fi naivi, invocând în sprijinul tezei lor că prosperitatea economică şi financiară la care au ajuns ei, ocupând locul întâi în lume, nu înseamnă naivitate. Ei explică politica lor de lichidare al imperiilor colonialiste tot pe bază de consideraţii economice în sensul că, desfiinţând marile metropole, deschid astfel porţile comerţului american, care are nevoie tot mai mare de debuşeuri.

Eu m-am declarat de acord cu unele observaţii făcute de către cei prezenţi, făcând bineînţeles rezerve asupra altora. „În orice caz, am spus eu, indiferent dacă toate aceste speculaţii sunt sau nu exacte, ele nu privesc decât viitorul apropiat sau mai îndepărtat. Pe noi ne interesează prezentul şi din acest punct de vedere eu cred că cel puţin din motive tactice noi trebuie să jubilăm în faţa acestui mare succes american, cu atât mai mult cu cât vedem că adversarii noştri sunt fierţi şi văd cu groază perspectiva ca Sovietele, protectorii lor, să fie puse la punct de anglo-americani. Indiferent de ce credem sau bănuim noi despre americani, noi trebuie să afişăm peste tot o admiraţie fără margini faţă de bomba atomică şi faţă de ştiinţa anglo-anericană, care a înfăptuit-o. În felul acesta facem mai întâi un lucru drept, în al doilea rând ridicăm moralul partidului şi al ţării şi în rândul al treilea contribuim într-o măsură şi mai mare la demoralizarea adversarilor noştri".

„Acesta este lucrul cel mai cuminte şi cel mai înţelept care s-a spus azi la această masă, a declarat Maniu, care nu scosese o vorbă în tot timpul discuţiei noastre. D-l Hudiţă are perfectă dreptate şi eu vă rog pe toţi să vă conformaţi tezei sale, singura cale care ne poate duce cât mai repede la izbândă. În privinţa modului cum vor folosi americanii superioritatea lor militară de azi înainte, desigur noi nu ştim, dar un fapt este cert că ei dispun acum de bomba atomică, iar ruşii n-o au. Lucrul acesta trebuie să ne bucure căci, de azi înainte, ei şi cu englezii sunt aliaţii naturali ai poporului român".

Înainte de a ne despărţi, am ridicat chestiunea atitudinii lui Lupu din dimineaţa aceasta, punându-i în curent cu ultimele lui declaraţii înainte de a pleca la Valea Călugărească. „Eu nu m-am îndoit niciodată de patriotismul cald al lui Lupu, păcat numai că nu este un om consecvent şi se lasă uşor influenţat de linguşitori", mi-a răspuns Maniu. „Bomba atomică în mâinile americanilor, am spus eu, l-a trezit în fine la realitate".

Când am ajuns acasă, pe la 5^{30} termometrul arăta 31 de grade la umbră!

Pe la opt seara încep să sosească prietenii din cartier: Culcerii, Hancii, Spiridonii[74] cu rudele lor, familiile Georgescu[75] şi Ispasiu[76], iar după ei fraţii mei Fănică[77], Neculai[78] şi sora Corina[79], verii mei Băcescu[80] şi Culai Cârlănescu[81] cu soţiile, veniţi cu toţii să afle veşti în legătură cu bomba atomică. E o bună dispoziţie generală. Toţi sunt de-o veselie excepţională şi nu mai ţin seama de căldură, azvârlind fiecare hainele care încotro şi rămânând în cămaşă. După primul şpriţ rece, în aplauzele entuziaste ale asistenţei, Elencuţa Spiridon mă întreabă cu glas tare dacă americanii sunt hotărâţi să arunce a doua bombă asupra Moscovei, „ca să scape lumea de ultimii bandiţi şi pe noi de ultimii năvălitori barbari". „Vai, soro, cum vorbeşti tu de scumpii

noştri aliaţi, care ne-au eliberat cu atâta dezinteres la 23 august", i-a spus fratele ei, Grigore Georgescu, în hohotele de râs ale tuturor. „Cred că acesta-i sentimenul general al ţării, intervine Ispasiu, pentru că tot românul vede azi în bomba atomică mijlocul prin care Europa şi noi vom scăpa de primejdia bolşevică".

Toată seara până la miezul nopţii s-a petrecut şi s-au spus bancurile care circulă în legătură cu ruşii, cu fenediştii, cu Zăroni[82], Gheorghiu-Dej[83], Ana Pauker[84] şi Teohari Georgescu[85]. Neculai, care a luat dejunul într-o familie de basarabeni din Chişinău, unde se mai aflau şi rude ale ei din Soroca şi Cahul, spune ce mare bucurie a produs bomba atomică asupra lor, toţi văzând în ea un mijloc posibil de eliberare a Basarabiei de sub dominaţia ruşilor. Eu le-am făcut o expunere politică asupra situaţiei aşa cum o văd eu şi partidul nostru. N-a fost nevoie de multe explicaţii pentru că toţi sunt acum mai convinşi decât mine că ruşii sunt la pământ şi că slugile lor fenediste nu vor şti curând unde să fugă de furia poporului.

După plecarea musafirilor ascult Radio Londra, care anunţă date referitoare la dezastrul provocat de bomba atomică la Hiroşima: peste 50 000 de case distruse, o sută şi ceva de mii de morţi şi peste 150 000 răniţi. Cum mai pot continua japonezii războiul în aceste condiţii?! Londra anunţă că se va da Japoniei un nou ultimat pentru a o sili să capituleze dacă nu vrea să se arunce bombe atomice şi asupra altor oraşe. Se pare că Truman a pus în curent în timpul Conferinţei de la Potsdam pe Stalin şi pe Churchill că el are intenţia să folosească bomba atomică în războiul cu Japonia şi că aceştia şi-au dat consimţământul. Aşa cel puţin reiese din comentariile presei engleze de azi. În orice caz, e regretabil că omenirea a ajuns să folosească astfel de descoperiri ştiinţifice în scopuri politice şi militare. Noroc, repet, că astfel de arme n-au căzut în mâna unor iresponsabili, căci ar fi fost un dezastru pentru toată lumea liberă.

Miercuri, 8 august 1945

Şi azi se anunţă caniculă, de la 7 dimineaţa. Pe la 7^{30} îmi telefonează Negel, care se află în Capitală de ieri după masă, să trec neapărat pe la biroul lui de la Palat în jur de ora opt. Mă întreb ce s-o fi întâmplat? Îmbrăcându-mă în grabă, fac tot felul de presupuneri: poate a demisionat Groza, poate au anunţat ruşii că pleacă din ţară, poate sosesc trupele anglo-americane aeropurtate etc., etc.

Ajung la Negel pe la opt şi un sfert, căci n-am găsit nici un taxi, fiind obligat să iau tramvaiul. Nici una din presupunerile mele n-au fost exacte. Negel mă anunţă de cum am luat loc pe scaun ştirea că ruşii au anunţat guvernul Groza în cursul zilei de ieri că „guvernul sovietic a hotărât restabilirea relaţiilor diplomatice cu România". Am rămas tablou! „Ce zici de întorsătura aceasta?", mă întreabă Negel. „Cred, i-am răspuns eu imediat, că este vorba de o manevră care face parte din planul lor de a pune stăpânire pe ţară, exact cum au procedat şi cu Polonia".

„În Polonia, i-am explicat eu, ei au procedat la fel: au stabilit relaţii diplomatice cu guvernul impus de ei, punând astfel pe anglo-americani în faţa unui fapt împlinit şi aşteaptă acum o ocazie potrivită pentru a încheia cu el un tratat de alianţă care să le permită rămânerea mai departe a trupelor lor, sub motiv că le apără libertatea şi independenţa. În Comunicatul de la Potsdam se prevede, de altfel, această posibilitate ca aliaţii să poată stabili relaţii diplomatice cu fostele ţări satelite, înainte chiar de semnarea tratatelor de pace cu ele. Ruşii caută să profite de această dezlegare „pentru a consolida guvernul Groza şi a pune pe rege în imposibilitatea de a-l înlătura cu forţa".

Negel recunoaşte că am dreptate şi că manevra ruşilor e departe de a fi un act de bunăvoinţă faţă de noi. „Dacă ar fi cinstiţi şi n-ar urmări scopuri ascunse, am observat eu, pentru ce atâta grabă să restabilească relaţii

diplomatice cu noi, înaintea lor". Eu i-am propus lui Negel să sfătuiască pe rege că ceară lui Groza să demisioneze imediat, pentru ca restabilirea relațiilor diplomatice cu Sovietele să se facă sub un guvern neutru de alegeri şi nu de unul care nu reprezintă decât o infimă parte a țării. Acest lucru poate fi explicat şi ruşilor, care nu văd cum l-ar putea respinge. Negel se declară de acord, însă crede că, odată cu insistențele lui, ar trebui să-i ceară regelui acelaşi lucru şi Maniu şi Dinu Brătianu. Desigur, are dreptate!

Am plecat întins la Maniu, pe care l-am găsit cu Leucuția, gata să plece la Snagov. Informația care le-am dat-o despre hotărârea ruşilor de stabili relații diplomatice cu noi le-a schimbat programul zilei. După un telefon, am plecat toți trei la Dinu Brătianu, pe care l-am găsit singur. Le-am povestit discuția avută cu Negel. Dinu Brătianu, ca şi Maniu, s-au declarat complet de acord cu interpretarea mea în privința scopului urmărit de ruşi. S-a stabilit ca Maniu şi Brătianu să vadă imediat pe rege şi să-i ceară înlăturarea guvernului Groza şi fixarea datei alegerilor înainte de restabilirea relațiilor diplomatice cu Moscova. Vor fi puşi în curent americanii şi englezii despre toate aceste lucruri.

De la telefonul lui Brătianu m-am înțele cu Schuyler să-l văd la ora 5 după masă, întrucât Berry lipseşte din țară, fiind plecat la Moscova şi de acolo în Statele Unite pentru noi instrucțiuni. Cu Stevenson am luat întâlnire pentru 6[30]. N-am rămas la dejun la Brătianu, întrucât Maniu aştepta mai multe persoane la el acasă între 12 şi ora două, printre care şi pe Niculescu-Buzeşti[86], reîntors de curând din Elveția.

Când am ajuns la locuința lui Maniu, în strada Sfinților, am găsit pe Buzeşti, pe Ghiță Pop şi pe Solomon, ascultând la Radio emisiunea de prânz a Moscovei în limba franceză, care anunța intrarea în război a Sovietelor contra Japoniei în zorii zilei de azi. Nu ne venea a crede că porcii de ruşi au avut neruşinarea să se arunce ca şacalii asupra

unui popor gata să capituleze şi incapabil de a se mai apăra. Toţi am tăbărât pe anglo-americani, în special pe aceştia din urmă, căci ei poartă răspunderea morală a atacului mişelesc al ruşilor, întrucât nu se putea ca aceştia să comită aşa ticăloşie fără aprobarea prealabilă a Londrei şi Washingtonului. „Este în adevăr un mare scandal, aş putea spune, o imensă greşeală politică a americanilor, căci numai ei poartă această răspundere, acest atac mişelesc al Sovietelor contra unui popor învins, gata de capitulare"", zice Maniu, care, cu toată reţinerea lui obişnuită, nu-şi mai poate stăpâni indignarea care l-a cuprins. Buzeşti spune că acum se confirmă ştirea care circulă mai demult în cercurile politice din Elveţia că la Yalta ruşii s-ar fi angajat faţă de anglo-americani să intre şi ei în război contra Japoniei, trei luni după terminarea celui din Europa. „În cazul acesta, am răspuns eu, răspunderea lui Roosevelt şi Churchill e şi mai mare şi merită blamul întregii lumi civilizate".

Am trecut apoi la chestiunea ultimei manevre ruseşti faţă de noi. Buzeşti e tot atât de convins ca şi mine că stabilirea de relaţii diplomatice cu noi face parte din planul general al Sovietelor, de consolidare a regimului comunist cu ajutorul căruia ele îşi pot asigura înfeudarea României în spaţiul lor politic şi economic, poate chiar alipirea ei la Uniunea Sovietică. Maniu remarcă foarte bine ştirea că intrarea în război a Sovietelor în contra Japoniei reprezintă pentru noi o dificultate în plus în lupta pentru apărarea independenţei noastre, deorece ea dovedeşte că „solidaritatea de interese dintre Soviete şi Statele Unite este mult mai mare şi mai adâncă decât ne-o închipuim noi şi că în cazul acesta această solidaritate rămâne valabilă şi pentru Europa. Aşa se explică deci, continuă Maniu, pentru ce anglo-americanii fac atâtea concesii ruşilor pe continentul nostru şi-i lasă stăpâni peste atâtea popoare". Eu am încercat să restabilesc pe cât posibil moralul celor prezenţi,

susținând ideea că dacă la Yalta, Roosevelt și Churchill au putut admite intrarea în război a Sovietelor contra Japoniei, situația s-a schimbat cu totul de atunci și până azi. Atunci Hitler era încă în picioare, Japonia avea inițiativa peste tot, iar americanii nu dispuneau de bomba atomică. În schimb, azi, Germania a capitulat, Roosevelt a murit, Churchill nu mai este prim-ministru, iar Japonia, după Hiroșima, e gata să capituleze. „Pentru ce deci ar mai avea acum, anglo-americanii, nevoie de Soviete ca să le facă concesii dezonorante pentru dânșii? De aceea eu cred că Truman și noul guvern laburist din Anglia nu se bucură prea mult de intrarea lor în război contra Japoniei, acum, la spartul târgului". Maniu și Buzești recunosc că aș putea avea dreptate.

Am ieșit cu Buzești, care m-a condus cu mașina lui acasă. La Maniu între timp se adunaseră o mulțime de prieteni, veniți toți după vești. Ghiță Pop și Solomon i-au luat în primire pentru a-i informa asupra evenimentelor zilei, în timp ce Maniu primea pe cei cărora le aprobase audiențe mai demult.

Bietul Buzești e bolnav și profund demoralizat. Are impresia că boala lui n-are leac și că medicii elvețieni cu care se îngrijește sunt cam pesimiști în privința tratamentului. Caut să-l încurajez, însă culoarea feței lui trădează un cancer în plină dezvoltare. Păcat de el, căci este un om inteligent, cult și cu un real temperament politic. La despărțire mi-a spus că nu știe dacă ne vom mai vedea, întrucât „zilele lui sunt numărate". Am protestat energic, deși în conștiința mea sunt convins că acesta-i adevărul.

La ora 5 l-am văzut pe Schuyler, care nu știa nimic despre hotărârea Sovietelor de a restabili relațiile diplomatice cu noi. „Nu mă surprinde procedura lor, mi-a răspuns el după ce i-am dat toate informațiile referitoare la această manevră. Tot așa au procedat față de noi și de englezi[87] și în chestiunea guvernului polonez instalat de ei, peste capul

celui legal de la Londra". Schuyler are cele mai proaste păreri despre Soviete şi despre metodele lor politice. Ca militar, el nu face caz nici de rolul jucat de ei în timpul acestui război, considerând că „politicienii de la Londra şi Washington fac un caz nejustificat despre rolul lor în înfrângerea lui Hitler". „Nu ei l-au învins pe Hitler, ci prostiile lui strategice, iernile grele şi imensitatea spaţiului rusesc. Tăvălugul rusesc revărsat asupra armatelor germane obosite, dezbrăcate, înfometate şi descurajate s-a rostogolit comod în maşinile noastre de război şi în fordurile noastre până la Elba, pentru ca azi să strige în gura mare că ei au câştigat războiul în Europa". Schuyler mi-a repetat de mai multe ori aceste consideraţii la adresa meritelor militare ale ruşilor. El e indignat pur şi simplu de intrarea în război a Sovietelor în contra Japoniei, acum, când capitularea ei se aşteaptă „din oră în oră". El n-are informaţii de nici un fel în privinţa argumentelor pe care Sovietele le-ar fi luat la Yalta în această privinţă. „Dacă este adevărat că Roosevelt şi Churchill au admis acest lucru la Yalta, zice el, atunci au făcut după mine unul o mare greşeală, explicată în parte de grija lor mare de a vedea războiul terminat cât mai repede şi neştiind la acea epocă dacă bomba atomică va fi repede construită. Azi eu sunt convins că Washington-ului şi Londrei nu le convin întoarcerea ruşilor în război, prin complicaţiile care le provoacă în Extremul Orient". El se declară de acord cu planurile noastre de a scăpa cât mai repde de guvernul Groza şi de protectorii lui, Sovietele.

La 6^{30} am ajuns la Stevenson. El era deja în curent cu ambele ştiri şi mult mai indignat pe Soviete decât Schuyler. După ce i-am arătat cum vedem noi situaţia şi i-am explicat mijloacele prin care credem noi că am scăpa de cursa care ne-o întinde Moscova, Stevenson s-a declarat întrutotul de acord, întrucât suntem în dreptul nostru de a ne apăra independenţa, aşa cum prevăd Yalta şi Conferinţa de la

Potsdam. „Dacă ar fi ceva curat la mijloc, zice el, Moscova ar fi trebuit să ne informeze mai întâi pe noi, ca aliați, și să nu încerce să consolideze un guvern impus cu forța de ei și pe care Moscova știe foarte bine că noi nu-l putem recunoaște". „Acum, când îi văd cum procedează, atât în chestiunea d-voastră, cât și față de japonezi, vă înțeleg în fine pentru ce d-voastră, românii, nu-i scoateți din porci". El e convins că guvernul laburist, ca și cel american nu vor permite Sovietelor să-și calce angajamentele de la Yalta și Potsdam, „cu toată intrarea lor în război în contra Japoniei, acum, când nu mai era nevoie". „Cu cât rușii vor face mai multe greșeli, spune Stevenson, cu atât mai bine pentru d-voastră, căci toată lumea va simpatiza cu cauza d-voastră și va înțelege de partea cui este dreptatea".

Când am ajuns acasă pe la ora opt mă așteptau Giosanii, Culcerii, Spiridonii, însoțiți de prietenul lor Neculai Ion, veniți după vești referitoare la evenimentele zilei. Neculai Ion a venit să-mi spună că a văzut la prânz pe ruda soției sale Maurer[88], care i-a spus că situația externă s-a schimbat mult în ultimele zile și că Partidul Comunist este nevoit să caute o înțelegere cu Partidul Național Țărănesc. Impresia lui Neculai Ion este că fenediștii sunt în plină panică de când americanii dispun de arma atomică. I-am răspuns că este mai mult decât sigur că americanii vor folosi superioritatea lor militară pentru a sili pe ruși să respecte angajamentele lor internaționale și poate chiar să-i silească să repudieze comunismul și să se întoarcă la democrație. I-am spus aceste lucuri știind că el va vedea din nou pe Maurer și apoi și pentru a le răspândi în cercurile fenediste cu care el are ceva legături. Neculai Ion a și plecat la o întâlnire cu mai mulți colegi, la inginerul Ștefanopol, prietenul lui. După plecarea lui, Vasile Spiridon îmi spune că subsecretarul de stat de la Ministerul Agriculturii, Agiu[89], l-a rugat azi la ora două dacă eu aș fi dispus să mă întâlnesc

cu Gheorghiu-Dej, care ar dori să stea de vorbă cu mine. I-am răspuns că accept şi să-mi dea un telefon.

După aceste conversaţii particulare, am trecut la problemele zilei, discutându-le cu cei prezenţi. Toţi sunt indignaţi la culme de „atacul mişelesc al ruşilor contra unui popor fără apărare". Cuvintele de „bandiţi, porci, şnapani ordinari, criminali neruşinaţi" etc., etc., sunt pe buzele tuturor la adresa ruşilor. Nu lipsesc nici criticile severe la adresa anglo-americanilor, care permit astfel de „acţiuni banditeşti", zice Giosanu. Toţi învinovăţesc mai mult pe americani decât pe ruşi, întrucât ei, de când cu bomba atomică, nu mai au scuza de a menaja pe „porcii de ruşi", zice soţia lui Giosanu. „Eu, zice acesta, am fost tot timpul un adversar de moarte al hitlerismului şi m-am bucurat din tot sufletul când am aflat de prăbuşirea lui şi al întregii sale şandramale. De când văd însă porcăriile care le fac ruşii, aceşti bandiţi pe care i-au salvat anglo-americanii, mă întreb dacă n-a fost o mare greşeală din partea acestora distrugerea completă a armatei germane". „Ca d-voastră, îi răspunde Vasile Spiridon, gândesc mulţi români astăzi". Nu vreau să mai arunc paie peste foc, dar şi eu încep să le dau dreptate. Ne despărţim cu speranţa că până la urmă vor înţelege şi americanii că ruşii trebuie ţinuţi în frâu.

După plecarea musafirilor ascult Londra. Aliaţii au trimis un al doilea ultimat Japoniei, somând-o să capituleze pentru a nu fi complet distrusă.

Joi, 9 august 1945

La 7^{30} dimineaţă îmi telefonează Agiu că va veni cu Gheorghiu-Dej în seara aceasta la ora 9, dacă-mi convine ora. De acord cu el.

La ora 9 mă duc la Maniu, reîntors de o jumătate de oră de la Snagov. Îl pun în curent cu cele discutate ieri cu Schuyler şi Stevenson. Se bucură foarte mult de bunăvoinţa

pe care aceştia ne-o arată în problema raporturilor noastre cu ruşii. De o lună şi ceva Maniu şi-a angajat un secretar particular în persoana unui fost comandor de marină, Coşoveanu[90], care-l ajută la stabilirea audienţelor şi la întreţinerea corespondenţei. Este un om inteligent şi foarte devotat lui Maniu. El crede că face un mare serviciu partidului, întreţinând o atmosferă de mare optimism în jurul lui Maniu şi folosind pentru aceasta informaţii dacă nu inexacte, cel puţin exagerate. Toate tind să răspândească ideea că anglo-americanii au mare încredere în Maniu şi în partidul nostru şi că ei sunt gata să ne ajute în orice moment în contra ruşilor, pe care nu-i pot înghiţi. Eu i-am atras atenţia de mai multe ori să fie prudent şi să nu expună pe Maniu reproşurilor anglo-americanilor, atribuindu-le intenţii şi aprecieri care nu corespund adevărului. De exemplu, azi, înainte de a intra în biroul lui Maniu, el mi-a spus „strict confidenţial" că „are ştiri precise că americanii şi englezii vor trimite câte o divizie aeropurtată, cel mai târziu până la 26 august". Nu i-am spus nimic, însă am discutat această ştire cu Maniu, rugându-l să-i atragă atenţia să nu mai spună şi altora astfel de inexactităţi. Maniu e perfect de acord cu mine, însă îmi spune că această ştire a fost răspândită în oraş de către cercurile liberale din jurul lui Dinu Brătianu şi că noi, prietenii săi, n-avem absolut nici un rol în răspândirea acestui zvon.

În privinţa demersului pe care-l va face pe lângă rege, în sensul celor discutate ieri, Maniu s-a înţeles complet cu Dinu Brătianu. Acesta i-a lăsat, ca şi în trecut, mână liberă să se folosească la rege şi de numele lui, cum va socoti el de cuviinţă, să-l semneze chiar pe orice notă sau memoriu, dacă va fi necesar.

El s-a înţeles cu Negel să-i aranjeze o întâlnire cu regele, publică sau secretă, şi acum aşteaptă telefonul lui pentru a şti când trebuie să plece la Sinaia. L-am informat la

fel despre întrevederea din seara aceasta cu Gheorghiu-Dej. Bănuim amândoi pentru ce vine, dar se înşeală amar dacă îşi închipuie că mai poate conta pe bunăvoinţa noastră după ce s-au dovedit că nu sunt decât instrumente oarbe şi neruşinate în mâna ruşilor.

Fiind şi azi colosal de cald, mă întorc acasă pe la 11 şi mă pun la cămaşă. Scriu la *Jurnal* şi apoi citesc presa. Maniu a plecat la Snagov cu Leucuţia să aştepte acolo telefonul lui Negel.

La ora două Londra anunţă că americanii au lansat dimineaţa aceasta a doua bombă atomică, de data aceasta asupra oraşului japonez Nagasaki, întrucât guvernul nipon a respins şi al doilea ultimat al aliaţilor. Nu mai încape acum nicio îndoială că Japonia va capitula după ce se va cunoaşte exact dezastrul de la Nagasaki, mai ales că ruşii avansează fără să întâmpine vreo rezistenţă serioasă atât în China de Nord, cât şi în Coreea, unde se mai află trupe japoneze.

Seara pe la 9 şi 10, când se întunecase bine, au sosit Gheorghiu-Dej şi Agiu, care veneau pentru a doua oară în casa mea*. Dej apare zâmbăreţ şi degajat, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat între noi de la martie şi până azi. Agiu e mai natural, pare jenat şi priveşte în altă parte, evitând să se uite în ochii mei. I-am primit în biroul meu şi am aşteptat să-mi explice ei pentru ce au venit.

„Cred că nu mai eşti supărat pe noi de când ne-am despărţit, începe Dej, pentru că d-ta eşti un om cu experienţă şi ştii ca şi mine că aşa-i politica". „Politica între sălbatici şi nu între oameni civilizaţi, vrei să spui, i-am răspuns eu, căci una este să ataci un adversar pentru ideile sale politice şi cu totul alta să-l calomniezi, inventând vrute şi nevrute la adresa lui". „Personal, pe cât a fost posibil, eu am încercat să potolesc excesul de zel al gazetarilor noştri

* Prima dată la începutul lui martie 1945. Vezi Jurnalul meu din acel timp.

comuniști, a răspuns Dej. N-am putut însă reuși cu foștii d-tale prieteni politici, Ralea și Ghelmegeanu[91]". „Ați încercat așa de bine să-i potoliți și ați fi avut dreptul pentru că Partidul Comunist îi susține și-i finanțează, încât v-ați servit de atacurile lor infame la adresa mea și a prietenilor mei și le-ați reprodus regulat în ziarele d-voastră de partid. Dar, în fine, să trecem peste toate aceste lucruri din trecut și să vedem pentru ce ați venit".

Dej a început o lungă poliloghie pentru a-mi explica pentru ce partidul său s-a văzut nevoit să se despartă de noi și de liberali și să alcătuiască împreună cu social-democrații un partid al clasei muncitoare, în vederea „unei acțiuni decisive pentru independența ei politică, proces care e în curs de realizare". Că deși s-a despărțit de noi, el și prietenii lui n-au renunțat niciodată la gândul că într-o zi ei se vor putea înțelege „în vederea unei colaborări rodnice" cu elementele cinstite și democrate din marele Partid Național Țărănesc, printre care eu și prietenii mei figurăm printre primii. „Dacă vom reuși să ne înțelegem, a continuat Dej, atunci îți voi spune eu cât am luptat și câte discuții am avut cu prietenii mei pentru a nu rupe punțile cu d-ta și a menaja o cale de înțelegere pe care eu am dorit-o tot timpul, fiind convins că ea este indispensabilă pentru partidul meu. Nu eu port vina dacă n-am reușit. Pentru moment pot să-ți spun numai atât că Pătrășcanu[92] împreună cu grupul său și cu aliatul lui Ralea poartă toată răspunderea eșecului acțiunii mele. Mai mult nu-ți pot spune astăzi".

În continuare, Dej intră în fine în subiectul pentru care a venit, arătând că în urma Conferinței de la Potsdam noi trebuie să ne gândim la alegerile parlamentare, precăzute de altfel și la Yalta, și că pentru aceasta el vrea „să se informeze" dacă eu cred că este vreo posibilitate de înțelegere între partidele noastre referitor la ele „pentru evitarea unei confruntări care s-ar solda cu un adevărat

dezastru pentru țară". „Noi, comuniștii, dorim foarte mult această înțelegere, intervine Agiu, fără care alegerile nu pot avea loc decât foarte târziu, când se va crea destinderea necesară dintre partide, lucru care azi nu există".

I-am întrebat cum văd ei posibilă această înțelegere cu partidul nostru. „Noi știm că e foarte greu de realizat, însă dacă este bunăvoință de ambele părți, zice Dej, ea nu este chiar imposibilă. Noi am analizat în biroul nostru toate aspectele acestei înțelegeri și am ajuns la următoarele concluzii: pentru noi cea mai bună formulă ar fi liste comune ale celor patru partide care au făcut parte din Blocul democratic, lăsând liberalilor tătărescieni și celorlalte formațiuni fenediste posibilitatea de a candida separat, eventual și ei pe liste comune. La nevoie îi putem lăsa de-o parte pe liberalii lui Dinu Brătianu, încheind acordul numai noi, social-democrații și național țărăniștii". „Și în cazul că am accepta să mergem pe liste comune, am întrebat eu, care ar fi proporția dintre partide, după d-voastră?" „Pentru a vedea că noi suntem rezonabili și ne dăm seama de realitate, răspunde Dej, din cele 80% din mandate care rămân după ce lăsăm 20% din ele minorităților naționale, d-voastră și liberalii 60%, iar noi și social-democrații 40%. Nu cred că pretențiile noastre sunt exagerate". „Desigur, i-am răspuns eu, pretențiile d-voastră nu sunt exagerate, ele sunt pur și simplu fanteziste, ca să nu spun de-a dreptul ridicole".

Dej și Agiu s-au uitat la mine, mirați, crezând că eu glumesc. Dej mi-a cerut să spun eu la ce proporție mă gândesc. Le-am răspuns că nu mă gândesc la niciuna, întrucât liste comune partidul nostru nu poate accepta absolut cu nici un partid, fiind vorba de programe atât de diferite între ele. „Țara trebuie să se pronunțe pentru programul care-l voiește să-l vadă înfăptuit, lucru care nu se poate realiza decât cu condiția ca fiecare partid să se prezinte separat, cu programul lui, am continuat eu. După

alegeri, partidul nostru e gata să colaboreze cu orice partid, pe baza unor puncte comune din programul său. Cum ar putea partidul meu, care respectă proprietatea privată, libertatea presei, libertatea conştiinţei şi toate celelalte forme de libertate să se prezinte în faţa corpului electoral pe liste comune cu partide care sunt contra acestor principii?"

Le-am arătat în continuare imposibilitatea totală a oricărei înţelegeri electorale, spunându-le că noi nu putem accepta liste comune nici măcar cu liberalii, cu care ducem luptă comună pentru apărarea regimului democratic, întrucât programele noastre se deosebesc mult în ce priveşte o sumedenie de probleme sociale, economice, financiare etc. „Atunci, zice Agiu, alegerile parlamentare nu pot avea loc curând, aşa cum voiţi d-voastră şi liberalii, pentru că noi ne opunem atâta timp cât nu există o destindere între partide, căci nu vrem să ajungem la război civil". „Nu văd pentru ce am ajunge la război civil dacă partidele se prezintă în faţa alegătorilor cu programul lor, cerându-le ca ei, în mod liber şi nesiliţi de nimeni, să se pronunţe pentru programul pe care-l doresc şi alegând pe candidaţii cei mai potriviţi pentru înfăptuirea lui", am precizat eu. De altfel, le-am mai spus eu alegerile se vor face sub un nou guvern, neutru, care să asigure ordinea cea mai desăvârşită atât în privinţa propagandei partidelor, cât şi în prezentarea la vot a cetăţenilor. „Ştiu, zice Dej, să d-voastră aşteptaţi sprijinul anglo-americanilor acum, când au bomba atomică şi credeţi că ei vor sili Uniunea Sovietică să se dezintereseze de aceste alegeri. Ei bine, vă spun eu că vă înşelaţi. Ea nu poate lăsa mână liberă tuturor fasciştilor şi hitleriştilor să-şi facă de cap în spatele d-lui Maniu şi să transforme ţara, ca pe vremuri, într-o bază de intrigi şi conjuraţii în contra ei. Numai aliaţi cu noi, d-voastră vă puteţi prezenta la alegeri, pentru că numai noi prezentăm garanţii Moscovei că România nu va deveni, după încheierea păcii, o cloacă de intrigi în mâinile forţelor reacţionare ale globului".

Le-am răspuns pe un ton liniştit că, fiind în casa mea, nu vreau să-i jignesc, răspunzându-le aşa cum merită faţă de argumentarea ofensatoare a lui Dej. Le-am precizat că partidul meu nu aşteaptă de la americani şi de la englezi decât un singur lucru, să-şi respectele angajamentele de la Yalta şi Potsdam şi să-i convingă şi pe ruşi să facă la fel. „Noi nu le cerem să ne ajute în alegeri, cum aşteptaţi d-voastră, comuniştii, de la Soviete, am continuat eu. Atât la Yalta, cât şi la Potsdam, aliaţii noştri s-au angajat să ne respecte suveranitatea şi ne-au garantat alegeri libere. Noi nu cerem mai mult. Cât despre teama Moscovei ca România să nu devină o cloacă pentru intrigăriile reacţiunii mondiale, îmi daţi voie să râd; se teme lupul de miel. Moscova ştie foarte bine că partidul nostru a fost totdeauna partizanul cald al unei înţelegeri loiale cu ea şi nu acum când Sovietele au câştigat războiul alături de anglo-americani, partidul meu îşi va schimba politica lui externă. Sunt sigur că şi d-voastră, comuniştii, cunoaşteţi acest lucru şi de aceea nu văd pentru ce ne-am certa, întrucât, cum spuneai d-ta, d-le Dej mai înainte, nu e bine să rupi punţile cu un partid care după alegeri ar putea colabora cu d-voastră, comuniştii".

Dej a devenit trist şi n-a mai insistat. În schimb, Agiu se arată mai optimist şi crede că totuşi vom reuşi să ne înţelegem, „acum, zice el, când Uniunea Sovietică ne arată atâta bunăvoinţă, acceptând reluarea relaţiilor diplomatice cu ţara noastră". M-am uitat lung la el, întrebându-mă dacă o face pe şiretul ori crede sincer că în adevăr Sovietele nu mai pot de dragul nostru. Era prea târziu şi mă simţeam obosit ca să mai lungesc vorba. Le-am spus că în orice caz voi pune în curent pe Maniu cu discuţia noastră şi că dacă-i interesează răspunsul lui să-mi dea un telefon. Au plecat de la mine la 11[35]. Maşina lor îi aştepta în colţul străzii; ca precauţiune, ea nu oprise în faţa casei mele.

După plecarea lor ascult Londra. După primele informaţii din sursă japoneză, se pare că numărul victimelor de la Nagasaki depăşeşte o sută de mii. Cât despre oraş, el a rămas o ruină fumegândă. Londra crede că Japonia va capitula într-o zi, două şi că aliaţii nu-i vor da un al treilea ultimat. Trupele ruseşti avansează pe tot frontul, neîntâlnind nici o rezistenţă japoneză. Presa engleză comentează ironic comunicatele ruseşti referitoare la „marile victorii" ale Armatei Roşii pe frontul din Extremul Orient.

Vineri, 10 august 1945

Văd pe Maniu pe la 9. Pleacă peste o oră la Sinaia; va vedea pe rege la ora 6 după masă. Îl informez despre propunerea lui Dej. E de acord cu răspunsul meu, care corespunde perfect cu convingerile lui. Aflu de la el că ieri la prânz Solomon l-a văzut pe Groza, care se arată dispus să demisioneze cu anumite condiţiuni, printre care cea mai importantă este un acord cu Maniu referitor la un număr de locuri în Parlament pentru partidul său, în Ardeal. Dacă i se asigură 50 de mandate, Groza e dispus să se despartă de comunişti şi de celelalte formaţiuni fenediste, promiţând că în viitorul Parlament voturile partidului său vor fi totdeauna alături de partidul nostru. Solomon a fost ieri după masă la Snagov pentru a-i comunica lui Maniu aceste propuneri. Maniu le-a respins categoric şi i-a reproşat lui Solomon că mai întreţine legături cu „un aventurier atât de sinistru". Maniu va căuta să convingă pe rege să înlocuiască imediat pe Groza şi să formeze un guvern de alegeri cât mai repede cu putinţă.

Azi situaţia se prezintă mai bine pentru noi, întrucât după a doua bombă atomică de ieri, capitularea Japoniei nu mai poate întârzia şi astfel americanii devin absolut liberi faţă de ruşi, pentru a-i putea sili să-şi respecte angajamentele de la Yalta şi Potsdam. Rar l-am văzut mai

bine dispus pe Maniu ca astăzi! El e sigur că regele va accepta propunerea sa.

Pe la 10 şi ceva trec pe la Lupu, pe care ultimele evenimente l-au adus iar în Capitală. Voia să vadă pe Maniu, însă când i-a telefonat pe la 10 el era deja plecat la Sinaia. E din nou în formă bună, lucid şi bine dispus. Îl găsesc stând de vorbă cu ramolitul de Iancu Botez[93], care, de când a îmbătrânit, seamănă leit cu evreii lui Băncilă[94] din Târgu Cucului; îi lipseşte numai gâsca de sub braţ şi cornul de pe frunte. Odată cu mine a sosit şi Hoisescu şi Teodorescu-Braniştе[95]. Lupu e încântat de ştiinţa anglo-americană, care a fost în stare să pună la punct „arma cu ajutorul căreia democraţia americană poate acum face ordine pe globul întreg, înlăturând toate regimurile obscurantiste printr-o democraţie onestă şi salvatoare".

Lupu e fericit că „poporul rus va scăpa de dictatura sinistră a Kremlinului şi, trăind sub un regim democratic, va înţelege şi el să restituie vecinilor ceea ce le-au furat ţarii albi şi ţarii roşii în decurul veacurilor". „Trăim vremuri noi, care ne vor aduce curând ordinea în lume, liniştea şi pacea eternă, zice Lupu. Mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a dat posibilitatea să trăiesc aceste clipe fericite pe care nu mai credeam să le ajung". Hoisescu a încercat să-l readucă puţin pe pământ, spunând că „rămâne de văzut dacă americanii sunt la înălţimea acestei descoperiri şi dacă vor înţelege misiunea sfântă care le revine pentru a o folosi la timp, în interesul omenirii întregi". „Te rog să încetezi cu aceste consideraţii pesimiste", i-a spus Lupu, lipsite de orice sens. Crezi d-ta că noi am monopolizat inteligenţa care să gândească la fel cu noi? Eu am o încredere oarbă în ei, în englezi şi în toţi oamenii de ştiinţă, care au colaborat la descoperirea bombei atomice; nu mai cobi a rău".

Hoisescu a tăcut, ruşinat parcă de a-l fi supărat cu observaţia lui pesimistă. Branişte şi Iancu Botez au bătut în

strună lui Lupu, declarând amândoi că bomba atomică va lichida şi bolşevismul rusesc şi va asigura pacea lumii. „Comuniştii şi fenediştii noştri sunt fierţi, sunt la pământ, zice Branişte. Dacă n-ar fi trupe ruseşti în ţară, de trei zile deja n-ar fi rămas niciunul şi ar fi fugit care încotro pentru a se pune la adăpost de răzbunarea poporului. Aceşti oameni de-abia acum îşi dau seama de fărădelegile care le-au comis şi de ruşinea de a fi slugărit pe ocupanţii străini".

„Trebuie să recunoaştem, deci, ne place ori nu ne place, că Maniu a văzut lucrurile mult mai clar decât noi", a declarat Lupu. „Maniu n-a prevăzut desigur bomba atomică, am intervenit eu, însă el a contat tot timpul pe sprijinul anglo-americanilor, pe regimurile profund democratice ale acestor oameni, care ştiu să-şi respecte angajamentele lor internaţionale. Maniu a fost totdeauna sigur că guvernele acestor două mari popoare vor şti să-i oblige pe aliaţii lor ruşii să facă şi ei la fel, onorându-şi angajamentele luate împreună. Meritul lui Maniu este că n-a şovăit niciodată şi că a rămas consecvent cu părerile lui, bine gândite". Lui Lupu nu i-a prea plăcut concluzia mea, însă am fost silit s-o exprim pentru a-i atrage indirect atenţia asupra unuia din marile lui defecte de a nu fi consecvent şi a-şi schimba părerile de la o zi la alta, făcându-se de râs.

L-am lăsat cu Botez şi cu Teodorescu-Branişte, eu plecând cu Hoisescu, care m-a condus până la tramvai. El m-a felicitat pentru modul cum l-am pus la punct pe Lupu. El îmi spune că dintre toţi prietenii lui, eu sunt singurul pe care el nu se supără, orice i-aş spune. Hoisescu a fost ieri cu maşina la Valea Călugărească şi s-a întors ieri seară cu Lupu. A stat ieri de la dejun şi până la 9 seara când s-au întors în Capitală de vorbă cu el, trecând în revistă o mulţime de probleme externe şi interne. El e mirat de luciditatea şi bunul simţ pe care Lupu le manifestă uneori şi de zăpăceala şi aiureala de care dă dovadă alteori. Lupu s-a

ocupat şi de mine, spunându-i lui Hoisescu că eu aş fi cel mai bun şef al partidului, după Maniu şi după el, dacă m-aş decide să renunţ la catedră şi să mă consacru numai politicii. „Hudiţă, i-a spus Lupu, este un om foarte inteligent, foarte cult, are un formidabil temperament politic şi în plus este şi foarte cinstit". L-am rugat pe Hoisescu, care şi el îl iubeşte pe Lupu, să vegheze pe lângă el să nu se compromită cu fenediştii, care sunt în stare acum să-i promită marea cu sarea numai să rupă partidul. Hoisescu crede că această primejdie a trecut acum, de când americanii au bomba atomică şi războiul cu Japonia este ca şi terminat.

Ajung acasă pe la amiază. Milica pregăteşte tot felul de prăjituri pentru Ioana şi Rica, la care mă voi duce mâine dimineaţă. După masă scriu la *Jurnal*, citesc presa, iar seara ascult ca de obicei Londra.

Dezastrul dela Nagasaki e mai îngrozitor ca cel de la Hiroşima. Circulă tot felul de zvonuri în legătură cu frământările din Japonia în vederea capitulării. Se pare că împăratul[96] e decis să ceară încetarea rezistenţei militare, dar că mai întâmpină rezistenţa unor cercuri militariste intransigente. Ruşii anunţă fără ruşine „victorii strălucite" în contra unui adversar care nici nu mai luptă. Trupele japoneze din China au început să se predea, găsind inutilă orice rezistenţă.

Sâmbătă, 11 august 1945

Plec la Beuca dimineaţă la 6^{30} cu o maşină Horch, deschisă, de la Domocoş. Merge cu mine şi Al. Berindei, cuscrul meu. Călătorim până la Alexandria pe răcoare plăcută; de acolo şi până la Beuca ne-a fost ceva mai cald, însă am ajuns cu bine pe la 10 şi ceva. Am găsit fetele foarte bine, bronzate, ca şi cum ar fi fost la mare. Rica se simte atât de bine încât vrea să mai rămână, dacă se poate până la sfârşitul lunii, aceasta, bineînţeles, dacă nu ne putem duce

câteva zile măcar şi la mare. Totul depinde dacă situaţia politică îmi va permite să fac acest lucru.

Luăm dejunul la cuscrul Alexandru. După masă la 6 facem o vizită familiei lui Dumi Berindei[97], la care rămânem la masa de seară. Sunt prezenţi şi Jean Berindei[98], arhitectul, cu soţia[99] şi cu fiul lor Mircea[100]. Sarmiza Berindei[101] ne oferă o masă bogată, ca de Reveion, cu băutură şi şampanie. Cuscrul Alexandru, care e de o sobrietate aproape ridicolă, se uită cu dispreţ la oaspeţii care se regalează din plin din toate aceste bunătăţi şi se miră cum de stomacurile lor pot digera atâtea lucruri!

Ca discuţie, bomba atomică, Hiroşima şi Nagasaki. Toţi, ca şi cum s-ar fi înţeleşi dinainte, fac aceleaşi comentarii asupra bomei atomice şi văd în ea mijlocul prin care americanii vor sili acum pe ruşi să renunţe la planurile lor imperialiste şi la bolşevizarea Europei. Soţia lui Jean Berindei, care e franceză, speră că de Gaulle[102] va înţelege acum să nu mai joace cartea rusă şi să se întoarcă spre anglo-americani, „singurii care pot ajuta Franţa să scape de mafia comunistă". Familia ei din Paris îi scrie că de Gaulle nu este agreat de foarte multă lume, care îl consideră un vanitos şi ambiţios, „primejdios pentru adevăratele interese ale Franţei". „Multă lume speră, îi scrie familia ei, că la viitoarele alegeri parlamentare, Franţa se va debarasa de el" şi că mişcarea comunistă, din cauza lui, a devenit „tot aşa de primejdioasă ca şi înainte de război". Ne-am despărţit pe la 12^{30} noaptea.

Duminică, 12 august 1945

Plecăm la 7^{30} spre Bucureşti. Merge cu mine şi cuscrul Alexandru. Ioana şi Rica se descurcă foarte bine. Cu ceea ce mai găsesc în gospodăria cuscrului Alexandru şi cu banii lăsaţi de mine, ele se gospodăresc satisfăcător. Călătorim pe răcoare. Ajungem în Capitală pe la 11, pe o căldură de 27 de grade.

Rămân acasă restul zilei. Citesc presa, scriu la *Jurnal* şi ascult Londra.

Ştiri contradictorii în privinţa capitulării Japoniei. În orice caz, e sigur că nu s-a perfectat nimic. În China, trupele japoneze se predau. Ele rezistă numai ruşilor, atât în Nordul Chinei, cât şi în Manciuria şi Coreea. Presa engleză pare iritată de procedeele ruseşti în Polonia şi Germania, de unde ridică toate fabricile, în contul aşa-ziselor despăgubiri de război. Fabricile din Polonia le ridică sub pretextul ridicol că sunt „bunuri germane". Exact cum procedează şi la noi. Sovietele ridică tot ce vor din muzeele polone şi germane, mai rău decât făceau hitleriştii.

Luni, 13 august 1945

Radio Londra anunţă în cursul dimineţii o serie de amănunte în legătură cu capitularea Japoniei. Guvernul japonez a acceptat, încă din ziua de 10 august, condiţiile ultimatului de la Potsdam, cerând în răspunsul său „să nu se aducă vreo atingere prerogativelor Majestăţii Sale împăratul". Guvernul Statelor Unite a răspuns în numele aliaţilor, în ziua de 11 august, că împăratul Japoniei îşi va păstra toate prerogativele pe care le acordă Constituţia statului, însă că din momentul capitulării autoritatea lui şi a guvernului rămân subordonate Comandamentului suprem al puterilor aliate, care va lua orice măsuri pentru executarea condiţiilor de capitulare. Londra mai anunţă şi ştirea că, odată cu intrarea în război a Sovietelor, a declarat război Japoniei şi Republica Populară Mongolă, creaţiune sovietică. Se confirmă totodată ştirea mai veche că intrarea în război a Sovietelor în contra Japoniei fusese deja fixată la Yalta şi repetată la Potsdam. Deci anglo-americanii poartă şi ei răspunderea morală a acestui război, cu nimic justificat acum, când Japonia era hotărâtă să capituleze după cele două bombe, de la Hiroşima şi Nagasaki.

Pe la ora 8[30], după un telefon, a venit să mă vadă avocatul Ripoşanu[103], directorul de cabinet al lui Groza şi ginerele lui în perspectivă. El îmi spune că şeful său „nu poate face nicio mişcare fără ştirea lui Bodnăraş[104], care-l controlează şi când se duce la closet". De aceea nu-mi putea spune la telefon rostul vizitei sale şi a preferat să vină el singur. Groza vrea să mă vadă, însă el nu poate veni la mine „pentru a nu da loc la bănuieli" şi ar vrea să mă duc eu la el „eventual în restaurantul de la „Athénée Palace", unde locuieşte el. Am acceeptat să ne vedem azi la ora unu. Ripoşanu ţine să mă informeze că şeful său „nu mai poate suporta nici pe ruşi, nici pe slugile lui comuniste şi că n-are decât un singur ideal, să-i putem oferi sprijinul necesar pentru a scăpa de tutela lor, oprimantă şi dezgustătoare". El mă previne totodată că Lupu, prin intermediul lui Ralea, Ghelmegeanu, Livezeanu[105] şi Panait Lupu[106], întreţine raporturi foarte strânse cu şeful său, dar că acesta ar prefera o înţelegere cu mine şi cu prietenii apropiaţi ai lui Maniu. Ripoşanu mă asigură de „marea lui stimă, ca şi a şefului său" şi-mi spune că dacă aş ajunge la o înţelegere cu el „aş afla lucruri de mare interes pentru mine într-o zi, când am putea sta mai mult de vorbă".

Nu ştiu în ce măsură tânărul acesta este sincer, pentru că în calitatea care o are, de confident al viitorului său socru, el face unele dezvăluiri cu totul surprinzătoare, mai ales că nu pare prost. Printre altele îmi spune că „atmosfera din jurul şefului său devine sufocantă", că nu vede decât afacerism, platitudine şi supuşenie oarbă faţă de ruşi", şi că dacă această stare de lucruri va mai continua, el se gândeşte serios „să-i dea la dracu pe toţi şi să plece pentru totdeauna din ţară". Îl întreb pentru ce Groza nu limpezeşte situaţia la Ministerul Agriculturii, înlocuindu-l pe Zăroni, atât de compromis. „Comuniştii au întocmit un dosar întreg cu toate potlogăriile lui şi al bandei Economu[107], zice

Ripoşanu, şi acum îl freacă pe şef ca pe dracu, obligându-l să joace cum vor ei". „De ce nu face apel la Ralea şi Ghelmegeanu, care au foarte bune raporturi cu Pătrăşcanu şi cu Dej?", l-am întrebat eu. „Aceste două canalii, răspunde Ripoşanu, sunt anume puse de comunişti pentru a-l supraveghea pe şef şi pentru a-i ţine în curent cu tot ce se petrece în partidul nostru. D-le profesor, continuă el, eu sunt un admirator secret al lui Maniu şi al d-voastră toţi din jurul lui pentru politica pe care o duceţi d-voastră în contra tuturor acestor ticăloşi care, pentru a li se ierta păcatele din trecut, sunt gata să vândă ţara ruşilor". Faţă de toate aceste declaraţii neaşteptate din partea lui, eu l-am felicitat dacă este sincer şi l-am îndemnat s-o rupă cât mai repede cu mediul putred din jurul său şi să-şi vadă de meseria lui. „În ziua în care o rup cu aceşti indivizi trebuie să mă ascund undeva în străinătate, căci cunosc prea multe ticăloşii ca ei să nu mă omoare".

După plecarea lui am trecut imediat în *Jurnal* conversaţia cu el, căci mi s-a părut extrem de interesantă.

La ora unu am fost prezent la întâlnire. Groza a venit după câteva minute, însoţit de Ripoşanu. Am servit doar o gustare şi un pahar cu bere. Groza ia dejunul după trei şi spune că la ora două are întâlnire cu Vinogradov şi cu Susaikov[108] în vederea formalităţilor ocazionate de reluarea relaţiilor diplomatice. „Ripoşanu, începe el, te-a pus în temă, aşa că eu intru direct în subiect. Eu totdeauna te-am apreciat pentru corectitudinea şi democratismul d-tale sincer şi am dorit să colaborăm împreună. Maniu, pentru care am foarte multă stimă, m-a refuzat din nou, căci a cerut regelui nici mai mult nici mai puţin decât îndepărtarea mea şi formarea unui guvern de alegeri. Lupu îmi propune o colaborare cu el, însă e prea ramolit ca să-mi fie de vreun folos. Cu d-ta este altă socoteală. Dacă d-ta mergi cu mine, atunci şi Ghiţă Pop şi alţi prieteni apropiaţi ai lui Maniu vor

merge cu d-ta. Eu nu-mi fac iluzii, însă, pentru conştiinţa mea, sunt dator să mai încerc o dată. Dacă accepţi, stăm de vorbă şi-ţi promit să-ţi satisfac toate pretenţiile". Răspunsul meu a fost foarte scurt, la fel cu acela dat lui Gheorghiu-Dej şi lui Agiu. Mai întâi nu rup partidul şi apoi exclud orice colaborare înainte de alegeri. Spre disperarea lui Ripoşanu, conversaţia noastră n-a mai continuat, despărţindu-mă de Groza doar dându-ne mâna, fără să mai scoatem vreo vorbă.

M-am întors acasă pe la ora două, pe o căldură de 29 grade. Este o secetă cumplită! N-a mai plouat de câteva săptămâni. Lanuri întregi de porumb şi floarea soarelui sunt uscate complet. Păşuni nu mai rezistă, în multe regiuni din ţară au secat şi fântânile. Şi peste toate aceste nenorociri naturale mai avem şi o guvernare fenedistă, plus ocupaţia rusească.

La opt mă duc la Maniu, întors de o oră şi ceva de la Sinaia. A vorbit cu regele, care e de acord să-i ceară lui Groza să demisioneze pentru a forma un guvern de alegeri. Maniu a discutat cu regele toate aspectele situaţiei internaţionale şi a constat că el este bine orientat, în sensul că-şi dă perfect de bine seama că bomba atomică dă Americii o superioritate militară absolută faţă de ruşi, care, în condiţiile acestea, nu mai sunt atât de primejdioşi. Regele blamează şi el pe ruşi pentru intrarea lor în război în contra Japoniei, acum când ea era gata să capituleze. „Intrarea în război a Sovietelor este cu atât mai scandaloasă, i-a spus regele, cu cât guvernul japonez făcuse apel la ele pentru a media încheierea păcii cu aliaţii. În loc de mediere, Moscova a declanşat război. E pur şi simplu revoltător". Maniu l-a lăsat pe rege în cele mai proaste dispoziţii faţă de ruşi, ceea ce îl face să creadă că de data aceasta el nu va mai ceda presiunilor lor.

L-am pus în curent cu întrevederea mea de azi cu Groza şi cu tot ce am aflat de la Ripoşanu. Din spusele lui

Groza, reiese că fie duminică, fie în cursul dimineții de azi Groza a aflat că regele îi cere demisia după întrevederea avută cu Maniu. Informațiile date de Ripoşanu nu-l surprinde, întrucât el le cunoaşte deja de la Sachi Boilă, care e foarte bun prieten cu el. Ripoşanu i s-a plâns chiar acestuia că Groza îl presează să se căsătorească cu fiica lui, însă nu-i place şi că nu ştie cum să iasă din această încurcătură. Maniu l-a considerat totdeauna pe Groza „un om de nimic, un simplu aventurier politic", aşa că şi ultimul său demers de astăzi pe lângă mine îl face doar să zâmbească.

La Sinaia, Maniu a văzut câțiva ofițeri americani şi englezi, care toți sunt convinşi că rușii vor ceda față de superioritatea militară a Statelor Unite. Atât el, cât şi regele aşteaptă sosirea lui Berry pentru a vedea instrucțiunile care i s-au dat la Washington în privința raporturilor noastre cu Sovietele. În privința Angliei, Maniu a constatat că regele e de acord că guvernul laburist este şi mai hotărât decât Churchill să reziste planurilor ruseşti de dominare a Europei Răsăritene.

Între 11 şi 12 am ascultat Londra. Operațiile militare în Extremul Orient au fost suspendate. Generalul MacArthur[109] tratează cu delegații guvernului japonez condițiile capitulării. În Franța, procesul Pétain[110] se apropie de sfârşit. Spectacolul oferit de oamenii politici francezi cu ocazia acestui proces e mai mult decât dezgustător. Biata Franță! Ce-au făcut din ea scârbele lor de politicieni, incapabili şi oportunişti!

Marți, 14 august 1945

La 9 jumătate trec pe la noi Maniu şi Leucuția, care pleacă la Snagov. S-au oprit o jumătate de oră. Negel i-a comunicat la 8^{30} dimineață că rușii insistă ca reluarea relațiilor diplomatice cu țara noastră să se facă sub guvernul

actual Groza. Maniu nu admite. Aşteaptă la Snagov un telefon de la Negel pentru o nouă audienţă la rege. Însă nu pentru a-mi spune aceste lucruri a trecut el pe la mine, ci pentru a-mi da o nouă scrisoare lungă de câteva pagini, scrise foarte mărunt, primită în dimineaţa aceasta de la Cornel Bianu[111] din Londra. Maniu n-o poate citi decât cu foarte mare greutate şi cu lupa. Mi-a dat-o mie s-o descifrez şi să-i spun şi lui conţinutul. Scrisoarea a primit-o printr-un călugăr iezuit.

După plecarea lui Maniu am pierdut două ore şi ceva cu cititul acestei scrisori. Pe o foaie alăturată am făcut un scurt rezumat şi pentru Maniu. Iată câteva din informaţiile care mi se par mai demne de reţinut din această scrisoare. 1. Informaţii privitoare la bomba atomică şi rolul jucat de Roosevelt în pregătirea ei, banii cheltuiţi şi colaborarea savanţilor americani cu cei englezi, rolul lui Einstein[112]. 2. Amănunte referitoare la dezastrul produs de bombele atomice la Hiroşima şi Nagasaki şi diferite aprecieri ale unor şefi militari americani şi englezi asupra folosirii lor. Se pare că nu toţi şefii militari americani, Eisenhower[113], Marshall[114], MacArthur şi alţii, au fost de acord cu Truman pentru folosirea bombei atomice în contra Japoniei, care şi aşa era gata de capitulare. Toate acestea rămân de verificat. Din ştirile care circulă în Londra, se pare că Truman, înainte de a se decide s-o folosească în contra Japoniei, a cerut avizul tuturor forurilor mai importante din Statele Unite, sindicate, asociaţii culturale, religioase, precum şi cel al guvernelor aliate englez, chinez, francez şi chiar sovietic.

Despre acesta din urmă, Cornel Bianu dă unele informaţii extrem de interesante, întrucât sunt verosimile, dar şi ele rămân de verificat. Încă de la deschiderea Conferinţei de la Potsdam, Truman ar fi întrebat pe Stalin şi pe Molotov[115] când au de gând Sovietele să declare război Japoniei, conform angajamentului dela Yalta şi că aceştia,

foarte jenați, i-au răspuns că în prezent comandamentul lor militar concentrează forțe puternice în Mongolia și în apropierea Coreei și că de îndată ce va fi asigurată și aprovizionarea lor cu cele necesare războiului, ele vor ataca Japonia, nu mai devreme de jumătatea lui septembrie. Când Truman le-a anunțat însă că bomba atomică este pusă la punct și că el este decis s-o folosească, Stalin și Molotov au rămas *bouche bée*, întrebându-l dacă în adevăr știrea este exactă, nu este vorba de o glumă. Cercurile politice londoneze fac mare haz de încurcătura teribilă în care s-au aflat Stalin și Molotov, când și-au dat seama cât se expuseseră cu minciunile lor. „Opinia publică engleză, scrie Cornel Bianu, blamează în modul cel mai categoric poltroneria guvernului sovietic, care a avut neruşinarea să declare război Japoniei numai după ce s-a convins că ea va capitula în urma celor două bombe atomice".

O altă știre interesantă din scrisoarea lui Bianu și care pare mai mult decât verosimilă este în legătură cu discuțiile de la Potsdam referitoare la pretențiile teritoriale ale Sovietelor față de Germania. Când Stalin i-a informat pe Truman și pe Churchill că el are pretenție nu numai asupra unei părți din Golful Danzing, dar și asupra Prusiei Orientale, cu capitala acesteia Königsberg, Truman a sărit în sus, declarând că, în conformitate cu Pactul Atlanticului, nici un aliat nu poate anexa teritorii în afară de acelea care le avea în momentul semnării lui. Churchill a propus să se amâne luarea unei hotărâri în această chestiune, până nu se va discuta problema frontierei occidentale a Poloniei, destul de spinoasă și asupra căreia Truman făcea mari rezerve.

În seara zilei în care Stalin a cerut Prusia Orientală, Truman și Churchill au avut o lungă discuție cu privire la frontiera occidentală a Poloniei și la pretențiile teritoriale ruseşti. Churchill a căutat să-l convingă pe Truman că este suficient „să facă rezerve formale asupra acestor pretenții

ruseşti, dar să nu se opună categoric. De ce?" l-a întrebat Truman. „Pentru că, i-a răspuns Churchill, cu cât ruşii vor ocupa mai multe teritorii germane, cu atât se vor compromite mai mult în faţa lumii întregi şi mai ales faţă de poporul german. Nu uita, d-le Truman, a continuat Churchill că poporul german, aşa cum a făcut şi după Primul Război Mondial, nu ne va ierta nouă, englezilor şi d-voastră americanilor că noi l-am învins şi nu ruşii în acest al Doilea Război. De zeci de ani germanii strigă peste tot *Gott straf England.* Dacă ruşii le iau teritorii pur germane şi mai pretind să se dea şi Poloniei Silezia întreagă până la linia Oder-Neisse ca despăgubire pentru teritoriile poloneze din Răsărit anexate de ei atunci, pe viitor, nu vor mai striga *Gott straf England* ci *Gott straf Russland.* Ura întreagă a acestui popor se va îndrepta în contra ruşilor şi el va vedea în noi singurii sprijinitori care-i putem ajuta să-şi recapete teritoriile pierdute şi să scape totodată de primejdia bolşevizării". În faţa acestei argumentări, Truman ar fi izbucnit în hohote de râs, spunându-i lui Churchill: „S-ar putea să ai dreptate" şi la şedinţele următoare şi-a dat şi el adeziunea la pretenţiile teritoriale ruseşti. *Si non e vero...!* Corespunde perfect umorului lui Churchill şi realităţii raporturilor anglo-sovietice din acel moment. Sunt convins că Maniu şi toţi prietenii noştri vor face mare haz de răspunsul lui Churchill. Din toate aceste informaţii reiese că Bianu are întinse relaţii în cercurile politice engleze, chiar şi în cele oficiale unde, de altfel, are uşă deschisă datorită faptului că el este cunoscut drept reprezentantul oficial al lui Maniu.

Avem la dejun pe cuscrul Berindei, care pleacă mâine dimineaţă la Beuca, cu trenul. Îi dăm o scrisoare şi un pachet cu rufe şi prăjituri pentru Ioana şi Rica.

Pe la 6 vine Lupu, alarmat din nou de veştile care circulă în oraş cu privire la situaţia politică. Este iar în fierbere. El spune că la ora două l-a vizitat Titel Petrescu,

care i-a spus că Groza s-a înțeles cu rușii să nu demisioneze, chiar dacă regele îi va cere formal acest lucru, întrucât până acum numai Negel i-ar fi lăsat a înțelege că regele așteaptă demisia lui. „Rușii sunt hotărâți să treacă peste rege, i-a spus Titel Petrescu, și că nu este decât o singură soluție de a scăpa de Groza, un guvern de alegeri prezidat de el, dacă partidul nostru este dispus să se înțeleagă cu dânsul". Lupu este indignat de „obrăznicia lui Titel Petrescu de a trece peste el" și de aceea el nu l-a încurajat de loc, spunându-i că, după cât știe el, Maniu vrea un guvern de alegeri neutru. Titel i-a spus că rușii au și numit reprezentrantul lor la București, Ivanovici Kaftaraze[116], cu rangul de ministru pentru un moment și că va căpăta titlul de ambasador de îndată ce legațiile rusă și română vor fi ridicate la rangul de ambasade. „Caraghiosul de Titel, continuă Lupu, e fericit în inconștiența lui că prostănacul lui, Iordan, a fost acceptat de ruși drept reprezentantul nostru la Moscova".

Lupu e furios pe Maniu, „care tocmai acum și-a găsit să absenteze din Capitală". L-am liniștit, spunându-i că Maniu a plecat în dimineața aceasta la Snagov, unde așteaptă telefonul lui Negel referitor la o nouă audiență la rege. I-am recomandat să stea liniștit, întrucât regele e hotărît să-l înlocuiască pe Groza și să formeze un guvern de alegeri și că rușii vor fi nevoiți să cedeze din moment ce americanii au bomba atomică, iar războiul cu Japonia este terminat. Lupu e convins că rușii nu vor ceda nici în chestiunea noastră, nici în cea poloneză dacă americanii nu-i amenință serios „să le arunce o bombă atomică asupra Kremlinului, lucru pe care ei nu-l vor face însă în ruptul capului". „Moscova, zice Lupu, este hotărâtă să joace cartea tare de tot, fiind sigură că anglo-americanii nu vor face nimic mai mult decât să protesteze și să facă apel la onoarea ei de a-și respecta angajamentele luate". Deși îmi dau seama și eu că el s-ar putea să aibă dreptate, totuși nu i-o recunosc,

combătându-l energic, căci altfel el ar fi în stare să se agite din nou, creindu-ne astfel dificultăți în partid. Nu-i spun nimic despre scrisoarea lui Cornel Bianu înainte de a vorbi cu Maniu. A plecat după o oră și ceva hotărât „să aștepte demisia lui Groza".

Seara scriu la *Jurnal* și ascult Londra, care anunță știrea că împăratul Japoniei a adresat astăzi armatei ordinul de a înceta orice rezistență inutilă, el fiind decis să accepte ultimatul aliaților. Astăzi, deci, războiul cu Japonia ia sfârșit în mod oficial.

La ora opt sosesc soții Mihăilescu[117] pentru a sărbători patronul de mâine al Marioarei. Ea fiind olteancă, sărbătorește ziua ei la 15 august și nu la 8 septembrie, ca în Moldova. Ea e supărată pe frații ei, care toți fac acum politică fenedistă, până și colonelul Marinescu[118] care, pentru a-și salva situația de președinte al Fundației „Mihail", unde se pare că s-au produs unele nereguli, a fost nevoit să se apropie de Groza, jucând cartea lui. Ca să nu-și primească familia, soții Mihăilescu pleacă mâine din Capitală și se vor întoarce seara târziu. Ei au venit cu o tortă și o sticlă de șampanie. Au stat la noi până la 11 noaptea.

„Moș Petrică", cum îi spune Milica, detestă pe comuniști și n-are decât un ideal, să-i vadă prăbușiți de la putere pentru „nelegiuirile comise și actele de trădare în favoarea rușilor". El spune că epurația pe care comuniștii o fac în rândurile armatei, la ordinul rușilor, este „mai mult decât scandaloasă", întrucât ofițerii noștri n-au nicio vină dacă au luptat pe frontul rus, așa cum li s-a cerut de guvernul țării. „Toți aceștia n-așteaptă decât căderea comuniștilor de la putere, zice el, pentru a se răzbuna cumplit pe ei și pe toți complicii lor fenediști". „De-abia aștept să le râd în nas fraților mei, zice cucoana Mărioara, pentru a se fi lăsat păcăliți în așa hal de către bestiile comuniste".

Miercuri, 15 august 1945. Sărbătoarea Sfintei Marii

Stau toată ziua în casă şi lucrez. Căldura continuă şi seceta la fel.

Presa fenedistă ridică în slavă pe ruşi pentru „marea onoare" care ne-o fac, reluând relaţiile diplomatice cu noi „înaintea tuturor", adică a anglo-americanilor. Acum când văd că numai la ei mai pot găsi o scăpare, fenediştii noştri au devenit de o slugărcinie şi mai ruşinoasă faţă de Moscova. Şnapanii de Tătărescu, Ralea, Ghelmegeanu şi colaboratorii lor se întrec unii pe alţii în slugărnicie, fără să se mai gândească la dispreţul care-l provoacă chiar şi stăpânilor lor. Presa engleză lasă a se înţelege că guvernele englez şi american nu pot recunoaşte guvernul Groza impus cu forţa de Soviete. Nu ştiu de ce întârzie atât Burton Berry care spusese, înainte de a pleca la Washington, că se va reîntoarce cel mai târziu până la 10 august. Probabil l-au reţinut evenimentele din Japonia. În Extremul Orient, MacArthur negociază cu japonezii amănuntele capitulării. Între timp, trupele japoneze din China au capitulat toate.

Seara masă mare la Mărioara Georgescu de ziua ei. Este prezentă toată familia soţului ei, Spiridonii, Ispasii, Petreştii[119] şi Panaiteştii[120], plus prietenul lor Neculai Ioan. Toţi cei prezenţi sunt fericiţi de terminarea războiului şi recunosc dreptatea care am avut-o când am susţinut tot timpul că anglo-americanii nu vor depune armele până ce adversarii lor nu vor capitula fără condiţii. De-abia azi îşi dau seama cu toţii de ce înseamnă Statele Unite şi de tăria regimului lor democratic. Este adevărat că până la acest război, românii noştri n-au prea cunoscut America şi uriaşa ei forţă economică şi financiară. Astăzi, când Franţa este la pământ, iar de Gaulle face o politică de apropiere cu Moscova, opinia noastră publică şi-a întors privirile spre Londra şi mai ales spre Washington, de unde aşteaptă sprijin pentru a scăpa de dominaţia Sovietelor.

Neculai Ioan îmi spune că Maurer este „foarte îngrijorat de situație și se teme că rușii vor fi siliți să cedeze în fața anglo-americanilor, cel puțin, i-a spus el, până vor reuși și ei să fabrice bomba atomică". Maurer prevede „o luptă dârză și lungă între Soviete pe de o parte și americani de alta, până va învinge comunismul, victorie de care el e sigur". „Vrabia mălai visează și calicul praznic", i-a spus Neculai Ioan însă Maurer a rămas la convingerea lui că „Sovietele vor învinge pentru că pe glob sărăcimea este mult mai numeroasă decât lumea bogată". Ispasiu și Grigore Georgescu sunt convinși că după alegerile generale nu vor scăpa de răzbunarea mulțimii nici un comunist sau fenedist afară de acei care vor avea timpul să se refugieze în Rusia sau Bulgaria. Se fac mereu glume pe chestiunea că americanii ar putea arunca o bombă atomică și asupra „bandiților din Kremlin, pe care-i așteptă cu nerăbdare în iad Hitler și Mussolini". Am ajuns acasă pe la ora unu după miezul nopții, conduși de Spiridoni. Era prea târziu să mai ascult Radio Londra.

Joi, 16 august 1945

La 8 dimineață îmi telefonează Sabin Mănuilă că Maniu a plecat ieri de la Snagov la Sinaia, unde regele începe azi consultările politice pentru formarea unui guvern de alegeri.

După un telefon pe la 8 și un sfert a venit să mă vadă Ana Pauker, însoțită de Vasile Luca[121]. Au stat de la 8^{45} până la 10^{30}. M-a surprins mult vizita lor, deoarece, după discuția avută cu Gheorghiu-Dej, nu mai credeam să fiu vizitat de fruntașii comuniști. Răspunsul meu fusese prea categoric și clar pentru a mai putea face obiect de noi discuții. Astăzi însă am înțeles că în Partidul Comunist sunt mai multe bisericuțe, rivale între ele, care se bănuiesc și se suspectează unele pe altele. Ana Pauker, Bodnăraș și Luca

reprezintă grupul moscovit, care execută orbeşte ordinele Moscovei. Un al doilea grup, al elementelor care au rămas în ţară, unii dintre ei fiind ţinuţi în închisori mai mulţi ani, e format din Gheorghiu-Dej, I. Gh. Maurer, Chivu Stoica[122], Pârvulescu[123], Chişinevschi[124], Pătrăşcanu etc. este însă profund dezbinat. Primul grup reprezintă toată puterea, de fapt, în partid, întrucât el vorbeşte în numele stăpânilor de la Moscova. Nu se ştie exact dacă Bodnăraş şi Ana Pauker sunt chiar aşa de buni prieteni. Se pare însă că Ana Pauker se înţelege foarte bine cu Luca şi amândoi folosesc pentru treburile lor în partid pe Teohari Georgescu. În al doilea grup, Maurer nu se înţelege deloc cu Pătrăşcanu, şi-l împinge pe Gheorghiu-Dej, cu care este bun prieten, să-l saboteze pe cât este posibil pe Pătrăşcanu, reducându-i orice influenţă în partid. Pentru Ana Pauker, Bodnăraş şi Luca toţi colegii lor care ocupă diferite atribuţii în partid sau în sindicate sunt simpli agenţi de execuţie, la dispoziţia lor.

Aceste rivalităţi au apărut azi cât se poate de clar în discuţia cu musafirii mei. Când a venit vorba de răspunsul care l-am dat lui Dej la propunerea lui de colaborare, Ana Pauker, cu un surâs batjocoritor, doar n-a spus că astfel de discuţii nu sunt de nasul lui. „Prietenul meu Luca şi cu mine, a spus ea, am voit să discutăm noi cu d-voastră această problemă atât de delicată. Ar fi dorit să participe la discuţie şi prietenul nostru Bodnăraş, însă azi el lipseşte din oraş, fiind plecat la Sinaia cu Groza". După această introducere, ea mi-a făcut o scurtă prezentare a situaţiei externe în urma hotărârilor de la Potsdam şi a capitulării Japoniei. „Acum, zice ea, când e vorba să încheiem tratatul de pace şi să punem bazele unei înţelegeri definitive cu puternicul nostru vecin de la Răsărit, România se află la o răscruce decisivă pentru viitorul ei. Partidul Comunist, deşi încă slab, are totuşi o misiune istorică, de la care nu poate renunţa şi anume să dea ţării un regim de reală democraţie şi să-i

asigure totodată şi prietenia eternă cu Uniunea Sovietică. În vederea acestui scop, noi întindem mâna tuturor oamenilor politici democraţi, indiferent de partidele în care se află, şi-i invităm să colaboreze cu noi la îndeplinirea acestei misiuni. Noi am dori să începem cu d-voastră această colaborare, cunoscându-vă foarte bine trecutul d-voastră politic, atât ca democrat sincer, cât şi ca prieten loial al Uniunii Sovietice. Din nenorocire, nu putem spune acelaşi lucru despre d-nii Maniu, Mihalache şi prietenii lor.

Colegului nostru Dej noi nu-i putem reproşa că n-a ştiut cum să vă pună problema colaborării cu noi. El a fost desigur de bună credinţă, dar a trecut uşor peste aspectul extern al colaborării noastre. Ca să fiu şi mai precisă, eu trebuie să vă mai spun de la început că, indiferent dacă ne înţelegem ori nu, noi ne vom continua şi singuri la nevoie lupta pentru realizarea programului nostru. Vă repet încă o dată că nouă ne-ar părea foarte rău să nu avem concursul d-voastră şi al tuturor prietenilor d-voastră din Partidul Naţional Ţărănesc. Colegul nostru Dej, care ne-a pus în curent cu cele discutate cu d-voastră, a scăpat din vedere să precizeze faptul că pe noi nu ne interesează colaborarea cu Partidul Naţional Ţărănesc, ci numai cu d-voastră şi cu aripa stângă a lui. De aceea am ţinut să ne vedem astăzi şi să clarificăm situaţia". „Aţi expus foarte bine poziţia noastră", a ţinut să sublinieze Luca, care i s-a adresat pe un ton respectuos.

„Desigur, d-voastră aţi fost mult mai clară decât colegul Dej în sensul că Partidul Comunist doreşte o înţelegere numai cu mine şi cu prietenii mei şi nu cu întreg partidul nostru, i-am răspuns eu. Al doilea lucru pe care l-am înţeles de la d-voastră este că fie că ne înţelegem, fie că nu, Partidul Comunist va duce singur lupta pentru asigurarea obiectivelor sale. Aş dori să-mi precizaţi, dacă e posibil, cum crede partidul d-voastră să-şi realizeze programul, el fiind prea slab pentru a-şi asigura o majoritate parlamentară prin alegeri libere?"

„Noi, dacă nu suntem siguri că vom câştiga alegerile, mi-a răspuns prompt Ana Pauker, nu le vom face decât numai atunci când vom avea certitudinea că le vom câştiga şi de aceea ne adresăm d-voastră şi prietenilor d-voastră pentru ca, împreună, să fim siguri de izbândă".

„Totuşi nu văd cum aţi putea d-voastră întârzia alegerile până la o dată care să vă convină din moment ce atât la Yalta, cât şi la Potsdam, aliaţii, inclusiv Uniunea Sovietică, s-au angajat să facă aceste alegeri cât mai repede cu putinţă", am spus eu.

„Ei, vedeţi, tocmai aici este punctul delicat al situaţiei pe care d-voastră nu vreţi să-l luaţi în consideraţie, mi-a spus zâmbind Ana Pauker. Desigur, aliaţii s-au angajat să facă aceste alegeri în termenul cât mai repede cu putinţă. Rămâne la aprecierea lor şi în această chestiune Uniunea Sovietică are şi ea un cuvânt de spus, fiind vorba de o ţară vecină cu ea, unde ea are interese de apărat, mult mai mari decât China şi Statele Unite. În împrejurările de azi, a continuat ea, în haosul provocat de război, a face alegeri în România înseamnă a asigura succesul întregii reacţiuni care se grupează azi în dosul Partidului Naţional Ţărănesc. Acest lucru nu-l vrem nici noi, comuniştii şi nici aliaţii noştri fenedişti şi de aceea suntem siguri că guvernul de la Moscova va fi de acord cu noi. Cred că am fost destul de clară". Am înregistrat cu cea mai mare grijă şi cu respect faţă de adevăr conversaţia noastră de azi.

„Cu alte cuvinte, am răspuns eu, respectul suveranităţii noastre, neamestecul în treburile interne, alegeri libere şi încheierea unui apropiat tratat de pace, toate acestea sunt angajamente lăsate la aprecierea Sovietelor, care ar avea în felul acesta un fel de sferă de influenţă asupra României. Eu cred că d-voastră vă înşelaţi profund când atribuiţi Sovietelor un astfel de rol. La Conferinţa de la Casa Albă, care a avut loc după întoarcerea lui Truman de la

Conferința de la Potsdam, el a declarat categoric că nu a încheiat nici un acord secret cu Sovietele şi că România, Ungaria şi Bulgaria sunt ţări absolut libere, asupra cărora nicio mare putere nu poate exercita vreo sferă de influenţă, ele rămânând până la încheierea păcii sub controlul comisiilor stabilite la Yalta". „Pe hârtie aşa stă scris, a spus râzând Luca. În realitate însă lucrurile stau cu totul altfel". „Asta aşa este", a confirmat Ana Pauker. „În cazul acesta, am spus eu, o înţelegere între noi este cu totul imposibilă. Eu vă mulţumesc pentru bunele d-voastră sentimente faţă de mine, însă eu nu pot rupe partidul pentru nimic în lume şi nici nu împărtăşesc punctul d-voastră de vedere în privinţa drepturilor care le-ar avea Uniunea Sovietică de a se amesteca în treburile noastre interne. După alegerile generale, bineînţeles cu totul libere, eu vă stau la dispoziţie pentru o eventuală colaborare pe baza unui program comun de reforme". Ne-am despărţit într-o atmosferă rece, fiecare silindu-ne să zâmbim mânzeşte, cum zice poporul.

Am rămas acasă restul zilei, scriind la *Jurnal*, citind presa şi ascultând Radio.

Seara la 8 şedinţă cu prietenii la Aurel Dobrescu în strada Izvor. Prezenţi: Negrei, Crihan, Roxin, Ilie Lazăr, Cezar Simionescu, dr Stănculescu şi inginerul Hoisescu. Ghiţă Pop lipseşte de câteva zile din Capitală, fiind dus în Ardeal.

Discuţiile durează vreo trei ore în jurul aceleiaşi chestiuni: situaţia politică internă, bomba atomică şi implicaţiile ei, capitularea Japoniei, raporturile dintre anglo-americani şi Soviete.

Dintre toate acestea, cea care s-a discutat mai mult a fost problema alegerilor parlamentare, asupra cărora circulă tot felul de versiuni, printre care şi aceea că ruşii se opun categoric ca ele să aibe loc înainte de încheierea tratatului de pace cu noi. Atmosfera generală e optimistă, întrucât toţi

pun mare preţ pe bomba atomică, armă care asigură de azi înainte Americii o superioritate militară suficientă pentru a face din noua Societate a Naţiunilor un organ sigur de pace şi justiţie internaţională, pe care ruşii nu-l pot neglija. Crihan şi Dobrescu pun mare nădejde în Conferinţa miniştrilor de Externe cu sediul la Londra, pe care Conferinţa de la Potsdam a însărcinat-o să se ocupe de toate problemele păcii în Europa. Ea va pregăti tratatele de pace cu noi, cu Bulgaria, Ungaria, Finlanda şi Italia. Faptul că din ea fac parte miniştrii de Externe ai celor cinci puteri aliate* este o garanţie că Sovietele vor fi silite să renunţe la scopurile lor imperialiste asupra Europei. Toate aceste lucruri au fost discutate pe larg în seara aceasta într-o atmosferă de mare încredere, mai ales că toţi cei prezenţi sunt siguri că regele este de acord cu noi şi cu liberalii că trebuie făcute alegeri cât mai repede posibil pentru a scăpa ţara de ruşi şi de slugile lor.

Fără să precizez sursele de unde deţin eu informaţii privitoare la ceea ce urmăresc fenediştii, le-am dat o serie de lămuriri referitoare la modul cum argumentează ei pentru a se opune ca alegerile să aibă loc anul acesta. Au sărit cu toţii în sus când au auzit că ruşii pretind că au şi ei un cuvânt de spus în fixarea datei alegerilor. Crihan dă o serie de lămuriri în legătură cu pretenţiile ruşilor de a exercita oarecare influenţă asupra ţărilor vecine, ca Polonia, România şi Ungaria, pretinzând că, la Yalta, Roosevelt şi Churchill le-ar fi recunoscut acest drept. El crede că de la discuţiile de la Yalta pleacă această neînţelegere. Sunt nevoit să intervin din nou în discuţie şi să explic prietenilor mei că la Yalta a fost vorba numai de „zone militare" pentru simplificarea sforţărilor de război şi nicidecum de „sfere de influenţă politică" şi că Truman a declarat, după reîntoarcerea de la Potsdam, că nici

* Statele Unite, Anglia, Sovietele, China şi Franţa (n.a.)

vorbă nu poate fi despre vreo înțelegere cu rușii relativ la sferele de influență. Le-am cerut din nou prietenilor mei să combată teza ridicolă răspândită de presa gaullistă privitoare la sferele de influență, fiind vorba de o simplă intrigă la adresa Angliei și îndeosebi a Statelor Unite.

Dobrescu și Roxin se ocupă pe larg despre intrigăriile care au loc în prezent în rândurile fenediste, unde toți sunt îngroziți de perspectiva dacă Sovietele vor fi constrânse să accepte alegerile în România și înlăturarea lui Groza de la conducerea guvernului. Dobrescu și Roxin au văzut recent pe Groza, care le-a repetat din nou propunerea lui de înțelegere cu Maniu, arătându-se dispus să-și abandoneze toți prietenii proveniți din alte partide, întrucât, le-a spus el, „s-a convins că toți aceștia au fost trimiși de Partidul Comunist pentru a-l supraveghea și duce de nas". „Groza, zice Roxin, mi-a făcut impresia că nu așteaptă decât ziua pentru a se răzbuna pe comuniști, care-l supraveghează și nu-i lasă nici o libertate de acțiune. Bodnăraș l-a încadrat cu agenții lui, care-l supraveghează și când doarme". Cezar Simionescu și Hoisescu nu sunt de acord cu interpretarea lui Dobrescu și Roxin, susținând că, din contra, Groza este „sluga docilă a Moscovei" și că tot ce face, oferind colaborarea partidului nostru, o face în înțelegere cu rușii și cu comuniștii noștri, „care-l au la mână în așa fel încât îl pot distruge în orice clipă dacă n-ar fi sincer cu ei". Eu le-am spus că împărtășesc în întregime părerea acestora din urmă. Singurul lucru care nu-l înțeleg însă bine este atitudinea lui Ripoșanu, dacă este el sincer sau o face și el pe șiretul pentru a putea spiona mai bine în rândurile noastre. Timpul le va lămuri pe toate!

La sfârșitul acestor discuții a vorbit Negrei, care s-a ocupat de bomba atomică și de tratativele americano-japoneze pentru capitularea forțelor militare. Expunerea lui a fost ascultată cu mult interes, dat fiind prestigiul de care se

bucură el în ochii noştri. El a dat date extrem de interesante asupra bombei atomice şi a diferitelor forme de armament atomic care se află acum în studiu în Statele Unite. „Domnule general, am spus eu, ca încheiere a discuţiilor din seara aceasta, de-ar fi acum şi oameni politici americani la înălţimea acestei uriaşe descoperiri ştiinţifice care-i plasează în mod indiscutabil la conducerea lumii".

Am reuşit să prind ultimul tramvai ca să ajung acasă. Un taxi de noapte până în Vatra Luminoasă ar costa acum peste 6000 lei. În aşa hal a ajuns leul nostru din cauza ruşilor! N-am mai ascultat Londra în noaptea aceasta.

Vineri, 17 august 1945

Lucrez toată dimineaţa la *Jurnal*, ascult Londra şi citesc presa.

Pe la 11 telefonează Maniu că s-a întors de o jumătate de oră de la Sinaia şi că s-a înţeles cu Lupu la telefon să ne vedem la el la 6 după masă, împreună cu şefii celor patru Colori din Capitală. La 12 se duce la Brătianu, unde va rămâne probabil la dejun. Rămân deci acasă până la 5^{30}, când mă duc la Lupu. Maniu a sosit cu Leucuţia pe la 6^{30}. Pe lângă şefii de Culori Simionescu, Stănculescu, Leon[125] şi Marinache[126], se mai aflau din întâmplare Hoisescu şi Ilie Lazăr. Toţi eram curioşi să aflăm veşti de la Maniu referitoare la audienţa lui de ieri la rege.

Maniu l-a văzut pe rege la 11 dimineaţă, înţelegându-se complet cu el asupra înlăturării guvernului Groza şi alcătuirea unui guvern neutru de alegeri. După el a intrat la rege Dinu Brătianu, care i-a cerut şi dânsul acelaşi lucru. Au urmat apoi Titel Petrescu, Pătrăşcanu şi la urmă Groza. După masă, la ora 6, Maniu l-a văzut din nou pe rege, care i-a spus că şi Titel Petrescu s-a declarat de acord cu planul regelui, însă Pătrăşcanu a cerut o amânare de cel puţin două săptămâni, de acord cu Groza, care i-a spus că el nu se poate

angaja să prezinte demisia guvernului înainte de a se consulta cu partenerii săi din Bloc. Acest răspuns, care echivalează cu un refuz, l-a supărat tare pe rege, care este hotărât să-l demită în caz că va refuza să demisioneze în 2-3 zile. Regele e hotărât să formeze un guvern de alegeri înainte de 23 august, pentru a putea anunța țării că, după un an de la părăsirea alianței cu Germania, totul începe a reintra în normal. Regele i-a mai spus lui Maniu şi lui Brătianu că guvernele american şi englez i-au trimis asigurări că guvernul Groza nu va fi recunoscut de ele şi că nici nu vor sta de vorbă cu el în probleme referitoare la încheierea păcii cu noi. După ce ne-a povestit toate aceste lucruri, Maniu l-a rugat pe Lupu şi pe cei 4 şefi de Culori din Capitală să ia măsuri pentru convocarea unei mari întruniri pentru luni, 20 august, pentru a înlesni regelui demiterea lui Groza, în cazul că acesta nu va demisiona până atunci. Lupu, ca şef al organizației Capitalei, s-a declarat de acord. Maniu, cu mine, Leucuția şi Lazăr am plecat la Sabin Mănuilă, iar Lupu a rămas cu şefii de Culori să pună la punct misiunile referitoare la întrunirea de luni.

La Mănuilă eu l-am pus în curent cu discuțiile mele cu Groza, Ana Pauker şi cu Luca. Făcând legătura între atitudinea lui Groza la rege şi teza Anei Pauker referitoare la dreptul ruşilor de a se amesteca în treburile noastre, Maniu a înțeles perfect primejdia care ne amenință. El se teme ca regele să nu cedeze în fața amenințărilor ruseşti, mai ales dacă anglo-americanii nu-i vor promite „un sprjin efectiv şi nu vorbe". Acum el e convins şi mai mult că o întrunire grandioasă a noastră la care sigur ar participa toată populația Capitalei ar fi un sprijin foarte mare regelui pentru a rezista presiunii ruseşti.

Le fac apoi un rezumat aşa cum este trecut în *Jurnalul* meu despre informațiile cuprinse în scrisoarea lui Cornel Bianu. Chestiunea pretențiilor teritoriale ruseşti şi

discuția dintre Truman și Churchill privitoare la ele au făcut impresie asupra tuturor. „Această conversație este mai mult decât verosimilă, zice Maniu. Eu sunt convins că așa a fost întrucât ea oglindește perfect gândirea engleză despre raporturile viitoare cu poporul german. Acesta își va întoarce toată ura lui în contra rușilor și va cerși sprijinul englezilor și americanilor pentru a-i scăpa de dominația rusească și a-și reface unitatea sa națională". Maniu e convins acum, ca și mine, că anglo-americanii față de planurile rusești vor fi nevoiți să-și revizuiască politica lor față de Reichul german și să renunțe la desfacerea unității sale. „Cu cât rușii se vor dovedi mai lacomi de pământ și mai dornici de dominație asupra țărilor vecine, continuă Maniu, cu atât va fi mai bine pentru noi, întrucât anglo-americanii nu pot permite așa ceva, fiind în contra politicii lor externe, de respect al libertății tuturor popoarelor, mici sau mari".

La 11 ascult Londra. Trimișii guvernului japonez negociază cu MacArthur amănuntele capitulării. Flota americană a pătruns deja în golful Tokyo. Truman a declarat că „lumea întreagă trăiește o zi mare" în urma capitulării Japoniei. În Franța s-a terminat procesul Pétain prin condamnarea lui la moarte. Londra crede că i se va comuta pedeapsa în muncă silnică pe viață. Când supraviețuiesc războiului atâția ticăloși, ce mai contează acum unul în plus. Și așa Franța e la pământ, terminând-o cu rangul ei de mare putere mondială.

Pe plan intern, două evenimente triste, caracteristice timpurilor care le trăim. Diviziile de trădători „Tudor Vladimirescu" și „Horia, Cloșca și Crișan" au fost încadrate în armata regulată a țării la ordinul rușilor. Titel Petrescu și prietenii săi, naivi și ridicoli ca totdeauna, au hotărât să sărbătorească pe Iorgu Iordan pentru cinstea care i se face partidului de către Soviete prin alegerea unuia dintre membrii lui ca ambasador al țării la Moscova. Caraghiosul

de Titel nu înțelege că bulgarul Iordan l-a și trădat deja, acceptând să facă jocul Moscovei. De altfel, acesta nu e singurul, întrucât și alți prieteni de casă ai ridicolului Titel, ca Voitec[127], Tudor Ionescu[128], Rădăceanu[129] și alții l-au părăsit deja mai de mult, trecând de partea comuniștilor la ordinul Moscovei. Dar Titel e ca bărbatul din fabulă: „nu știe bărbatul ce știe satul". Lupu și cu mine ne-am făcut datoria să-i atragem atenția de mai multe ori, însă n-ai cu cine vorbi. Să vedem ce va face acum, din moment ce, la audiența la rege s-a pronunțat și el pentru demisia guvernului Groza și formarea unui guvern de alegeri. Se va ține de vorbă, alăturându-se acțiunii noastre și a liberalilor ori se va supune din nou ordinului Moscovei, ca și la 6 martie? Personal nu-mi fac nici o iluzie asupra lui. Regret din suflet că Partidul Socialist Român are ca șef un bleg atât de ridicol.

Sâmbătă, 18 august 1945

Trec pe la Facultate să-mi încasez salarul de 165 000 lei. După costul real al vieții, acești bani îmi ajung pentru 6-7 zile. Pentru rest, trebuie să împrumut de la prieteni, deși nu văd cum i-aș putea restitui.

Întâlnesc la casierie pe Călinescu, cu care mă duc la „Capșa" să bem o cafea. O face pe nenorocitul, „blestemând ceasul când a acceptat să intre în politică" și regretă că „a fost atât de naiv să-și închipuie că ar putea juca un rol ponderator între niște lupi gata să se sfâșie între ei pentru un ciolan". „Da, dragă colega, continuă el, am intrat într-o potaie de câini sălbatici și turbați, dintre care nu știu cum să ies ca să nu mă sfâșie". Călinescu continuă pe această temă, exprimându-și „indignarea lui față de slugărnicia guvernului Groza, care refuză să demisioneze pentru că așa-i cere Moscova". El se „desolidarizează complet de oameni, care primesc ordine din afară și calcă în picioare ordinul unui

rege, care reprezintă suveranitatea țării". „De azi înainte am anunțat deja pe colegii mei Ralea, Rosetti, Florian[130] și Constantinescu-Iași să nu mai conteze pe sprijinul meu, deoarece eu sunt român, respectuos față de monarhie și nu primesc ordine din afară". După ce l-am lăsat să-și verse tot focul, l-am întrebat dacă a demisionat din blocul fenedist și de la direcția ziarului „Național"[131]. El mi-a răspuns că și-a înaintat demisiile încă de ieri la prânz. L-am felicitat, spunându-i că acum s-ar putea înscrie la noi, așa cum își propusese mai de mult. „Sunt atât de decepționat de politică încât pentru moment nu pot lua absolut nicio hotărâre. Să vedem mai târziu. În orice caz te pot asigura de pe acum că am pentru d-ta și pentru Maniu o mare stimă și dacă mă voi hotărî într-o zi să mai fac politică numai în partidul d-voastră aș mai putea milita".

Când să ieșim de la „Capșa" ne-am întâlnit în stradă cu Săveanu[132], Marmeliuc[133] și C. Marinescu, care-și încasaseră și ei salarul și intrau să ia și ei câte o cafea. M-am despărțit de Călinescu și am rămas un moment cu ei, la rugămintea lui Săveanu și a lui Marmeliuc, curioși amândoi să afle dacă pleacă sau nu guvernul Groza. Înainte de a răspunde la întrebarea lor, le-am spus că amicul Călinescu a demisionat din F.N.D. și de la direcția „Naționalului". „Nu pune nicio bază pe cuvântul lui, a spus Marinescu. Dacă i se dă un ban în plus și i se mai asigură unele avantaje va rămâne mai departe sluga lor supusă. D-ta nu-l cunoști ca mine. Este un șmecher fără pereche. Umblă cu limba scoasă după bani și după onoruri, făcând-o pe nebunul, când în realitate este un oportunist de mare clasă". Săveanu și Marmeliuc au aceeași părere despre Călinescu. Nu i-am contrazis, întrucât nici mie omul acesta nu mi-a făcut impresia unui individ echilibrat, deși am multă stimă pentru cultura lui cu totul deosebită.

Am răspuns apoi întrebării lui Săveanu şi Marmeliuc despre criza politică, dându-le informaţiile care le am şi eu. Au rămas profund indignaţi de refuzul lui Groza de a demisiona la cererea regelui, considerând gestul acestuia „o trădare neruşinată faţă de interesele ţării şi un act de slugărnicie josnică faţă de ruşi". „Când ţara va cunoaşte acest lucru, zice Marinescu, partidele din F.N.D., care se solidarizează azi cu Groza, vor fi aspru pedepsite de corpul electoral". Ei n-au mai intrat la „Capşa", conducându-mă până la tramvai.

Am luat dejunul acasă, unde am ajuns pe o formidabilă canicula de peste 30 de grade.

Lucrez totuşi până la ora 7 seara la cămaşă. *Jurnal*, Radio, presa zilei.

Maniu a plecat cu Leucuţia la Buftea să se consulte cu Ştirbei asupra crizei politice. De la el, ei vor pleca la Snagov. Se vor întoarce în Capitală mâine dimineaţă.

La 7^{30} seara vine Lupu cu Hoisescu, cu maşina acestuia. El a fost chemat azi la 6 după masă la Preşedinţia Consiliului de Groza care, în prezenţa lui Titel Petrescu şi a lui Pătrăşcanu, l-a rugat să amâne întrunirea proiectată pentru luni, deoarece ea este inutilă, guvernul prezidat de el urmând a demisiona de îndată ce se vor termina formalităţile de reluarea relaţiilor diplomatice cu Rusia Sovietică. La întrebarea lui Lupu dacă acest fapt se va petrece înainte de 23 august, aşa cum doreşte regele, Groza i-a răspuns că probabil demisia lui se va produce după această dată, întrucât Sovietele ţin neapărat ca formalităţile de restabilire a relaţiilor diplomatice să se îndeplinească sub actualul guvern. „De altfel, i-a mai spus Groza, astăzi sau mâine cel mai târziu, guvernul sovietic va face demersuri în acest sens pe lângă rege". Pătrăşcanu şi Titel Petrescu l-au susţinut pe Groza, afirmând şi ei că el va demisiona de îndată ce se vor termina aceste formalităţi.

Pătrăşcanu a mers mai departe, atrăgându-i atenţia că dacă partidul nostru nu va amâna întrunirea proiectată, atunci şi partidele din F.N.D. ar fi obligate să organizeze o mare demonstraţie, lucru care n-ar fi potrivit „tocmai când Sovietele ne arată atâta bunăvoinţă". Titel Petrescu a fost de aceeaşi părere. În faţa acestei situaţii, Lupu a cedat, angajându-se să sprijine pe lângă Maniu amânarea întrunirii de luni. „M-am gândit, spune Lupu, că 3–4 zile mai devreme ori mai târziu nu mai contează din moment ce Groza este hotărât să demisioneze şi ruşii ţin neapărat la această amânare şi poate n-aş fi cedat dacă Pătrăşcanu şi Titel nu l-ar fi susţinut pe Groza". Într-o scrisoare adresată lui Maniu, în care Lupu explică toate acestea, el îl roagă să amâne întrunirea de luni. Întrucât Maniu lipseşte din Capitală, Lupu mă roagă să-i predau eu această scrisoare şi să stărui şi eu „să fie rezonabil şi să accepte amânarea întrunirii pentru a se evita complicaţii inutile". Hoisescu s-a oferit să mă ducă cu maşina lui mâine dimineaţă la Snagov înainte ca Maniu să plece undeva, eventual la Sinaia ori la Braşov. M-am înţeles cu Hoisescu să plecăm mâine dimineaţă la 7^{30}. După plecarea lor am telefonat lui Mănuilă la Snagov să-i comunice lui Maniu că voi fi la el pe la opt dimineaţa pentru o comunicare urgentă.

Ascult seara Londra, după ce am trecut în *Jurnal* evenimentele de azi.

Presa engleză se ocupă pe larg de procesul Pétain şi de condamnarea la moarte a acestui mare general, apărătorul Verdun-ului din Primul Război Mondial, care n-a murit la timp, rămânând în istorie cu prestigiul său neştirbit. Pétain a fost sigur un om corect şi un patriot francez în sensul lui. Ca om, apropiat de cercurile catolice, el a fost un adversar hotărât al comuniştilor şi socialiştilor şi, ca atare, el nu excludea o înţelegere cu Hitler pentru a pune capăt anarhiei franceze, însă când a văzut pactul Ribbentrop[134]-Molotov din

august 1939 el s-a lecuit pentru totdeauna de orice idee de colaborare cu acest şarlatan. În cursul procesului au rămas multe chestiuni nelămurite, deoarece el n-a voit să vorbească. Istoria va lămuri într-o zi capitolul relaţiilor sale ascunse cu anglo-americanii în timpul acestui război şi poate atunci i s-ar putea acorda unele circumstanţe atenuante.

Duminică, 19 august 1945

La opt şi un sfert dimineaţă am ajuns cu Hoisescu la Maniu. Era deja îmbrăcat şi lua cafeaua pe terasa din faţa lacului. Se anunţă şi azi o zi foarte caldă. Pe terasă se mai aflau Leucuţia şi Sabin Mănuilă. Pentru a simplifica discuţia, le-am citit scrisoarea lui Lupu, explicându-le apoi celelalte amănunte în legătură cu întrevederea lui Lupu cu Groza, Pătrăşcanu şi Titel Petrescu. N-a fost nevoie să insist, pentru că Maniu a răspuns imediat că este de acord, dacă Groza a promis să demisioneze şi au fost de faţă şi Titel Petrescu cu Pătrăşcanu. „Rămâne de văzut acum, zice Maniu, ce vor cere ruşii şi cum le va răspunde regele. Desigur, ceva s-a întâmplat din moment ce Groza s-a hotărât să cedeze şi n-ar fi exclus o intervenţie energică a anglo-americanilor pe lângă guvernul sovietic. Într-o zi, două vom şti noi ce s-a întâmplat". „Să nu fie o simplă manevră din partea ruşilor pentru a câştiga timp, ca să treacă hopul lui 23 august", zice Leucuţia. „Nu este exclus deloc, i-a răspuns Maniu, deşi în cazul acesta Sovietele s-ar expune grav faţă de anglo-americani şi chiar faţă de rege, dovedindu-i că l-au minţit scandalos".

Maniu se hotărăşte brusc să plece la Sinaia pentru a pune pe rege în curent cu noua hotărâre a lui Groza şi cu amânarea întrunirii noastre de mâine. La 9 ne-am despărţit. Maniu a plecat cu Leucuţia la Sinaia, iar eu cu Hoisescu ne-am întors în Capitală, ducându-ne direct la Lupu.

Vestea că Maniu acceptă amânarea întrunirii de mâine îl bucură mult pe Lupu, care răsuflă uşurat de a fi scăpat de aşa mare bătaie de cap. Acum este şi el îngrijorat de răspunderea care şi-a luat-o, cerând în scris lui Maniu amânarea întrunirii. „Te pomeneşti acum, zice el, că Groza nu se ţine de cuvânt şi eu mă fac de râs faţă de Maniu şi de partid, zice Lupu. Dar să-l ferească Dumnezeu dacă mi-o face el una ca asta!" Fiind grăbit să mă întorc acasă, nu l-am mai întrebat cum s-ar putea el răzbuna pe Groza în cazul în care nu se va ţine de cuvânt. Bietul Lupu, nu-şi dă încă seama că ameninţările lui nu le mai ia nimeni în serios! L-am lăsat cu Hoisescu să telefoneze şefilor de Culori că s-a amânat întrunirea de mâine.

Stau restul zilei în casă. Scriu la *Jurnal*, citesc presa, ascult Radio Londra şi citesc o lungă scrisoare de la Herescu[135], trimisă printr-o rudă a doamnei Odobeşteanu[136] venită de la Paris pentru câteva zile.

În timp ce MacArthur ia în stăpânire punctele strategice din Japonia şi se pregăteşte să termine operaţia capitulării trupelor, ruşii continuă să publice comunicate bombastice despre „marile lor victorii" în Nordul Chinei şi în Coreea. Japonezii se retrag în realitate peste tot, neopunându-le nici o rezistenţă. Presa engleză şi americană nu pierd ocazia să sublinieze ironic „succesele militare" ale Sovietelor. Se pare că la Tokyo nu toţi ofiţerii superiori au fost de acord cu capitularea fără condiţii acceptată de împărat. Unii dintre ei au încercat chiar să reziste, dar au fost siliţi să se supună. Aşa cel puţin susţin unele ziare americane.

Scrisoarea lui Herescu conţine unele informaţii interesante care confirmă în mare parte pe acelea transmise şi de Cornel Bianu. Şi la Paris circulă tot felul de ştiri referitoare la „discuţiile penibile" care au avut loc la Potsdam între anglo-americani de o parte şi ruşi de alta. „Lăcomia" arătată de aceştia în materie de cuceriri

teritoriale şi de despăgubiri de război i-a „îngrozit pur şi simplu pe americani şi pe englezi", care nu şi-au închipuit „atâta lipsă de ruşine". „Tot Parisul politic, scrie Herescu, comentează răspunsul lui Churchill dat lui Truman privitor la cererea lui Stalin de a se da ruşilor Prusia Orientală cu Königsbergul"*. Cercurile gaulliste încep să fie alarmate de ştirile tot mai dese privitoare la intenţiile Angliei şi Statelor Unite de a renunţa la desfacerea unităţii Germaniei din cauza lăcomiei ruşilor şi a pretenţiilor lor de bolşevizare a Europei. „Anglia şi Statele Unite, scrie Herescu, văd acum că numai o Germanie puternică ar putea ţine în frâu imperialismul rusesc care, sub masca comunismului, e şi mai primejdios ca cel de pe vremea ţarilor".

Herescu e indignat la culme de politica externă a lui de Gaulle şi de întreaga atmosferă din Paris. „Oamenii aceştia, scrie el, sunt absolut inconştienţi. După ce erau gata să colaboreze cu Hitler, dacă acesta ar fi îngenunchiat Anglia, acum strigă peste tot trăiască Sovietele şi jos unitatea Germaniei şi puţin le pasă de toate popoarele expuse bolşevizării. Îi detest pe gaullişti în aşa măsură, încât sunt decis să părăsesc Parisul şi să mă stabilesc în Spania ori Portugalia, unde voi găsi eventual vreo catedră de latină". Herescu mă previne că în ce priveşte Conferinţa de la Londra a miniştrilor de Externe, noi să nu contăm pe sprijinul Franţei, întrucât Bidault[137], omul lui de Gaulle, are „instrucţiuni categorice să susţină peste tot pretenţiile ruseşti". El spune că polonii care trăiau la Paris „părăsesc indignaţi Franţa, retrăgându-se în Anglia sau America" şi că cei din Londra „înjură pe faţă pe francezi pentru a fi trădat Polonia de dragul ruşilor". Herescu n-a iubit niciodată Franţa, considerând-o „ţară în plină decadenţă".

* Gott straf Russland!

Luni, 20 august 1945

Cea mai caldă zi din vara aceasta, peste 35 de grade la umbră. Stau în casă la cămaşă şi citesc presa.

De-abia pot ieşi seara după 7^{30} să mă duc la Maniu, întors de o oră de la Sinaia. A văzut pe rege, care e furios la culme pentru că ieri după masă i-a cerut formal lui Groza să demisioneze şi acesta a refuzat, sub motiv că ruşii nu admit plecare guvernului tocmai când ei au decis reluarea relaţiilor diplomatice cu noi. Regele i-a arătat că el ţine să formeze un guvern neutru de alegeri, care să prezideze serbarea zilei de 23 august, însă Groza a obiectat că el nu-şi poate lua răspunderea de a supăra Sovietele. Regele i-a întors spatele şi a părăsit biroul fără să-i întindă mâna. În cursul dimineţii de azi, Tătărescu i-a cerut audienţă, însă regele i-a refuzat-o, spunându-i prin Negel că el aşteaptă demisia guvernului Groza.

Până la plecarea lui Maniu din Sinaia, azi la ora 3 p.m., ruşii n-au făcut nici un demers pe lângă rege care, în schimb, a făcut apel la prânz la Comisia aliată de control, cerându-i concursul pentru rezolvarea crizei politice. „Aici am ajuns, zice Maniu, ca suveranul să facă apel la străini pentru a putea soluţiona o chestiune politică internă". „Să înveţe minte să fie suveran curajos şi să nu se lase intimidat de orice obraznic care îndrăzneşte să-i trântească uşa în nas, am spus eu. Dacă nu ceda ca un prost la 6 martie, n-am fi ajuns astăzi la această ruşine".

Leucuţia regretă că s-a contramandat întrunirea noastră de azi, care ar fi fost de mare folos regelui în acţiunea lui de lichidare a guvernului Groza. Maniu nu e de aceeaşi părere, susţinând că, faţă de refuzul lui Groza de a demisiona, e mai bine de lăsat regelui toată libertatea de acţiune pentru a nu fi acuzat de ruşi că face jocul partidelor istorice. Negel i-a promis să-i comunice orice element nou care ar interveni în cursul zilei de azi şi de mâine. Maniu rămâne în Capitală până după 23 august.

M-am întors acasă pe la 9^{30}. De-abia am ajuns, a început o puternică furtună, urmată după un sfert de oră de o ploaie serioasă care, din nenorocire, n-a ţinut decât vreo 5 minute. S-a răcorit puţin.

Radio Londra anunţă că a rămas definitivă data de 2 septembrie pentru convocarea miniştrilor de Externe a celor cinci puteri aliate care se va ocupa de pregătirea tratatelor de pace şi de toate celelalte probleme rămase nerezolvate la Conferinţa de la Potsdam. Ruşii anunţă mereu victorii pe frontul japonez, când toată lumea ştie că sunt simple minciuni, întrucât japonezii se retrag fără lupte. În fond, toate aceste minciuni sper să deschidă şi mai bine ochii englezilor şi americanilor asupra onestităţii aliaţilor lor ruşii. În Franţa, comentarii nesfârşite în legătură cu condamnarea la moarte a lui Pétain. Se pare că de Gaulle îi va comuta sentinţa în muncă silnică pe viaţă. În ce priveşte pe Laval[138], toată lumea cere condamnarea lui la moarte. E puţin şi atât pentru cât rău a făcut el Franţei.

Marţi, 21 august 1945

Timpul s-a răcorit puţin, dar nu plouă şi seceta este cumplită. Trec pe la 9 la Maniu, însă nu pot vorbi pe îndelete fiind prea multă lume. Schimb doar câteva cuvinte cu el în dormitor. N-a primit nici o ştire de la Negel până la această oră. El mă roagă să văd pe Lupu, căci are informaţii că acesta ar fi luat unele angajamente faţă de Groza. El nu crede, însă vrea să verifice dacă informatorii săi sunt obiectivi.

Am ieşit de la Maniu cu Sachi Boilă şi cu Răutu, care au stăruit să-i însoţesc la Cezar Simionescu, unde se va discuta „cazul Lupu". Îi întreb în ce constă „cazul Lupu", căci eu nu ştiu nimic despre aşa ceva. Sachi Boilă spune că în oraş circulă versiunea că Lupu s-ar fi angajat faţă de Groza să rupă partidul în anumite condiţiuni, dar că el nu

crede pe Lupu atât de „servil". I-am răspuns că probabil la mijloc trebuie să fie o intrigă, întrucât nu mai departe decât ieri aproape de prânz Lupu se arăta dispus pe o mare răfuială cu Groza dacă acesta ar refuza să demisioneze. Mă surprinde totuşi atitudinea lui Răutu, care trece drept prieten al lui Lupu şi care azi face cor cu bârfitorii lui.

Ajungem la Cezar Simionescu pe la 10^{30}. Găsesc pe Solomon, Georoceanu[139], Serdici[140], Ghilezan, Leon şi Romulus Pop[141]. Lipseşte Ghiţă Pop care, deşi reîntors din Ardeal, nu părăseşte patul, fiind suferind. Când am intrat noi, vorbea Solomon, care mi-a făcut impresia că a fost surprins neplăcut de prezenţa mea, la fel ca şi ceilalţi. Solomon s-a oprit un moment, punându-ne în curent cu ceea ce spusese înainte de sosirea noastră. El a văzut ieri pe Groza, care i-a spus că are o scrisoare de la Lupu prin care el se angajează să intre în F.N.D., căci „s-a săturat de teroarea lui Maniu". În concluzie, el susţine că Lupu „este un trădător faţă de partid, că toată viaţa a fost un caraghios, un demagog, un întreţinut al evreilor şi un adversar ascuns al lui Maniu etc., etc". În aceste condiţii, el crede că este în interesul partidului să fie dat afară acum, înainte de a-l trăda, căci în felul acesta nici fenediştii nu vor pune nici o bază pe oferta lui, ştiind că nimeni nu-l urmează. Solomon propune chiar „înfiinţarea unui grup al ienicerilor în partid", care să lupte pentru excluderea lui cât mai repede cu putinţă. El îl face răspunzător pentru amânarea întrunirii de luni, „când ea ar fi fost de mare folos regelui în lupta lui pentru înlăturarea guvernului Groza".

Ostilitatea lui Solomon faţă de Lupu nu m-a surprins, dată fiind cearta lor veche şi disprețul cu care acesta l-a tratat de când a fuzionat cu național țărăniştii, în primăvara lui 1934. M-a mirat însă mult atitudinea lui Serdici, Leon, foşti „lupişti înfocaţi", nelipsiţi din casa lui Lupu. În ceea ce priveşte pe Cezar Simionescu, îl înţeleg perfect, întrucât el

n-a fost niciodată în raporturi bune cu Lupu, care a refuzat tot timpul să-l facă vicepreşedinte unic în organizaţia Capitalei. El este desigur un luptător vechi în partid, cu atitudine foarte corectă faţă de Maniu şi om de linie, însă este prea ambiţios şi crede că, devenind unicul vicepreşedinte al organizaţiei, ar putea ajunge şi preşedinte în caz că Lupu ar demisiona. O astfel de pretenţie este cu totul nejustificată, întrucât el n-are suprafaţa necesară pentru o astfel de funcţiune. De altfel, nici ceilalţi trei şefi de Culori, în cap cu dr-ul Stănculescu, nu l-ar admite ca preşedinte. Sigur Solomon i-a vârât în cap această idee pe care, ştiu precis, că nici Maniu n-o admite.

Cunoscând toate aceste lucruri, am aşteptat să văd ce spun ceilalţi prieteni prezenţi înainte de a vorbi eu. Aşteptam cu multă curiozitate să văd ce spun Leon şi Serdici, cu care eu nu discutasem chestiunea lui Lupu de la 6 martie, de când se formase guvernul Groza. Spre surprinderea mea, ei au avut o atitudine corectă faţă de Lupu, respingând, într-o formulă delicată, propunerea lui Solomon. M-a mirat în special Serdici, care e foarte bun prieten cu Solomon. El şi Leon au susţinut că îndepărtarea lui Lupu din partid ne-ar face mai mult rău decât bine şi că orice atitudine ar avea el nu trebuie să ne impresioneze, „întrucât toată lumea ştie că e ramolit şi râde de el". După ei a vorbit Sachi Boilă care, într-o formă glumeaţă, a respins propunerea lui Solomon, considerând drept „glumă proastă" formula lui cu „grupul ienicerilor", „Dragă Gigi, i-a spus el, nu te văd deloc ienicer acum, când ai şi tu părul alb. Tu nu-ţi dai seama ce haz ar face fenediştii, când ne-ar vedea că ne luptăm cu morile de vânt? Fii serios şi renunţă la o acţiune care ne-ar face ridicoli". Intervenţia lui Boilă a fost decisivă pentru toţi cei prezenţi, dată fiind situaţia lui de nepot al lui Maniu.

Cum discuţiile de azi sunt sigur că vor ajunge la urechile lui Lupu, m-am văzut silit să spun şi eu câteva

cuvinte, mai ales că personal nu cred că Lupu i-a trimis scrisoarea de care vorbeşte Solomon. Le-am spus că nici Maniu nu este convins de existenţa acestei scrisori, întrucât acum o oră şi ceva el m-a rugat să-l văd pe Lupu şi să verific dacă în adevăr el a trimis lui Groza o astfel de scrisoare, care „miroase a unei simple intrigi din partea acestui aventurier fără scrupule". „Aceasta este şi părerea mea", le-am spus eu. „În eventualitatea, totuşi, că ea ar exista, am continuat eu, Lupu ar fi mai mult de plâns decât de exclus din partid, căci acest lucru ne-ar face un imens rău. Nu uitaţi ce campanie au dus fenedistii pe chestiunea caraghiosului de Anton Alexandrescu[142]. Vă daţi seama cât ar exploata ei de mult în contra partidului nostru cazul Lupu dacă noi le-am face jocul? Ei ştiu foarte bine că el nu antrenează în acţiunea lui nici un fruntaş de partid. Însă numele lui, de fost şef de partid, de vicepreşedinte în partidul nostru şi de vechi luptător pentru democraţie este suficient pentru ruşi de a se apăra faţă de anglo-americani cu argumentul că guvernul fenedist cuprinde şi pe unul din cei mai vechi democraţi români, tot aşa cum se laudă şi cu numele ticălosului de Tătărescu, de fost prim-ministru, chit că ştiu foarte bine că el nu le aduce nici un aport electoral, fiind detestat de întreaga naţiune. Iată pentru ce eu consider că am face o greşeală de neiertat forţându-l să se arunce în braţele fenedistilor". Sachi Boilă mi-a mulţumit în numele celor prezenţi pentru „modul inteligent" cum am pus chestiunea, propunând încetarea discuţiei şi rugând pe Solomon să nu se supere şi să renunţe definitiv la propunerea lui.

I-am lăsat pe toţi şi am fugit acasă, unde aveam invitaţi la dejun pe soţii Negrei şi Giosanu, rămânând să mă duc spre seară la Lupu. Ajung acasă pe la 12^{30}, odată cu musafirii.

În oraş circulă tot felul de versiuni în legătură cu criza politică, întrucât lumea nu e obişnuită cu noutatea

zilei, răspândită cu iuțeala fulgerului și de care presa nu suflă un cuvânt: regele să ceară demisia guvernului, iar acesta să refuze, susținut de o putere străină! Lumea e indignată la culme și face tot felul de presupuneri ca să-și explice acest eveniment cu totul nou în moravurile noastre politice. Giosanu spune că lumea crede că regele este deja făcut prizonier de ruși la Sinaia, iar Negrei a auzit persoane din blocul său că regele a și fost ridicat de ruși și dus undeva în Rusia. Se vorbește că imediat după 23 august, toți fruntașii național țărăniști cu Maniu în cap vor fi arestați și duși în Rusia pentru a fi internați, întrucât pun la cale tulburări incompatibile cu preocupările lor de a restabili liniștea în toate țările eliberate de armatele lor. Se mai vorbește și despre un conflict Lupu-Maniu pe chestiunea că primul vrea o colaborare cu rușii, în timp ce al doilea se opune și așteaptă sosirea trupelor anglo-americane pentru a se bate cu rușii. Fac haz de toate aceste zvonuri și văd în spatele lor pe fenediști, care poartă răspunderea punerii lor în circulație.

Negrei face apoi o serie de considerații asupra bombei atomice și a repercusiunilor ei pe plan internațional. „Dacă oamenii politici americani ar fi la înălțimea acestei descoperiri istorice, ei ar putea azi face regulă pe globul întreg, zice el, lichidând toate imperialismele – inclusiv cel rusesc –, desființând toate formele de dictaturi care mai subzistă în lume și generalizând domnia democrației, singura formă de regim care asigură libertatea omului, deci și a păcii universale, întrucât popoarele stăpâne pe soarta lor sunt pretutindeni ostile oricărui război".

Giosanu crede că această idee este o simplă utopie și că niciodată omenirea nu va renunța la război, „întrucât omul este egoist, acaparator, insensibil la durerea altuia și dornic să domine pe altul și să-l exploateze". „Nu toți oamenii sunt la fel cu tipul de om prezentat de d-l general

Giosanu, am spus eu. Există şi oameni superiori, care înţeleg foarte bine legile coexistenţei paşnice. E de ajuns ca acestora să li se asigure conducerea semenilor şi din acest punct de vedere sunt de acord cu d-l general Negrei că un guvern american la înălţimea situaţiei care i-o dă bomba atomică ar putea analiza foarte bine acest lucru, făcând din viitoarea Societate a Naţiunilor, la nevoie cu forţa, un real instrument de pace şi justiţie internaţională". „Desigur, lumea nu se poate schimba bătând din palme", zice soţia lui Giosanu, însă bomba atomică poate constitui un mijloc foarte important pentru a grăbi procesul de coexistenţă paşnică între oameni". „Mai ales dacă în viitor, adaugă râzând Negrei, i se va face un rol tot mai mare femeii în viaţa publică".

Musafirii mei au plecat pe la 4^{30}, pe răcoare. De pe la 3 a început să se înnoureze şi să bată ceva vânt. Poate va ploua, căci altfel este o mare nenorocire pentru agricultură.

E la ora 7, după un telefon, a venit Lupu cu maşina lui Hoisescu. Acesta s-a întâlnit pe la 5 cu Răutu, care l-a pus în curent cu discuţiile de azi dimineaţă în jurul cazului Lupu din casa lui Cezar Simionescu. El l-a informat imediat pe Lupu, care a ţinut să mă vadă imediat. De unde vizita lor din seara aceasta.

Lupu m-a întrebat amănunte în legătură cu cele discutate, voind să ştie în special dacă Solomon a afirmat că a văzut „pretinsa scrisoare de care i-a vorbit Groza". I-am dat toate lămuririle necesare, căutând să reduc la minimum importanţa acestor discuţii şi evitând tot ce-l putea jigni, chiar şi aprecierile supărătoare făcute de Solomon. Lupu a rămas impresionat când i-am spus că primul care a respins aprecierile lui Solomon a fost Sachi Boilă, care şi-a permis chiar să-l ridiculizeze. Şi pentru a-l convinge că Maniu nu e cu nimic amestecat în acţiunea lui Solomon, cum crede Lupu, i-am spus că, înainte de a mă duce la Simionescu, am

trecut pe la Maniu, care m-a rugat să verific dacă în adevăr există această scrisoare în care el nu crede, fiind convins că la mijloc trebuie să fie o intrigă de-a lui Groza. Lupu a rămas foarte mulțumit de toate aceste explicații, vărsându-și tot focul asupra lui Solomon, față de care el are o aversiune fizică. Încercând să-și exprime indignarea lui față de Leon și Serdici pentru a fi participat la ședința de la Simionescu, eu l-am oprit, arătându-i că aceștia i-au fost loiali, respingând categoric afirmațiile lui Solomon.

După ce s-au lămurit toate aceste lucruri, Lupu l-a atacat pe Groza cu o rară violență, făcându-l „mincinos, secătură, intrigant, om de nimic, un vagabond politic, întreținut de ruși de ani de zile, un trădător de țară, o rușine de om etc., etc.". În continuare, Lupu spune că „ticălosul acesta" a lăsat a înțelege că și Maniu i-ar fi trimis o scrisoare în care-l asigură de concursul său, dar că el n-a crezut o clipă în așa ceva. „De altfel, zice Lupu, mă întreb cum își poate închipui cineva că eu i-aș fi scris lui Groza, oferindu-i colaborarea, când toată lumea știe că, în cazul unei înțelegeri cu fenediștii, eu ar trebui să prezidez guvernul și nu aventurierul de Groza". „Din toată istoria aceasta, continuă Lupu, două lucruri mă bucură pe ziua de azi: primul, că Maniu nu se îndoiește de loialitatea mea și al doilea că bunul și vechiul meu prieten Hudiță nu și-a pierdut încrederea în mine. Te rog să-i spui lui Maniu și tuturor celor din jurul lui că eu nu m-am ramolit chiar atât de tare ca să devin colaboratorul unui nemernic ca Groza". Aș fi vrut să-l reținla masă, însă Hoisescu se grăbea să plece, iar Lupu mi-a spus că ține regim sever și că nu ia seara decât un iaurt sau un compot.

Am ascultat Londra și am scris la *Jurnal*.

În ziarele fenediste de azi se publică darea de seamă a sărbătorii lui Iorgu Iordan cu ocazia plecării lui ca ambasador la Moscova. Nenorocitul de Titel, în prostia lui

fără margini, crede că e un mare succes pentru partidul lui. Va vedea el curând ce copită va primi el în spate de la sărbătoritul de azi, bulgar prost şi vindicativ.

Presa engleză şi americană plină de comentarii relative la pacea din Europa şi Extremul Orient. Nu lipsesc ironii la adresa ruşilor pentru modul cum se comportă ei în ţările „eliberate" şi Germania. Din nenorocire, nu cu ironii vor fi împiedicaţi ei să exploateze la sânge toate aceste popoare căzute sub robia lor. Trupele japoneze din China au terminat capitularea. MacArthur ia în stăpânire punctele strategice de pe teritoriul Japoniei, conform planului stabilit cu delegaţii guvernului japonez. În Camera Comunelor are loc o largă dezbatere de politică externă. Azi a vorbit Bevin[143], ministrul de Externe, care a spus printre altele că guvernul său laburist va duce aceeaşi politică ca şi fostul guvern Churchill: desfiinţarea militarismului german şi japonez, o pace dreaptă cu învinşii şi ataşament complet faţă de organul de justiţie internaţională, fixat la San Francisco, Naţiunile Unite.

Miercuri, 22 august 1945

Văd la ora 8^{30} pe Maniu şi-l pun în curent cu explicaţiile lui Lupu. El mă roagă să-l însoţesc la Lupu, ştiind că vizita noastră îi va face mare plăcere. Pe la 9 şi ceva am ajuns la el cu maşina lui Leucuţia. Lupu s-a bucurat ca un copil când l-a văzut pe Maniu. A urmat o explozie de invective la adresa lui Groza din partea lui şi o nouă asigurare din partea lui că tot ce a intenţionat el să facă a pornit de la preocuparea de a servi ţara şi partidul şi că niciodată n-a fost preocupat de ambiţii personale. Maniu, foarte delicat, i-a răspuns că totdeauna a fost sigur de patriotismul lui şi că niciodată nu s-a îndoit de loialitatea lui. „În politică, dragă doctore, i-a spus Maniu, trebuie să fii foarte bine tăbăcit în contra intrigii care, din nenorocire în

țara noastră, se face mare caz de ea". La ora 10 am plecat de la Lupu. Eu am rămas la Universitate, iar Maniu cu Leucuția s-au dus în strada Sfinților, unde așteaptă un telefon de la Negel. Acesta s-a întors cu regele în Capitală de ieri seară, în vederea lui 23 august.

La Universitate văd pe Grigore Popa[144] și pe Ionescu Tudor[145]. Mergem la „Trocadero" și luăm o bere. Ei sunt alarmați de știrile care circulă în oraș referitoare la „cearta" dintre rege și Groza și la atitudinea amenințătoare a rușilor, care nu acceptă demisia lui Groza. Grigore Popa spune că s-a certat „rău de tot" cu Stoilov și cu Sadoveanu, pe care i-a întâlnit ieri la Arlus și că le-a atras atenția „să nu se căiască într-o zi luând partea rușilor, care n-au nici un drept să se amestece în treburile noastre interne". Ionescu Tudor spune la fel că toți colegii noștri care au aderat la F.N.D., ca Motaș[146], frații Atanasiu[147], Vasile Rășcanu[148] și alții „și-au pierdut orice busolă și bat din palme" în fața refuzului lui Groza de a demisiona. Ionescu și Popa sunt de părere că toți acești oportuniști trebuie sancționați pentru lipsa lor de patriotism și demnitate și că primul lucru de făcut cu ei este scoaterea lor din învățământ ca netrebnici și nedemni pentru a fi educatori. Sunt absolut de acord cu ei. În ce privește pe Sadoveanu, ei cred că nimeni nu va mai citi cărțile sale și că el va trebui să se refugieze în Rusia odată cu retragerea trupelor sovietice. Ei detestă la fel pe Gusti[149] care, zice Popa, „își face de cap la Arlus și la Academie, ridicând în slavă pe ruși și înalta lor știință".

Le-am explicat în câteva cuvinte situația politică așa cum o văd eu, asigurându-i că, până la urmă, cu ajutorul anglo-americanilor, noi vom scăpa de ruși și de slugile lor blestemate. Ionescu și Popa sunt profund decepționați de Hulubei[150], pe care nu și l-au închipuit niciodată atât de oportunist. Deocamdată el stă în expectativă, cultivă pe colegii fenediști și a rupt orice legături cu vechii săi

prieteni. Ei cred că foarte curând va adera la fenedişti, împreună cu mai mulţi oportunişti din Facultatea de Ştiinţe. „Deocamdată, zice Popa, el stă la pândă, aşteptând să vadă dacă învinge ruşii sau anglo-americanii în planurile lor".

Iau dejunul acasă. Timpul s-a mai răcorit puţin. După masă citesc presa, scriu la *Jurnal*, iar la 7 seara trec pe la Maniu să văd ce ştiri are de la Negel. Acesta l-a văzut la ora 6 şi i-a comunicat din partea regelui că el cere mai departe demisia guvernului Groza şi refuză să participe la sărbătorirea zilei de 23 august, plănuită de guvern. Informând pe anglo-americani despre această situaţie, regele a primit asigurări din partea lor că ruşii vor fi convinşi „cu binele" să nu se mai amestece în treburile noastre şi că ar fi mai prudent să se evite un conflict cu Moscova, „cel puţin până se va termina şi cu capitularea armatei japoneze". Reprezentanţii anglo-americani din Comisia de control i-au spus regelui că nici ei nu vor participa la festivitatea organizată de guvern pentru sărbătorirea lui 23 august. Maniu se declară mulţumit „şi cu atâta, din moment ce nu se poate mai mult". El mă roagă să văd neapărat pe Stevenson şi pe Berry ca să aflu amănunte mai multe despre cum văd ei situaţia acum, când s-a terminat şi războiul cu Japonia. Berry s-a reîntors de două zile în ţară, însă stă tot la Sinaia din cauza căldurilor.

Între 11 şi 12 noaptea ascult Radio Londra. În fine, anunţă şi Moscova că rezistenţa japoneză s-a terminat în Nordul Chinei şi că Manciuria şi Coreea „sunt eliberate aproape complet". Londra pare totuşi neliniştită de veste că la luptele contra Japoniei participă, alături de trupele ruseşti, şi câteva divizii mongole, lucru care poate permite Moscovei amestecul ei în treburile republicii mongole. În fond, cu cât ruşii se vor amesteca în treburile şi altor naţiuni cu atât vor deschide mai repede ochii americanilor asupra primejdiei pe care o reprezintă imperialismul rusesc dacă nu este ţinut în frâu.

Joi, 23 august 1945

Se anunţă iar o zi caldă. Seceta continuă în toată ţara, ceea ce constituie un dezastru pentru populaţia săracă.

Telefonez în cursul dimineţii lui Stevenson şi lui Berry, însă n-a răspuns nimeni, ceea ce înseamnă că nu sunt încă în Capitală.

Trec la 9 pe la Maniu. Şedea de vorbă cu Ghiţă Pop, Ilie Lazăr şi Leucuţia, comentând evenimentul principal al zilei: prezentarea scrisorilor de acreditare a noului ambasador rus la Bucureşti, Kaftaraze. Ruşii au ales anume ziua aceasta pentru a-l pune pe rege în imposibilitate să-l destituie pe Groza din fruntea guvernului. După câteva minute de la sosirea mea a venit Ripoşanu, directorul de cabinet al lui Groza, să-l anunţe pe Maniu că guvernul nu se opune la masa pe care partidul nostru o are azi la dejun la „Continental" pentru sărbătorirea zilei de 23 august, dar că „preşedintele Groza îl roagă ca în discursurile care se vor ţine să nu fie atacate Sovietele, căci altfel el s-ar vedea obligat să ia măsuri". În faţa noastră Maniu l-a rugat pe Ripoşanu să-i comunice lui Groza „că partidul nostru n-are a primi sfaturi de la nimeni şi că fruntaşii lui vor vorbi aşa cum cer interesele ţării şi le dictează conştiinţa lor". Ripoşanu a cerut scuze că e silit prin funcţia care o are să transmită acest mesaj, declarând că în ce-l priveşte pe el personal înţelege foarte bine răspunsul dat de Maniu.

Am ieşit cu el ca să mă duc acasă cu maşina lui. Maniu cu Leucuţia trebuiau să se ducă la Dinu Brătianu. Ghiţă Pop şi Ilie Lazăr şi-au luat însărcinarea să-l aducă la masa de la „Continental" pe Lupu. Mihalache şi Popovici lipsesc din Capitală. Ghiţă Pop şi Ilie Lazăr bănuiesc că aceştia lipsesc intenţionat din Capitală ca să nu participe la masa noastră. Pe drumul spre casă Ripoşanu mi-a spus că la „fenedişti este o harababură de nedescris" şi că Groza ar fi voit să demisioneze, aşa cum promisese lui Lupu, însă

comuniştii, la ordinul ruşilor, „i-au interzis cu desăvârşire". El se întreabă cu ce-l pot avea la mână „comuniştii şi ruşii ca să nu fie liber pe acţiunile lui". „Cu banii pe care Groza i-a primit prin mica lui bancă de la Deva, de la ruşi, pentru întreţinerea mişcării comuniste din ţara noastră", i-am răspuns eu. „Dacă e aşa, atunci hotărârea mea de a o şterge în America rămâne definitivă şi aceasta cât mai repede", îmi răspunde el. Singur nu ştiu ce să cred despre acest om: este el sincer sau şiret ori un zăpăcit, care singur nu ştie ce este cu el.

Acasă mă aşteptau bunii mei prieteni din judeţul Baia, Dornescu[151] şi C. Ştefănescu din Tătăruşi, veniţi de dimineaţă să afle ştiri despre situaţia politică. Le-am explicat cum stau lucrurile şi pentru ce regele n-a putut constitui un guvern de alegeri cu ocazia zilei de azi. Pentru lămuriri complementare i-am luat cu mine la masa de la „Continental", ca invitaţi ai mei. Ei pleacă în seara aceasta înapoi ca să informeze cadrele noastre din judeţ pentru ce partidul nostru se află încă în opoziţie până la alegerile parlamentare, care nu pot întârzia prea mult. Ei spun că în judeţ, în afară de câţiva evrei comunişti, urâţi de altfel de majoritatea conaţionalilor lor, nimeni nu este cu actualul guvern şi că la alegeri partidul nostru va obţine unanimităţi peste tot.

La ora unu am ajuns la „Continental". Sala mare avea patru rânduri de mese cu peste 200 şi ceva de locuri. Ilie Lazăr şi Cezar Simionescu o făceau pe amfitrionii, conducând pe fiecare invitat la locul respectiv. Cu mare greutate au putut găsi câte un loc pentru Dornescu şi Ştefănescu. Când am intrat eu în restaurant, Ilie Lazăr a semnalat prezenţa mea cu strigătul de „Trăiască profesorul Hudiţă, speranţa partidului nostru". Sala, în picioare, mi-a făcut o caldă primire. Sunt prezenţi toţi fruntaşii celor peste o sută de circumscripţii din organizaţia Capitalei, plus şefii de organizaţii judeţene aflaţi în Bucureşti şi foarte mulţi

tineri ardeleni din organizația „Pro Transilvania". Lazăr a trimis în locul lui pe Mihai Răutu care, împreună cu Ghiță Pop, au adus pe Lupu, sosit câteva minute după mine. El a fost primit cu ovații și lungi aplauze, cu strigăte de „Trăiască Lupu, marele nostru democrat". Așezându-se lângă mine, i-am șoptit la ureche: „vezi, d-le doctor, ce bine ai făcut rămânând alături de toți acești vechi luptători cu care am rezistat atâtor dictaturi?" Lupu, foarte emoționat de această caldă manifestare, avea ochii în lacrimi. „Dacă am încercat să ajung la o înțelegere cu ticăloșii de fenediști, să știi, dragul meu, mi-a răspuns el, că nu m-am gândit niciodată la mine, ci numai la acești bravi luptători care de ani de zile ne secondează în acțiunea noastră și așteaptă cu sufletul la gură să-i ducem la liman".

În timpul acesta, sala, în picioare, ovaționa pe Maniu, care a intrat în sală însoțit de Ilie Lazăr, Mihai Răutu și un grup întreg de tineri ardeleni: Răchițan, Radocea, Visa, Zăgan, Coposu[152] etc., etc. Timp de câteva minute toată lumea a strigat „Trăiască Iuliu Maniu, Trăiască Sfântul Neamului, Trăiască autorul lui 23 august, Trăiască România Mare. Jos trădătorii fenediști, Trăiască regele, Trăiască România independentă, Trăiască aliații noștri etc. etc.

Primul a vorbit Lupu, în calitatea lui de președinte al organizației Capitalei, salutând pe Maniu și aducând omagii întregii echipe de luptători „care l-au ajutat în realizarea marelui eveniment istoric, 23 august, pe care-l sărbătoresc astăzi o serie de impostori care n-au participat cu nimic la înfăptuirea lui, în timp ce adevărații autori, care și-au riscat viața pentru a ne scoate din războiul nenorocit alături de Hitler, se află azi în această sală, în jurul marelui român și neînfricatului luptător, marele Iuliu Maniu". Sala a izbucnit în strigăte nesfârșite de Trăiască Maniu, Trăiască Lupu, Trăiască fruntașii partidului etc.

A început să se servească masa. Atmosferă de mare entuziasm, ca pe vremurile vechi, când partidul se lupta cu liberalii, cu averescanii şi cu ticălosul de Carol.

Către sfârşitul mesei au fost reluate discursurile. A vorbit mai întâi Ghiţă Pop, care s-a ocupat de armistiţiul de la Moscova, arătând că Sovietele, contrar angajamentelor luate de a nu se amesteca în treburile noastre, au impus ţării cu forţa „un guvern pe care ea nu l-a voit, nu-l vrea şi nu poate nici azi scăpa de el, pentru că este susţinut de Moscova. România speră, a continuat el, ca miniştrii de Externe ai puterilor aliate cu noi vor şti să impună şi Sovietelor respectul angajamentelor de la Yalta şi de la Potsdam". Ovaţii imense au subliniat pasajele acestea din discursul său.

După el am vorbit eu, salutat de întreaga sală cu lungi aplauze şi strigăre de „Trăiască prof. Hudiţă, marele luptător pentru democraţie şi justiţie socială" etc., etc. Eu m-am ocupat de 23 august, în special de teza scandaloasă a comuniştilor, care încearcă fără ruşine să-şi aroge un rol în organizarea acestui eveniment, când în realitate ei n-au făcut nimic, luând cunoştinţă de arestarea lui Antonescu şi colaboratorilor lui apropiaţi de-abia la ora 9 seara, aproape 5 ore după consumarea faptului. Pătrăşcanu şedea ascuns şi de-abia a fost găsit la ora 9 pentru a fi chemat la Palat în vederea constituirii guvernului Sănătescu. Bodnăraş a fost anunţat la 9^{30} seara să vină la Palat cu oamenii lui pentru a lua în primire grupul celor patru arestaţi. Ceilalţi pretinşi eroi fenedişti, Groza şi Constantinescu-Iaşi, se ascundeau în porumburile de la Periş de frica soldaţilor germani. Ei n-au sosit în Capitală decât sâmbătă dimineaţă, adică după două zile după ce aviaţia engleză distrusese centrul german de la Băneasa. „Impostorii de astăzi, cu Lucreţiu Pătrăşcanu în frunte, încearcă să ascundă adevărul istoric în speranţa deşartă de a crea merite în lovitura de stat de la 23 august,

executată de rege şi Sănătescu, care aveau la rândul lor aprobarea naţiunii dată lor de Maniu şi Dinu Brătianu, am continuat eu. Acesta este purul adevăr pe care nu-l pot ascunde cei câţiva impostori neruşinaţi". Am terminat în aplauzele nesfârşite ale sălii, pentru că nu aveam la dispoziţie decât 10 minute, trebuind să lăsăm lui Maniu timpul necesar pentru expozeul său. Au mai vorbit foarte pe scurt Sauciuc-Săveanu, în numele refugiaţilor bucovineni şi Anton Crihan, în numele celor basarabeni, evitând orice atac la adresa Sovietelor şi exprimând adeziunea lor la politica partidului nostru, care luptă „pentru independenţa ţării şi a românilor de pretutindeni", a spus Crihan.

A vorbit apoi Maniu timp de o oră încheiată. El a început prin a face un scurt istoric al luptei dusă de partidul nostru cu diferite regimuri de dictatură pentru întronarea unei democraţii reale, „singura condiţie care putea asigura existenţa României Mari". El a precizat apoi baza politicii externe a partidului, de colaborare strânsă şi loială cu aliaţii care ne-au ajutat să realizăm România Mare şi cu toate ţările care şi-au redobândit independenţa după înfrângerea Germaniei şi dezagregarea Austro-Ungariei. În continuare, el s-a ocupat de schimbările produse în Europa după ajungerea lui Hitler la conducerea Germaniei şi de lupta noastră de a rămâne credincioşi marilor noştri aliaţi şi ţărilor din Mica Înţelegere.

Maniu a precizat datele principale ale luptei noastre pentru a împiedica alianţa cu Germania şi războiul contra Uniunii Sovietice. El a dat o serie de amănunte în legătură cu încercarea guvernului nostru de a ajunge la o înţelegere cu Uniunea Sovietică, amintind că Titulescu[153] activa în colaborare strânsă cu noi pentru realizarea acestei politici. „Nu este vina noastră dacă Titulescu a fost pur şi simplu dat afară din guvern de sluga credincioasă a nenorocitului de Carol, Gh. Tătărescu, omul care azi nu mai poate de dragul

Sovietelor, a continuat Maniu. Faptul că guvernul sovietic de azi are mai mare încredere în el, un simplu trepăduş politic, decât în mine şi în partidul pe care-l conduc e treaba lui. Noi ne continuăm drumul nostru de apărători mai departe a democraţiei şi independenţei ţării. Adevărul va ieşi curând la iveală, oricât s-ar strădui toţi impostorii să-l ascundă. 23 august este opera mai întâi a Majestăţii Sale Regelui Mihai şi apoi a noastră, a celor care l-am ajutat în scoaterea ţării dintr-un război nenorocit, pe care ea nu l-a dorit şi care i-a fost impus cu forţa de indivizi fără răspundere, dintre care unii îi văd ocupând locuri importante în guvernul impus ţării de d-l Vîşinski". Maniu a continuat: „Noi rămânem neclintiţi la postul nostru şi ataşaţi profund programului nostru de democraţie în interior şi de pace şi convieţuire paşnică cu toţi vecinii, îndeosebi cu Uniunea Sovietică. Rămânem profund ataşaţi marilor noştri aliaţi şi aşteptăm de la ei cu încredere îndeplinirea integrală a angajamentelor luate la adresa noastră la Yalta şi la Potsdam". Discursul lui Maniu a fost subliniat de aplauze nesfârşite, la fiecare pasaj mai important şi a făcut o impresie profundă asupra ascultătorilor.

Masa s-a terminat cu *Deşteaptă-te române*, cântat în întregime de întreaga sală în picioare şi într-o atmosferă de indescriptibil entuziasm. Ne-am despărţit în linişte desăvârşită.

Am ajuns acasă pe la 5 şi jumătate, după ce m-am despărţit de Dornescu şi Ştefănescu, care plecau direct la gară. „Azi am înţeles mai mult ca oricând pentru ce Maniu este considerat Sfântul Neamului", mi-a spus Dornescu „şi pentru ce este iubit şi respectat în toată ţara", a adăugat Ştefănescu. Ei ard de nerăbdare să ajungă mai repede în judeţ pentru a povesti prietenilor noştri emoţionantele clipe care le-au trăit astăzi.

Până la 10 jumătate am scris la *Jurnal*. Obosit, n-am mai ascultat Londra, adormind cu un ziar în mână.

Vineri, 24 august 1945

La opt dimineaţă telefonez lui Stevenson, pe care îl găsesc în fine. A sosit ieri după masă în Capitală, venind de la Predeal odată cu Berry. La 11 se duce la el, căci au mai multe lucruri de discutat. Telefonez imediat şi lui Berry, care mă invită la dânsul la ora 12. Îl va reţine şi pe Stevenson, căci amândoi vor să fie informaţi despre acţiunea partidului meu.

Mă duc apoi la Maniu, unde găsesc pe Ghiţă Pop, Solomon, Ilie Lazăr, Sachi Boilă, Leucuţia, Răutu, Ghilezan etc. Toţi discutau masa de ieri de la „Continental" şi puternicile impresii produse în oraş, precum şi festivitatea de la Palat cu ocazia prezentării în audienţă a ambasadorului rus. Pe data de ieri, legaţia noastră din Moscova a fost ridicată la rang de ambasadă. Presa fenedistă, slugarnică cum îi este obiceiul, ridică în slavă „marea bunăvoinţă care ne-o arată Sovietele care, cele dintâi, restabilesc relaţiile diplomatice cu România". „Mai bine s-ar duce dracului cu toată ambasada lor şi ne-ar lăsa în pace", zice Ghiţă Pop în aprobarea tuturor celor prezenţi. Sachi Boilă şi Leucuţia, pentru a da peste nas lui Solomon, mă felicită pentru tactul meu de a nu fi supărat pe Lupu şi de a-l fi convins să stea liniştit în partid, căci „iată, spun ei, ieri Lupu a vorbit foarte bine şi a provocat o adevărată panică în cercurile fenediste care contau pe el aşa de mult".

Leucuţia a văzut azi la 8^{30} dimineaţă pe Negel, pe care l-a informat despre discursurile ţinute la masa de ieri, prezentându-i şi nota rezumatică pentru rege a pasajelor care-l pot interesa. Negel i-a spus că regele nu cedează şi aşteaptă răspunsul anglo-americanilor pentru a vedea cum poate scăpa de guvernul Groza.

Trecând apoi cu Maniu în dormitor, i-am spus că la 12 voi vedea pe Stevenson şi pe Berry şi-i voi informa de tot ce s-a petrecut în ultimul timp şi de hotărârea noastră

fermă de a ajunge cât mai repede la alegeri, singurul mijloc de a pune capăt amestecului rusesc în treburile noastre. Maniu e de acord să le cer şi în numele lui întregul lor concurs pentru a ajuta pe rege să scape de guvernul Groza şi să poată forma un guvern de alegeri.

La ora 12 m-am prezentat la locuinţa lui Berry. Mă aştepta şi Stevenson. Le-am povestit pe scurt tot ce s-a întâmplat de la ultima noastră întrevedere, manevrele ruşilor, încercările comuniştilor şi a lui Groza de a sparge partidul nostru şi teza lor şi a Sovietelor privitoare la alegerile parlamentare. Am ţinut să le precizeze îndeosebi că, în teza lor, desigur insuflată de Moscova, comuniştii ştiu că la Yalta, Roosevelt şi Churchil le-au recunoscut ruşilor, în principiu, un drept de influenţă asupra ţării noastre, indiferent precauţiunile de langaj, prevăzute în comunicatul final. Berry şi Stevenson au protestat categoric, repetând vechea lor teză, care este şi a mea, că aranjamentul cu sferele de influenţă s-au limitat numai la măsurile militare până la terminarea războiului. Berry a spus că presa americană este atât de iritată pe de Gaulle pentru intrigile lui în jurul aşa-ziselor sfere de influenţă încât a pornit o adevărată campanie în contra lui Truman şi a lui Churchill pentru a fi admis Franţei locul de a ocupa şi ea o zonă din teritoriul german, dându-i astfel dreptul de a face parte din comisiunea pentru pregătirea tratatelor de pace cu foştii inamici din Europa. Stevenson îl confirmă pe Berry, spunând că în Anglia majoritatea ziarelor engleze nu văd cu ochi buni participarea Franţei la ocuparea Germaniei şi prezenţa ei în comisiunea miniştrilor de Externe, care va pregăti tratatele de pace. „De Gaulle a devenit un simplu instrument al Sovietelor, zice Stevenson, şi vina o poartă în cea mai mare parte Roosevelt şi, desigur, într-o măsură ceva mai mică şi Churchill, care nu s-a opus mai ferm la concesiile făcute Franţei".

„În orice caz, am spus eu, Conferința miniștrilor de Externe al celor cinci puteri care se întrunește la Londra, la 2 septembrie, are posibilitatea să clarifice definitiv problema sferelor de influență, silind Sovietele să respecte corect și fără amânări peste amânări angajamentele de la Yalta, lăsând Poloniei, României și celorlaltor țări eliberate de sub nemți libertatea de a-și face alegeri libere și de a-și da forma de regim care le convin. Când rușii vor fi constrânși să se supună acestor condiții fixate la Yalta, atunci toată lumea va vedea că teza Moscovei și a lui de Gaulle referitoare la sferele de influență este o simplă invenție, o calomnie la adresa Angliei și Statelor Unite". Berry și Stevenson au recunoscut că observațiile mele sunt „perfect juste" și mi-au spus că ei pun mare nădejde în Conferința de la Londra, din 2 septembrie, unde „li se va vorbi rușilor foarte limpede".

În discuția care a urmat, privitoare la atitudinea Sovietelor față de noi și de poloni, m-am găsit într-un acord complet cu ei în ce privește blamarea apucăturilor lor. Am aflat cu această ocazie lucruri pe care nu le bănuiam, că în tot timpul războiului rușii au practicat un spionaj prostesc față de englezi și de americani în privința armamentului de orice fel, motoare de aviație, construcții navale sau de submarine. Profitând că erau aliați, au căutat să-și procure în secret tot felul de informații relative la tehnica avansată în materie de industrii superioare etc. „Azi, când războiul e terminat, a spus Berry, pot în fine vorbi de nesiguranța continuă în care s-au găsit guvernele american și englez față de ruși, care nu ne-au inspirat niciodată o încredere completă că nu s-ar putea înțelege într-o zi din nou cu Hitler". Stevenson confirmă pe Berry. „Pentru mine, zice el, ori Hitler, ori Stalin e totuna, niște criminali ordinari, fără un pic de considerație sau de milă față de conaționalii lor".

Întrebându-i la urmă ce răspuns pot duce lui Maniu referitor la conflictul dintre rege și Groza, Berry și

Stevenson mi-au răspuns că ei au comunicat deja regelui că guvernele lor nu recunosc guvernul Groza, indiferent de ce fac ruşii şi că în momentul de faţă ambasadorii lor la Moscova discută cu Kremlinul problema alegerilor din România şi Polonia. „Vă rog să aveţi toată încrederea în noi, căci astăzi noi îi cunoaştem tot atât de bine pe ruşi ca şi d-voastră", mi-a spus Berry. „Şi încă cum", a adăugat Stevenson. Discuţia cu ei a durat o oră şi jumătate.

Am ajuns acasă la ora două. Maniu ia dejunul la Brătianu, unde e vorba să fie şi Ştirbei[154].

Avem la dejun pe Mircea[155] şi pe Neculai. Mircea a venit pentru câteva zile în Capitală. A trecut pe la Bogdăneşti şi ne-a adus veşti bune despre tata[156], despre Ghiţă[157] şi despre ţaţa Luţica[158]. Toţi aşteaptă ziua alegerilor „pentru a-şi vărsa focul pe comunişti şi pe asociaţii lor", i-a spus tata lui Mircea.

Citesc după masă presa şi scriu la *Jurnal.*

Ziarele fenediste, în cap cu „Scânteia" şi cu „România liberă", sărbătorind un an de la evenimentul istoric 23 august 1944 şi 9 luni de guvernare, îşi permit tot felul de minciuni, unele mai gogonate decât altele, arogându-şi merite inexistente şi trecând sub tăcere rolul decisiv jucat de Maniu şi de partidul nostru, de colaborarea lui Dinu Brătianu şi de meritul important al regelui în arestarea lui Antonescu[159] şi în ieşirea din alianţa germană.

De luni de zile urmăresc campania plină de minciuni grosolane a comuniştilor referitor la rolul lor în evenimentele de la 23 august, deşi ei cunosc foarte bine adevărul că n-au jucat absolut nici un rol în pregătirtea şi executarea actului de la 23 august. Totuşi, pentru meschine interese de partid, comuniştii caută să acrediteze în opinia publică ideea că ei au făcut totul şi că regele n-a făcut altceva decât să execute planurile lor. Mincinosul de Pătrăşcanu publică în „România liberă" un articol intitulat *Cum s-a pregătit actul*

de la 23 august, plin de minciuni gogonate de la un capăt la altul. Printre altele, că el şi doi emisari ai regelui au pregătit cu luni înainte „toate amănuntele" actului de la 23 august, până şi „manifestul către ţară" a regelui, citit la 10 şi ceva în seara de 23 august, manifest redactat de mine şi Buzeşti şi revăzut de Maniu cu 20 de minute înainte de a fi citit de rege. Lasă apoi a înţelege că a fost informat de rege chiar în momentul când se desfăşura audienţa lui Antonescu, adică în jur de ora 5, şi că n-a putut intra în Palat decât la 9 seara, pe întuneric, intrările la Palat fiind toate supravegheate de agenţii Siguranţei. Şi această afirmare este o minciună sfruntată, întrucât de la 5^{30}, în după amiaza lui 23 august, nu se mai afla nici un agent de siguranţă în jurul Palatului, iar Pătrăşcanu se plimba liber prin Bucureşti, neputând fi anunţat decât după ora 9 seara. La o şedinţă a Consiliului de Miniştri, sub guvernul Sănătescu, când Pătrăşcanu încercase să arate cât a suferit el şi prietenii lui în timpul dictaturii lui Antonescu, l-am pus la punct. Amintindu-i că a fost tot timpul protejat de generalul Piki Vasiliu[160], subsecretarul de stat la Ordinea Publică, care, după ce-i fixase, de pură formă, un domiciliu obligator pe Valea Prahovei, la Poiana Ţapului, îi lăsa mână liberă să se plimbe unde voia la Bucureşti, Braşov şi Sinaia.

O altă minciună gogonată din articolul lui cu pricina este şi afirmaţia că, după intrarea lui în Palat, el a stat tot timpul acolo până la sosirea delegaţilor germani, ca să se intereseze de soarta lui Antonescu. Această minciună le întrece pe toate, deoarece, imediat după lectura Proclamaţiei către ţară, regele a părăsit Capitala, ducându-se în Gorj ca să nu fie eventual capturat de nemţi, în Palat nerămânând decât Niculescu-Buzeşti, ca ministru de Externe, şi alţi funcţionari, în timp ce eu şi Ghiţă Pop am însoţit pe Maniu la Banca Naţională, în al cărei subsol, la adăpost de un eventual atac aerian nemţesc, s-a ţinut prima şedinţă a

Consiliului de Miniştri, la care a participat şi mincinosul de azi, împreună cu generalul Aldea[161], generalul Racoviţă[162] şi alţii, printre care şi generalul Gh. Mihail[163], numit şef al Statului Major şi comandant al Bucureştilor. În această şedinţă, Pătrăşcanu a citit textul decretului de punere în libertate a condamnaţilor politici, care a fost apoi citit şi corectat de Maniu. Tot în această şedinţă s-a dat autorizaţie generalului Mihail să ia orice măsuri de cuviinţă pentru apărarea Capitalei de un eventual atac german, fixându-se guvernului, ca reşedinţă provizorie, Bolintinul din Vale. Mincinosul de Pătrăşcanu cum putea fi deci în acelaşi timp în Palat şi la şedinţa Consiliului de Miniştri de la Banca Naţională?! El uită că mincinosul, pentru a nu fi prins cu mâţa-n sac, trebuie să aibă memorie!

În acelaşi ziar cu articolul lui Pătrăşcanu, se publică şi discursurile ţinute de reprezentanţii guvernului sovietic, de Groza, Tătărescu şi generalul Vasiliu-Răşcanu[164] cu ocazia decorării de către Soviete al unui număr de generali români. La festivitatea de la Cercul Militar a participat şi regele care, după ce a ascultat toate discursurile în cursul banchetului oferit de generalul sovietic Susaikov, a răspuns scurt: „Ridic paharul meu în sănătatea ofiţerilor români decoraţi de armata sovietică". Discursurile lui Groza, Tătărescu şi Vasiliu-Răşcanu au fost o simplă apologie a „Rusiei Sovietice şi a genialului Stalin, autorul victoriei în contra lui Hitler". În discursurile lor, sovieticii au elogiat pe Groza şi pe Tătărescu, ca „mari bărbaţi de stat români", insistând asupra necesităţii unei colaborări strânse între cele două popoare în viitor, neuitând să precizeze că această colaborare trebuie să aibă un scop, întronarea „unei adevărate democraţii". Noi ştim ce înseamnă asta pentru Moscova prin „adevărata democraţie" ea înţelege bolşevizarea ţării.

În acelaşi număr de ziar, la pagina a opta, se află articolele generalilor Dămăceanu[165] şi C. Ionescu[166], alte

două lichele, îndeosebi primul care minte neruşinat şi-şi arogă merite mari în pregătirea actului de la 23 august, când în realitate nu făcea, în calitatea lui de colonel în subordine, decât să execute ordinele generalilor Teodorescu[167] şi Sănătescu, care conduceau pregătirile în înţelegere cu Maniu şi cu regele. Drept răsplată, licheau de Dămăceanu a fost făcut general de către guvernul Groza.

Cu ocazia acestei aniversări, Partidul Comunist publică, sub semnătura unui oarecare V. Borcea, un lung raport asupra realizărilor în sectorul economic şi agricol în timpul de la 6 martie până azi, în care nu scapă ocazia altor minciuni gogonate, printre care una mă priveşte şi pe mine. Se afimă că la 6 martie, când a luat puterea guvernul Groza, la Ministerul Agriculturii eu nu luasem absolut nicio măsură în vederea campaniei de însămânţări. „Reacţionarul şi reprezentantul moşierimii, ministrul Ion Hudiţă, se scrie în acest raport, nu întocmise nici un plan pentru însămânţări, nu procurase seminţele şi combustibilul şi nici nu reparase maşinile agricole. De-abia fuseseră expediate, până la 6 martie, 157 de vagoane de seminţe în întreaga ţară, iar o evidenţă a disponibilităţilor şi răspândirii lor nu exista". În raport nu se spune nimic de existenţa unui Comisariat al Însămânţărilor, condus de generalul Rozin[168] şi de subsecretarul de stat Zăroni, care a devenit titularul ministerului după 6 martie. Raportul înşiră tot felul de minciuni gogonate până la sfârşit. Cu astfel de metode speră comuniştii să câştige alegerile şi încrederea opiniei publice! Noroc însă că ţara întreagă este perfect lămurită asupra scopurilor urmărite de slugile Moscovei.

Scriu la *Jurnal* şi ascult Londra. Maniu a plecat după masă la Snagov cu Leucuţia.

Situaţia internaţională e dominată de lichidarea războiului cu Japonia şi de capitularea forţelor japoneze. Sovietele dau mereu comunicate pline de exagerări despre pretinsele

lor succese în contra armatelor japoneze, care în realitate se retrag în grabă ca să evite orice contact cu cele ruseşti. Nu înţeleg cum de-au admis americanii intrarea în război a Sovietelor, când, după a doua bombă atomică de la Nagasaki, ei ştiau foarte bine că Japonia era hotărâtă să capituleze. Afară dacă n-au urmărit şi ei ca după terminarea războiului să îndrepte ura japonezilor în contra ruşilor. Aşa a procedat şi Churchill cu ruşii, lăsându-i să ocupe teritorii germane. De ce să nu strige şi ei *Gott straf Russland* decât America? În orice caz, acţiunea ruşilor în contra Japoniei, ţară învinsă, miroase a treabă de şacali. S-au făcut de râsul lumii!

Sâmbătă, 25 august 1945

La opt dimineaţă îmi telefonează de la Snagov Leucuţia că va fi la mine cu Maniu la ora 12 jumătate. Milica a luat imediat măsuri să-i oprim la dejun. Citesc până atunci presa, ascult Londra. Telefonez lui Lupu ca să-l invit şi pe el, însă aflu că e plecat de ieri la Valea Călugărească.

Maniu şi Leucuţia au sosit pe la 12 şi ceva. Maniu e din nou obosit şi cam plictisit de situaţia politică. Ştirbei, cu care a luat dejunul ieri la Dinu Brătianu, e cam suferind şi nu mai vrea să audă de politică. Brătianu e aproape absent, se ocupă de moşie şi lasă toată politica în seama lui Maniu, pe care-l roagă mereu să vorbească şi în numele lui şi să-l semneze pe orice memoriu destinat regelui sau aliaţilor. La aceasta se mai adaugă şi situaţia din partid unde, la fel, tot greul este lăsat pe umerii lui. Mihalache îşi vede de treburile lui la Dobreşti şi de orezăria de la Mătăsari. Popovici îşi îngrijeşte de sănătate, stând mai tot timpul pe la Braşov, iar Lupu îi dă şi el destulă grijă cu nestatornicia lui. Până şi Penescu, ca secretar general, nu-i este de niciun folos, întrucât lipseşte mai tot timpul din Capitală, fiind ocupat cu moşia şi ferma lui de porci. Singurii lui colaboratori am rămas tot noi, vechea echipă, Ghiţă Pop, eu, Leucuţia şi

Solomon, dintre care mai mult eu şi Leucuţia, căci Ghiţă Pop e suferind de mai mult timp, iar Solomon are însărcinări minore. În ultimul timp Maniu se sfătuieşte de fapt numai cu mine şi cu Leucuţia. Faţă de noi el n-are niciun secret, cu atât mai mult cu cât, ştiind că eu scriu Memorii, el îmi comunică tot ce face, ca şi conversaţiile care le are cu persoanele mai de seamă, referitor la politica partidului. Eu aleg din tot ce mi se încredinţează materialul de trecut în Memoriile mele.

După ce l-am pus în curent cu cele discutate ieri cu Berry şi cu Stevenson, el a rămas încântat de atitudinea acestora, văzând în ea siguranţa unui sprijin întreg din partea guvernelor englez şi american. Acum e sigur că va trebui să aşteptăm întrunirea miniştrilor de Externe ai puterilor aliate, la 2 septembrie, la Londra, pentru a vedea dacă ruşii cedează în chestiunea înlăturării guvernului Groza şi fixării datelor alegerilor. Ne înţelegem ca săptămâna viitoare să fie convocată o şedinţă de birou pentru a se lua ultimele măsuri în legătură cu pregătirea alegerilor. Maniu va căuta până atunci să vadă din nou pe rege, pentru a vedea ce se mai poate face referitoare la limpezirea situaţiei.

În timpul dejunului am discutat pe larg ultimele manevre ale ruşilor, decorarea regelui şi a grupului de generali, precum şi discursurile lor ţinute la festivitatea de la Cercul Militar, din care se vede clar că Moscova este ferm decisă să se amestece în treburile noastre interne. Maniu şi Leucuţia cred că ruşii vor face mari presiuni pe lângă rege pentru a-l câştiga de partea lor, măcar atât cât este necesar să nu-l demită pe Groza cu forţa. Un astfel de gest i-ar pune pe ruşi într-o situaţie foarte delicată faţă de anglo-americani, mai ales acum, în ajunul Conferinţei de la Londra a miniştrilor de Externe. Maniu va discuta cu regele şi acest aspect al situaţiei.

La urmă am discutat şi chestiunea minciunilor grosolane pe care fenediştii le folosesc în legătură cu actul de la 23 august. Maniu are toată încrederea în mine, care cunosc problema în toate amănuntele ei şi dispun de toată documentaţia necesară, pentru a zădărnici propaganda lor ridicolă. El l-a rugat şi pe Buzeşti să-şi noteze tot ce ştie şi el despre acest eveniment, la care a colaborat şi el într-o măsură atât de mare. M-am înţeles şi eu cu el pentru a ne confrunta odată notele mele cu ale lui, însă lipsa lui îndelungată din ţară şi ocupaţiile mele ne-au împiedicat până acum să facem acest lucru. Ne-am despărţit pe la 4 şi ceva, ei întorcându-se iar la Snagov.

După masă Milica îmi pregăteşte lucrurile care le duc mâine fetelor noastre la Beuca, unde plec cu o maşină de la Domocoş. Seara scriu la *Jurnal* şi ascult Londra.

Presa engleză pare iritată pe Soviete pentru abuzurile lor în Germania şi în ţările baltice. Se prevăd discuţii aprinse cu ruşii la Conferinţa miniştrilor de Externe de la 2 septembrie. Porcii nu ştiu însă decât de bâtă!

Dumninică, 26 august 1945.
Sărbătoarea Sfintei Natalia

Plec cu cuscrul Berindei la Beuca cu o maşină Horch, deschisă, la 6^{30} dimineaţă şi ajungem la 9^{40}. Rica şi Ioana vor să se întoarcă la Bucureşti. Dan are şi el treabă. Vrea să-şi găsească un post în învăţământ. I-am găsit pe toţi cu bagajul făcut. Ne luăm rămas bun de la la familia lui Jean Berindei, care rămâne la Beuca până la sfârşitul lui octombrie. Dejunăm la Dumi Berindei.

Plecăm spre casă la 4^{30} p.m. şi ajungem pe la 8 şi ceva acasă. A venit cu noi şi cuscrul Alexandru. Prin toate satele pe unde am trecut am găsit o secetă cumplită, porumbul uscat fără ştiuleţi pe el a fost deja tăiat ca furaj pentru vite. Terenurile pentru islaz sunt complet uscate. Cât

vezi cu ochiul, în dreapta şi în stânga drumului, nu zăreşti un pic de verdeaţă, doar în jurul caselor, unde locuitorii scot toată ziua apă din fântâni pentru a cultiva ceva zarzavat. „Ţăranii, zice Dumi Berindei, pun tot dezastrul de azi pe seama bolşevicilor ruşi, care au adus şi la noi prăpădul din ţara lor". Peste tot preoţii fac rugăciuni pentru ploaie, scoţând icoanele şi ceasuri întregi, în arşiţa soarelui, ţăranii stau în genunchi şi se roagă lui Dumnezeu, în mijlocul ogoarelor înnegrite de căldură. Mai mare jalea!

Dan şi Ioana iau masa la noi, iar pe la 10 pleacă la locuinţa lor din Brezoianu. De oboseală n-am mai ascultat Londra şi m-am culcat pe la 10 şi ceva. Rica a rămas să povestească Milicăi cum a petrecut la Beuca.

Luni, 27 august 1945

Maniu e la Sinaia de ieri, iar Lupu la Valea Călugărească. Vasile Spiridon face rost de o maşină cu care plecăm la Fierbinţi, la familia Panaitescu. Merge cu noi şi Pati Petrescu, sora Elencuţei. Secetă mare şi aici. Ialomiţa, care curge în dosul grădinii lor, nu mai are apă, doar ici colo un ochi de apă de un metru, doi pătraţi ca suprafaţă. Toată lumea înjură pe ruşi şi pe comunişti pentru seceta abătută asupra ţării şi e convinsă că situaţia nu se va schimba până nu se vor retrage „lăcustele bolşevice" din ţară. Panaitescu crede că „va fi moarte de om" la alegerile viitoare în caz că vor fi libere, „întrucât lumea se va răzbuna teribil pe comunişti, slugile ruşilor". Ne-am întors acasă pe înserate.

Scriu la *Jurnal* şi ascult Radio Londra. Conform acordului încheiat, trupele americane au debarcat în mai multe puncte strategice din insulele japoneze. În regiunea Tokyo debarcarea a fost zădărnicită două zile din cauza unui taifun puternic. Faţă de rezerva guvernului american în privinţa politicii lui de Gaulle, e vorba ca acesta să plece curând la Washington pentru explicaţii. Dacă aş fi în locul

lui Truman, nici nu l-aş primi pe de Gaulle şi aş cere Franţei, dacă ar vrea să rămână aliată cu Statele Unite şi cu Anglia, să-şi aleagă un guvern serios, care să pună capăt duplicităţii politicii ei externe.

Încep să mă tem de nepriceperea politică a Washington-ului, care pare a se angaja pe drumul concesiilor şi a jumătăţilor de măsuri, în loc să practice de la început o politică fermă, lipsită de zigzaguri. Mă întreb chiar dacă Roosevelt n-a făcut o imensă greşeală lăsând ruşilor toată Germania Răsăriteană până la Elba, cu Berlinul ca oraş liber în zona rusească. Dacă aceştia ar căuta să bolşevizeze această zonă germană, împreună cu ţările baltice, Polonia, Austria, Ungaria, Cehoslovacia, România şi Balcanii, vor face şi anglo-americanii război contra ruşilor pentru a-i sili să rămână liniştiţi în frontierele lor? Iată marea întrebare a zilei, cu care Maniu şi cu mine suntem zilnic confruntaţi şi noi suntem obligaţi să asigurăm prietenii noştri că Londra şi Washington-ul ştiu foarte bine ce au de făcut şi că n-au nevoie de sfaturile noastre. În realitate, avem şi noi îndoielile noastre, însă nu ne putem descuraja cadrele partidului şi opinia publică, plină de încredere în noi.

Marţi, 28 august 1945

După un telefon la opt dimineaţa vine Lupu după o jumătate de oră, vesel şi în al 9-lea cer de fericire că „în fine va fi prim-ministru, sigur de data aceasta". Fără să-l mai întreb, a început el să-mi povestească ce s-a întâmplat ieri seară, cu rugămintea să nu spun la nimeni, afară de Maniu. Între 8 şi 10 ieri seară el l-a văzut pe generalul Susaikov, la cererea acestuia, la Ambasada sovietică. A fost prezent şi consilierul politic Pavlov[169]. Timp de două ore, aceştia i-au pus tot felul de întrebări referitoare la modul cum înţelege el să guverneze „în cazul că Groza ar demisiona şi s-ar forma

un nou guvern de alegeri, sub preşedinţia lui". La întrebările lor, Lupu a răspuns că „în principiu el este de acord să formele un guvern cu reprezentanţii celor patru partide ce au făcut 23 august ori cu militari şi tehnicieni, pentru a putea face alegeri libere în totală linişte". El le-a mai precizat că nu poate admite să primească în guvernul său persoane care au colaborat cu dictaturile lui Carol şi Antonescu, întrucât acestea urmează să fie judecate şi sancţionate pentru faptele lor.

Susaikov şi Pavlov „într-un glas" l-au întrebat dacă printre aceste persoane se află şi Tătărescu. Lupu le-a răspuns că acesta „este cel mai vinovat dintre toţi", ca unul care a făcut tot ce-a putut să împiedice partidul nostru de a ajunge la o înţelegere cu Sovietele şi a susţinut politica criminală a lui Carol, de apropiere de Hitler şi de înlăturare din guvern al lui Titulescu, care ajunsese să se înţeleagă atât de bine cu Litvinov, în vara lui 1936. Susaikov şi Pavlov au ascultat cu mare atenţie aceste explicaţii, luându-şi şi note, însă la urmă i-au spus lui Lupu că, după câte ştiu ei, guvernul din Moscova „a ajuns la o înţelegere cu el, aşa că el trebuie neapărat să rămâie la Ministerul de Externe". Cât despre toţi ceilalţi reprezentanţi ai partidelor din blocul fenedist, Susaikov şi Pavlov i-au spus că Moscova nu ţine neapărat ca ei să facă parte din noul guvern. „Dificultatea rămâne cu Tătărescu, i-a răspuns Susaikov. Eu, a continuat el, voi raporta guvernului cererea d-voastră şi numai el are căderea să decidă asupra lui". Pavlov a mers mai departe, spunându-i că dacă Lupu „ar reuşi să-l izoleze pe Maniu şi să poată câştiga alegerile, atunci sacrificarea lui Tătărescu n-ar fi o problemă prea grea". Lupu i-a răspuns şi lui că o colaborare cu Tătărescu „este cu totul exclusă, întrucât el este atât de urât de ţara întreagă, încât orice guvern ar colabora cu el ar pierde cu siguranţă alegerile". Impresia cu care a rămas Lupu a fost că argumentarea lui a reuşit să-i

convingă, întrucât ei s-au angajat până la urmă să susțină în raportul lor propunerea lui referitoare la Tătărescu.

În privința celor două formule de guvern de alegeri, politic sau de tehnicieni, Susaikov şi Pavlov i-au spus că Moscova nici nu vrea să audă de guvern care să nu-i cuprindă şi pe comuniști. „La rigoare, i-a spus râzând Pavlov, îi putem sacrifica pe social-democrați, căci tot n-au nici un om de seamă". Ultima parte a discuției a avut loc într-o sală alăturată, în fața unui bufet bogat, din care nu lipseau icrele negre şi şampania. „În timp ce gazdele s-au ospătat din plin şi au băut solid, zice Lupu, eu fiind la regim sever, doar am gustat o tartină cu icre negre şi am băut o jumătate de pahar de şampanie. S-au mirat şi ei de câtă sobrietate am dat dovadă". La plecare, Susaikov l-a bătut amical pe umăr, spunându-i „că foarte curând o să vă putem spune d-le prim-ministru". Aceeaşi maşină a Ambasadei Sovietice l-a condus acasă.

Înainte de a-i pune eu câteva întrebări, Lupu mi-a luat el înainte, arătându-mi greutățile pe care le vede el singur în calea realizării unui astfel de guvern. Mai întâi, el nu cunoaşte pretențiile comuniştilor şi nici ce înțeleg ruşii prin „izolarea lui Maniu", căci toate aceste chestiuni n-au fost discutate cât timp nu se lămuresc cele principiale. Numai după ce vor primi ei răspunsul Moscovei referitor la abandonarea lui Tătărescu, se va proceda probabil la discutarea chestiunilor de amănunt. Lupu reține pentru moment două lucruri din tot ce a vorbit el cu Susaikov şi cu Pavlov: că ruşii sunt dispuşi în principiu să-l sacrifice pe Groza şi că-l apreciază pe el ca succesor. Pentru rest, „totul rămâne nebulos", zice el până se va cunoaşte răspunsul Moscovei. Până aici, Lupu a dovedit că e complet lucid şi nu s-a angajat prosteşte într-o acțiune de rupere a partidului. Chiar şi prin ultima întrebare pe care mi-o pune, aceea dacă Maniu ar înțelege să-i uşureze posibilitatea de a forma

guvernul de alegeri, Lupu dovedeşte că mintea lui este întreagă, atunci când e liniştit şi nu se enervează. Deraierea începe la el numai când se supără şi se enervează.

I-am răspuns cât se poate de liniştit pentru a-l face să înţeleagă şi mai bine imensele dificultăţi care trebuie înlăturate în vederea formării unui guvern în înţelegere cu ruşii. „Prima mare dificultate, din care decurg atâtea altele, i-am spus eu, constituie pretenţia ruşilor de a se amesteca în formarea guvernului. Cu ce drept fac ei acest lucru, întrucât nici Conferinţa de la Yalta şi nici cea de la Potsdam nu le dau acest drept? La această întrebare va trebui să răspunzi lui Maniu, apoi partidului şi ţării întregi. Din moment ce accepţi să formezi un guvern în înţelegere cu ei, înseamnă că recunoşti în principiu dreptul lor de a se amesteca în treburile noastre interne, lucru foarte primejdios şi pentru d-ta personal şi pentru ţară, şi pentru partid. Un guvern alcătuit la Ambasada rusă înseamnă, printre altele, şi o palmă dată regelui, care se vede astfel redus la un rol ridicol, neputându-şi exercita unul din drepturile sale, acela de a desemna pe şeful guvernului. Ce vor zice apoi anglo-americanii, că noi acceptăm tutela rusească şi-i privăm pe ei de drepturile care le au în mod egal cu ruşii asupra noastră, ca ţară învinsă şi cu care ei nici n-au încheiat pacea. Ei vor putea pretinde, pe drept cuvânt, că noi ne-am ales singuri stăpânii noştri şi atunci cu ce drept am mai putea apela la ei să ne ajute în cazul că stăpânii ar putea abuza faţă de noi, bolşevizându-ne sau chiar anexându-ne? Iată aspecte foarte neplăcute pentru cazul că accepţi să stai cu ei de vorbă", am terminat eu.

Lupu e de acord că am dreptate şi că el nu s-a gândit încă la toate aceste dificultăţi. „Ce-i de făcut atunci?", mă întreabă el profund tulburat.

„Mai întâi trebuie să-l punem în curent pe Maniu cu discuţiile d-tale cu ruşii şi să vedem ce zice el. Apoi să aşteptăm rezultatul Conferinţei miniştrilor de Externe de la

Londra, de la 2 seprembrie, care se va ocupa de problema noastră. Deocamdată ştim ce vor ruşii. Faptul că vor să stea de vorbă cu noi înseamnă că şi ei înţeleg că nu pot întinde coarda prea mult faţă de anglo-americani. Cred că va fi nevoie ca ei să fie puşi în curent cu pretenţiile ruşilor pentru a vedea dacă în adevăr aceştia au vreun drept special faţă de ţara noastră, necunoscut încă de noi". Lupu a fost de acord şi a rămas să discutăm chestiunea cu Maniu de îndată ce se va întoarce în Capitală. Ne-am despărţit la ora 10^{30}.

Rămân restul zilei în casă. Scriu a *Jurnal* şi ascult Londra.

Trupele americane au ocupat toate punctele strategice din Japonia. Acordul privitor la capitularea armatei japoneze a fost şi el semnat. Pregătiri pentru Conferinţa de la Londra. Se anunţă discuţii aprinse între englezi şi Soviete în legătură cu atitudinea acestora în problema polonă şi română. Să sperăm că englezii vor fi acum destul de fermi pentru ca ruşii să înţeleagă că este o limită în toate şi că ei trebuie să-şi respecte angajamentele internaţionale. Ei continuă războiul în contra Japoniei, care nu mai opune nici o rezistenţă.

Miercuri, 29 august 1945

Văd pe Maniu la ora 10^{30}, reîntors de la Sinaia cu o oră mai înainte. Îl pun în curent, pe scurt, cu discuţia avută cu Lupu ieri referitor la întrevederea lui cu Susaikov şi Pavlov. Mă înţeleg cu el să-l invit pe Lupu la mine la dejun pentru a discuta împreună această problemă, care i se pare şi lui demnă de toată atenţia. Maniu va veni cu Leucuţia pe la ora unu. Telefonez lui Lupu de la Maniu şi ne înţelegem să fie prezent la această oră. La Sinaia Maniu a văzut ieri pe rege şi pe Negel. Eu mă întorc acasă, iar Maniu şi Leucuţia se duc la Brătianu să-l informeze despre cele discutate cu regele.

Lupu a sosit înainte de Maniu cu vreo 10 minute. M-a întrebat imediat dacă Maniu nu e supărat pe el pentru a

fi stat de vorbă cu ruşii. I-am răspuns că el n-a făcut nicio observaţie, rămânând să discutăm chestiunea împreună. „Ştiu numai atât, i-am spus eu, că Maniu a văzut pe rege şi că acum este la Dinu Brătianu". „De ieri, de când ne-am despărţit, zice Lupu, nu mă gândesc decât la aspectele delicate ale acestei probleme şi-ţi mărturisesc sincer că nu văd nicio posibilitate pentru a le rezolva". N-a mai fost timp să-i răspund, căci Maniu şi Leucuţia intrau pe uşă.

Maniu a povestit pe scurt discuţia cu regele şi cu Negel, subliniind faptul că regele se consideră „profund jignit de refuzul lui Groza de a demisiona şi tot atât de indignat pe ruşi pentru amestecul lor abuziv în treburile noastre interne. El s-a plâns anglo-americanilor şi aşteaptă acum răspunsul lor după Conferinţa de la Londra pentru a şti ce are de făcut". Lupu a deschis ochii mari la auzul acestor informaţii, dându-şi seama perfect de gravitatea istoriei în care s-a vârât din cauza ambiţiei lui bolnave de a ajunge prim-ministru. Maniu i-a uşurat întrucâtva situaţia, declarând că, faţă de acest „grav conflict între rege, guvern şi Soviete, nu e rău ca noi să stăm de vorbă cu reprezentanţii lor pentru a le cunoaşte şi mai bine intenţiile".

Lupu a prins imediat creanga care i se aruncase pentru a spune de la început că şi el tot aşa a înţeles rostul discuţiilor sale cu Susaikov, să afle intenţiile Moscovei fără să ia vreun angajament precis. „De altfel, zice el, refuzul meu categoric de a colabora cu un individ ca Tătărescu şi cu toate celelalte secături care au sprijinit dictaturile lui Carol şi Antonescu, a fost suficient pentru Susaikov şi Pavlov să dea înapoi, cu toate că s-au angajat să comunice Moscovei părerea lor că ar trebui să nu se cedeze asupra acestui punct". Maniu a rămas plăcut surprins de această condiţie pusă de Lupu şi de hotărârea lui de a refuza orice colaborare cu Tătărescu şi cu toate celelalte formaţii politice din F.N.D. Formula unui guvern de alegeri, cu reprezentanţi ai

partidelor din fostul bloc democratic, o admite, la rigoare, şi Maniu, dacă cealaltă, de tehnicieni, nu se poate. El este însă convins, ca şi mine, că ruşii nu vor admite nicio formulă de guvern care să facă alegeri libere şi că toate încercările lor, cu mine şi cu Lupu, nu urmăresc decât un singur scop, să spargă partidul nostru pentru a asigura succesul comunităţilor şi asociaţilor lor în viitoarele alegeri. Altfel, ruşii vor refuza alegerile cât vor putea mai mult.

La 2 septembrie vom vedea dacă anglo-americanii vor fi în stare să-i silească pe ruşi să-şi vadă numai de treburile lor şi să lase în pace popoarele vecine. Lupu e de acord că trebuie aşteptat rezultatul Conferinţei de la Londra, căci şi el crede că ruşii nu vor putea întinde coarda prea mult. Totuşi, el ridică chestiunea atitudinii partidului pentru cazul că la Londra ruşii câştigă partida şi rămân stăpâni pe toată Europa Răsăriteană, inclusiv România. „Ce ne facem în cazul acesta, zice Lupu, intrăm într-o opoziţie pe faţă şi categorică faţă de ruşi sau căutăm o formulă de înţelegere cu ei care pentru ţară ar fi, în orice caz, mai bună decât o guvernare pur comunistă, la totala lor discreţie"! I-am răspuns eu, în locul lui Maniu, lăsând acestuia ultimul cuvânt. „Ruşii, dacă rămân stăpâni peste noi, la Conferinţa de la Londra îşi vor pune în aplicare planurile lor de bolşevizare sau poate de anexare şi nicio înţelegere cu noi nu-i va împiedica de la acest lucru, trebuie să fim siguri ca de un adevăr matematic. A ne da adeziunea la o astfel de politică, ar însemna să fim ori inconştienţi, ori simpli trădători de ţară. Noi vom întreba pe anglo-americani dacă ne pot ajuta ori nu să ne salvăm independenţa, aşa cum ne-au promis la Yalta şi la Potsdam. Numai după ce vom cunoaşte răspunsul lor, vom şti ce avem de făcut. Până atunci, orice formulă de colaborare cu Moscova ar fi numai în avantajul ei şi nu al nostru. Unde mai pui şi primejdia de a ne vedea părăsiţi de anglo-americani, când aceştia ar vedea că

România participă la propria ei nimicire. Noi, ca partid național, nu putem face jocul rușilor, trebuie să ținem capul sus și, bazați pe tratatele internaționale, să cerem aliaților să-și respecte obligațiile luate față de noi la Yalta prin Convenția de armistițiu și la Potsdam. Numai așa vom putea salva independența țării". „Amicul Hudiță, a intervenit Leucuția, a pus atât de clar problema, încât nu văd de ce am mai continua discuția, când avem atâtea altele, mult mai urgente, de pus la punct". „D-le doctor, i s-a adresat Maniu lui Lupu, d-l Hudiță v-a dat un răspuns excelent și cu care eu sunt complet de acord. Viitorul nostru depinde de anglo-americani, singurii în stare să ne apere de colosul de la Răsărit. Nimic nu putem întreprinde contra Moscovei fără aprobarea lor. Să vedem ce se va decide la Londra săptămâna viitoare".

Leucuția profită de prezența lui Lupu pentru a ridica problema organizării partidului și a campaniei electorale în Vechiul Regat și Bucovina. După el, în Ardeal, numele lui Maniu este atât de prestigios, încât el ține loc de orice organizare, ceea ce nu înseamnă că ea nu există și că șefii noștri de organizații nu se ocupă suficient. În schimb, în Vechiul Regat situația i se pare din cele mai proaste. Organizațiile din Moldova sunt la pământ din cauza sărăciei generale, iar majoritatea șefilor de organizații sunt stabiliți în Capitală și nu mai dau cu lunile prin județele lor. În Muntenia, situația nu este nici aici prea bună, deoarece Mihalache și Penescu se dezinteresează complet, ba mai fac și greșeala „de a încuraja pe foștii dezertori din partid să se reîntoarcă la locurile lor, descurajând astfel cadrele care au rămas credincioase partidului în anii de dictatură carlistă și antonesciană". Cât despre Mihai Popovici, continuă Leucuția, și el a încercat la fel să readucă în partid, în organizațiile din Ardeal, pe foștii dezertori, însă nu i-a mers în fața opoziției categorice a șefilor de organizații. El

întreabă pe Lupu cum vede această problemă şi cum crede că poate fi convins Mihalache să se ocupe serios de partid în Muntenia, Oltenia, Dobrogea, Moldova şi Bucovina.

„Mai întâi, începe Lupu, eu nu înţeleg pentru ce nu este înlocuit caraghiosul de Penescu, care nu face nimic şi pe deasupra e şi detestat de toată lumea. Cât despre Mihalache, nu ştiu singur ce să cred faţă de ştirile care circulă în oraş à propos de intenţiile lui. Unii cred că el aşteaptă ca eu să eşuez în discuţiile care le am cu fenedişltii şi cu ruşii pentru a le relua el; alţii pretind că tratativele cu el sunt deja mult mai avansate decât ale mele. Un grup întreg de indivizi ca Ralea, Ghelmegeanu, Stoilov, Zane, Măcărescu[170] şi alţii lucrează mână în mână cu Vişoianu[171] şi cu Săvel Rădulescu[172] ca să-l împace cu ruşii. Am auzit de curând că la acest grup s-a alăturat acum şi Guţă Tătărescu şi că toţi invocă pe lângă ruşi ideea că Mihalache e în toată puterea şi poate antrena aproape tot partidul, în timp ce eu sunt un ramolit, părăsit de toată lumea. Aşa stând lucrurile, puteţi uşor înţelege pentru ce nu sunt eu cel indicat să-l întorc din drumul lui, dacă în adevăr aceste zvonuri sunt adevărate". Leucuţia îi dă apă la moară, susţinând că şi el a auzit că prietenii lui Mihalache, Măcărescu, Zane, Spineanu[173], Marinache şi alţii au şi avut mai multe consfătuiri în acest sens, la care au criticat politica lui Maniu sub motiv că ea angajează partidul într-o luptă cu ruşii, care ne poate fi fatală. „Numai d-ta, d-le Maniu, i se adresează Lupu, ai şi dreptul şi autoritatea să-l chemi şi să-i ceri să-şi lămurească situaţia".

Maniu i-a răspuns prompt că toate aceste zvonuri el le consideră neîntemeiate şi că el cunoaşte prea bine pe Mihalache pentru a crede posibil aşa ceva. El nu exclude ca prietenii lui să încerce a-l împăca cu ruşii, lucru care, „de altfel n-ar fi rău", zice el, însă el e convins că Mihalache este prea bun român pentru a accepta rolul de instrument în mâinile lor. Leucuţia insistă totuşi ca situaţia lui Mihalache

să fie limpezită cât mai curând. „Înainte de limpezirea acestei chestiuni, intervine Lupu, trebuie înlocuit de urgență Penescu cu cineva care să se ocupe efectiv despre secretariatul partidului, mai ales acum, când se apropie alegerile parlamentare". „Deocamdată, a spus Maniu, trebuie să aşteptăm să vedem ce hotărăşte Conferința de la Londra, căci nu mai este mult. Pe urmă vom avea tot timpul să rezolvăm şi celelalte chestiuni ridicate astăzi".

În timpul dejunului s-a discutat situația externă, războiul dintrtre Rusia şi Japonia, relațiile anglo-americanilor cu Sovietele şi problema germană. Lupu crede că până la urmă anglo-americanii vor renunța la distrugerea unității imperiului german, pentru că numai o Germanie puternică poate ține piept bolşevismului rusesc. Maniu, eu şi Leucuția suntem de aceeaşi părere. Depinde numai de data când vor încheia pacea cu nemții, căci, după termenele fixate ruşilor, înăuntrul cărora ei pot ridica, drept despăgubiri de război, maşini şi fabrici de pe teritoriul german, e vorba de un an jumătate, ceea ce înseamnă că pacea va întârzia un an, poate chiar doi.

Maniu condamnă aspru pe americani pentru a fi permis ruşilor să atace Japonia acum, la sfârşitul războiului. După el, China e slabă din punct de vedere militar şi amenințată acum şi de o mişcare comunistă puternică, pe care ruşii o pot ajuta pentru a-şi consolida influența lor asupra milioanelor de chinezi. „Din ură față de japonezi, americanii sunt pe punctul să facă marea greşeală de a distruge puterea militară japoneză, singura capabilă să țină în frâu imperialismul rusesc în Extremul Orient", zice Maniu. „Astfel de greşeli, zice Lupu, pot duce la un alt război mondial care, folosind bomba atomică, se poate termina cu o adevărată catastrofă pentru lumea civilizată".

La sfârşitul dejunului bem câte un pahar de şampanie în cinstea lui Lupu care, în actul de botez, e trecut şi cu numele de Alexandru, pe lângă cel de Neculai. Lupu le

sărbătoreşte pe amândouă, la Sfântul Neculai (6 decembrie), ca şi la 30 august, Sfântul Alexandru. Musafirii au plecat pe la 4[30], pe o căldură de aproape 30 de grade.

Am rămas restul zilei acasă. Maniu şi Leucuţia lasă pe Lupu acasă la el, iar ei se duc la Snagov.

Scriu la *Jurnal*, citesc presa, iar seara ascult Londra.

Nimic deosebit pe plan extern. De Gaulle a ajuns la Washington De acolo el va trece prin Canada, la întoarcerea în Franţa. Byrnes[174] a făcut declaraţii privitoare la Conferinţa miniştrilor de Externe de la Londra, de la 2 septembrie, precizând că vor fi discutate tratatele cu Italia, România, Bulgaria şi Ungaria şi că această conferinţă va dura vreo două săptămâni. Deci nici o lămurire a situaţiei politice din ţară înainte de sfârşitul lunii septembrie. Byrnes s-a ocupat printre altele şi de teza răspândită în unele cercuri japoneze referitoare la cauza capitulării Japoniei, pe care o atribuie numai bombei atomice. Teza aceasta ar vrea să găsească o explicaţie onorabilă pentru armata japoneză, care altfel n-ar fi fost înfrântă. Tot aşa a susţinut şi Hitler, că armata germană n-a fost înfrântă de aliaţi în Primul Război Mondial, ci de anarhia din interior, condusă de evrei şi de comunişti. Byrnes a lămurit definitiv teza japoneză, precizând că armata japoneză era înfrântă cu mult înainte de bomba atomică de la Hiroşima şi Nagasaki, întrucât, chiar în timpul Conferinţei de la Potsdam, Japonia a făcut, la interval de câteva zile, două propuneri de pace. Bomba atomică n-a făcut decât să decidă Japonia să capituleze fără condiţii.

Pe plan intern, guvernul face mare caz de procesul unor tineri liberali, conduşi de Remus Ţeţu, care ar fi urmărit răsturnarea actualului regim. Printre tinerii arestaţi se află şi profesorul Gh. Strat[175], fostul meu coleg, care sunt convins că n-are nicio vină. Presa fenedistă duce mare campanie pe această chestiune, căutând să găsească complici şi în rândurile tineretului ţărănist.

Joi, 30 august 1945

În cursul dimineții mă duc la generalul Negrei, care e bolnav de câteva zile și nu poate părăsi patul. I-a făcut mare plăcere vizita mea. S-a bucurat și el de știrea că Lupu e rezonabil și înțelege să nu rupă partidul, însă el e sceptic în privința Conferinței de la Londra. După el, americanii nu mai vor să audă de război și de conflicte și că acest lucru îl cunosc și Sovietele, motiv pentru care ei nu vor ceda, iar Washington-ul se va mulțumi să protesteze. „Nu ne putem alege decât cu protestele lor și ale englezilor, zice el, și cu amestecul tot mai adânc al Sovietelor în treburile noastre interne". Negrei susține de mult că noi n-avem decât o soluție: „un nou 23 august, cu arestarea guvernului Groza și cu o rezistență militară eventuală față de ruși dacă ar încerca să se opună". Lucrul acesta, susține el, „trebuia făcut la 6 martie, când era mult mai ușor, dar, în fine, nu e prea târziu nici acum".

Avem la dejun pe Dan și Ioana și pe cuscrul Alexandru, care-și sărbătorește ziua numelui.

La 6 seara ședință la Aurel Dobrescu cu prietenii mei: Ghiță Pop, Roxin, Ilie Lazăr, Ghilezan, Sachi Boilă, Crihan, Stănculescu și Hoisescu. Lipsesc Cezar Simionescu și Solomon, pe care nu i-a invitat Dobrescu, fiind în raporturi proaste cu ei. Maniu e plecat la Sibiu. Se discută situația noastră politică în legătură cu plecarea guvernului Groza, cu alegerile și cu raporturile cu rușii. Ca de obicei, la început informațiile pe care le are fiecare, după care urmează comentariile. Boilă, Dobrescu și Ilie Lazăr ne dau mai multe informații despre ceea ce se vorbește în cercurile fenediste și mai ales în cercul intim al lui Groza. Întâi chestiunea lui Mihalache. Dobrescu și Ilie Lazăr dețin, din gura lui Gică Măcărescu, informația că lui Mihalache i s-au făcut propuneri serioase din partea unor fenediști care se fac tari să-l reconciliere cu rușii, însă că Mihalache rezistă.

Măcărescu speră că el va ceda până la sfârşit, întrucât în ultimul timp „s-au pus pe capul lui Vişoianu, Savel Rădulescu, Ralea şi Ghelmegeanu". Măcărescu pretinde că aceştia au câştigat deja pe cei mai intimi prieteni ai lui Mihalache, pe colegii lui de învăţământ, Dumitru Căpăţâneanu[176] şi Vasile Lepădatul[177] de la Constanţa. „Asta nu-i nimic, spune Boilă, după informaţiile mele pe chestiunea lui Mihalache, a izbucnit un grav conflict între Tătărescu şi Groza, primul fiind pentru o înţelegere cu Mihalache, iar Groza se teme să nu-şi piardă preşedinţia Consiliului în favoarea fruntaşului ţărănist".

D-rul Stănculescu spune că şi el a auzit despre aceste certuri. Crihan deţine de la prietenul său moş Ion Codreanu[178] informaţia că pe chestiunea refuzului lui Groza de a demisiona s-a produs un mare conflict între Titel Petrescu şi comunişti şi că în afară de Voitec, Rădăceanu şi Tudor Ionescu, toţi fruntaşii Partidului Social Democrat sunt solidari cu şeful partidului. „Conflictul este atât de adânc, încât nu este exclusă o ruptură la social democraţi", i-a mai spus moş Ion Codreanu. Roxin şi Ghilezan spun că partenerii lui Tătărescu declară peste tot că şeful lor a cerut lui Groza să demisioneze, din moment ce regele îi cere acest lucru, căci altfel el nu mai poate rămâne „într-un guvern rebel faţă de suveranul ţării".

„Lucrurile nu merg bine nici la comunişti, zice Dobrescu, între Gheorghiu-Dej şi prietenii săi de o parte şi Pătrăşcanu de alta, mocneşte un vechi conflict, gata să izbucnească în orice moment. Nici Bodnăraş şi Ana Pauker nu sunt agreaţi de toate cadrele partidului, care-i consideră mai mult ruşi decât români. Pe toţi nu-i ţine uniţi decât biciul rusesc".

Ghiţă Pop şi cu mine am tăcut tot timpul, el pentru că, fiind bolnav de mai mult timp, nu mai este în curent cu situaţia, iar eu nu puteam vorbi despre discuţia avută recent

cu Lupu, Maniu şi Leucuţia despre cazul Mihalache. Ghiţă Pop s-a mulţumit să spună că toate aceste certuri dintre fenedişti, deşi „par desigur verosimile, practic ele n-au nicio valoare, întrucât toate aceste caracude, fiind compromise iremediabil, vor fi obligate să tacă îndată ce stăpânii lor de la Moscova le vor da ordin". Cât despre Mihalache, el nu crede că acesta ar putea rupe partidul; „refuz să cred aşa ceva", a spus el.

Eu am făcut la urmă o sinteză a tuturor acestor informaţii, susţinând, ca şi Ghiţă Pop, că toate certurile din lagărul fenedist n-au absolut nicio importanţă, deoarece ruşii îi au la mână pe toţi fruntaşii, cu bani şi cu asigurarea că nu li se va întâmpla nimic cât timp sunt protejaţii lor. Singurul lucru mai important este cearta dintre social-democraţi şi comunişti, însă fiind vorba de Titel Petrescu, om slab şi lipsit de orice busolă politică, nu se poate pune mare bază, deoarece el va fi silit să cedeze până la urmă. La fel se va întâmpla şi cu Tătărescu, care e prea mare lichea pentru a putea face ceva care n-ar fi pe placul ruşilor. Sunt convins că prietenii lui Tătărescu anume răspândesc această ştire în scopul să ajungă la urechile regelui, căruia, la 5 martie, i-a dat asigurări formale că atât timp cât va fi el în guvernul Groza „nici ţara şi nici Coroana nu vor avea nimic de temut. Iată-l acum ajuns la scandenţă, am continuat eu, şi cum cabotinul nu poate face absolut nimic, încearcă să pună în circulaţie zvonuri false". Am respins la fel ideea că Mihalache ar putea face jocul ruşilor, rugându-i pe toţi cei de faţă să nu dea crezare acestor zvonuri tendenţioase şi să le combată cu energie, întrucât ele sunt puse în circulaţie de adversarii noştri fenedişti, îngroziţi de forţa şi popularitatea noastră în ţară. Am terminat scurta mea expunere cu chestiunea Lupu, informându-i că şi el, cu toate ştirile care au circulat despre defecţiunea lui, înţelege ca şi noi că fenediştii şi ruşii urmăresc prin toate mijloacele spargerea

partidului nostru în vederea alegerilor generale, pe care ei nu le pot câştiga cât timp noi rămânem uniţi. Le-am lăsat a înţelege că eu ştiu ceva mai mult decât pot vorbi, în sensul că avem asigurări că la 2 septembrie, la Londra, ruşii vor fi constrânşi să accepte demisia lui Groza şi formarea unui guvern de alegeri. Ne-am despărţit pe la 11 noaptea.

Vineri, 31 august 1945

Şedinţă specială la Mihai Popovici, la ora 10 dimineaţă, la cererea lui Mihalache, sosit de ieri seară în Capitală. Sunt prezenţi: Ionel Pop, Ghiţă Pop, Niculescu-Buzeşti, Vişoianu, I. Lugosianu[179], Lupu, Mihalache, eu şi Popovici. Maniu nu s-a întors din Ardeal.

Primul vorbeşte Popovici pentru a ne explica rostul acestei şedinţe. El a fost informat de Buzeşti, reîntors de câteva zile din Elveţia, că acolo se vorbeşte serios despre intenţia anglo-americanilor de a rezolva toate conflictele teritoriale din Europa Centrală şi Balcani prin schimburi de populaţii, acolo unde frontierele nu pot soluţiona problemele etnice. În ce priveşte Ungaria şi România, se pare că anglo-americanii ţin foarte mult ca ele să se înţeleagă cu orice preţ, întrucât ele pot forma un bloc antislav, deci antirus în Europa Centrală şi acest lucru nu se poate realiza decât cu preţul unor rectificări de frontieră şi schimburi de populaţii. Popovici spune că această chestiune e veche şi că foarte mulţi dintre prietenii noştri şi ai ungurilor din afară doresc sincer această reconciliere. Pentru noi ar fi cazul ca, în schimbul minorităţii maghiare şi secuieşti, să cedăm o parte din Ardealul de Nord-Vest, adică regiunea Sălajului şi Aradului, rămânând cu un teritoriu mai mic, dar fără această minoritate puternică. Popovici termină, spunând că el a discutat de multe ori cu Maniu această chestiune, însă acesta nici nu vrea să audă. „Eu, zice Popovici, sunt pentru formula mai bine sărac şi curat şi să

ne mulțumim cu frontiere mai reduse, dar curat românești. În ședința de azi, continuă Popovici, am convocat pe toți fruntașii partidului, specialiști în problemele externe, pentru a avea un schimb de păreri asupra acestui subiect".

Lupu a sărit în sus, întrebându-l „de când domnii Buzești, Vișoianu și Lugosianu sunt membri de partid?" Buzești i-a răspuns imediat că el nu face parte din partid, însă „că este de acord cu politica d-lui Maniu" și că la această ședință el a fost invitat ca simplu cunoscător al problemelor externe. În numele lui Lugosianu și Vișoianu i-a răspuns lui Lupu prietenul lor Mihalache. „Pe d-l Vișoianu l-am invitat eu, iar pe d-l Lugojianu l-a invitat d-l Popovici, de acord cu mine. Nici eu și nici d-l Popovici nu ne-am gândit că ne va reproșa cineva pentru a invita acești doi specialiști în problemele externe", a spus Mihalache. „Nu vă reproșează nimeni că ați invitat pe acești doi domni. Eu am întrebat pe amicul meu Popovici de când ei sunt membri de partid și nimic mai mult, căci așa a declarat el". Popovici a recunoscut că în adevăr el a greșit, întrucât a scăpat din vedere că ei nu mai fac parte din partid de mult timp. „Să trecem deci la chestiunea pentru care suntem chemați", zice Lupu. „În principiu eu sunt de acord că o pace cu vecinii, între frontiere mai restrânse, e preferabilă decât o încordare continuă între frontiere mai mari. În chestiunea însă a reconcilierii noastre cu ungurii îmi pare rău că lipsește de la această discuție tocmai d-l Maniu, persoana cea mai în măsură să se pronunțe în această problemă. De aceea eu cred că pierdem vremea discutând-o în absența lui. Cât despre mine, eu vă declar dinainte că dacă el se opune la o cedare de teritoriu mă voi opune și eu, căci aceasta privește întâi pe ardeleni și pe urmă și pe noi". „Un schimb de păreri între noi nu strică, a răspuns Popovici, pentru că în felul acesta va vedea și d-l Iuliu care este atmosfera în partid în această privință".

A vorbit apoi Mihalache. El vede situația foarte gravă din moment ce anglo-americanii țin neapărat să ne convingă la o înțelegere cu ungurii. „Dacă vrem să obținem sprijinul lor în contra ruşilor, zice el, cum îi putem refuza să ne înțelegem cu ungurii care, după toate probabilitățile, se bucură de simpatia lor mai mult decât noi. Tare mă tem că vom fi constrânşi să cedăm presiunii lor şi să pierdem astfel o însemnată parte din teritoriul nostru". Se raliază însă şi el părerii lui Lupu că în fond „ardelenii trebuie să hotărască în primul rând ce avem de făcut în această chestiune". Buzeşti precizează că deocamdată nu există nicio intervenție oficială din partea anglo-americanilor în această privință, ci numai zvonuri care s-ar putea totuşi să fie „anumite sondaje pentru tatonarea terenului". El e de părere că noi e bine să fim pregătiți din timp, întrucât prea mult se vorbeşte în afară despre această problemă pentru ca ea să nu se pună într-o zi".

După el a vorbit Vişoianu, care are aerul unui om perfect de bine informat şi pe un ton grav, a început a spune că „situația este foarte gravă căci la mijloc nu sunt numai zvonuri, ci declarații de oameni politici occidentali importanți, care s-au pronunțat în acest sens, făcând declarații publice sau publicând articole în ziarele de mare circulație". El pretinde că pe timpul când ocupa Externele în guvernul Rădescu, mai mulți americani şi englezi l-au întrebat dacă România ar fi dispusă să se înțeleagă cu Ungaria la pacea generală pentru a forma împreună un bloc contra Rusiei, protectoarea slavilor. „Eu cred, a terminat el, că noi nu ne putem opune aliaților noştri occidentali şi că va trebui să ne înțelegem cu Ungaria, cedându-i în Nord-Vestul Transilvaniei un teritoriu egal cu cel ocupat de secui, care ar urma să fie transferați acolo". „Asta niciodată, a strigat Ionel Pop. Nici un ardelean nu poate accepta aşa ceva. Ardealul aparține în întregime poporului român şi cine nu vrea să trăiască împreună cu noi n-are decât să plece". Ghiță Pop a susținut acelaşi lucru.

Eu am arătat că zvonurile care circulă în afară referitor la conflictul nostru cu Ungaria nu constituie o noutate, ele ținând de marea problemă care a fost discutată pe larg la Conferința de la San Francisco, a rezolvării pe cale pașnică a tuturor conflictelor teritoriale dintre state în cadrul viitoarei Societăți a Națiunilor care va fi inaugurată în toamna aceasta. Deci, chestiunea raporturilor noastre cu Ungaria referitor la Transilvania este o problemă de viitor, care n-are nicio legătură cu încheierea păcii cu foștii noștri adversari. „De altfel, eu nu cred că o astfel de problemă s-ar putea pune în viitorul apropiat, întrucât ea nu ne privește numai pe noi, ci și pe celelalte state din Europa Centrală și din Balcani și în primul rând pe ruși, care nu cred că ar admite să se ridice o astfel de problemă, când ei înglobează între frontierele lor zeci de milioane de români, poloni, finlandezi, armeni și musulmani din republicile lor sudice. Dacă viitoarea Societate a Națiunilor, am continuat eu, ar ridica o astfel de problemă, noi am fi primii care am avea de câștigat, întrucât numai așa am putea relua Nordul Bucovinei și Basarabia".

Lugosianu s-a declarat întru totul de acord cu mine, felicitându-mă pentru „claritatea" cu care am pus problema. „În cazul acesta noi ne-am alarmat degeaba", recunoaște Mihalache, profund decepționat de Vișoianu, marele lui profesor în materie de politică externă. „Am pierdut timpul într-o chestiune pe care noi nici nu trebuia s-o discutăm decât în prezența d-lui Maniu", a spus Lupu. Mihai Popovici, simțindu-se întrucâtva atins de observația lui Mihalache și mai ales a lui Lupu, a repetat din nou ideea lui de la început că problema e foarte serioasă și că noi n-o putem neglija fără să avem o soluție definitivă, căci nu trebuie să ne surprindă nepregătiți. În concluzie, el propune să continuăm discuția și mâine dimineață la aceeași oră, în prezența lui Maniu, ca să cunoaștem astfel și părerea lui.

Popovici ne-a reținut la dejun. Am stat între Lupu și Lugosianu, care a ținut mult să fie lângă mine. M-am bucurat tot timpul mesei de o atenție specială din partea lui, felicitându-mă pentru „modul strălucit" cum am pus problema și făcând tot felul de ironii la adresa lui Buzești, „un simplu funcționar care dacă n-ar fi ginerele lui Știrbei, nu l-ar lua nimeni în seamă" și a lui Vișoianu, pe care nu-l scoate din „secătură obraznică și fără caracter". Eu l-am apărat pe Buzești, susținând că este un om inteligent, cult, bine inițiat în problemele externe și pe deasupra și modest și la locul lui. În schimb, în ce privește pe Vișoianu, i-am dat dreptate, fiind de acord cu el că este „o simplă nulitate activă și lipsit de caracter". Lugosianu a făcut mult haz de expresia „nulitate activă", pe care o auzea pentru prima dată. I-am spus că ea nu-mi aparține, fiind o expresie franceză veche, ca și aceea de „ignoranță enciclopedică", expresie care la fel se poate aplica lui Vișoianu. Lugosianu nu știa că individul acesta care a stat aproape 15 ani la Paris, făcând-o pe țucălarul lui Titulescu, n-a fost în stare să-și ia doctoratul în drept.

De reținut faptul că în tot timpul ședinței de azi, ca și la dejun, Lupu n-a schimbat nicio vorbă cu Mihalache. Am plecat cu Lupu, însoțindu-l până la locuința sa. „Dragă Hudiță, mi-a spus el la despărțire, cu cât văd mai mult pe fruntașii noștri politici, cu atât tu crești în ochii mei și cred că ești singurul indicat să ocupi într-o zi șefia partidului". „Numai că așa ceva nu mă interesează", i-am răspuns eu.

Am ajuns acasă pe la ora 5 Rămân în casă, scriu la *Jurnal*, ascult Londra, citresc presa.

A murit ieri dimineață artistul C. Tănase[180], om de real talent și unanim iubit. Teatrul nostru pierde un artist de mare valoare.

Presa engleză ironizează pe de Gaulle, care „a înțeles în fine că grandomania lui face mult rău Franței și încearcă

acum să dea explicații Washington-ului, în speranța unei reconcilieri". Trupele americane continuă să preocupe punctele strategice din Japonia. Rușii avansează fără rezistență și fac cuceriri – insulele Curile – pe spatele unui popor învins de alții și care nu se mai poate apăra. Vina acestui spectacol rușinos o poartă numai americanii, căci porcul n-are răspunderea morală. Tensiunea anglo-rusă pe chestiunea polonă crește mereu și se așteaptă discuții aprinse la Conferința miniștrilor de Externe de la Londra, de poimâine.

Presa laburistă reproșează pe față rușilor încălcarea angajamentelor lor internaționale. Să-i vedem acum ce vor face laburiștii englezi la 2 septembrie, căci fără bâtă nu poate fi înțelegere cu rușii, mai ales că presa lor duce o campanie violentă contra procedelor rusești în România, Polonia și Ungaria. Ziarul „Manchester Guardian" a publicat recent declarațiile lui Bevin care, printre altele, vorbind de regimul politic impus de ruși în Ungaria, a spus că la Budapesta, în locul fostului regim hitlerist, a pus pe unul asemănător. „O formă de totalitarism a fost înlocuită cu alta", a precizat Bevin. Ziarul sovietic „Izvestia" critică violent declarațiile lui Bevin și atitudinea presei britanice față de regimurile din Polonia, Ungaria și România. În acest condiții se așteaptă discuții furtunoase la viitoarea Conferință, de la 2 septembrie.

Pe plan intern, de reținut un singur lucru pe ziua de azi. Presa lui Tătărescu o scaldă lamentabil pe chestiunea conflictului dintre rege și Groza, pentru că situația e cât se poate de clară: regele i-a cerut lui Groza să demisioneze, iar acesta refuză, fiind sprijinit de Moscova. Secătura de Tătărescu, care-l asigurase pe rege la 6 martie de tot concursul său, rămâne acum mai departe în guvernul rebelului Groza. Pe cine deci mai poate înșela această pușlama politică? În fond e bine ce face, căci în felul acesta

va înțelege și regele, ca și mama lui[181], ce greșeală au făcut punând bază pe cuvintele acestui aventurier politic. Presa fenedistă continuă campania pe chestiunea organizației tineretului liberal, zisă „T".

Sâmbătă, 1 septembrie 1945

La ora 8^{30} la Maniu, reîntors în Capitală ieri noapte. L-am găsit cu Leucuția și Sabin Mănuilă. El a văzut ieri la prânz pe Negel la Sinaia, care i-a spus că regele stă ferm pe poziție și că așteaptă cu mare încredere rezultatul Conferinței de la Londra. I-a mai spus că regele s-a lecuit pentru totdeauna de licheaua de Tătărescu și că însăși mama lui îl detestă în așa măsură, încât a refuzat să-l primească și nici să stea de vorbă cu prietenii lui.

L-am pus în curent pe Maniu cu discuțiile de ieri de la Mihai Popovici. El aprobă complet teza mea.

Îl însoțesc la 10 jumătate la Popovici. Ne duce Leucuția cu mașina lui. Mihalache n-a mai asistat, fiind plecat la Dobrești de ieri după masă. Sunt prezenți cei de ieri, afară de Mihalache și Vișoianu. În schimb, participă în plus Leucuția și Penescu.

Popovici îi prezintă lui Maniu un scurt rezumat al discuțiilor de ieri, explicându-i pentru ce a ținut ca fruntașii partidului să aibă un schimb de păreri asupra problemei raporturilor noastre cu Ungaria.

Maniu i-a răspuns că dacă îl întreba pe el mai înainte l-ar fi sfătuit să renunțe „la astfel de discuții, cu totul inutile". În câteva minute Maniu a schițat punctul său de vedere în această chestiune. Mai întâi nimeni nu ne poate sili la astfel de acorduri dacă noi refuzăm și dacă problema nu se pune pentru toate statele care au astfel de chestiuni. Cât despre schimbul unor teritorii din Ardealul de Nord-Vest cu cele ocupate de secui, așa ceva e cu totul imposibil, întrucât ținutul Sălajului și Satului Mare reprezintă nu

numai grânarul Transilvaniei, dar şi regiunea cea mai românească a Transilvaniei. „România, - a spus el în concluzie, n-are nevoie decât de pace 20–30 de ani. În acest chip, într-o concurenţă absolut liberă între români şi unguri, noi câştigăm complet procesul, dată fiind puterea noastră de asimilare. Ungurii de la Budapesta cunosc foarte bine acest lucru şi de aceea se tem şi umblă după tot felul de înţelegeri cu noi. De aceea eu am ţinut cu atâta intransigenţă să se aplice dispoziţia din actul de unire de la Alba Iulia, care asigură tuturor naţionalităţilor conlocuitoare dreptul de a-şi cultiva fiinţa lor naţională. Mă mir că d-ta, dragă Mihai, ai uitat acest lucru". Popovici a înghiţit în sec şi s-a mulţumit să tacă. Lupu, care şedea lângă mine, îmi şopteşte bucuros: „Voia să se găsească şi el în treabă, căci tot nu face nimic".

A urmat apoi o trecere în revistă a problemelor la ordinea zilei. Maniu a povestit şi celor prezenţi ceea ce-mi spusese şi mie mai înainte despre atitudinea regelui faţă de Groza şi Tătărescu şi de încrederea lui în Conferinţa de la Londra.

S-a analizat apoi situaţia din diferite organizaţii judeţene din Vechiul Regat referitor la mersul campaniei electorale. Maniu e de părere că cel mai târziu până în primăvară, organizaţiile judeţene trebuie să-şi facă congresele lor, conform Statutului partidului, întrucât în luna mai viitor va avea loc Congresul general al partidului. El i-a cerut lui Penescu să trimită imediat o înştiinţare în acest sens tuturor organizaţiilor şi să se publice în acest sens şi un comunicat în presă.

Ne-am despărţit la 11^{30}. Maniu ia dejunul la Dinu Brătianu, după care pleacă la Snagov. Lupu se duce la Valea Călugărească pentru 2–3 zile.

Ajung acasă la ora 12^{30}. Rămân restul zilei în casă şi lucrez, citesc presa, scriu la *Jurnal*. Seara ascult Londra.

Ioana şi Dan, de când s-au întors de la Beuca, iau masa la noi. Ioana pregăteşte ultimele examene de anul patru şi licenţa, pe care speră să o treacă la februarie.

Situația internațională e dominată de Conferința de la Londra, care se deschide mâine, şi de capitularea Japoniei, ultimele formalități.

Duminică, 2 septembrie 1945

Îmi telefonează Mănuilă că Maniu a plecat în dimineața aceasta de la Snagov la Sinaia, unde va rămâne câteva zile.

Între 10 şi 12 trec pe la Cezar Simionescu, unde mai sunt prezenți: Solomon, Romulus Pop, Ghilezan, Ilie Lazăr, d-rul Stănculescu şi generalul Negrei. Se discută chestiuni de partid referitoare la alegeri, toți fiind convinşi că la Conferința de la Londra, care se deschide astăzi, se va lămuri definitiv chestiunea alegerilor noastre. Toți sunt convinşi că ruşii vor ceda şi că Groza va demisiona pentru a se face loc unui guvern de alegeri. Nu vreau să-i descurajez însă mă cam tem că anglo-americanii nu vor fi destul de fermi faă de ruşi şi aceasta nu din cauza englezilor, care înțeleg mult mai bine primejdia bolşevismului rusesc decât naivii de americani, care continuă să-i admire pe ruşi pentru sacrificiile lor în războiul contra lui Hitler. Cu această mentalitate de admiratori ai unor criminali, care dețin în lanțuri un popor de peste o sută de milioane, americanii vor ajunge să fie detestați de toată Europa pentru nepriceperea lor politică pentru că, după ce au făcut atâtea sacrificii ca s-o scape de Hitler şi Mussolini, o lasă acum pradă unui criminal ca Stalin, mai primejdios chiar decât aceştia. Aştept cu îngrijorare rezultatul Conferinței de la Londra, de care depinde părerea mea definitivă despre americani.

Simionescu şi Solomon nu încetează cu bănuielile lor față de Lupu şi Mihalache, pe care-i acuză de lipsă de loialitate față de partid şi de Maniu, întrucât ei tratează în ascuns cu Groza şi cu comuniştii o înțelegere peste capul lui Maniu. Mă văd silit să-i combat şi azi şi să le reproşez

amical, bineînțeles, că se lasă ușor câștigați de intrigile fenediștilor care, în disperarea lor, că ar fi totuși siliți să ajungă la alegeri au groază de forța partidului nostru și nu știu cum să-l poată slăbi prin intrigi de tot felul. „Nu înțeleg, le-am spus eu, cum voi, oameni serioși, stați de vorbă cu aceste haimanale de trădători pe astfel de chestiuni, în loc să-i repeziți cât colo, când știți foarte bine ce urmăresc ei. Nici Lupu și nici Mihalache nu trădează partidul, căci nu sunt atât de naivi să nu înțeleagă că orice acțiune de înțelegere cu dușmanii ruși nu se poate termina decât în detrimentul țării". Le-am spus că pe viitor eu nu voi mai participa la astfel de ședințe inutile și iritante. În realitate, singurul responsabil de toată această intrigărie de partid este numai Solomon care, în ura lui față de Lupu și Mihalache, nu pierde nicio ocazie de a se scărpina de ei. Am de gând să-l rog pe Leucuția și pe Sachi Boilă, singurii care au autoritate asupra lui, să-i atragă atenția să se liniștească și să înceteze toată această campanie de bănuieli la adresa lui Lupu și Mihalache. Faptul jenant în această chestiune este acela că el, fiind considerat drept un intim prieten al șefului, lumea poate crede că părerile lui sunt și ale lui Maniu.

Am ieșit de la ședință cu Ilie Lazăr, care m-a condus până aproape de casă. I-am atras și lui atenția asupra metodei greșite a colegului Solomon, rugându-l să-l sfătuiască și el să se potolească, pentru a nu-i mai crea lui Maniu și alte dificultăți peste acelea care le are. Le-am spus la plecare și i-am repetat pe drum și lui Lazăr că noi trebuie să rămânem uniți în jurul lui Maniu, să-l informăm cât mai exact despre situația din partid și despre tot ce se vorbește în cercurile care ne sunt ostile, însă nu facem operă de dezbinare tocmai acum, în ajunul alegerilor, când trebuie să fim mai uniți ca oricând. Lazăr m-a înțeles și sper că și ceilalți vor face la fel.

La ora 1^{30} mă duc cu Milica la familia Ilcuș[182], unde suntem invitați la dejun cu familiile Odobești[183] și

Gomoiu[184]. Se discută mult situația externă și Conferința de la Londra. Doctorul Gomoiu n-are încredere în americani, pe care e gata oricând să-i critice, întrucât îi consideră răspunzători de înfrângerea lui Hitler, față de care el a avut tot timpul oarecare simpatie. La începutul mișcării hitleriste, când ea avea un caracter net antibolșevic, Gomoiu vedea în Hitler „omul providențial", care avea „misiunea divină" să scape lumea de comunism și de imperialismul rusesc. De când a văzut însă că Hitler s-a înțeles cu Stalin, „celălalt bandit", și-a pierdut orice entuziasm față de el. Acum Gomoiu este furios pe americani pentru atitudinea lor binevoitoare față de Soviete. „Cum este posibil, zice el, ca americanii să lase barbarilor de ruși dreptul de a ocupa un teritoriu german atât de mare. Este o crimă față de națiunea germană". I-a răspuns Ilcuș că „națiunea germană l-a secondat însă din toate puterile ei ca să subjuge Cehoslovacia, Austria, Polonia, Rusia etc. și acum a căzut singură în groapa săpată de alții". „Știu lucrul acesta, i-a răspuns Gomoiu, însă între două dictaturi, dacă e de ales, eu prefer pe cea germană, a unei națiuni civilizate, decât cea bolșevică, a unor barbari". I-am răspuns eu că poporul român, mic și slab cum este, căzând sub dominația unei națiuni civilizate, și-ar pierde parte din ființa lui națională, pe când, aflându-se sub stăpânirea unui popor mai inferior și anarhic ca rușii, el ar putea scăpa după câtva timp, salvându-și existența lui ca națiune. Ilcuș e de părerea mea, ca și Odobeșteanu, însă Gomoiu rămâne la părerea lui.

Soția lui Odobeșteanu e bucuroasă că de Gaulle s-a dus la Washington pentru a se înțelege cu americanii, punând astfel capăt politicii lui de apropiere față de Moscova. Ea are informații de la familia ei din Montpellier că opinia publică franceză n-a admis niciodată politica externă gaullistă și că a reușit până la urmă să-l convingă și pe de Gaulle că Franța nu poate face altă politică externă

decât alături de anglo-americani. În Franța, continuă ea, se cunosc astăzi multe lucruri despre ostilitatea Sovietelor față de Franța și despre disprețul pe care l-a avut Stalin față de Gaulle și de poporul francez în timpul conferințelor de la Teheran și Yalta, unde numai Churchill l-a combătut pe Stalin. Tot ea spune că Roosevelt l-a detestat tot timpul pe de Gaulle, a cărei grandomanie îl irita la culme. De Gaulle speră acum să se poată înțelege mai ușor cu Truman.

Seara ascult Londra. Azi a avut loc semmnarea capitulării fără condiții din partea delegației japoneze pe vasul de război american „Missouri", în prezența delegaților puterilor aliate, Statele Unite, Anglia, Australia, China, Uniunea Sovietică, Noua Zeelandă, Olanda, Canada și Franța. Din partea Japoniei au semnat Mamoru Shigemitsu[185], ministru de Externe și generalul Yoshijiro Umezu[186], șeful Statului Major. Statele Unite au fost reprezentate de generalul MacArthur. În fine, azi s-a terminat și războiul ruso-japonez. Rușii rămân astfel puternici și în Extremul Orient, cu ajutorul americanilor, pentru că Japonia va fi desființată ca putere militară, iar China rămâne în plină anarhie ca și în trecut. Am impresia că americanii vor plăti foarte scump lipsa lor de pricepere politică, căci nu-i totuna să câștigi un război și să faci o pace înțeleaptă, care să te scutească de un altul, ceva mai târziu.

Conferința de la Londra s-a deschis. De-abia peste câteva zile vom cunoaște hotărârile ei. Discuțiile vor fi furtunoase, căci Bidault, ministrul de Externe francez, are aceleași păreri despre regimurile politice impuse de ruși la Varșovia, București și Budapesta ca și Bevin, colegul său englez. „Izvestia" de ieri se dă rău la presa franceză, care reproșează Sovietelor amestecul lor nepermis în treburile interne ale acestor țări, cărora le-a impus cu forța guverne totalitare ca și cele fascisto-hitleriste. Interesant că cele mai indignate în contra Sovietelor sunt tocmai ziarele de stânga

„Le Populaire", „La Dépêche de Toulouse" etc. E bine că opinia publică mondială cunoaşte acum ce urmăresc ruşii în aceste ţări vecine cu ei şi e de sperat că până la urmă vor fi siliţi să-şi vadă de treabă.

Luni, 3 septembrie 1945

La 9 dimineaţa vine Lupu. L-a vizitat ieri seară Titel Petrescu, care s-a plâns de mizeriile care i le fac comuniştii, Groza şi Tătărescu, care acum sunt hotărâţi să-l distrugă la ordinul ruşilor. „Acum m-au convins definitiv că toţi aceştia sunt prizonierii Moscovei, care-i are la mână cu lucruri foarte grele din moment ce sunt instrumentele ei oarbe, i-a spus Titel, însă eu sunt hotărât să le rezist cu orice preţ". El l-a întrebat pe Lupu dacă el l-ar susţine ca prim-ministru dacă ar părăsi Fenedeul. Lupu, considerându-se jignit că nu-i oferă lui preşedinţia, i-a răspuns brutal că el nu e şef de partid şi că pentru o astfel de eventualitate ar trebui să se adreseze lui Maniu. „Auzi, caraghiosul dracului, zice Lupu, are neruşinarea să-mi propună mie să fac parte din guvernul prezidat de el şi nu se uită în oglindă să vadă că râd şi curcile de el. Doar nu l-am dat afară. Până la urmă mi-a fost şi milă văzându-l cât este de dobitoc, că nu-şi dă seama că toţi colaboratorii lui l-au şi părăsit, fiind câştigaţi de ruşi cu promisiuni de tot felul". Titel i-a spus la despărţire că de azi înainte el nu are decât un singur ideal, să distrugă pe comunişti şi pe trădătorii din partidul lui, Rădăceanu, Voitec şi Tudor Ionescu. „Îmi frâng mâinile că nu l-am ascultat pe Maniu la 6 martie, căci n-am fi ajuns la ruşinea de azi", i-a mărturisit el lui Lupu.

După ce mi-a povestit toate acestea, Lupu s-a declarat fericit că „nu s-a lăsat tras pe sfoară pe ruşi", căci de-abia acum s-a lămurit definitiv şi el că „aceştia voiau să-l folosească numai ca instrument" de spart partidul. „Acum înţeleg şi mai bine ce intuiţie puternică are Maniu, care a

văzut foarte clar de la început intențiile acestor bestii. Te rog să-i spui că poate conta pe loialitatea mea până în pânzele albe", a continuat el. „Nici Maniu şi nici prietenii d-tale buni, i-am răspuns eu, nu s-au îndoit niciodată că un om cu trecutul d-tale de luptător neînfricat pentru democrație şi binele poporului ar fi putut fi înşelat de niște ticăloşi vânduți Moscovei. O înțelegere corectă cu ruşii da, suntem cu toții de acord, dar nu o trădare de țară, cum o fac fenediştii, cu Groza şi Tătărescu în frunte. Când Moscova va înțelege că ea trebuie să renunțe la intențiile ei de a ne bolşeviza şi anexa, atunci partidul nostru e dispus să stea de vorbă cu ea şi să-i dea toate asigurările că dorim sincer cele mai bune raporturi de vecinătate cu ea. Numai atunci se va putea pune şi chestiunea fruntaşului partidului nostru, care ar fi cel mai indicat să prezideze acest proces de înțelegere şi colaborare corectă cu Sovietele şi în cazul acesta cine ar putea contesta că d-ta eşti singurul indicat prin tot trecutul d-tale". „Hudiță dragă, mi-a mărturisit Lupu, de multe ori m-am îndoit de tine cu uşurința mea de a cădea victimă a tuturor intriganților, însă în fundul sufletului meu te-am apreciat totdeauna şi am fost sigur de prietenia ta sinceră". I-am răspuns că de când s-a făcut fuziunea noastră, în 1934, cu național țărăniştii, eu am urmărit o linie constantă în partid, aceea de colaborare sinceră între noi şi Maniu, singura corespunzătoare intereselor țării şi a partidului. N-am insistat mai mult ca să nu-l jignesc, pentru a-i spune că numai el este vinovat de toate zigzagurile care şi le-a permis în aceşti 11 ani față de această linie. Ne-am despărțit din nou ca foarte buni prieteni, convinşi amândoi că rezultatul Conferinței de la Londra ne va ajuta să ieşim cu bine din impasul în care ne aflăm.

Rămân restul zilei acasă şi lucrez la studiul meu asupra Transilvaniei, care e pe sfârşite.

Seara ascult Londra. Tonul presei engleze şi americane la adresa lăcomiei ruseşti se înăspreşte pe zi ce

trece. Sovietele sunt criticate atât sub raportul politicii lor imperialiste, cât şi a regimului lor social, „regim de dictatură, incompatibil cu spiritul de libertate de care au nevoie toate popoarele, inclusiv cel rus". Presa engleză, îndeosebi cea laburistă, cere Sovietelor să nu se amestece în viaţa politică a ţărilor vecine şi să practice „o democraţie reală şi sinceră". E bine că se amintesc Sovietelor aceste lucruri, însă nu cred că e de ajuns numai atât, dacă nu se foloseşte şi forţa faţă de ele, singurul mijloc de care Moscova poate ţine seama. În orice caz, după cât se pare, discuţiile de la Londra nu sunt uşoare.

Guvernul Groza publică un comunicat în care explică pentru ce rămâne mai departe la conducerea ţării, nevoind să facă jocul lui Maniu şi Brătianu, care vor deschiderea unei crize de guvern. Comunicatul repetă realizările făcute de când a luat puterea şi pretinde că va rămâne mai departe pentru a-şi continua opera de democratizare a ţării. În fine, de azi înainte ţara este informată oficial că guvernul Groza refuză să demisioneze la cererea regelui. Cum el se sprijină numai pe Soviete, nefiind recunoscut de anglo-americani, opinia noastră publică este lămurită că guvernul Groza este guvernul Moscovei. Fenediştii anunţă că vor adresa şi ei un manifest ţării pentru a explica de ce guvernul Groza trebuie să rămână mai departe la putere.

Marţi, 4 septembrie 1945

Stau în casă toată ziua. Termin lucrarea mea despre Transilvania pentru cazul că voi pleca la Londra, aşa cum îmi cere mereu Maniu. Între timp mi-am pregătit şi mult material privitor la Basarabia şi Bucovina, pe care-l voi lua cu mine în vederea acţiunii pe care am de gând s-o duc pentru lămurirea cercurilor politice occidentale asupra drepturilor noastre istorice şi etnice, relativ la aceste provincii.

Văd din ziare că o delegaţie formată din Groza, Tătărescu, Gheorghiu-Dej, Voitec şi Ghelmegeanu a plecat

azi la Moscova, însoțită de ambasadorul rus Kaftaraze și generalul Susaikov. Ca pe vremurile de tristă amintire, delegația se duce să ia investitura puterii nu de la suveranul țării, ci de la noul sultan din Kremlin, „tătuca Stalin". Onoare acestor trădători de țară! Și printre ei și sinistrul Guță Minciună, care promitea regelui „să n-aibă nicio grijă cât timp va face el parte din guvern". Triste timpuri pentru biata noastră țară! „Pieirea ta, prin tine Israile"! Vai nouă!

Pe ora 12 îmi telefonează cineva din partea minstrului rus Pavlov, care mă roagă dacă aș putea trece pe la Ambasada sovietică în seara aceasta, pe la ora 7, pentru „o comunicare pe care vrea să mi-o facă tovarășul ministru Pavlov". Am răspuns că sunt liber și că aștept cu plăcere să-l văd.

La ora 7 precis m-am prezentat la Ambasada sovietică. M-a primit un tânăr interpret, evreu basarabean, cu numele de Nicolschi[187], care mi-a spus că este născut în Chișinău, că este licențiat în istorie și că are gradul de colonel. M-a surprins acest grad, întrucât el pare tânăr, dacă o fi având 30 de ani. Până la sosirea în birou a lui Pavlov, acesta mi-a spus că el cunoaște lucrările mele, pe care le-a citit și că l-au interesat mult, fiind vorba de istoria Transilvaniei și raporturile ei politice cu Franța și Suedia în secolul al XVII-lea. „Am remarcat, continuă el, că deși în problema Transilvaniei d-voastră, românii, aveți mari neînțelegeri cu ungurii, lucrările d-voastră sunt foarte obiective, lucru pentru care știu că ați avut neplăceri din partea lui Iorga, care v-a reproșat lipsa d-voastră de patriotism în tratarea acestor probleme". „În adevăr, așa este, i-am răspuns eu, și văd deci că sunteți foarte bine informat". I-am explicat în câteva cuvinte că, datorită neplăcerilor care le-am avut din partea lui Iorga, m-am văzut silit să fac politică, lăsând pe planul al doilea preocupările mele de istorie. Nicolschi pare un om foarte bine informat. Vorbește limba română ca un regățean; n-ai

zice că e basarabean. Pare hotărât să-mi facă o mare curte, căci îmi spune printre altele că eu mă bucur de mari simpatii la Moscova, unde sunt „foarte bine cunoscut ca om de stânga şi sincer prieten al Sovietelor". „Noi ştim tot ce ai făcut d-voastră pentru comuniştii români şi de aceea noi am fi fericiţi să putem colabora cu d-voastră", continuă el. Îl întreb pentru ce spune „noi" din moment ce s-a născut la Chişinău? Îmi răspunde că el este „cetăţean sovietic" şi că aparţine Ministerului de Externe „cu însărcinări speciale în România". Ţine neapărat să mai stea de vorbă cu mine, întrucât, zice el, „colaborarea noastră ar fi rodnică pentru ambele ţări". N-am mai avut timp să-i răspund, căci a intrat Pavlov, radios şi cu zâmbetul pe buze.

„Cred că prietenul meu Nicolschi, un istoric foarte învăţat, începe Pavlov, v-a introdus cu succes în tema pe care vreau s-o discutăm împreună. El vă cunoaşte foarte bine atât ca istoric şi ca om politic şi de aceea am făcut apel la el pentru a ne ajuta ca interpret". Fără să mai aştepte răspunsul meu, Pavlov a continuat să-mi prezinte, pe un ton sincer, amical, dar ferm totodată, cadrul relaţiilor noastre sovieto-române aşa cum le vede el pentru ca, la sfârşit, să-mi facă o propunere concretă.

Considerând că discuţiile care le-am mai avut împreună pot servi de introducere în subiect, Pavlov a intrat direct în fondul problemei, schiţându-mi în câteva cuvinte cadrul aşa cum îl vede el, al actualelor relaţii dintre ţările noastre. „Sovietele, începe el, au suportat un greu război pe care ele nu l-au voit. În aceşti ani grei de război, statul sovietic a fost la un pas de prăbuşire. Războiul a lăsat atâtea ruine încât vor trebui zeci de ani pentru repararea lor. Desigur, statul nostru a semnat în cursul acestui lung şi greu război cu aliaţii noştri anglo-americani mai multe convenţii, pe care noi n-avem intenţia să le călcăm. Ţin să precizez că n-a fost niciodată vorba între noi de sfere de influenţă, la

care nu ne-am gândit deloc. Singurul lucru care l-am cerut aliaților noștri în tot timpul a fost acela de a nu se mai folosi pe viitor de statele vecine cu noi drept baze de intrigi și operații militare în contra noastră. Așa am procedat în chestiunea țărilor baltice, a Poloniei, așa vrem să procedăm și în chestiunea Românei și a tuturor celorlalți vecini, Cehoslovacia și Ungaria. Nici prin minte nu ne trece să ne atingem de regimurile d-voastră interne și să vă impunem cu forța regimul nostru comunist. Ne mulțumim ca în toate aceste țări să se realizeze anumite reforme democratice, care să ia puterea din mâna minorităților bogate și să o dea popoarelor, pentru că ele sunt pacifice și nu se angajează în aventuri războinice. De aceea, noi dorim ca în aceste țări să vină la putere guverne prietene, care să ne asigure o conviețuire pașnică.

Din nenorocire acum, când războiul s-a terminat și domnii anglo-americani nu mai au nevoie de concursul Armatei Roșii, încep să se întoarcă la vechile lor obiceiuri și să ne facă dificultăți în realizarea planului nostru așa cum vi l-am explicat. Nouă ne pare rău că nu suntem înțeleși și că preocupările noastre de simplă siguranță sunt considerate drept politică imperialistă și de răspândire a comunismului. Noi sperăm că într-o zi ei se vor convinge despre intențiile noastre și ne vor înțelege. Până atunci însă cu riscul de a se supăra tare pe noi, guvernul nostru se vede obligat să vegheze la apărarea intereselor țării, ca să nu mai fie expusă în viitor la războaie de agresiune ca cel din 1941. Exemplul recent din Polonia ne-a atras la timp atenția despre ce ni se pregătește de șleahta acestei țări refugiată la Londra și care, cu ajutorul cercurilor reacționare încă foarte puternice în Anglia, Franța și America, este gata să transforme această țară într-o regiune de noi aventuri războinice în contra noastră. Așa ceva noi nu putem accepta fără să fim niște trădători față de interesele Uniunii Sovietice. Ceea ce

pregătesc aceste cercuri reacționare din Occident pentru Polonia noi nu mai vrem să se repete și cu România și cu aceasta am ajuns la punctul pentru care am voit să stau de vorbă cu d-voastră".

În continuare, el mi-a repetat ceea ce-mi mai spusese în întrevederile noastre că el cunoaște activitatea mea politică din trecut, de om de stânga, de sincer democrat și de bun prieten al Sovietelor, că Vîșinski a regretat mult că nu s-a putut înțelege cu mine, că d-rul Lupu se arată dispus să colaboreze cu Fenedeul, dar că e prea bătrân și n-are destulă putere pentru a antrena partidul la această colaborare și că eu sunt mult mai indicat decât el pentru această acțiune. „Sunt informat că, înainte de 6 martie, d-voastră ați pus delegaților comuniști drept condiție pentru o colaborare de guvern o declarație comună cu privire la Basarabia și Bucovina, lucru pentru care nu s-a putut ajunge la o înțelegere. Desigur, o astfel de chestiune nu se poate pune astăzi, însă ea s-ar putea rezolva într-un viitor mai îndepărtat, dacă țara d-voastră ar putea ajunge la o colaborare sinceră cu noi. Sunt pentru aceasta mai multe posibilități, care însă nu se pot discuta astăzi. Totul depinde de modul cum se poate rezolva în momentul de față neînțelegerea dintre suveranul d-voastră și guvernul Groza, pe care noi suntem obligați să-l susținem până nu găsim o formulă mai bună pentru înlocuirea lui. Pe această chestiune țin să vă informez că oricât s-ar supăra pe noi anglo-americanii noi nu vom ceda. De d-voastră, Partidul Național Țărănesc, depinde astăzi posibilitatea de a rezolva criza actuala *à l'amiable*. Cu Maniu noi nu putem sta de vorbă, întrucât el este omul anglo-americanilor și al tuturor cercurilor reacționare din lumea întreagă. În cazul că nici cu d-voastră noi nu ne putem înțelege, sunt dator să vă previn cu toată franchețea că noi vom susține mai departe actualul guvern Groza, orice s-ar întâmpla".

Traducându-mi în româneşte spusele lui Pavlov, am rămas cu impresia că Nicolschi le exprima într-o formă mult mai clară decât le spunea el în ruseşte şi că interpretul avea un rol mult mai important decât şeful său. Toată argumentarea lui Pavlov, fiind un monument de ipocrizie, l-am lăsat să vorbească, fără să-l întrerup. Să intru în fondul argumentării lui am găsit că era cu totul inutil pentru un moment. În dosul cuvintelor sale, era clar pentru mine, se ascundeau intenţiile străvezii ale Moscovei de a pune stăpânire pe România, folosindu-se în acest scop de toate mijloacele posibile şi imposibile. Am căutat să câştig timp pentru a mă putea sfătui şi cu Maniu asupra răspunsului care-i de dat.

I-am mulţumit pentru sinceritatea cu care mi-a vorbit şi pentru bunele păreri care le are pentru mine, atât el cât şi şeful lui Vîşinski. Pentru lămurirea lui şi a lui Vişinski m-am văzut silit să precizez că, în tratativele care le-am avut la începutul lui martie cu Gheorghiu-Dej şi colaboratorii lui referitor la o colaborare de guvern, declaraţia pe care am propus-o în chestiunea Basarabiei şi Bucovinei nu avea niciun caracter provocator la adresa Uniunii Sovietice. Eu ceream ca, în această declaraţie pe care trebuia să o fac ţării, în calitatea mea de prim-ministru, să figureze, în forma cea mai atenuată posibil, ideea că poporul român speră că odată şi odată el se va putea înţelege „cu generosul popor rus în privinţa drepturilor sale asupra Basarabiei şi Bucovinei". Nici vorbă nu era ca guvernul prezidat de mine să ridice această problemă în împrejurările de azi. „Acelaşi lucru îl spun şi azi, am continuat eu, pentru eventualitatea că am ajunge la o înţelegere". La auzul acestor cuvinte, Pavlov şi Nicolschi au surâs ironic. Am ţinut apoi să mai fac o precizare în legătură cu părerea lui despre Maniu. „D-voastră, ca şi d-l Vîşinski, am spus eu, sunteţi greşit informaţi asupra d-lui Maniu. El nu este agentul nimănui şi cu atât mai puţin

al cercurilor reacţionare din lume pentru simplul motiv că el este un sincer democrat şi un adept convins al politicii de bună vecinătate cu ţara d-voastră, bineînţeles cu respectul drepturilor noastre".

Faţă de importanţa propunerii făcute, l-am rugat să-mi îngăduie câteva zile până mă voi putea consulta cu prietenii mei. Am stabilit ziua de vineri la ora 7.

În tot timpul cât am discutat cu Nicolschi şi cu Pavlov, n-am pomenit nimic despre conflictul dintre guvernul Groza şi suveran şi nici de plecarea delegaţiei prezidată de Groza la Moscova. Nici ei n-au făcut vreo aluzie. Pavlov mi-a spus că el pleacă mâine la Moscova, unde va primi alte însărcinări, printre care şi aceea de a însoţi pe Vîşinski la Conferinţa de la Londra. Cât despre răspunsul meu, îl voi da lui Nicolschi, care va pleca şi el la Moscova pentru ceva timp.

Am părăsit Ambasada sovietică la ora 9 seara. Nu m-am culcat până nu am aşternut pe hârtie în *Jurnalul* meu discuţiile cu Nicolschi şi cu Pavlov cât mai exact posibil. N-am mai avut timp să ascult Radio Londra în noaptea aceasta.

Miercuri, 5 septembrie 1945

Maniu, nefiind în Capitală, n-am cu cine mă consulta. Telefonez lui Sabin Mănuilă şi aflu că el s-ar putea întoarce mâine după masă, fiind plecat la Sibiu.

Mă ţin de gospodărie, însoţind pe Milica în Piaţa Obor în vederea aprovizionării cu legume şi zarzavat pentru toamnă. E o scumpete teribilă! Pentru câteva borcane de murături e nevoie de aproximativ 30 000 lei! De unde atâţia bani? Ce se vor face funcţionarii cu salarii mici în lunile care vin? Cu ce-şi vor putea procura aprovizionarea pentru iarnă, în special lemnele, care au ajuns la preţuri inaccesibile şi pentru acei cu sute de mii salarii lunare? Şi

ruşii, care sunt cauza principală a acestui dezastru financiar şi economic au pretenţii să fie iubiţi şi să li se dea dovezi de bună vecinătate! Ne întoarcem acasă cu două coşuri de zarzavat şi struguri pentru suma de 23 000 lei.

Avem la dejun pe Ioana şi Dan. Citesc presa, scriu la *Jurnal*, ascult Londra la 11 noaptea.

De necrezut! Radio Londra anunţă eşecul discuţiilor cu ruşii în privinţa normalizării situaţiei din România. Anglo-americanii nu acceptă propunerile Sovietelor, care rămân să mai fie discutate în şedinţa conferinţei din 10 septembrie. Acum am înţeles şi mai bine rostul propunerilor lui Pavlov de ieri seară. El ştia deci mai demult că guvernul său nu e dispus să cedeze. Situaţia se complică deci! Bine cel puţin că anglo-americanii încep să se trezească la cap şi să înţeleagă ce urmăresc ruşii! Totul depinde acum de sprijinul care-l putem găsi la anglo-americani în lupta noastră pentru apărarea independenţei ţării.

Joi, 6 septembrie 1945

La 8^{30} dimineaţa mă trezesc cu Lupu, furios la culme pe Leon, şeful Culorii de Albastru, şi pe care-l înjura de mama focului: „trădător, lichea sinistră, gros la obraz, mincinos, şperţar ordinar" etc. „După ce l-am ţinut în spate ani de zile, zice el, şi m-a făcut să-l înlătur pe muncitorul Găvănescu din fruntea Culorii şi să-l numesc pe el, acum mă critică pe toate drumurile, mă face ramolit şi strigă peste tot că Maniu ar trebui să mă înlocuiască de la şefia Capitalei. Sunt hotărât să-l dau chiar afară azi după masă şi te rog să-i explici lui Maniu pentru ce nu mai pot colabora cu aşa individ". Acum vreo lună în urmă, Lupu mi s-a plâns şi de Serdici, pe care-l considera „un simplu şperţar şi aventurier sinistru", însă acestuia nu-i putea face nimic, fiind şef de organizaţie în Ardeal, la Sighişoara. În realitate, Lupu e furios pe ei pentru că i-au spus-o verde în faţă că ei

nu-l urmează dacă vrea să rupă partidul. Cunoscând toate aceste antecedente, am căutat să-l potolesc, spunându-i că orice gest pripit în această chestiune trebuie evitat, întrucât toată lumea ar crede că-l înlocuieşte ca „manist", ceea ce ar provoca tulburare în partid. I-am arătat că nu e momentul de provocat astfel de frământări tocmai acum, când suntem confruntaţi cu o situaţie nouă şi destul de gravă după cele întâmplate la Londra în cadrul Conferinţei miniştrilor de Externe. Lupu a înţeles, în fine, că trebuie amânată soluţionarea chestiunii, mai ales că ea, după Statutul partidului, trebuie rezolvată de organizaţie în plenul ei şi cu majoritate de voturi. „În orice caz, zice el, licheaua dracului nu va mai călca pragul casei mele, ca şi cealaltă bestie de Serdici". Acesta-i langajul obişnuit al lui Lupu când e furios. După ce se linişteşte, revine asupra celor spuse şi le regretă sincer. El uită însă că jignirile rămân şi lumea nu le uită. De ani de zile mă forţez să-l conving să se stăpânească şi să-şi supravegheze langajul, însă e inutil, căci temperamentul lui impulsiv nu poate fi strunit.

Nu i-am spus nimic despre întrevederea mea cu Pavlov, pentru că ar fi umplut târgul cu lamentările lui, mai ales dacă i-aş fi spus ceea ce am aflat despre cum e apreciat el la Ambasada sovietică. Am reuşit însă să-l conving să stea liniştit şi dacă, nu-şi poate controla vorbele, mai bine să plece la Valea Călugărească pentru câteva zile pentru că atitudinea Sovietelor în chestiunea noastră e convins şi el că „e mai mult decât scandaloasă". „Cum cred porcii aceştia că pot găsi români care să accepte să le devină instrumente", zice el, furios şi roşu de mânie. „Dacă aceste aprecieri eu le-aş ebruita în oraş, i-am spus eu râzând, d-ta te-ai mai putea duce vreodată pe la Ambasada sovietică?" „Păi eu vorbesc cu tine, în care am încredere, căci faţă de alţii ştiu şi eu atâta lucru că trebuie să mă stăpânesc". Acesta-i Lupu în momentul de faţă!

Am plecat cu el în oraş, conducându-l până la locuinţa lui. Pe drum am discutat cu el chestiunea plecării la Moscova a delegaţiei de trădători şi conflictul dintre guvern şi rege. Lupu e indignat ca şi mine şi se bucură că a avut „inspiraţia" să nu se compromită cu fenediştii. Acum în fine s-a convins şi el că ruşii vor să bolşevizeze ţara. Lupu e convins că telegrama trimisă azi de Groza regelui din Moscova, cu ocazia a cinci ani de domnie, a fost sugerată de Soviete pentru a mai atenua cu ea poziţia lor delicată faţă de anglo-americani. Presa fenedistă de azi publică tot felul de telegrame, plăsmuite de ea, pentru a dovedi că „ţara face zid în jurul guvernului Groza şi respinge cu indignare campania de intrigi ai reacţionarilor Maniu şi Brătianu". Lupu e indignat şi el de atâta rea credinţă.

Am trecut apoi pe la Universitate să văd ce s-a mai făcut în materie de salarizare, căci de o lună şi mai bine s-a intervenit la Banca Naţională pentru un împrumut. Aflu de la casierul Universităţii că cererea Universităţii a fost blocată de guvern, care nu admite să se facă excepţii pentru universităţi. În fond el are dreptate, căci şi-ar pune pe cap toţi funcţionarii ţării. Văzând acest rezultat, am trecut pe la Banca Ardeleană şi m-am înţeles cu Ghilezan pentru un nou împrumut de 500 000 lei. Trebuie să găsesc un girant. Din cabinetul lui am telefonat lui Roxin, care a acceptat cu plăcere. Peste două zile voi încasa banii. Mă întorc acasă vesel că am rezolvat problema aprovizionării pentru iarnă, în special lemnele.

După masă lucrez. Citesc presa, ascult Londra.

Pe la ora 7 vine să mă vadă Domocoş[188]. Ştie că o duc greu şi-mi aduce un dar de 300 000 lei. Îi primesc bucuros sub formă de „împrumut", fără termen de restituire. Voi putea astfel să-mi iau toată cantitatea de lemne de 2 vagoane pe toată iarna. Domocoş n-a venit însă numai ca să-mi aducă acest „împrumut". El a venit cu totul pentru

altceva. Azi am înțeles că el învârte multe afaceri cu întreprinderea lui de automobile şi mai ales cu atelierele din Cobălcescu. Tot timpul m-am întrebat cum se descurcă el cu Societatea „Garajele Mihăiescu", căci pe vremea când o conduceam eu, ca preşedinte al consiliului de administrație, de-abia reuşeam în ultima vreme să plătesc funcționarii ei şi lucrătorii. Domocoş mi-a explicat azi cum a reuşit s-o pună pe picioare, dându-i prosperitatea de altădată, lucru care-i permite să plătească muncitorilor şi funcționarilor „suplimente grase", peste legile în vigoare privitoare la salarii. El m-a rugat însă să păstrez numai pentru mine confidențele lui, căci nu vrea să aibă neplăceri în partid, el fiind vicepreşedinte al organizației noastre de partid din Bihor, de unde este el originar. Secretul lui îl cunoaşte numai Roxin, preşedintele organizației, şi Ilie Lazăr, preşedintele consiliului de administrație, funcțiune care am avut-o eu până la preluarea societății de el. Domocoş are o combinație secretă cu Nicolschi, care îi asigură o mare clientelă, în sensul că-i trimite la Atelierele din Cobălcescu toate maşinile Ambasadei sovietice, care au nevoie de reparații. E vorba acum să-i trimită şi un mare număr de maşini ale armatei sovietice, care se află în țară. La prețurile obişnuite, el are libertatea să adauge un supliment, pe care-l împarte în două cu Nicolschi. „Pe cine mai şperțuieşte şi el, zice Domocoş, ca să meargă treaba, nu mă priveşte. Eu câştig bine şi-mi pot plăti funcționarii şi muncitorii mei cu salarii de omenie. Dacă n-aş face eu această afacere s-ar găsi desigur alții. Nefiind nimic politic la baza în înțelegerii mele cu Nicolschi, nu văd pentru ce mi-aş face scrupule. Aşa sunt afacerile".

După aceste explicații, Domocoş spune că înțelegerea lui cu Nicolschi datează de câteva luni, timp în care partea acestuia s-a ridicat la peste 8 milioane lei. În viitor, partea lui va fi şi mai mare. El se vede cu Nicolschi

foarte des. Azi a luat dejunul cu el acasă, la Domocoş. La acest dejun Nicolschi a băut mai mult decât obişnuia şi i-a făcut „o mărturisire foarte importantă", pe care el ţine să mi-o aducă la cunoştinţă, lucru pentru care a venit în seara asta la mine. Nicolschi i-a spus că m-a cunoscut acum câteva zile, că i-am făcut o impresie foarte bună şi că am foarte mari şanse să iau succesiunea lui Groza, întrucât sunt şi foarte bine văzut la Moscova. El i-a promis că dacă eu voi forma viitorul guvern, mă va convinge să-l iau în guvern ca ministru de comerţ. „Am fost atât de surprins când mi-a spus acest lucru, zice Domocoş, încât m-am întrebat dacă nu visez. Cum este posibil ca profesorul Hudiţă să accepte un rol de instrument în mâinile ruşilor, când ticăloşii aceştia urmăresc anexarea ţării la prima ocazie?"

În continuare, Domocoş îmi spune că el a vorbit de mai multe ori politică cu Nicolschi, care deţine la Ambasada sovietică un rol foarte important. El crede că acesta reprezintă serviciul secret sovietic, care supraveghează pe toţi reprezentanţii sovietici din ţara noastră, în special pe militari. În două rânduri, la el acasă, fiind şi cu alţi funcţionari mai importanţi sovietici, Nicolschi i-a lăsat a înţelege că „România va constitui într-o zi o nouă republică sovietică, raliată la marea Uniune a Republicilor Sovietice". „Îngrozit de aceste destăinuiri, eu, zice Domocoş, le-am adus la cunoştinţa d-lui Maniu, care m-a autorizat să continui aceste legături cu Nicolschi şi să-l ţin în curent cu tot ce voi afla". „Eu sunt, d-le profesor, om de afaceri şi nu trădător, să fac jocul lor şi de aceea mă văd silit să vă pun în curent, mai ales că Nicolschi mi-a spus azi la dejun că Ambasada sovietică aşteaptă răspunsul d-voastră într-o zi, două". Cu această ultimă informaţie am înţeles că Domocoş era bine informat şi că relaţiile sale cu Nicolschi nu sunt aşa cum le prezintă el. I-am răspuns că într-adevăr l-am văzut pe Nicolschi şi că mi s-au făcut propuneri precise, dar că răspunsul meu va fi

conform intereselor țării și ale partidului, bineînțeles după ce mă voi înțelege cu Maniu. A răsuflat ușurat când a aflat că eu sunt tot așa de bun român ca și dânsul. L-am felicitat pentru sentimentele lui românești și l-am rugat să cultive mai departe relațiile lui cu Nicolschi în interesul nostru, al tuturor. A plecat încântat când i-am spus că rușii nu sunt de capul lor în Europa și că noi avem asigurat tot sprijinul anglo-americanilor pentru apărarea independenței țării. Am ascultat apoi Radio Londra, căci Domocoș a stat la mine până aproape de ora 11.

Presa engleză și americană critică în termeni foarte aspri atitudinea Sovietelor față de România și Polonia, arătând că amestecul lor în treburile interne ale acestor țări nu este conform cu angajamentele lor de la Yalta și Potsdam. Presa engleză, în special cea laburistă, condamnă Sovietele cu o rară violență. E bine și atât, deși nu cred că rușii vor ceda numai la vorbe. Să vedem ce se va întâmpla la 10 septembrie, când vor fi reluate discuțiile la Londra.

Vineri, 7 septembrie 1945

La 8^{30} dimineață vine să mă vadă Zane. Vizita lui m-a surprins mult, date fiind raporturile noastre atât de proaste. El vine pentru prima dată acasă la mine. Mi-a spus de cum a intrat pe ușă că nu vine pentru motive politice, ci ca să mă roage să-i împrumut cursurile mele de la facultate pentru soția lui, care s-a înscris la secția istorică și vrea să treacă examenul la materia care o predau eu, de Istorie diplomatică. I-am satisfăcut cererea, după care a plecat fără să discutăm vreo chestiune politică.

Puțin după plecarea lui mi-a telefonat Leucuția că a sosit în cursul nopții cu Maniu de la Sinaia și că vor veni la mine în jur de 11. M-a bucurat mult această știre, întrucât în seara aceasta trebuie să-i dau lui Nicolschi răspunsul la propunerea lui Pavlov.

Pe la 11 şi ceva au sosit Maniu şi Leucuţia. Maniu a văzut ieri dimineaţă pe rege, la Sinaia. Întreţinere foarte amicală. Regele se menţine ferm pe poziţie, având asigurări formale din partea anglo-americanilor că ruşii vor ceda şi că se va putea astfel forma îndată un guvern de alegeri. Maniu e convins că ruşii au făcut o imensă greşeală din punctul lor de vedere, demascându-şi prea devreme intenţiile lor imperialiste, care au provocat „indignarea guvernelor american şi englez". În concluzie, Maniu crede că vom avea alegeri în toamna aceasta şi că noi trebuie să luăm încă de azi ultimele măsuri în vederea acestei campanii. El a discutat pe larg cu regele scandalul plecării la Moscova a delegaţiei prezidată de Groza, precum şi declaraţiile pe care acesta şi licheaua de Tătărescu le-au făcut înainte de plecarea lor la Moscova, ca şi acolo. Regele e furios la culme pe „ticălosul" de Tătărescu, pe care nu-l mai scoate acum din „aventurier şi cabotin sinistru". La o conferinţă de presă ţinută la Ministerul Propagandei, Constantinescu-Iaşi doar n-a cerut anexarea României la Uniunea Sovietică, declarând că viitorul ei este legat de „marele nostru vecin de la Răsărit" etc., etc. Tot aşa de scandalos a vorbit şi Rădăceanu, acest ticălos, corcitură blestemată de evreu, ucrainean şi neamţ şi pe care noi, din milă, nu l-am trimis în faţa justiţiei cu ocazia afacerii lui scandaloase cu ceasurile din Bucovina. Această canalie a declarat, printre altele, că „în România nu poate exista decât un guvern recunoscut de Uniunea Sovietică".

Pentru a scurta povestirea, le-am citit din *Jurnalul* meu conversaţiile cu Pavlov, Nicolschi şi Domocoş, cerându-le la sfârşit părerea lor, după ce le-am spus că în seara aceasta voi da lui Pavlov un răspuns negativ şi motivat, aşa cum merită. Maniu m-a felicitat călduros pentru efortul care-l fac, trecând în *Jurnal*, „cu atâta conştiinciozitate, aceste evenimente istorice atât de

importante pentru cunoaşterea politicii partidului nostru, în împrejurările grave prin care trece biata noastră ţară". El mi-a atras atenţia să fiu foarte prudent şi să pun în siguranţă acest *Jurnal*, pentru a nu cădea în mâinile fenedeştilor, „capabili de orice". I-am răspuns că el e pus în siguranţă pentru eventualitatea unei percheziţii posibile.

A urmat apoi o discuţie de o jumătate de oră în jurul răspunsului de dat propunerii lui Pavlov în seara aceasta. Maniu e de părere să n-o rup definitiv cu Pavlov şi să las o poartă deschisă pentru continuarea discuţiilor. „În felul acesta noi vom cunoaşte şi mai bine intenţiile ruşilor, lucru care ne va servi să-i demascăm şi mai bine în faţa anglo-americanilor", zice Maniu. El e de părere că, după discuţia din seara aceasta, eu va trebui să-l văd neapărat pe rege, pentru a-l informa asupra acestor discuţii „drept cea mai bună dovadă a amestecului lor în treburile noastre interne". Leucuţia merge şi mai departe, susţinând că, „dacă prin imposibil ruşii nu cedează la Londra şi rămân totuşi stăpâni în România, poate n-ar fi rău să ajungem la o înţelegere cu ei, căci oricât ar fi ea de proastă, este totuşi de preferat faţă de un guvern pur comunist, la discreţia Moscovei". El crede că în discuţiile mele cu Nicolschi ar fi foarte bine ca eu să-i las a înţelege că o formulă de colaborare cu partidul nostru n-ar fi cu totul exclusă. Maniu se declară de acord în principiu, deşi vede „dificultăţi imense în realizarea unei colaborări". „Mai întâi sunt două dificultăţi imense, dacă nu chiar imposibile, am intervenit eu. Prima este în legătură cu regele: cât timp el a rupt-o cu guvernul Groza – şi deci cu ruşii – cum am putea noi să ne înţelegem cu ei peste capul lui? A doua dificultate şi mai gravă decât prima este poziţia ţării faţă de anglo-americani, care din moment ce noi acceptăm o colaborare cu Moscova, înseamnă că ţara îşi dă adeziunea la amestecul ei în afacerile noastre interne şi atunci ce mai pot face ei pentru noi?" „Problema e foarte

bine pusă, zice Maniu, o colaborare a partidului este exclusă, căci chiar dacă am pierde acum partida, noi putem spera să câştigăm mai târziu cu ajutorul anglo-americanilor, care au şi ei interesul să nu se lase călcaţi în picioare de grosolănia ruşilor". A rămas deci ca eu să continui discuţiile cu Nicolschi, numai atât cât este necesar pentru a afla cât mai bine posibil intenţiile ruşilor. În chestiunea Domocoş, Maniu mi-a spus că acesta l-a ţinut în curent cu discuţiile lui cu Nicolschi, dar că el n-a pus mare bază pe ele, întrucât el n-a ştiut ce rol are acesta la ambasada rusă, considerând că totul se reduce la nişte simple legături de afaceri.

Acum înţelege şi el că în adevăr Nicolschi este un personaj important, de al cărui cuvânt trebuie ţinut seama. Leucuţia spune că „toţi grangurii de la Ambasada sovietică sunt nişte pungaşi, care se îmbogăţesc pe spatele statului lor şi că Nicolschi este unul dintre cei mai importanţi". După dejun ei au plecat direct la Snagov, de unde se vor reintoarce mâine dimineaţă şi vor veni la mine să afle rezultatul discuţiei mele cu Nicolschi din seara aceasta. Maniu nu vrea să fie în Capitală la sosirea delegaţiei de la Moscova, care este anunţată pentru ora 6, la Aeroportul Băneasa.

La 7 precis am sosit la Ambasada sovietică. M-a întâmpinat de la uşă Nicolschi, foarte vesel şi cu un aer foarte amical. „Nu-i aşa că d-l Maniu este contra oricărei colaborări cu noi?", mă întreabă el cu zâmbetul pe buze. „Vă înşelaţi profund, i-am răspuns eu. El nu este în principiu contra unei colaborări cu d-voastră. Depinde numai dacă ne putem înţelege asupra condiţiilor acestei înţelegeri". „Nu înţeleg la ce condiţii vă referiţi", mă întreabă el. „La condiţiile referitoare la cum înţelegeţi d-voastră că aş putea forma eu un guvern acceptabil de d-voastră, adică la partidele politice cu care aş trebui eu să colaborez", i-am răspuns eu. „Înţeleg", mi-a replicat el.

I-am explicat apoi timp de câteva minute poziţia partidului nostru faţă de formaţiile politice din F.N.D., pentru

a vedea imposibilitatea oricărei colaborări cu unele dintre ele, în special cu gruparea lui Tătărescu, precum şi cu acei care în trecut au sprijinit regimurile de dictatură şi au combătut politica noastră externă de colaborare cu democraţiile occidentale şi de înţelegere cu Uniunea Sovietică. „Pe toţi aceştia noi avem de gând să-i judecăm şi să-i pedepsim pentru trecutul lor politic, am continuat eu, şi de aceea noi n-am înţeles niciodată pentru ce Partidul Comunist a acceptat să se alieze cu ei". Am precizat apoi că eu sunt dispus să colaborez cu partidele care au participat la primul guvern după 23 august şi să formez un guvern care să asigure alegeri absolut libere. „În aceste condiţiuni, am terminat eu scurta mea expunere, sunt gata să formez noul guvern şi să lupt din răsputeri pentru a stabili cele mai bune raporturi cu Uniunea Sovietică".

Am observat că pe măsură ce Nicolschi asculta cuvintele mele îşi încreţea fruntea, semn că nu-i plăcea, şi-şi nota într-un caiet mare răspunsurile mele. Dovadă că nu i-a plăcut deloc răspunsul meu este atitudinea lui de la sfârşitul întrevederii, căci de îndată ce eu am terminat, el s-a sculat brusc în picioare şi, pe un ton serios şi rece, el mi-a spus că „misiunea sa pentru un moment este terminată şi că el va comunica şefilor săi răspunsul meu". Ne-am despărţit într-o atmosferă rece, poate chiar de ghiaţă. Deşi el şi-a anunţat plecarea la Moscova odată cu Pavlov, el nu părăseşte Capitala decât mâine dimineaţă, neştiind precis când se va reîntoarce. După cum mi-a vorbit el, am înţeles că el este omul de încredere al lui Vîşinski, ca şi Pavlov.

Conducându-mă până la ieşirea din holul Ambasadei, Nicolschi mi-a spus „să nu iau în serios atitudinea lui Pavlov pentru că ultima dată el avea motivele lui să fie supărat" şi că el ţine foarte mult să păstreze legătura cu mine. N-a făcut nici o aluzie la discuţia lui cu Domocoş. Discuţia mea cu el a durat exact o oră şi 10 minute. La 9 am ajuns acasă cu tramvaiul.

Am ascultat Radio. Raporturile anglo-americanilor cu Sovietele se deteriorează pe zi ce trece. În afară de chestiunile europene, se adaugă acum şi o serie de alte manevre ruseşti în China şi Mongolia, unde trupele ruseşti sprijină pe faţă grupările comuniste, organizate în ultimul timp în aceste regiuni. Sovietele încep să-şi creeze o nouă bază teoretică pentru a-şi acoperi amestecul lor în treburile interne ale ţărilor vecine, pe care au intenţia să le anexeze, aceea de „intervenţie în sprijinul partidelor care vor să instaleze o adevărată democraţie". Urechile lupului se văd însă de-o poştă! Sunt şi imbecili când îşi închipuie că pot prosti lumea cu aşa păpuşerii.

Sâmbătă, 8 septembrie 1945.
Sărbătoarea Sfintei Marii

Când trăia biata mamă, ea sărbătorea azi onomastica ei şi nu la 15 august, cum este obiceiul în Muntenia.

La 9^{30} au sosit Maniu şi Leucuţia. După ce le-am făcut un scurt rezumat al întrevederii de ieri seară cu Nicolschi, le-am spus părerea mea că, după atitudinea rece a acestuia, am rămas cu impresia că ruşii sunt derutaţi de conflictul lor cu anglo-americanii şi că pentru moment nici ei nu ştiu la ce soluţie să se oprească. Maniu, care a văzut ieri după masă pe Ştirbei, a aflat de la acesta că „ruşii sunt rău încolţiţi la Londra şi că vor fi siliţi să cedeze". Astăzi la prânz el se duce la Dinu Brătianu, unde mă invită şi pe mine, întrucât are de discutat propunerea acestuia de a încheia un cartel electoral cu partidul său, la apropiatele alegeri. Discutăm între noi trei această chestiune şi cădem repede de acord că acest cartel nu este posibil, el nefiind nici în interesul ambelor partide, şi nici al ţării. Argumentele rămân să le expunem lui Brătianu.

Am plecat împreună în oraş. Eu am rămas în Piaţa Brătianu şi m-am dus la Ghilezan, la Banca Ardeleană, unde

mi-am încasat noul împrumut, cu girul lui Roxin. Am luat 472 mii lei, plătind procentele pe 6 luni înainte. La Ghilezan am întâlnit pe Roxin şi pe Aurel Dobrescu, cu care am discutat situaţia politică. Toţi sunt convinşi că ruşii vor ceda şi că vom scăpa curând de guvernul Groza. În ce priveşte cartelul în alegeri cu liberalii, ei sunt categoric contra. „N-avem nici un interes să reînviem morţii", zice Dobrescu „În cazul unui cartel cu liberalii, intervine Roxin, ar însemna să dăm apă la moară comuniştilor, care şi aşa ne acuză că am devenit un partid reacţionar". I-am liniştit pe toţi trei, spunându-le că Maniu este contra.

La ora 1 am ajuns la Dinu Brătianu, aşa cum mă înţelesesem cu Maniu şi Leucuţia. De-abia începuse discuţia. Mai erau prezenţi: Gh. Brătianu, Bebe Brătianu şi Romniceanu[189]. Când am ajuns eu, vorbea Romniceanu. Teza lui se reducea în fond la un singur argument: „necesitatea formării unui singur front naţional, care să dea lupta cu duşmanul fenedist în slujba ruşilor". Bebe Brătianu a adăugat la argumentul lui Romniceanu acela că „blocul naţional ar face o foarte bună impresie în afară, unde Partidul Liberal e cunoscut de marea finanţă internaţională drept un mare partid de ordine şi cu un trecut glorios în slujba ţării". Dinu Brătianu a reluat argumentarea lui Romniceanu şi Bebe Brătianu, arătând că „blocul naţional" ar face o puternică impresie în afară în sensul că şi anglo-americanii ar vedea în el „un act de disperare al poporului român, care, în dorinţa de a-şi salva independenţa, este gata să treacă peste orice deosebire de program şi de concepţii politice şi să meargă unit într-un singur front pentru a-şi manifesta dorinţa sa de a trăi liber, stăpân pe destinele lui".

Primul din partea noastră, a ţărăniştilor, am vorbit eu. Am recunoscut că toate argumentele aduse de ei sunt adevărate şi puternice şi că departe de mine de a le contesta. Am recunoscut cu toată franchetea meritul lui Dinu

Brătianu şi al grupului său de prieteni, care au fost alături de noi în lupta grea cu dictatura lui Carol şi mai ales cu a lui Antonescu. Am subliniat importanţa luptei comune care am dus-o împreună atât în organizarea actului de la 23 august, cât şi de atunci încoace, solidaritatea care trebuie să subziste între partidele noastre şi în viitor. „Toate aceste acte sunt exacte, am continuat eu, însă prezentarea noastră, a ţărăniştilor, într-un bloc cu d-voastră n-o cred utilă pentru ţară, din contra, o socot chiar primejdioasă". A urmat motivarea afirmaţiei mele, care a fost ascultată într-o tăcere de mormânt. Am început prin a-i aminti lui Brătianu discuţia mea din decembrie trecut cu şeful misiunii ruseşti, Vinogradov, discuţie la care a fost de faţă şi Romniceanu, după care ne-am dus amândoi la el şi i-am povestit interpretarea inadmisibilă pe care o dădea el frazei din Convenţia de armistiţiu referitoare la obligaţia ca ţara să facă reforme democratice. Această frază permite ruşilor să se amestece în treburile noastre, invocând dreptul care-l au din Convenţia de armistiţiu. Toată campania pe care o duc fenediştii în contra noastră este bazată pe această obligaţie pe care ei, cu reaua credinţă cunoscută, o interpretează cum vor ei. Partidele noastre sunt considerate deja „istorice", adică nu mai au nici un rost în viaţa publică, am spus eu. De d-voastră, Partidul Liberal, nici nu se mai ocupă, considerându-vă partid reacţionar, ostil oricăror reforme democratice. Pe noi încearcă să ne considere la fel, deşi programul nostru e mai democrat în unele puncte chiar decât Partidul Laburist englez. Presa fenedistă şi cea sovietică de-abia dacă recunosc existenţa unei aripi stângi în partidul nostru, cu care fendiştii ar putea, eventual, colabora. În aceste condiţii, prezenţa Partidului Liberal într-un bloc cu noi ne-ar stânjeni enorm în campania electorală, fără un prea mare folos pentru d-voastră, poate din contra, partidul d-voastră, considerat mai puţin primejdios pentru

ei, ar fi mai puțin atacat, în timp ce toată lupta lor ar fi îndreptată numai în contra noastră. Noi suntem obișnuiți cu astfel de lupte, avem destul antrenament în această direcție și de aceea ne putem descurca mai ușor, fiind singuri. Singurul lucru care-l putem face este ca șefii noștri de organizații județene să se înțeleagă cu ai d-voastră pentru a vă ajuta să introduceți în Parlament un număr cât mai mare dintre fruntașii d-voastră".

Leucuția a luat cuvântul după mine, permițându-și chiar să fie destul de brutal, mai ales dacă se are în vedere că argumentarea lui dură avea loc în casa lui Dinu Brătianu. El a reluat argumentarea mea, că partidul nostru ar fi mult mai liber pe mișcările lui dacă ar merge absolut singur în aceste alegeri, întrucât n-ar mai fi acuzat că se aliază cu un partid care „a făcut atâtea greșeli în trecut, ajutând dictatura lui Carol, iar după 23 august fiind tot timpul ostil reformei agrare". „La 6 martie, a continuat el, d-l Dinu Brătianu a făcut imensa greșeală de a fi acceptat guvernul Groza. Cum putem noi azi să explicăm țării intrarea noastră într-un bloc cu partidul d-voastră, când toată lupta noastră e îndreptată în contra acestui guvern trădător de țară? Vă rog să-mi iertați sinceritatea cu care v-am vorbit, însă vă rog să înțelegeți că lupta electorală care se anunță, dacă nu putem scăpa de actualul guvern, va fi enorm de grea și noi nu ne putem lua aliați care ne-ar îngreuia libertatea noastră de mișcare". În concluzie s-a declarat și el favorabil „unei colaborări tacite" în cursul acestor alegeri.

A răspuns Bebe Brătianu, care a recunoscut justețea argumentării noastre, precizând că propunerea lor de a merge uniți în viitoarele alegeri presupune numai eventualitatea că guvernul Groza va fi schimbat, căci altfel înțelege și el că Partidul Liberal trebuie să meargă la alegeri pe cont propriu.

„În cazul acesta, intervine Gh. Brătianu, ne va fi și nouă mai ușor, pentru că fostele partide de dreapta, cuziști,

legionari şi vaidişti, s-ar putea ralia mai uşor partidului nostru, care are un program mai apropiat de al lor decât naţional ţărăniştii". S-o creadă el, care dovedeşte şi de data aceasta că este un mare naiv, întrucât nu-şi dă seama că toată această lume de dreapta, din instinct de conservare, merge alături de noi, ţărăniştii, care ducem lupta principală contra fenediştilor şi a ruşilor, stăpânii acestora. El nu ştie că partidul său aproape nu există în afară de Capitală şi lumea l-ar fi abandonat complet dacă n-ar fi fost alături de noi, care l-am dus în spate. Găsindu-mă în casa lui Brătianu, din politeţe, am tăcut şi eu şi Leucuţia şi n-am răspuns lui Gh. Brătianu. În această atmosferă jenantă a luat cuvântul Maniu.

Cu spiritul său împăciuitor, el a căutat să atenueze atmosfera apăsătoare creată de intervenţia lui Leucuţia care, după mine şi după Maniu, putea lipsi, ea fiind prea dură, producându-se în casa lui Brătianu, dar ea era dreaptă şi utilă totodată pentru viitoarele noastre relaţii cu liberalii. „În momentul de faţă, a spus Maniu, situaţia este atât de gravă, încât nu mai este cazul să discutăm greşelile noastre din trecut. Noi trebuie să analizăm situaţia cu sânge rece şi să vedem împreună prin ce mijloace îi putem face faţă mai bine. Noi trebuie să aşteptăm încă vreo câteva zile să vedem ce se va hotărî la Londra şi dacă Sovietele vor accepta să ne lase în pace, căci altfel situaţia noastră se agravează şi mai mult. Nu trebuie uitat că noi ne găsim astăzi în faţa unui conflict între rege şi un guvern rebel care, sprijinit de ruşi, refuză să demisioneze. Proporţiile acestui scandal sunt atât de mari, încât şi anglo-americanii sunt indignaţi pe Soviete şi-i ameninţă cu ruperea legăturilor cu ele dacă nu-şi respectă angajamentele luate la Yalta şi la Potsdam. De îndată ce vom fi lămuriţi asupra celor decise la Londra, noi ne vom înţelege cu regele asupra mijloacelor prin care putem face faţă crizei. Faptul îmbucurător pentru noi este că de data aceasta avem pe rege alături de noi şi că ticălosul de

Tătărescu nu mai are azi nicio influență la Palat. Preocuparea noastră principală astăzi este să vedem terminat cu bine conflictul dintre rege și ruși și țara debarasată de actualul guvern trădător. Toate celelalte chestiuni, formarea guvernului de alegeri, campania electorală, alianța dintre partidele naționale rămân astăzi pe planul al doilea. Discuțiile de azi trebuie considerate drept un schimb de păreri referitoare la colaborarea noastră viitoare".

Atmosfera s-a destins ca prin farmec. Dinu Brătianu, care nu intervenise până acum în discuție, i-a mulțumit lui Maniu pentru bunele sale intenții de colaborare, asigurându-l de „concursul nelimitat" al partidului său „în marea luptă pentru apărarea independenței țării".

Am trecut apoi la masă. În cursul dejunului s-a comentat mult situația externă, atacurile presei engleze și americane la adresa Sovietelor, voiajul lui de Gaulle la Washington și politica lui față de Soviete. Liberalii blamează, ca și noi, politica rusofilă a megalomanului de Gaulle și recunosc ostilitatea anglo-americanilor în executarea angajamentelor luate la Yalta și Potsdam. O singură divergență a apărut între noi privitoare la „politica sferelor de influență". Gh. Brătianu și Romniceanu susțin că „obrăznicia rușilor n-ar fi așa de mare în chestiunea polonă și română dacă Roosevelt și Churchill nu le-ar fi acceptat dreptul de a exercita oarecare sferă de influență asupra țărilor din Europa, vecine cu ei". Eu i-am combătut, susținând că astfel de concesiuni, chiar tacite, sunt incompatibile cu politica externă a acestor mari puteri și că singura concesiune care le-a fost făcută a fost libertatea de a lua măsuri militare în spațiul în care luptau trupele lor, numai pe timpul războiului și cu angajamentul precis de a nu se amesteca în treburile interne ale acestor țări. „Rușii, am spus eu, ca niște porci ce sunt, abuzează de această concesie, cu caracter, repet, pur militar, pentru a o extinde

acum şi în domeniul politic. Dacă li s-ar fi acordat vreo sferă de influenţă politică cum ar putea azi să-i critice atât de aspru presa lor şi să-i ameninţe cu ruperea alianţei cu ei dacă nu-şi respectă angajamentele luate la Yalta şi Potsdam?" „Nici vorbă nu poate fi de sfere de influenţă. Niciodată anglo-americanii nu puteau aproba aşa ceva ruşilor", a spus Maniu, punând astfel capăt acestei discuţii. Dinu Brătianu s-a declarat şi el de acord cu punctul nostru de vedere.

La urmă s-au discutat şi declaraţiile lui Groza făcute ieri la sosirea de la Moscova. Bebe Brătianu şi Romniceanu au repetat câteva din cuvintele lui slugarnice faţă de Soviete. Dinu Brătianu i-a intrerupt, declarând că pierd timpul citind „aiurelile unui slugoi rusesc".

Am plecat de la Dinu Brătianu pe la orele patru. Pe drum până la locuinţa lui, Maniu i-a reproşat lui Leucuţia execuţia „cam dură" pe care a făcut-o lui Dinu Brătianu şi colaboratorilor săi. „Această operaţie, justă de altfel, trebuie lăsată pe mai târziu şi în nici un caz nu trebuia făcută de el, ci lăsată pe seama altui fruntaş al partidului". Leucuţia s-a apărat cu argumentul că trebuiau odată puşi la punct, întrucât nu fac nimic şi umblă ca nişte proşti să-şi salveze averile şi posturile care le au în finanţele ţării, fără să înţeleagă că dacă guvernul Groza nu este răsturnat „comuniştii vor face harcea-parcea din ei şi averile lor".

Seara, masă la familia Ilcuş. D-na Ilcuş sărbătoreşte azi onomastica ei. Mai sunt prezente familiile Odobeşteanu şi Gomoiu. Toţi sunt în aşteptarea hotărârii Conferinţei de la Londra în chestiunea conflictului dintre rege şi guvernul Groza, care refuză să demisioneze, fiind susţinut pe faţă de ruşi. Indignarea tuturor e la culme, ţara nefiind obişnuită cu astfel de situaţii, ca regele să ceară demisia unui guvern şi acesta să refuze, sprijinindu-se pe o putere străină. Doctorul Gomoiu găseşte astfel ocazia să dea curs sentimentelor lui

nemțofile pentru a ne reproșa din nou actul de la 23 august. „Trebuia mers mai departe cu nemții, căci poate așa n-am fi ajuns în halul de azi", zice el. „Da, să fi prefăcut și restul țării într-un teatru de război, lăsând nemților și rușilor posibilitatea de a ne face praf și facilitând acestora din urmă ocazia fericită de a termina odată cu poporul român, acest ghimpe în calea expansionismului lor spre Marea Egee și Adriatica. Acest lucru l-ați urmărit d-voastră legionari, cuzişti, vaidişti, care purtați răspunderea războiului alături de nemți", i-am răspuns eu. Ilcuș, Odobeșteanu, până și soția lui Gomoiu mi-au dat dreptate, luând poziție în contra lui. „N-ai deloc dreptate, doctore, i-a spus generalul Ilcuș. Actul de la 23 august a fost o salvare pentru țara noastră. Noi nu trebuia să ne aliem niciodată cu nemții pentru că victoria lor ar fi reprezentat pentru poporul nostru o nenorocire mult mai mare decât căderea noastră sub ruși. De sub ei putem scăpa mai ușor decât de sub nemți, dată fiind superioritatea, sub toate raporturile, a acestora. Această explicație, susținută de Maniu și de d-l profesor Hudiță este cea justă și nu înțeleg cum un om inteligent și instruit ca d-ta mai poți susține așa aberații". Odobeșteanu s-a raliat și el acestei teze, susținând că dacă nu s-ar fi făcut desprinderea de nemți la 23 august, astăzi Bucureștiul ar fi un morman de ruine. Eu i-am spus lui Gomoiu să se intereseze despre ce au făcut rușii în Budapesta, cucerită prin lupte, pentru a înțelege ce ar fi făcut ei în București, dacă l-ar fi cucerit la fel.

D-na Odobeșteanu ne dă informații despre situația din Franța, unde politica lui de Gaulle este combătută de o mare parte a populației. Se pare că voiajul lui în America s-a soldat cu un eșec, întrucât americanii nu admit politica lui de colaborare cu rușii. Faptul acesta ne bucură și pe noi, întrucât el dovedește că americanii încep să-și dea seama de pericolul bolșevismului și în cazul acesta concursul lor ne este asigurat în lupta noastră pentru apărarea independenței

țării. Ilcuș ne dă o serie de informații referitoare la atitudinea Sovietelor față de armata noastră. Trupele lor din Ardeal au dezarmat pur și simplu mai multe unități ale noastre, confiscându-le armamentul, puști, mitraliere și piese de artilerie. Acest lucru dovedește și mai bine intențiile lor de a nu ceda, luându-și din timp măsurile necesare pentru eventualitatea unei rezistențe militare din partea noastră. L-am rugat să ne facă un memoriu în acest sens, ca să-l punem la dispoziția anglo-americanilor ca să fie și ei informați despre ce vor rușii. „Cu cât rușii vor face mai multe greșeli și se vor dovedi mai hrăpăreți și mai de rea credință, cu atât va fi mai ușor pentru noi să obținem sprijinul democrațiilor occidentale", am spus eu. Toți cei de față sunt de acord cu concluzia mea, până și Gomoiu.

Am ajuns acasă aproape de miezul nopții, prea târziu ca să mai ascult Londra.

Duminică, 9 septembrie 1945

Fost la Maniu la 8^{30} dimineața. El pleacă la 11 la Snagov și de acolo la Sinaia. L-am găsit cu Ghiță Pop. L-am informat despre cele aflate de la Ilcuș referitor la dezarmarea unor unități din Ardeal de către trupele sovietice. Maniu era deja în curent, dar nu avea date precise. M-a rugat să mă țin de capul lui Ilcuș ca să ne procure cât mai repede informații exacte când au avut loc aceste lucruri, numele unităților noastre și locul unde s-au produs. Leucuția, nefiind prezent, el s-a plâns de situația penibilă în care a fost pus de acesta la ședința de la Dinu Brătianu și m-a felicitat călduros pentru „modul strălucit" cum am pus problema colaborării cu liberalii la viitoarele alegeri. „Păcat, zice el, că d-ta nu te decizi odată să accepți succesiunea mea, când ești cel mai indicat s-o iei și mie mi-ai face cel mai mare serviciu. Mă simt obosit și n-am decât o dorință, să trăiesc ultimele zile care le mai am în liniște, la mine, la Bădăcin". Ghiță Pop intervine și el,

spunând că el este convins că „atunci când va fi absolută nevoie şi preşedinţia partidului va fi fatal vacantă", aşa cum mă cunoaşte el, e sigur că eu nu voi refuza-o. „Deocamdată ea nu e vacantă şi eu sper că d-l Maniu va mai ocupa-o încă mulţi ani pentru binele partidului şi mai ales al ţării", am spus eu. Discuţia s-a oprit aici, căci au intrat pe uşă Leucuţia şi Ilie Lazăr, pentru a-l conduce pe Maniu la Snagov.

La dejun toată familia mea şi a Milicăi care se află în Capitală pentru sărbătorirea celor 17 ani pe care-i împlineşte Ricuţa poimâine, azi fiind Sfânta Ana*, ziua ei şi a bunicii mele de pe mamă, Mamanica cum îi ziceam noi, nepoţii. Sunt prezenţi şi Costică Popa[190] cu soţia lui Profira[191]. Amândoi se plâng de Sadoveanu pentru colaborarea lui în cadrul Arlusului cu fenedieştii şi cu ruşii. „Tata, zice Profira, are o singură scuză, că s-a ramolit, iar Valerica[192*] nu mai are nicio influenţă asupra lui". Le atrag atenţia asupra primejdiei la care se expune, făcând jocul ruşilor, care se află în prezent în conflict deschis cu regele şi cu ţara întreagă, care luptă să-şi apere independenţa. Costică este pur şi simplu alarmat. Dejunul s-a desfăşurat apoi în bancuri şi muzică. Rica este foarte avansată la pian. În ultimul timp, ea este eleva domnişoarei Muzicescu[193], cu care ia lecţii particulare. Costică spune că are un mare talent şi că ar trebui să facă Conservatorul după terminarea liceului, ea fiind acum în clasa 6-a. Mai are deci doi ani până la bacalaureat. S-a petrecut până seara la 6.

Am scris apoi la *Jurnal*, am citit presa şi am ascultat Radio Londra.

Presa engleză şi americană continuă să atace Sovietele pentru amestecul lor în treburile interne ale Poloniei şi

---

* La botez i s-a pus, pe lângă numele de Teodora, şi acel de Ana, în amintirea bunicii mele (n.a.).

* Valerica Mitru, soţia lui Sadoveanu, colegă cu Profira de şcoală (n.a.).

României, fiind toată de acord că aliații trebuie să reziste și să le silească să renunțe la planurile lor inadmisibile. Nu văd cum Moscova ar mai putea persevera în politica ei imperialistă dacă ține la o conviețuire pașnică cu anglo-americanii. E cazul să fim deci optimiști în lupta noastră.

Luni, 10 septembrie 1945

La 9 dimineața vin să mă vadă Gr. Popa și Tudor Ionescu, curioși să afle știri despre conflictul dintre rege și guvernul Groza. După ce i-am pus în curent cu tot ce știu eu despre acest conflict, i-am atras atenția lui Popa asupra situației sale ca membru la Arlus. „Azi, când rușii se amestecă cu totul scandalos în treburile noastre interne, susținând un guvern rebel față de suveranul țării, nu crezi că voi, membrii Arlus-ului, ar trebui să faceți ceva cu care să vă apărați situația mâine, când veți fi întrebați pentru ce v-ați solidarizat cu ei și n-ați întreprins nimic pentru apărarea independenței țării?", i-am spus eu lui Popa. El recunoaște că nu s-a gândit la acest lucru, pentru că de fapt, zice el, „și așa n-am mai dat pe la ședințele Arlus-ului mai mult de trei săptămâni, de când am observat că această asociație nu este decât o simplă plasă de prins partizani pentru comuniști și pentru ruși". Din discuția care a urmat și la care a participat și Tudor Ionescu, susținând punctul meu de vedere, ne-am înțeles că Popa va redacta o declarație prin care comitetul Arlus-ului condamnă amestecul Sovietelor în treburile noastre interne, întrucât el înțelege să lupte pentru apropierea de Uniunea Sovietică, cu condiția însă ca ea să nu se amestece în treburile noastre interne și să ne respecte independența țării. Popa e sceptic însă dacă va reuși să obțină aprobarea acestei declarații din partea unor colegi ca Parhon[194], Sadoveanu, Stoilov, Iordan etc., etc., care, zice el, „au și trecut deja cu arme și de partea rușilor". „Cu atât mai rău pentru ei, căci la ziua socotelilor vor trebui să fugă

la Moscova odată cu retragerea trupelor ruseşti din ţară", zice T. Ionescu. Popa e hotărât să demisioneze dacă declaraţia lui va fi respinsă.

Avem la dejun pe Stelian Negoiescu, venit la Bucureşti să prezinte la Palat un raport detaliat asupra condiţiilor imposibile în care-şi poate îndeplini funcţiunea de administrator al domeniului Poieni, proprietatea arhiducesei Ileana[195], din cauza administraţiei fenediste din Iaşi şi a autorităţilor militare ruseşti, care „iau totul cu hapca, nu plătesc şi nici nu vor să dea chitanţă pentru descărcarea lui". După el „anarhia de neînchipuit" este provocată de Soviete, care urmăresc „anexarea Moldovei şi bolşevizarea restului ţării". Un evreu din Iaşi, Rohr, cu care Negoiescu este în relaţii de afaceri de mulţi ani, i-a spus „confidenţial" că ruşii sunt hotărâţi să susţină guvernul Groza cu orice preţ, fiind convinşi că anglo-americanii se vor mulţumi doar cu protestele verbale. El crede că eu ar trebui să plec din ţară, întrucât sunt considerat de fenedişti drept unul dintre cei mai primejdioşi adversari ai lor. Din această cauză el nu mai are siguranţă să lase la mine mica sa avere în aur şi bijuterii, pe care o dezgroapă din pivniţa mea de sub lemne şi o ia cu el la Iaşi. Ea se află într-o cutie metalică, de aproximativ 3 kg. Este atât de alarmat de situaţia mea, încât ia cu el cutia metalică chiar în după masa aceasta şi o duce în altă parte, unde nu-mi spune. El se întoarce la Iaşi mâine noapte. La Iaşi se vorbea acum două zile că eu sunt deja arestat şi dus la Moscova. Ştiri de genul acesta au mai circulat vara aceasta de mai multe ori, însă eu nu mă potrivesc lor. Singur, fratele meu Neculai, îmi repetă mereu că rău fac rămânând în ţară şi că eu nu-i cunosc pe ruşi cât sunt de perfizi.

Restul zilei scriu la *Jurnal*, citesc presa şi ascult Londra, care se ocupă pe larg de un articol apărut în „Izvestia" din 8 septembrie privitor la atitudinea presei

anglo-americane față de criza politică din România. „Izvestia" comentează scrisoarea regelui Mihai de acum două săptămâni aproximativ prin care el solicita sprijinul aliaților pentru rezolvarea crizei politice, în sensul alcătuirii unui guvern care să prezideze alegerile prevăzute în hotărârile de la Yalta și Potsdam. Ziarul rus reproșează presei anglo-americane atitudinea ei rău voitoare față de guvernul actual român, pentru simplul motiv că întreține bune raporturi cu Kremlinul. Londra pune la punct chestiunea, amintind Sovietelor că guvernul Groza a fost impus cu forța și că nu reprezintă decât o infimă minoritate din voința țării, dovadă că el se teme de alegeri și se menține numai cu sprijinul Moscovei. Radio Londra repetă declarația lui Bevin făcută la adresa guvernului impus de ruși la Budapesta, valabilă și pentru România și Polonia, că „o formă de totalitarism (hitlerist) a fost înlocuită cu alta (stalinistă)", motiv pentru care guvernele american și englez nu pot recunoaște aceste guverne. Ipocrizia rusească începe să irite tot mai multă lume în Occident, ceea ce este un semn bun.

La Paris a început de câteva zile procesul lui Laval. Actul de acuzare cere pedeapsa cu moartea, ceea ce probabil va fi hotărât. Aflu din ziare că intensitatea cutremurului din 7 septembrie de la ora 17^{48} a fost de gradul 5 pe scara Richter. Astăzi s-a redeschis Conferința miniștrilor de Externe la Londra. Se prevăd discuții furtunoase cu rușii.

Marți, 11 septembrie 1945

Azi e ziua de naștere a Ricuței, născută la 11 septembrie 1928, la Iași. Plouă de dimineață după o secetă cumplită, cum rar am văzut în viața mea.

Avem la dejun pe Maniu, Leucuția, Ghiță Pop, Lupu și Ilie Lazăr. Toți au copleșit-o cu flori și bomboane. Au participat la dejun și Ioana cu Dan.

Înainte de dejun am trecut cu toţii în revistă situaţia politică internă şi externă, timp de două ore (11–1), după care am luat dejunul până la ora 5. Ghiţă Pop şi Lazăr au făcut o serie de consideraţii asupra „scandalului" referitor la procesul câtorva tineri liberali, acuzaţi pe nedrept de a fi complotat pentru răsturnarea guvernului Groza, aşa-zisa „Organizaţie T". Ei au scos foarte bine în evidenţă interesul pe care-l au fenediştii de a căuta argumente pentru ruşi cu care ei să se apere faţă de anglo-americani pentru ce ei sunt nevoiţi să susţină guvernul Groza în contra mişcărilor reacţionare din ţară. Leucuţia observă că pentru a face presiuuni asupra lui Titel Petrescu şi a-l speria, fenediştii au implicat în procesul „Organizaţiei T" şi pe Fluieraş[196], prietenul bun al acestuia, pe considerentul ridicol că a stat într-o zi de vorbă cu tânărul Ţeţu.

Lupu se ocupă de încordarea relaţiilor dintre anglo-americani şi Soviete pe chestiunea amestecului lor „grosolan" în treburile interne ale Poloniei, Ungariei şi României. El e convins că ruşii nu vor ceda „oricât ar fi bătuţi la cap" de anglo-americani, fiind hotărâţi să treacă peste orice proteste, ei nesupunându-se decât forţei, ceea ce aceştia nu pot face. După el, America şi Anglia sunt sătule de război „până în gât", lucru pe care Sovietele îl cunosc şi de aceea el crede că noi ar trebui totuşi să găsim o posibilitate de înţelegere cu Moscova, acum când Londra şi Washington-ul mai au încă oarecare influenţă asupra lui Stalin.

Toţi am tăbărât pe el, reluând vechile argumente şi arătându-i că este imposibilă orice înţelegere cu ei, din moment vor să ne bolşevizeze pentru a ne anexa ceva mai târziu. Eu, Ghiţă Pop şi la urmă şi Maniu am susţinut că Sovietele nu vor putea ţine piept presiunii anglo-americane, mai ales că luna viitoare se deschid lucrările Organizaţiei Naţiunilor Unite şi Moscova nu se va putea lupta cu globul întreg. Lupu rămâne însă la părerea lui, declarând că lui „aşa-i spune intuiţia lui şi că ar dori să se înşele".

În timpul dejunului, atmosferă de destindere, glume, bancuri, bună dispoziție și scurte considerații despre procesele Pétain, Laval și Quisling[197]. În ce privește Conferința de la Londra, suntem cu toții optimiști, afară de Lupu. Deocamdată se discută tratatul de pace cu Italia, iar peste câteva zile și celelalte cu Finlanda, Ungaria, România și Bulgaria.

După plecarea musafirilor rămân acasă. Scriu la *Jurnal* și noaptea la 11 ascult Londra.

Seara avem la masă familia pentru sărbătorirea Ricuții, care se bucură de amânarea deschiderii școlilor pe două săptămâni. E prezent și Mircea, care ne-a adus vești bune de la Bogdănești. Tata e nerăbdător să afle știri referitoare la plecarea rușilor din țară și la data alegerilor, „pentru a scăpa de pacostea regimului fenedist". Aștept și eu să văd când se vor fixa alegerile pentru a mă duce în județ. Cu această ocazie voi sta la Bogdănești câteva zile cât e necesar să vizitez satele din jur. Mircea se întoarce la postul lui din Mălini peste două zile. El spune că situația în județul nostru „e mai mult decât tragică". Satele din regiunea unde au fost lupte, îndeosebi acelea din dreapta râului Moldova, sunt încă ruinate. Ici colo dacă este refăcută câte o casă, majoritatea locuitorilor stau încă în bordeie pe jumătate în pământ, acoperite cu deșeuri cu lemne, nuiele sau coceni. Aprovizionarea se face de către autorități, după sistemul cunoscut, cine nu se înscrie în Frontul Plugarilor nu primește porumb sau gaz pentru luminat. Cadrele noastre, ca și cele liberale, au dat dezlegare prietenilor noștri să se înscrie în Frontul Plugarilor pentru a nu muri de foame. „Lumea însă, zice Mircea, n-așteaptă decât ziua alegerilor pentru a-și arăta disprețul ei față de regimul actual, considerat sluga rușilor". Costică, fratele Milicăi, spune că Profira n-a venit ca să nu dea ochii cu mine atât este de jenată de atitudinea tatălui ei față de fenediști. Toți

copiii lui Sadoveanu, fete şi băieţi, au luat atitudine faţă de el, blamându-l pentru activitatea lui la Arlus şi prietenia lui cu toţi trădătorii de ţară din blocul fenedist. Nemaiputând suporta aceste certuri zilnice, Sadoveanu s-a mutat din strada Delavrancea în altă casă, separându-se de copii. Toţi aşteaptă rezultatul Conferinţei de la Londra, fiind convinşi că Sovietele vor fi silite să cedeze. „Şi pietrele vor vota cu Maniu", zice Neculai, aprobat de toţi cei prezenţi.

La 11 noaptea ascult Londra. Conferinţa discută tratatul de pace cu Italia; celelalte către sfârşitul săptămânii. Fostul prim-ministru japonez Tojo[198] a încercat să se sinucidă, dar se pare că viaţa lui nu este în primejdie. În Franţa continuă procesul Laval, care scoate în evidenţă multe murdării ale politicienilor ei.

Miercuri, 12 septembrie 1945

În cursul dimineţii scot cartela de pâine pentru familia mea. Aici am ajuns după jaful ruşilor timp de un an!

Pe la 10 trec pe la Lupu. E vesel că Leon i-a trimis o scrisoare explicativă a atitudinii lui, asigurându-l de respectul lui şi respingând o serie de calomnii care i s-au pus în seamă. Lupu îmi citeşte scrisoarea, apăsând tonul asupra pasajelor în care Leon îl măguleşte. Hoisescu, care e şi el de faţă, zâmbeşte ironic, văzându-l cât este de sensibil la linguşiri. Înainte de sosirea mea, Lupu citise şi lui Hoisescu această scrisoare; aşa va face şi cu alţi prieteni care-l vor vizita zilele acestea. Leon, care-l cunoaşte bine, întrebuinţează câteva expresii măgulitoare în scrisoarea lui, lucru care l-a dezarmat pe Lupu şi astfel conflictul dintre ei a fost lichidat. Am ieşit cu Hoisescu, care se arată din ce în ce mai îngrijorat de procesul de sclerozare a prietenului nostru comun. Rămânem înţeleşi să-l vedem cât mai des şi să-l împiedicăm de a se compromite. Pentru aceasta l-am sfătuit şi azi să se ducă pentru câteva zile la via fratelui său la Valea Călugărească.

La ora 11^{30} văd la Universitate pe Tudor Ionescu şi pe Grigore Popa, cu care aveam întâlnire la biroul meu. Popa mi-a povestit discuţia avută cu Sadoveanu, Parhon şi Stoilov cu privire la necesitatea ca Arlus-ul să ia atitudine faţă de refuzul guvernului Groza de a demisiona şi de amestecul nepermis al Sovietelor în treburile noastre interne. Aceştia nici nu vor să audă de aşa ceva, fiind convinşi că ruşii vor câştiga partida în conflictul lor cu anglo-americanii „şi că ţara noastră va rămâne pentru totdeauna sub influenţa lor". Popa le-a răspuns că „în condiţiile acestea el nu mai poate rămâne în Arlus şi că-şi va trimite demisia". L-am felicitat pentru acest gest, spunându-i că toţi aceşti indivizi care fac azi jocul ruşilor vor fi aspru pedepsiţi când ţara va reintra în drepturile sale. Ionescu Tudor e încântat de atitudinea mea şi a lui Popa.

Se discută apoi cazul Hulubei. Popa şi Ionescu îl blamează cu asprime pentru atitudinea lui binevoitoare faţă de fenedişti, regretând că noi l-am susţinut, luându-i apărarea după 23 august, când în realitate el a fost un susţinător convins al lui Antonescu. „În realitate el este şi azi ceea ce a fost totdeauna, un oportunist şi nimic mai mult", zice Popa. Ionescu e convins că Hulubei se va înscrie la comunişti „de îndată ce i se va cere". Le-am spus că personal nu l-am mai văzut de câteva luni şi că nici n-am de gând să-l văd până nu-şi va lămuri situaţia. Sunt şi ei de acord cu mine că pe viitor toţi aceşti oportunişti şi oameni lipsiţi de caracter nu mai pot rămâne în învăţământ, „ca educatori ai tineretului". „Multe idei vor trebui revizuite când vom scăpa de ruşi şi de slugile lor fenediste", zice Popa.

Dejun la Aurel Dobrescu, cu Ghiţă Pop, Ilie Lazăr, Cezar Simionescu, Stănculescu, Roxin şi Crihan. Discutăm situaţia politică internă, atitudinea guvernului Groza şi refuzul său de a demisiona. Presa fenedistă anunţă mari succese obţinute de delegaţia noastră la Moscova, care se

întoarce mâine după masă. Populația Capitalei este invitată să fie prezentă la Aeroportul Băneasa pentru a face o caldă primire delegației, „care soseşte încărcată de mari concesii făcute țării de marele nostru aliat Uniunea Sovietelor". „Neruşinații o țin cu slugărnicia lor dezgustătoare", zice Ghiță Pop, în asentimentul celor prezenți.

Ilie Lazăr şi Dobrescu dau o serie de informații despre frământările adânci din rândurile fenediste şi despre adânca îngrijorare care i-a cuprins pe mulți față de solidarizarea guvernului cu ruşii şi de conflictul său cu regele. Ei spun că în afară de câțiva trădători ca Rădăceanu, Voitec şi alți câțiva, imensa majoritate a social-democraților fac presiuni asupra lui Titel Petrescu să părăsească Fenedeul. Acesta ezită însă şi aşteaptă sosirea delegației pentru a vedea cu ce rezultat s-a întors şi ce vor în realitate ruşii. Lazăr şi Dobrescu cred că social-democrații vor ieşi din coaliția cu comuniştii şi se vor ralia nouă în campania electorală. Ei cred că noi am putea face un cartel electoral cu ei pentru a-i separa definitiv de comuniști. Ghiță Pop, eu şi Crihan suntem contra oricărui cartel, susținând că partidul nostru trebuie să meargă singur la alegeri pentru a vedea ce vrea țara. „După alegeri, am susținut eu, noi putem colabora la guvern cu orice partid care aprobă programul nostru".

Crihan face o scurtă expunere referitoare la poziția Sovietelor față de anglo-americani, ca unul care urmăreşte zilnic presa sovietică şi emisiunile postului de Radio Moscova. În concluzie, el este convins că ruşii nu vor ceda nici în chestiunea noastră şi nici a Poloniei şi Ungariei. „Dacă anglo-americanii nu folosesc forța militară în contra lor, ei nu vor ceda, orice proteste ar face în contra lor", susține Crihan. „Nu putem trage nicio concluzie precisă, am spus eu, până nu vom vedea rezultatul Conferinței de la Londra".

După masă scriu la *Jurnal*, citesc presa şi ascult Radio Londra, la 11 noaptea. Încă nimic despre Conferința

de la Londra. Discuțiile privitoare la tratatul cu Italia încă nu s-au terminat. Presa gaullistă e nemulțumită pe anglo-americani, care nu susțin revendicările teritoriale franceze până la Rin. Se observă deja evoluția spiritelor în Anglia și Statele Unite în sensul că Germania nu mai trebuie dezmembrată, așa cum doresc ruşii şi francezii. De Gaulle ar trebui să fie nemulțumit pe Stalin şi nu pe anglo-americani pentru decepțiile lui, pentru că în loc să rămână loial acestora, care au eliberat Franța de sub nemți, el face tot ce poate ca să se apropie de bolşevismul rusesc, intrigând în contra binefăcătorilor săi. Stalin, care e mai vulpoi decât el, nu-l ia în seamă şi probabil râde de el. Unde a ajuns biata Franță care, după ce a fost distrusă de politicienii ei incapabili, a rămas acum pe mâna unui general vanitos şi grandoman fără pereche! Pare blestemată să nu aibă conducători vrednici de trecutul ei glorios! Pentru mine Franța constituie azi o imensă decepție!

Joi, 13 septembrie 1945

Zi foarte frumoasă. Plecăm cu Lupu la Valea Călugărească cu maşina profesorului Lupu. Stăm toată ziua şi facem cură de struguri. D-na Lupu se ocupă cu mult interes şi competență de vie, care e toată lăsată pe seama ei. Profesorul Lupu nu se ocupă deloc. La dejun a luat parte şi el, rămânând pe noapte la Valea Călugărească. Eu, Milica şi Rica ne-am întors seara acasă. Discutat mult situația politică internă. D-na Lupu e furioasă la culme pe rege, pe noi, partidele politice, sub motiv că nu facem ceva pentru a răsturna guvernul „de mişei în slujba Moscovei". „Aşteptați mură-n gură de la anglo-americani, zice ea. Vreți să se bată ei cu ruşii pentru a vă asigura independența? De ce nu vă înțelegeți cu polonii şi ungurii pentru a vă răscula cu toții în contra dominației ruseşti? Să vedeți atunci cât de uşor vor interveni anglo-americanii pentru a da peste bot acestor

porci de ruşi". Profesorul, fiind obişnuit cu violenţele ei de langaj, tace ca şi cum n-ar fi auzit. În schimb Lupu, cumnatul ei, sare în sus şi-i arată absurditatea tezei sale, demonstrându-i că o astfel de răscoală s-ar termina cu o catastrofă pentru toate aceste naţiuni, întrucât, profitând de pretextul războiului civil, ruşii ar înăbuşi în sânge orice rezistenţă, „răzând de pe faţa pământului toate aceste naţiuni". Ne declarăm însă toţi de acord cu ea, că guvernul Groza trebuie înlăturatn„cu orice preţ" dacă vrem să salvăm independenţa ţării şi regimul nostru democratic. Lupu se întreabă singur cum de „şarlatanii aceştia sunt atât de idioţi ca să-şi închipuie că pot convinge lumea că ruşii ne-au făcut facilităţi în privinţa executării datoriei noastre de război, când e ştiut că deja de pe timpul lui Rădescu jafurile ruseşti depăşeau cu mult suma de 300 milioane dolari. Cum îşi imaginează aceşti ticăloşi că pot înşela ţara cu astfel de minciuni grosolane?" Cumnata lui şi cu mine îl felicităm pe Lupu pentru atitudinea lui fermă în privinţa condamnării guvernului Groza şi subliniem, ca să fim bine înţeleşi, revolta ţării întregi faţă de aceşti ticăloşi de trădători.

Seara citesc presa şi ascult Londra.

Toate ziarele noastre publică pe pagina întâia sosirea delegaţilor de la Moscova, fotografiile lor, discursurile lui Ralea şi Groza, precum şi comunicatul plin de minciuni referitor la avantajele pentru ţară obţinute de ei din partea Sovietelor. Regim care trăieşte prin teroare, trădare şi minciuni grosolane!

Discuţiile de la Londra privitoare la tratatul cu Italia se termină mâine, când încep acelea referitoare la România, Finlanda, Bulgaria şi Ungaria. Fostul premier japonez Tojo pare în afară de orice primejdie. Se anunţă la Paris plecarea lui Blum[199] la Londra pentru discuţii privitoare la revendicarea Franţei a malului stâng al Rinului. Nu înţeleg cum de francezii nu-şi dau seama că anglo-americanii nu

pot admite aşa ceva, mai ales acum când pare tot mai evident că ei urmăresc refacerea Germaniei ca un baraj în contra expansiunii bolşevismului.

Vineri, 14 septembrie 1945

Şedinţă la Lupu cu Maniu, Mihalache şi Ghiţă Pop. Ţine de la 10^{30} la ora unu, după care luăm dejunul la „Continental". Se discută situaţia politică internă. Mihalache crede că Groza, deşi o face pe optimistul în discursul său de ieri, în realitate el ştie că trebuie să demisioneze, întrucât ruşii l-au prevenit că el nu poate rezista anglo-americanilor. Pornind de la această idee, Mihalache întreabă pe Maniu dacă viitorul guvern de alegeri va fi format din cele patru partide din Blocul democratic sau din tehnicieni şi persoane neutre. După el, cea mai bună soluţie ar fi ca viitorul guvern să fie format numai din persoane neutre, întrucât partidele din F.N.D. „n-ar obţine nici 5% din voturile ţării", iar partidul nostru ar putea câştiga peste 80%, având în vedere că minorităţile conlocuitoare vor candida pe cont propriu prin partidele lor naţionale. Maniu recunoaşte că un guvern neutru ar fi cea mai bună soluţie din punctul nostru de vedere, însă se întreabă dacă regele, pentru a n-o rupe complet cu ruşii, nu se va vedea silit să accepte în viitorul guvern şi reprezentanţi comunişti şi fenedişti. Maniu este înţeles cu Dinu Brătianu să ceară regelui formarea unui guvern neutru de alegeri, însă nu-şi face prea mari iluzii că va reuşi. „S-ar putea, zice el, că însuşi anglo-americanii să ceară acest lucru pentru a menaja întrucâtva guvernul sovietic". Lupu e şi el de acord că noi trebuie să cerem un guvern neutru, dar nu crede să reuşim, întrucât „fenediştii au încă uşi deschise la Palat, ceea ce constituie o mare nenorocire". Lupu are informaţii că Tătărescu „are în buzunar pe mama regelui, căreia i-a dat mulţi bani pe când era prim-ministru şi căreia îi mai dă şi

azi, cu complicitatea comuniştilor şi a ruşilor". Maniu îl roagă să nu mai vorbească cu nimeni despre acest lucru, pentru a nu ajunge la urechile ei şi ale regelui. „Mai întâi, zice el, nu suntem siguri dacă acest lucru este adevărat şi apoi, dacă informaţia ar fi exactă, noi nu trebuie s-o colportăm". Lupu e de acord, însă el este incapabil să fie discret.

Asupra Conferinţei de la Londra părerile sunt împărţite. Ghiţă Pop, Lupu şi Mihalache sunt de părere că nu se va decide nimic precis, întrucât anglo-americanii n-o pot rupe cu Sovietele. Maniu e ceva mai optimist, deşi nu exclude posibilitatea ca totul să se amâne la Londra până la încheierea definitivă a tratatului cu noi. Eu am susţinut că dacă tratatul cu noi se poate încheia într-o lună, două, atunci e foarte probabil că alegerile se vor amâna. Dacă însă el se amână mai mult, alegerile trebuie să aibă loc acum, întrucât nu se poate ca anglo-americanii să amâne rezolvarea conflictului dintre rege şi guvernul Groza până la semnarea tratatului. A rămas ca de îndată ce vom cunoaşte hotărârea conferinţei să avem o şedinţă pentru a pune la punct ultimele măsuri în legătură cu campania electorală.

Prezenţa noastră la „Continental" a făcut, ca de obicei, senzaţie. La masa noastră s-au alăturat alte trei cu prietenii noştri: Leucuţia, Solomon, Cezar Simionescu, dr Stănculescu, Sachi Boilă, Ilie Lazăr, gl Negrei, Crihan, Ghilezan, Coposu, Vişe, Hoisescu, Aurel Dobrescu, Roxin şi Romul Pop. Lumea din restaurant s-a ridicat în picioare de la mese la trecerea lui Maniu, salutându-l prin lungi aplauze. Lupu, care stă lângă mine, îmi şopteşte că Maniu „n-a fost niciodată mai popular ca azi". Pentru a nu-l jigni, prefer să tac, mulţumindu-mă să-i răspund că în adevăr este foarte popular, dar fără să motivez.

În tot timpul dejunului a domnit o atmosferă veselă, ca pe vremurile vechi, ca şi cum nu ne-am găsi sub un guvern terorist, în slujba ruşilor. Ne-am despărţit pe la 4[30].

Restul zilei am stat acasă, lucrând la *Jurnal*, citind presa şi ascultând Radio Londra. Presa engleză şi americană continuă să ceară ruşilor să-şi respecte angajamentele internaţionale, renunţând la orice cuceriri teritoriale, aşa cum s-au angajat prin Pactul Atlanticului, ca şi prin toate conferinţele din timpul războiului. Ziarele americane iau toate poziţie fermă contra pretenţiilor lui de Gaulle asupra malului stâng al Rinului. În Japonia trupele americane au pus stăpânire pe toate punctele strategice. Presa americană combate pe faţă politica de expansiune sovietică în Mongolia şi Coreea. Ea cere la fel ca trupele sovietice să evacueze nordul Iranului din moment ce s-a terminat războiul de atâtea luni.

Presa noastră se ocupă de relaţiile noastre cu Sovietele şi de „marea bunăvoinţă care ne-o arată ele faţă de nevoile noastre". În schimb, leul nostru nu mai are nicio valoare, iar acum, în ajunul iernii, am ajuns deja la cartele de pâine, fără să mai vorbesc de sărăcia generală la care ne-au adus ruşii. Peste tot numai minciună şi teroare.

Sâmbătă, 15 septembrie 1945

Timpul fiind frumos, plecăm la Mangalia pentru câteva zile, pentru că n-am mai fost la mare în anii de război. Merge şi Milica. Ne ducem mai mult pentru Rica. Ajungem cu trenul aproape de amiază. Ne instalăm la d-na Gorcea, care n-a părăsit Mangalia tot timpul războiului, trăind în condiţiuni extreme de grele. După moartea soţului ei, ea a rămas în mica ei căsuţă din spatele ruinelor vechii băi romane. Milica ţine foarte mult la ea. Decidem să luăm masa împreună, căci noi am adus un geamandan de alimente, până şi făină de grâu să facem pâine, ştiind că la Mangalia lipsesc orice fel de alimente, afară de peşte.

Apa mării e destul de caldă, aşa că facem baie între unu şi trei şi plajă minunată. Nu ne vine a crede că ne

vedem iar pe malul mării după atâția ani grei de război. Seara ne plimbăm, pe dig. În tot orașul Mangalia nu mai este niciun restaurant și nicio bodegă. În afară de mare, că e tot frumoasă și atrăgătoare, peste tot nu vezi decât case părăsite, ruinate, bălării pe unde altădată erau numai flori și trandafiri și sărăcie lucie. Pe plajă doar câteva zeci de persoane, mai mult tineri și copii.

Seara ascultăm Radio Londra, căci d-na Gorcea a reușit să-și păstreze aparatul ei de radio, pe care nu-l folosește decât pentru emisiunile străine. Discuții mari la Londra pe chestiunea tratatului cu Italia. Italienii cer Triestul, în timp ce iugoslavii nici nu vor să audă, invocând argumentul că majoritatea populației este slavă, îndeosebi împrejurimile orașului. Aliații caută o formulă de compromis, greu de găsit. Sovietele susțin Iugoslavia, pe când anglo-americanii par favorabili Italiei. Blum a ajuns la Londra, unde a făcut declarații presei în legătură cu politica externă a țării sale. Pentru mine Blum este o mare decepție, ca și Herriot[200], Boncour[201] și alții, care s-au dovedit atât de inferiori în timpul războiului.

Duminică, 16 septembrie 1945

Zi splendidă de vară. De fapt, după stilul vechi, este de-abia 3 septembrie.. Ioana și Dan sunt plecați deja de o săptămână la Beuca, altfel ar fi venit și ei cu noi. Facem plajă, înot, de la 10^{30} până la ora trei. Spre seară plimbare pe dig și apoi ascultăm posturile străine de Radio, Parisul și Londra îndeosebi.

La Londra continuă discuția privitoare la tratatul cu Italia, fără să se poată ajunge la soluționarea problemei Triestului.

Presa noastră publică sentința în procesul „Organizației T": Țețu 7 ani, câțiva colaboratori ai săi între 3 și un an, colegul meu Gh. Strat 6 luni, iar Fluieraș 3. Sentințe de

batjocură, întrucât toate acuzațiile aduse în contra acestor persoane sunt simple invenții. Fenediștii au nevoie de aceste procese pentru propagandă în favoarea amestecului rușilor în treburile noastre sub pretext că reacțiunea este gata să răstoarne regimul democratic. În București a sosit ziaristul evreu Ilya Ehrenburg[202], căruia Arlus-ul îi face o primire grandioasă.

La Londra, Blum se pronunță pentru menținerea relațiilor cu Uniunea Sovietică, drept singur mijloc de a se organiza pacea. Blum rămâne același naiv, care nu-și dă seama că Sovietele n-au nici un interes să se organizeze pacea, întrucât ele nu pot pescui decât în ape tulburi. Dacă acest lucru poate conveni Franței, el nu ne satisface deloc pe noi, care avem tot interesul să ne apărăm independența și genul nostru de viață.

Luni, 17 septembrie 1945

Zi bună de plajă și de înot. Spre seară se înnourează. Rămânem în casă, căci pe la 7 a început să plouă ușor. Timpul s-a răcorit brusc.

Ascult Londra și citesc presa noastră. Problema Triest-ului mereu la ordinea zilei.

Presa fenedistă se ocupă ca de un mare eveniment de vizita și declarațiile lui Ehrenburg. Văd din ziare că Partidul Social Democrat a ținut o ședință a comitetului său central, la care a vorbit și Titel Petrescu. Nenorocitul acesta, nici azi, în ceasul al 11-lea, nu-și dă încă seama că singura lui scăpare este să colaboreze cu noi, căci altfel comuniștii îl vor mânca fript. Deja Rădăceanu, Voitec și alte lichele ca și ei l-au părăsit de mult și nu așteaptă decât momentul să-i dea ultima lovitură de măgar. Cine-l mai poate salva când este atât de naiv și de nepriceput! Lupu nu-l scoate din „dobitoc sinistru".

Marți, 18 septembrie 1945

Timpul s-a îndreptat ca prin minune în cursul dimineții. Soare cald, apa destul de bună, 22 grade, nisipul fierbinte. Pe la 3 după masă se înnourează brusc şi plouă zdravăn, ca vara, cu descărcări electrice. Între 7 şi 8 ploaia a stat şi ne-am putut plimba pe dig.

Seara, ascult Londra şi am citit presa. Se anunță moartea lui Tardieu[204], fostul ministru de Externe francez, care ne-a ajutat atât de mult în vara lui 1919 cu ocazia încheierii tratatelor de la Versailles, Trianon şi Sévres.

Presa noastră fenedistă e plină de laude la adresa ruşilor, scoțând în evidență şi inventând în mare parte merite care nu le au. Guvernul Groza, detestat de toată suflarea românească, caută salvarea la Soviete, pe care le laudă şi le ridică în slavă, doar se vor îndura să nu-l părăsească. Vai de capul lor trădători, ce-i aşteaptă la încheierea socotelilor!

La Conferința de la Londra se semnalează acum şi unele revendicări greceşti asupra Macedoniei şi Albaniei. Încă nimic precis despre noi.

Miercuri, 19 septembrie 1945

Azi n-am mai putut face înot, apa coborând în cursul nopții sub 19 grade, însă am făcut plajă bună între 12 şi ora 2 p.m. Seara ne plimbăm pe dig şi ne luăm rămas bun de la Mangalia, căci mâine dimineață ne întoarcem acasă. Am terminat astăzi şi ultimele alimente, zahărul, cafeaua, brânza, untul şi făina de grâu. Am făcut în schimb cură de peşte, plătit, de altfel, destul de scump. Am fost fericiți însă că am găsit şi atâta.

Seara ascult Londra şi citesc presa. Încă nu s-a terminat tratatul cu Italia. Molotov a ținut ieri la Londra o conferință de presă în care s-a ocupat şi de România, elogiind guvernul Groza şi atacând grosolan pe Maniu şi Brătianu, pe

care i-a prezentat drept „mari reacționari, șovini și foști partizani ai lui Hitler și Mussolini". Noroc însă că englezii și americanii cunosc adevărul și capacitatea de rea credință a rușilor pentru a nu se lăsa impresionați de astfel de grosolănii mincinoase. Făcând-o pe intrigantul, deșteptul de Molotov își închipuie că în felul acesta colegii lui anglo-americani nu vor mai îndrăzni să susțină alegeri libere în România, pe care le-ar putea câștiga acești mari și primejdioși reacționari. Măgarului însă i se văd de departe urechile!

Joi, 20 septembrie 1945

Înnourat, timp de ploaie. Plecăm din Mangalia la 6 dimineață. Călătorim pe răcoare până la Dunăre, iar de la Cernavoda până la București pe soare călduț de toamnă. Suntem fericiți că am putut face plajă și înot 5 zile într-o vreme în care nu mai speram să vedem marea în anul acesta. Ajungem cu bine acasă pe la amiază. Floarea[204] îmi arată lista cu zecile de telefoane date în lipsa mea, întrucât am plecat fără să anunț pe nimeni.

Stau în casă toată după masa și seara, pentru a lichida corespondența și presa care n-am avut-o la Mangalia. La 11 ascult Londra. Toată lumea știe că n-am sosit încă. Numai așa am putut respira și cu familia câteva zile.

După tonul presei engleze și americane, neînțelegerile dintre anglo-americani și ruși se adâncesc zilnic și nu se știe la ce se poate ajunge. Ziarele laburiste, ca și unele democrate din America, vorbesc deja de „ipocrizia și reaua credință a Moscovei". Cu rușii însă nu e suficient numai atât și de aceea încep să mă tem de rezultatul Conferinței de la Londra. Chestiunea Triest-ului nu e încă rezolvată.

Vineri, 21 septembrie 1945

Dimineață îmi sosește vagonul de lemne, comandat prin Vasile Spiridon. Pierd toată dimineața cu tăiatul și

aranjatul lor în pivniță. Pentru a vedea valoarea leului, înregistrez prețurile plătite pentru acest vagon de lemne. Costul vagonului, adus acasă, 142 000 lei, tăiatul lor 25 000, căratul lor din stradă până la pivniță 5000 lei, iar așezatul lor pe rânduri 3000 lei, în total 175 000 lei, mai mult decât salarul meu pe o lună. Și încă al meu e mare, dar ce se face populația săracă și bieții funcționari cu salarii de mizerie. Aici ne-au adus rușii și trădătorii în slujba lor.

De oboseală nu mai pot ieși din casă. Seara pe la 8 a venit Vasile Spiridon și mi-a adus o sută grame icre negre plătite de el cu 9000 lei, un kilogram costă acum 90 mii lei. Am renunțat seara la Radio Londra și m-am culcat pe la ora 9, odată cu găinile, frânt de oboseală. O mare parte a ziarelor din ultimele șase zile nu le-am putut frunzări din cauza sosirii lemnelor. Sunt mulțumit însă pentru că problema lemnelor, pentru casa mea cu sobe, este partea cea mai grea din aprovizionarea pentru iarnă. Și încă mai am nevoie de încă o jumătate de vagon, mai ales dacă iarna va fi grea.

Sâmbătă, 22 septembrie 1945

Mă duc la Maniu la 9^{30} dimineața. Găsesc o adevărată ședință, la care participă pe lângă el, Lupu, Mihalache, Buzești, Ghiță Pop și Leucuția. Am înțeles că ședința de azi este în continuarea celei de ieri, care a avut loc tot la Maniu, în prezența acelorași persoane. Maniu m-a pus în curent cu rostul acestei ședințe. El a văzut joi pe Schuyler și pe Stevenson, care l-au informat despre cum merg discuțiile la Conferința din Londra, atrăgându-i atenția asupra necesității ca partidele politice românești să sesizeze membrii conferinței printr-un memoriu asupra stării lucrurilor din țara noastră și să le explice cum a fost impus cu forța guvernul Groza, cum regele îi cere demisia și cum acesta, detestat de toată țara, refuză, sprijinindu-se pe trupele rusești.

La şedinţa de ieri, eu lipsind, Maniu a făcut apel la Buzeşti să alcătuiască el acest memoriu, după indicaţiile sale, bineînţeles. În şedinţa de azi, când am ajuns eu, Buzeşti citea textul acestui memoriu propus de el. Buzeşti a reluat citirea de la capăt. L-am ascultat în linişte, găsindu-l, după mine, destul de bun, afară de o simplă lacună, pe care i-am cerut-o s-o completeze, însă acest lucru la sfârşit, după ce au vorbit ceilalţi. Discuţia în jurul acestui memoriu a durat aproape două ore, datorită neînţelegerii asupra modului cum trebuie exprimate criticile la adresa ruşilor pentru amestecul lor grosolan în treburile noastre. Maniu e de acord cu Buzeşti să se folosească expresii mai moderate, evitându-se cele tari şi jignitoare, în timp ce Lupu, Mihalache şi Ghiţă Pop cer, din contra, să se spună „adevărul crud, cum Vîşinski a terorizat pe rege la 6 martie şi a trântit uşa biroului de a căzut tencuiala din jurul ei şi cum, în timpul dintre cele două vizite ale sale la Palat în noaptea de 5 sprte 6 martie, tancurile ruseşti s-au plimbat ceasuri întregi pe sub ferestrele sale". „Pentru ce să nu se spună toate aceste lucruri, zice Lupu, ca să vadă şi anglo-americanii cu ce fel de stăpâni noi au înlocuit ei pe Hitler şi Mussolini, ca să-şi dea şi mai bine seama de ce brânză au făcut aducând aceste hoarde sălbatice asupra noastră şi a atâtor ţări din Europa Centrală. Aceste lucruri trebuie spuse acum, cât mai este cine să ne audă şi nu mai târziu, după ce miniştrii de Externe se vor duce pe la casele lor, iar noi rămânem la discreţia acestor hidre". „Poate nu chiar în forma aceasta, zice Mihalache, însă şi eu sunt de acord cu d-l dr Lupu ca toate aceste lucruri să se spună pe şleau şi n-au decât să se supere şi să ne lase în pace". „Mai bine s-ar duce dracului şi să nu mai auzim de ei", adaugă cu aceeaşi indignare Ghiţă Pop.

Buzeşti e mirat de atâta violenţă de langaj. Leucuţia şi cu mine surâdem, în timp ce Maniu zâmbeşte cu

bunăvoință, spunându-le că astfel de expresii nu pot fi semnate de el şi de Brătianu, ca şefi ai unor mari partide. „Toate aceste lucruri, atât de justificate, aşa cum le prezintă d-nii Lupu şi Mihalache, ele pot fi spuse în conversaţiile noastre particulare cu reprezentanţii englezi şi americani, am spus eu, dar nu pot fi trecute într-un memoriu care să poată fi discutat într-o conferinţă internaţională, căci ruşii, considerându-se jigniţi, ar putea să nu stea de vorbă, ceea ce nu trebuie să le oferim". Până la urmă au rămas expresiile moderate folosite de Buzeşti. Eu i-am cerut ideea că programul Partidului Naţional Ţărănesc, acuzat azi de ruşi că este reacţionar, este, sub anumite puncte, mai la stânga chiar decât cel laburist englez. Cererea mea a fost aprobată chiar în forma în care am propus-o.

Pentru a putea continua discuţia şi asupra altor chestiuni de partid, Leucuţia ne-a oferit o masă la el, pregătită de sora lui, soţia lui Sabin Mănuilă, care locuieşte un etaj mai jos, în acelaşi bloc. De câteva zile Maniu stă din nou la Leucuţia, deoarece la el, în Sfinţilor, se face zugrăveală.

În timpul dejunului, s-a analizat situaţia din partid şi raporturile noastre cu minorităţile naţionale în viitoarea campanie electorală. Toţi sunt în fine convinşi că la viitoarele alegeri trebuie să mergem singuri şi să-i lăsăm pe toţi să se descurce singuri, mai ales că zestrea minoritară obişnuită, electorală, atât de mult dorită pe vremuri, astăzi nu mai există, minorităţile având proprii ei candidaţi. Mihalache, care totdeauna a fost în sufletul său puţin antisemit, e bucuros în fine că nu vom mai avea evrei pe listele noastre. De altfel şi aşa ei nu ne-ar mai jena astăzi, întrucât toată extrema dreaptă, legionară şi cuzistă, votează acum cu noi de frica ruşilor şi a comuniştilor.

Lupu se vede puţin încolţit de Mihalache pe chestiunea lipsei de activitate în organizaţia Capitalei, unde,

zice el „sunt prea multe certuri şi prea puţină treabă Mihalache se întreabă chiar dacă în Capitală nu sunt mai ta liberalii decât noi „întrucât proprietarii de case şi prăvăl mari sau mici, zice el, preferă pe liberali nouă, iar cât despı populaţia săracă şi muncitorime, ea ar putea fi împărţi între noi şi social-democraţi". Lupu crede că fenediştii, dac vor merge uniţi la alegeri, nu vor întruni în Capitală nici 5% din voturi, iar în restul ţării între 2 şi 3%, atât sunt de urâ de populaţie. „De aceea, zice Ghiţă Pop, ei joacă c disperare cartea rusească".

După dejun eu mă întorc acasă. Maniu şi Leucuţia s duc la Snagov, iar Mihalache la Dobreşti. Singur Lup rămâne în Capitală. Mâine se duce şi el la Vale Călugărească, unde suntem invitaţi şi eu cu Milica şi Ric M-am asigurat de dimineaţă de o maşină de la Domocoş, c să fim liberi să ne întoarcem când vrem noi.

Restul zilei acasă, citesc presa, ascult Londra.

Tonul presei fenediste este dezgustător. Disperare cu care luptă ca să se menţină la putere îi sileşte pe fenediş să comită cele mai ordinare slugărnicii faţă de ruşi, numa să le intre în voie. Trist spectacol!

Londra anunţă noi amănunte despre declaraţiil făcute de Molotov la conferinţa lui de presă cu gazetari englezi, din 18 septembrie. După ce a atacat grosolan p Maniu şi pe Brătianu, acuzându-i de reacţionarism şi d ostilitate profundă la adresa Sovietelor, Molotov a elogia prosteşte pe Groza şi pe colaboratorii lui, ridicându-i î slavă. El crede în prostia lui, că, lăudându-şi fără nici noimă slugile sale, el va reuşi să convingă pe ceilalţ miniştri de Externe că ele reprezintă şi poporul român dornic de colaborare cu Moscova. Pui un bandit cu forţa l conducerea unei ţări şi pe urmă, ca să te accepte drep stăpân, declari peste tot că e şi om de treabă şi veritabi reprezentant al poporului! Aşa au procedat ruşii în Polonia

în Ungaria, în Bulgaria şi speră să le meargă şi la noi. Să vedem dacă anglo-americanii le vor face cheful!

Duminică, 23 septembrie 1945

Plecăm la Valea Călugărească la 10 dimineaţă şi ne întoarcem pe la 7 seara. Lupu şi familia profesorului au rămas acolo o zi, două. Pe Lupu l-am sfătuit să rămână cât mai mult, căci numai aşa putem fi siguri de linişte în partid. El se plânge şi azi de „intrigile" care i le fac în partid Leon, Cezar Simionescu, Serdici şi Solomon. Caut să-l liniştesc, însă în ultimul timp el a devenit şi mai bănuitor şi i se năzare din orice. În fond, în afară de Solomon, care-l critică pe toate drumurile, ceilalţi nu fac decât să-i spună să stea liniştit în partid alături de Maniu şi să nu se compromită, stând de vorbă cu tot felul de fenedişti ca Ralea, Ghelmegeanu sau secături ca Sachi Botez, Livezeanu, Adam[205] etc.

Lupu e din nou furios pe Mihalache care, la şedinţa de ieri de la Maniu, de faţă cu el şi cu noi toţi, l-a acuzat că nu se face nimic în organizaţia Capitalei, unde cadrele se ţin numai de certuri. Azi el regretă că a tăcut pentru a nu provoca, de faţă cu Maniu, un nou scandal cu Mihalache. „Eu, zice furios Lupu, tot am să-i spun într-o zi nişte adevăruri acestui necioplit ca să mă ţină minte pentru restul vieţii". „E bine să eviţi astfel de certuri, îi spun eu pe un ton liniştit, pentru că ele nu rezolvă nimic, iar d-tale îţi pot produce mult sânge rău". Profesorul prinde din zbor cuvintele mele şi i le repetă lui Lupu, spunându-i că de atâtea ori i-a recomandat să nu se irite, căci îi creşte tensiunea şi poate paraliza. Îi recomand din nou să stea liniştit şi să nu se agite inutil, luându-se după tot felul de „prieteni", care vor să se afle în treabă, împingându-l la tot felul de acţiuni nedemne pentru el. „La trecutul d-tale şi la rolul care-l joci în politica ţării, i-am spus eu, nu e nevoie să

alergi după situații înalte, căci ele vin de la sine dacă așa vrea Dumnezeu". „Să știi că ai dreptate, dragă Hudiță, de azi înainte așa voi face. Încep chiar de azi, hotărându-mă să stau toată săptămâna viitoare aici și să nu vin în Capitală decât dacă demisionează Groza". Toți cei prezenți iau act de declarația lui și respiră ușurați. La discuție participase și fratele lui mai mic, Panait, sosit în ultimul moment. Cea mai fericită e cumnata lui, care urăște de moarte pe fenediști, pe ruși și care i-a ținut piept lui Lupu ori de câte ori l-a auzit scărpinându-se de Maniu.

Înainte de prânz Lupu și cu mine am făcut o vizită lui Ardeleanu, cel cu Dealul florilor, care dispune de o mare vie la câteva sute de metri de profesorul Lupu, în fundul văii. Ne-a primit foarte bine și s-a bucurat enorm când a auzit că Lupu rămâne mai departe în partid și că n-a trecut de partea fenediștilor. Pentru a sărbători această „bună știre", zice el, Ardeleanu a deschis o sticlă de Fetească de 12 ani, care în adevăr a fost foarte bună. Cu tot regimul sever, Lupu nu s-a putut abține și noi patru am consumat sticla întreagă în mai puțin de o jumătate de oră. Noroc de cafele, care ne-au redat echilibrul. O oră cât am stat, Ardeleanu a blestemat pe ruși, pe cei care i-au adus peste noi și mai ales „pe acei ticăloși care-i roagă să rămână". Lupu a rămas realmente înduioșat de disperarea acestui om, care-și vede amenințată munca lui cinstită de o viață, plecând simplu țăran ardelean, acum 35 de ani de la zero lei zero bani.

La masă s-a discutat situația externă, fără Lupu care, îndată ce ne-am întors de la Ardeleanu, s-a culcat, fără să mai stea la masă. Sănătatea lui Lupu a ajuns foarte fragilă. Două pahare de vin l-au dat peste cap. La dejun am băut primul must de anul acesta. D-na Lupu ne-a dat o damigeană pentru acasă, plus câteva lădițe de struguri Hamburg. Am ajuns la 7^{30} acasă, după o minunată zi petrecută în aer liber și la vie.

Citesc presa, scriu la *Jurnal*, ascult Londra. În ziua de 21 septembrie s-a discutat la Londra tratatul cu România, în cursul a două şedinţe: cea de dimineaţă, sub preşedinţia ministrului de Externe francez Bidault, iar cea de după amiază, sub cel englez, Bevin. Nu s-au publicat amănunte. În chestiunea Triest-ului nu s-a ajuns încă la un acord. Iugoslavii oferă Italiei un compromis, Triest-ul oraş liber în cadrul statului iugoslav. Italia refuză.

Pe plan intern, nimic nou afară de confiscarea moşiei lui Gh. Brătianu de la Răteşti, jud. Argeş şi împărţirea ei la ţărani, pe motiv că el a fost voluntar în războiul contra aliaţilor. Dintr-un punct de vedere îmi pare bine că i se dă peste nas în felul acesta ca să înţeleagă şi el că trebuia să fie demn şi să nu facă jocul fenediştilor la Universitate şi Academie, unde spera să-şi salveze situaţia cu ajutorul secăturilor de Ralea şi Rosetti-Bălănescu. De luni de zile i-am atras atenţia şi nu m-a ascultat. Să văd dacă şi după această lovitură va mai continua să se încreadă în ei.

Luni, 24 septembrie 1945

Maniu se află la Sinaia, unde probabil vede pe rege. Se întoarce mâine dimineaţă. Trec pe la 10 la facultate să văd ce se aude cu indemnizaţia de salar, însă n-a sosit încă nicio dispoziţie de la minister. Întâlnesc pe Marmeliuc şi pe Ştefan Ciobanu[206], care se plâng şi ei că salarul nu le ajunge decât maximum 10 zile şi încă trăind cu mare economie. Ei se îngrozesc că am putea intra în iarnă cu salariile actuale, afară dacă nu se schimbă moneda şi nu se realizează o stabilizare a preţurilor.

Când am ieşit de la secretariatul facultăţii am întâlnit şi pe I. D. Ştefănescu[207] şi pe C. Marinescu, care veniseră pentru acelaşi lucru. Ne-am dus toţi patru la „Capşa", unde am luat câte o cafea. Aflu de la ei că în oraş circulă zvonul că guvernul Groza a primit ordinul de la ruşi să demisioneze

şi să lase regelui posibilitatea de a forma un guvern de alegeri. Toţi răsuflă uşuraţi. Se spune că la Londra ruşii au fost înfrânţi pe toată linia şi că au fost siliţi să accepte alegeri libere în toate ţările unde se află trupele lor, afară de Germania, care va rămâne mulţi ani ocupată militar. Neavând nicio informaţie precisă în acest sens, nu mă pot pronunţa, deşi înclin şi eu să cred că aceste zvonuri ar putea fi adevărate, cel puţin în parte.

Întors acasă aproape de amiază, îmi telefonează Ghiţă Pop că el este informat din cercul lui Pătrăşcanu că Groza e vorba să demisioneze într-o zi, două şi că „ruşii au capitulat la Londra". El mă roagă să văd, dacă e posibil, pe Stevenson şi pe Berry. Le-am telefonat, însă ei nu s-au întors încă în Capitală.

După dejun, citesc presa, scriu la *Jurnal* şi ascult posturile de radio Londra, Parisul şi Moscova în limba franceză.

Pe la 7 seara mă trezesc cu Lupu, care-mi promisese ieri că rămâne o săptămână la Valea Călugărească. El îmi explică pentru ce s-a reîntors aşa de repede. A trimis după el Pătrăşcanu, care i-a telefonat fratelui său Panait şi acesta, cu maşina Ministerului de Justiţie, l-a adus în Capitală la ora 5. De la întâlnirea cu Pătrăşcanu el a venit direct la mine. Bietul Lupu, e din nou în fierbere! „Se apropie ziua d-tale, i-a spus Pătrăşcanu, pentru că Groza este hotărât să demisioneze, dacă se poate asigura o formulă de succesiune acceptabilă de toată lumea". Lupu l-a întrebat ce înţelege el prin „formulă acceptabilă", întrucât ea nu poate ieşi decât din consultarea partidelor, lucru care nu-l poate face decât regele. Pătrăşcanu i-a explicat cum nu se poate mai clar. Ruşii au acceptat la Londra principiul alegerilor, însă ei vor să fie siguri că Partidul Comunist şi aliaţii lui le vor câştiga. Altfel, ei sunt hotărâţi să le amâne „la calendele greceşti". Pătrăşcanu i-a explicat în continuare că „toată problema se

reduce la izolarea lui Maniu şi a grupului său de prieteni" şi aderarea lui Lupu, cu toţi prietenii lui la F.N.D. Altfel, guvernul Groza se vede silit să rămână mai departe la conducerea ţării. Pătrăşcanu a insistat foarte mult pe lângă Lupu „să aibă curajul de a rupe-o cu Maniu, deoarece niciodată ruşii nu vor admite un guvern din care acest om să facă parte ori să-l poată influenţa". El a făcut apel la simţul lui realist, asigurându-l de sprijinul loial al comuniştilor, nu numai pe timpul alegerilor, dar şi după efectuarea lor, când se va proceda „la adânci reforme de structură".

„Faţă de această invitaţie la dans, întrucâtva ultimativă, zice Lupu, eu n-am vrut s-o rup brusc cu acest individ şi să-l sictiresc cât colo. Eram mai întâi în casa lui şi apoi voiam să câştig timp şi să mă consult cu prietenii mei. I-am răspuns politicos că cel mai târziu mâine seară la aceeaşi oră va avea răspunsul meu". Pătrăşcanu l-a condus până la uşă, i-a chemat liftul, căci locuieşte într-un bloc la etajul 5 şi i-a repetat încă o dată, bătându-l amical pe umăr: „sper să colaborăm într-o înţelegere perfectă". „Cred, zice Lupu, că ţi-am povestit cât se poate de exact conversaţia cu acest porc, care până mai ieri se bâlbâia de emoţie în faţa mea şi nu-şi găsea cuvintele cele mai potrivite, de teamă să nu mă supere". „Sunt fericit să te aud vorbind aşa, i-am replicat eu, căci toţi aceşti trădători n-ar fi avut curajul să-şi permită astfel de obrăznicii dacă n-ar fi fost încurajaţi de toate secăturile alde Ralea, Livezeanu, Adam şi alţii, pe care d-ta îi primeşti în casă şi stai de vorbă cu ei". Lupu a înghiţit reproşul meu fără să mai răspundă.

Am analizat apoi situaţia la rece, ajungând la concluzia că din moment ce la Londra s-a hotărât să aibă loc alegeri, ele se vor face sigur şi aşa cum le înţelege toată lumea, în mod cu totul liber. Acţiunea lui Pătrăşcanu trebuie interpretată drept o încercare de a face presiuni asupra noastră pentru a obţine unele asigurări pe plan electoral.

Tocmai când discutam noi mi-a telefonat de la Sinaia Leucuția că el și Maniu sosesc mâine dimineață și că să-l previn pe Lupu să vină și dânsul la ședința de mâine de la ora 11, în strada Sfinților. S-a nimerit astfel foarte bine, întrucât vom putea discuta împreună cu toții, cunoscând și punctul de vedere al regelui pe care sigur Maniu l-a văzut. După plecarea lui Lupu mi-a telefonat Mihalache, sosit și el de o jumătate de oră. L-am informat că a nimerit perfect, întrucât avem ședință la Maniu, mâine la 11.

Ascult la 11 Londra. Rușii sunt profund supărați pe anglo-americani pentru atitudinea lor față de partidele reacționare din țara noastră. Presa rusă polemizează cu ziarul englez „Daily Mail", care pledează cauza alegerilor libere și-i reproșează că nu ținea seama de „imensele sacrificii făcute de Soviete în cursul acestui război", încurajând „peste tot" fostele partide reacționare care au sprijinit regimul lui Antonescu etc., etc. Ziarul rus „Pravda" arată că Sovietele se văd acum silite să lupte singure pentru a-și apăra interesele ei vitale și nu și-a închipuit că lucrurile vor ajunge atât de repede. Presa engleză, ca și cea americană resping argumentele Sovietelor, susținând că nu văd unde pot fi amenințate interesele vitale ale rușilor dacă-și respectă angajamentele și nu se amestecă în afacerile interne ale țărilor vecine. Bine, în fine, că trăiesc să aud și astfel de cuvinte logice și curajoase!

Procesul Laval continuă. Discuții supărătoare în presa engleză și americană cu privire la memoriul lui de Gaulle, prin care acesta cere ca frontieră malul stâng al Rinului. Unele ziare folosesc chiar argumente jignitoare la adresa lui de Gaulle, care nu-și dă încă seama de situația ridicolă în care se pune când pretinde astfel de absurdități. Presa engleză îl mai menajează până la un punct, în schimb cea americană îl judecă fără menajamente. Prin politica sa agresivă și cu totul lipsită de tact, de Gaulle face un prost

serviciu țării sale, punând-o rău cu americanii care au salvat-o și care o mai pot salva și în viitor, ajutându-se să se refacă și să scape de haosul comunist.

Marți, 25 septembrie 1945

La 11 la Maniu, în Sfinților. Prezenți: Maniu, Lupu, Mihalache, Ghiță Pop și Leucuția. Maniu ne informează în câteva cuvinte despre cele vorbite ieri cu regele referitoare la hotărârile Conferinței de la Londra. El a fost informat de anglo-americani pe cale particulară și de îndată ce va primi răspunsul oficial va cere încă o dată lui Groza să demisioneze. În caz de refuz, îl va demite și va forma un guvern de militari și tehnicieni pentru alegeri. Maniu și-a dat consimțământul asupra acestui program.

După el a vorbit Lupu, care a repetat ceea ce-mi spusese și mie ieri seară. Mihalache și Ghiță Pop l-au felicitat călduros pentru atitudinea lui „demnă și fermă", asigurându-l de stima țării întregi în urma refuzului său de a sparge partidul „și de a face jocul dezmățului comunist". Lupu s-a angajat să-i trimită răspunsul lui Pătrășcanu prin fratele său Panait. Maniu a vorbit la urmă, aducând unele complimente lui Lupu „pentru statornicia lui în slujba partidului și a țării în aceste timpuri grele, când trădarea face carieră, iar lupta dârză în apărarea țării poate crea numai neplăceri și suferință". Lupu a rămas profund impresionat, ca unul care totdeauna a fost sensibil la astfel de argumente. Maniu a făcut apel la noi toți și în special la Mihalache să ne dăm toată osteneala în apropiata campanie electorală. Mihalache a promis să se stabilească în Capitală pe timpul alegerilor.

La ora unu am plecat cu toții la dejun la d-rul Stănculescu. A venit și Milica, M-me Mihalache[208] și văduva lui Madgearu[209]. Familia Stănculescu serbează 30 de ani de căsătorie. A fost și soția lui Ghiță Pop, o persoană

foarte distinsă, deşi e o simplă învăţătoare. S-a vorbit puţină politică, afară de o scurtă intervenţie a lui Mihalache şi Lupu, care s-au ocupat de o declaraţie făcută de Tătărescu acum vreo săptămână lui Emil Haţegan[210] cu care s-a întâlnit la Călimăneşti. Cabotinul de Guţă Minciună i-a spus lui Haţegan că „faţă de intenţiile Moscovei de a bolşeviza România, burghezia noastră ar trebui să facă toată front pentru a se apăra şi că pentru aceasta e vorba de adeziunea lui Maniu, care va deveni astfel şeful acestui bloc". Mihalache deţine informaţia din gura lui Haţegan şi o dă ca un simplu fapt divers, întrucât el disprețuieşte profund acest Trahanache contemporan. „Cine stă de vorbă cu această sinistră secătură, zice Lupu, se compromite pur şi simplu. Eu am cunoscut în viaţa politică a ţării multe secături şi ticăloşi, de proporţiile acestui cabotin n-am întâlnit până azi".

S-a trecut la alte chestiuni. Toţi suntem nerăbdători să aflăm amănunte despre atitudinea lui Molotov care sigur a dus lupta grea cu Byrnes şi Bevin, în special cu primul, care, după cum îl prezintă presa şi-l descrie şi Burton Berry, pare a fi un adversar hotărât al expansiunii comuniste în Europa. La o întrebare a soţiei lui Madgearu, dacă se poate conta pe rege în lupta contra ruşilor, Maniu i-a răspuns că, după impresia lui, suveranul îşi dă perfect de bine seama că o victorie a Moscovei înseamnă şi o înfrângere a lui şi poate chiar pierderea tronului, căci comuniştii, odată stăpâni pe situaţie, nu s-ar putea mulţumi cu jumătăţi de măsură. „Primul lucru care l-ar face Moscova în caz de victorie, intervine Lupu, ar fi înlăturarea monarhului şi proclamarea Republicii, punând în fruntea ei un om de nădejde al ei. Cred că atâta lucru poate pricepe şi el şi proasta lui de mamă". S-a făcut mult haz, întrucât e foarte răspândită părerea că atât mama, cât şi fiul nu prea strălucesc prin inteligenţă, ea fiind pe de-asupra şi cam rea de muscă şi lacomă de bani. „De la aşa oameni, zice Lupu, te poţi

aştepta la orice". Maniu zâmbeşte, dar se reţine să facă vreo observaţie. El e prudent şi între prieteni, mai ales când printre ei se află şi Lupu. Ne-am simţit foarte bine, Milica s-a întreţuinut mult cu doamnele Madgearu, Mihalache şi Pop, toate trei femei instruite, modeste şi la locul lor.

Ne-am întors acasă pe la 6^{30}, odată cu seara. Am ascultat Londra şi am citit presa.

La Conferinţa administrativă a prefecţilor din Ardeal, care are loc în prezent la Cluj, ministrul de Interne, Teohari Georgescu, a ţinut un mare discurs, în care s-a ocupat şi de problema alegerilor. „Alegerile vor avea loc curând şi ele vor fi libere, a spus el, însă în ţara noastră toată lumea trebuie să ştie că nu e loc pentru fascişti şi pentru reacţionari". Înţeleg deci ce fel de alegeri libere ar face guvernul Groza dacă le-ar prezida el şi cu marele intelectual Teohari Georgescu.

La Londra, conferinţa se ocupă acum de tratatele cu Bulgaria şi Ungaria. Încă nimic în chestiunea Triest. Polemica continuă în jurul lui de Gaulle referitor la malul stâng al Rinului. În Extremul Orient, Sovietele nu renunţă la manevrele lor în Coreea, Mongolia şi Nordul Chinei. E bine că-şi dau arama pe faţă pentru că numai aşa americanii se vor trezi la realitate.

Miercuri, 26 septembrie 1945

Stau în casă toată ziua şi termin de pus la punct tot ce am de gând să iau cu mine în străinătate, ca memorii şi documentaţie, pentru cazul că aş pleca. Maniu mi-a spus şi ieri când plecam de la familia Stănculescu că ar trebui să plec neapărat la Londra şi Washington. Pentru aceasta sunt hotărât să-mi iau concediu de la catedră. Pentru un moment aştept să văd ce e cu guvernul Groza şi când se fixează data alegerilor pentru că nu pot pleca înainte de ele.

Lupu îmi telefonează pe la 7 seara că s-a anunţat peste o oră la el Titel Petrescu. El crede că acesta îi va

propune o colaborare de guvern, întrucât toată lumea vorbeşte în oraş că Groza e ca şi demisionat.

Stau liniştit acasă şi-mi văd de lucrul meu. Citesc presa, ascult Londra şi scriu la *Jurnal*.

Presa franceză gaullistă, furioasă pe anglo-americani, tânjeşte după o înţelegere cu Rusia sovietică şi caută prin toate mijloacele să se apropie de politica Moscovei. În aşa hal a ajuns această presă, care nu-şi dă seama că o politică de colaborare cu bolşevismul rusesc înseamnă încurajarea dezmăţului comunist în Franţa, iar pe plan extern lichidarea influenţei franceze în Europa Centrală, întrucât popoarele din această regiune vor căuta sprijin în viitor la Londra şi Washington ca să se apere de dominaţia bolşevismului rusesc. Londra reproduce în acest sens câteva pasaje din ziarul francez „L'Ordre", în care gazetarul Emile Buré scrie că influenţa Sovietelor în ţări ca Polonia, Cehoslovacia, Ungaria şi România nu va face decât să consolideze şi mai mult „alianţa franco-rusă". Să aştepte Franţa să mai joace vreun rol în aceste ţări dacă ele ar intra complet în zona de influenţă rusă. O astfel de teorie constituie o aberaţie pur şi simplu. De Gaulle continuă deci politica lui nenorocită de apropiere cu ruşii. În Extremul Orient, americanii dovedesc o reală pricepere politică, lăsând pe împăratul Japoniei la locul lui şi nedetronându-l pentru a nu avea naţiunea japoneză în apele comunismului. N-au făcut însă bine permiţând ruşilor că ocupe Curilele.

Joi, 27 septembrie 1945

În cursul dimineţii am plecat cu Milica şi Rica, cu o maşină de la Domocoş, la Crevedia şi Creţuleşti, unde am văzut familiile Focşa[211] şi Bogasieru[212], de la care ne-am aprovizionat cu legume pentru iarnă, cartofi, struguri, fructe. Am adus şi două damigene de must de la Bogasieri. Ajungem acasă pe la două jumătate, sătui de gustările

servite, de struguri şi de must. Am avut o zi splendidă de toamnă. Peste tot lumea este îngrozită de regimul fenedist, care a scos la suprafaţă în toate satele, mari sau mici, drojdia societăţii, haimanalele şi condamnaţii de drept comun. Toţi aşteaptă plecarea ruşilor şi lichidarea regimului impus de ei.

Seara avem musafiri familiile Hanciu, Culcer şi Spiridon, cărora le servim struguri şi vin nou. Vasile Spiridon s-a întors azi la prânz de la Tecuci, unde a văzut multă lume. N-a întâlnit un singur om care să fie mulţumit de actualul regim. Lumea aleargă cu limba scoasă după alimente, făină, cartofi, legume, ulei, zahăr etc. Ultimele două articole lipsesc cu desăvârşire. Populaţia din Tecuci n-a mai văzut cafea din timpul primului an de război. Lipsesc şi lemnele pentru foc, iar cele care există costă sume pe care lumea nu le are. El spune că evreii din Tecuci vorbesc pe faţă că ruşii nu vor pleca din ţară nici după semnarea tratatului de pace şi că până la urmă România va ajunge o republică sovietică. Culcer e convins că aşa se va întâmpla. Nu-l ia însă nimeni în seamă pentru că e cam trăsnit de felul său. Hanciu şi Culcer atacă violent pe Sadoveanu pentru lipsa lui de caracter şi de patriotism în urma activităţii sale la Arlus. Recent a plecat la Sofia cu o delegaţie de alţi „lingăi", ca să reprezinte Arlus-ul la Congresul scriitorilor bulgari, deşi erau mai indicaţi Iorgu Iordan, Stoilov, Ralea şi Constantinescu-Iaşi.

Vineri, 28 septembrie 1945

La 9 dimineaţa au venit să mă vadă Sauciuc-Săveanu, Marmeliuc şi I. D. Ştefănescu. Am avut cu ei un schimb de păreri în privinţa diferiţilor candidaţi fenedişti la unele catedre din facultatea noastră, ca Oţetea, Iordan, Balmuş[213] etc. Am căzut de acord asupra două principii. Primul nu vom accepta politicieni, ci numai oameni de

valoare, ceea ce nu e cazul cu aceşti trei. Al doilea, având foarte multe catedre, chiar prea multe, în caz de vacanţă e preferabilă desfiinţarea ei decât ocuparea ei de către o mediocritate. Mai greu a fost să-i conving să nu mai susţină transferarea lui Iordan, o strălucită mediocritate, care acum a devenit, cum era de aşteptat, un instrument dezgustător în mâinile ruşilor. Ne-am înţeles ca, la rigoare, la a doua catedră de greacă, deşi eu cred că e de ajuns şi una, să transferăm pe Nanu[214] de la Cluj şi în nici un caz licheaua de Balmuş, care a ocupat catedra la Iaşi prin fraudă, cumpărând cu bani grei banda lui Iordan. Ne-am înţeles uşor, pentru că tot oraşul vorbeşte de demisia guvernului Groza şi de alegeri generale, care vor duce inevitabil la un guvern naţional ţărănist. În aceste condiţii, toţi prietenii mei ştiu că eu voi face mare ordine în învăţământ, îndeosebi în cel universitar, unde a pătruns prea multă caracudă în ultimul timp.

Am ieşit în oraş cu ei, ducându-mă la Lupu, care refuză să se ducă la Valea Călugărească, cum l-am sfătuit eu. L-am găsit la el pe profesorul de la Facultatea de Drept Melic, fost iorghist, pe Hoisescu şi pe secătura de Sachi Botez, care-i fac legătura cu Ralea şi cu Pătrăşcanu. Când am intrat eu pe uşă, Sachi Botez le povestea gluma care circulă în oraş în legătură cu un pariu care l-aş fi făcut eu acum o lună cu Ripoşanu că în maximum două săptămâni va izbucni revoluţia la Moscova organizată de englezi. I-am răspuns că acum aud de acest pariu şi că eu nu fac glume proaste. „Dacă e cazul de căutat un specialist în astfel de preziceri revoluţionare, i-am spus eu, e mai bine să nu umbli cu inveţii, ci să te adresezi direct marelui specialist care s-a ocupat în teza lui de doctorat atât de lamentabil susţinut de ideea de revoluţie, amicul d-tale Mihai Ralea".

Lupu a intrat direct în subiectul zilei: „pleacă Groza ori s-a răzgândit", mă întreabă el. „Cred că aşteaptă

comunicatul oficial al Conferinței de la Londra, căci, când va mai avea el pleaşca să fie prim-ministru", i-am răspuns eu. Lupu e sigur totuşi că el va demisiona „de îndată ce-i vor spune ruşii, căci stăpânul nu poate rămâne fără servitor". Melic pretinde că ştie precis că demisia guvernului a fost hotărâtă la Moscova încă de trei zile, dar se întârzie executarea ei pentru a permite comuniştilor noştri să pună la punct anumite manevre. Lupu o face azi pe bătăiosul, pentru a impresiona, desigur, pe Sachi Botez, care o face pe curierul între el şi Pătrăşcanu-Ralea. Bietul Lupu se agită din nou. Două secături fără pereche, Sachi Botez şi Adam, îl întreţin în această atmosferă de speranţă deşartă, strecurându-i zilnic informaţii ticluite de ei pe de-a-ntregul că are şanse „mai mari ca oricând" să prezideze „guvernul destinderii naţionale" etc.

După plecarea lui Melic şi a lui Botez, am rămas numai cu Lupu şi cu Hoisescu. El ne-a povestit pe scurt discuţia lui cu Titel Petrescu de ieri seară. Acesta i-a spus că ruşii sprijină mai departe pe Groza şi că nu este decât o singură soluţie, un guvern prezidat de el, în care să intre şi fenediştii şi câte doi-trei reprezentanţi ai celor două partide istorice. Altfel el nu-şi poate lua răspunderea de a ameninţa Fenedeul cu ieşirea lui din bloc. Înainte de a întreprinde orice, Titel Petrescu vrea să fie sigur de sprijinul celor două partide istorice. Lupu i-a răspuns că niciodată Maniu şi Brătianu nu vor admite propunerea lui. „Un guvern de alegeri cu reprezentanţi eventual al celor patru partide din Blocul democrat ar fi poate posibil, dar nimic mai mult". Lupu l-a sfătuit pe Titel Petrescu să meargă singur la alegeri, partidul nostru putând eventual să-l ajute pentru a avea mai mulţi reprezentanţi în Parlament decât comuniştii, asigurându-l că după alegeri o colaborare de guvern cu el e foarte posibilă. A rămas clar că ţara are nevoie de un guvern neutru de alegeri şi că partidele trebuie să meargă separat la alegeri, pentru a se

vedea odată în mod exact care e raportul de forțe dintre ele. Titel Petrescu i-a răspuns lui Lupu că el nu se simte în putere să lupte cu ruşii, care sunt hotărâți să treacă peste anglo-americani, consolidându-şi o poziție dominantă în România. „De altfel, i-a mărturisit el, chiar dacă aş avea eu curajul să-l înfrunt pe ruşi, tot n-aş reuşi, căci majoritatea prietenilor mei nu m-ar urma, ei fiind deja câştigați de comunişti". Lupu a încercat să-l încurajeze, însă şi-a dat repede seama că e inutil. „Bietul Titel, zice Lupu, n-are nimic de luptător în el, este un simplu încurcă-lume". Din toată discuția aceasta cu Titel Petrescu a ieşit şi un lucru bun. Lupu e convins că n-are nicio şansă să prezideze guvernul de alegeri. „Trebuie, zice el la despărțire, să rămânem uniți, căci numai aşa vom învinge". „De acord", i-am răspuns eu, strângându-i afectuos mâna.

După masă stau în casă şi lucrez pentru cursul care-l voi ține anul acesta la Universitate. Seara ascult Londra. Conferința se apropie de sfârşit. Toată lumea aşteaptă comunicatul final. Nimic însă în chestiunea Triest. Polemica continuă în jurul memoriului lui de Gaulle referitor la frontiera Rinului. Presa anglo-americană respinge categoric pretențiile Sovietelor de a se amesteca în treburile interne ale țărilor vecine.

Sâmbătă, 29 septembrie 1945

Văd pe Maniu la ora 10. Nu pot vorbi mare lucru cu el, căci e foarte multă lume. De fapt, nici el nu ştie mare lucru. El pleacă în după amiaza aceasta la Sinaia, unde va vedea pe rege mâine sau poimâine.

La 10^{35} plecăm împreună la biserica Batişte, la parastasul lui Nicolae Filipescu[215], unde găsim un mare număr dintre cadrele noastre din Capitală. A venit şi Lupu cu toți şefii noştri de Culori. Fostul preşedinte al Partidului Conservator se vede azi comemorat aproape exclusiv de cadrele partidului nostru.

După parastas eu iau dejunul cu Aurel Dobrescu împreună cu Ghiță Pop, Ilie Lazăr, Anton Crihan, Cezar Simionescu, Roxin și d-rul Stănculescu. Discutăm situația internă și problema alegerilor. Neavând încă un răspuns oficial din partea Conferinței de la Londra, suntem reduși la ipoteze. Nu se știe încă precis dacă conferința va decide ca alegerile să aibă loc acum, înainte de semnarea tratatului de pace sau după încheierea lui. Maniu crede că ele vor avea loc înainte, întrucât regele nu poate accepta să lucreze cu un guvern căruia i-a cerut demisia. Așa ar fi logic, dar cine mai respectă azi astfel de lucruri în fața grosolăniei ruseşti. În discuțiile noastre domină o mare doză de pesimism, pe care eu renunț s-o mai resping, întrucât am și eu multe îndoieli. Subliniez doar în intervenția mea că Lupu stă liniștit și în felul acesta partidul își poate pregăti campania electorală în perfectă ordine.

Se comentează ultimele declarații făcute de Titel Petrescu la întrunirea comitetului central al partidului său. Toți îl ridiculizează. Ca să nu fie nici el mai pe jos de ceilalți fenedişti, Titel Petrescu se scarpină și el de partidele istorice, uitând că de mai bine de zece ani partidul lui nu trăiește decât în umbra noastră și sub protecția noastră. În rezoluția votată, social-democrații iau și ei poziție pentru încetarea arbitrariului și introducerea unui regim de legalitate și se pronunță pentru „legături strânse cu Sovietele și pentru relații diplomatice cu anglo-americanii". Titel Petrescu vede „un mare viitor" partidului său. „Nenorocitul de el, zice Ghiță Pop în asentimentul nostru, al tuturor, este atât de imbecil încât nu-și dă seama că deja el nu mai are partid și că a ajuns pur și simplu ridicol în ochii colegilor săi fenedişti. Noi trebuie să ne obișnuim cu ideea că în România nu mai există partid social-democrat". Crihan spune că prietenul său moș Ion Codreanu, înscris la social-democrații lui Titel Petrescu, are exact aceleași păreri

despre şef şi despre partid. El se consideră retras din acest partid, la ale cărui şedinţe nu mai participă de câteva luni.

Privitor la alegeri şi la demisia guvernului Groza, Crihan susţine că ruşii nu vor ceda decât numai dacă anglo-americanii sunt hotărâţi să le facă război. Pe această chestiune el e hotărât să facă un pariu. Nu-i răspunde nimeni, pentru că tuturor teza lui pare absurdă. Dobrescu, Ghiţă Pop, Stănculescu, Lazăr susţin, din contra, că ruşii vor ceda, întrucât refacerea ruinelor rămase după război nu se poate face decât cu sprijinul economiei americane. Cu riscul de a fi dezmințit de evenimente, eu m-am raliat şi azi tezei optimiste. „Vor fi ei ruşii porci, am spus eu, dar nu se poate să nu se găsească cineva până la urmă să nu-i plesnească peste bot".

Seara suntem invitaţi la Spiridon. Lume multă: familiile Ispasiu, Băcescu, Georgescu, Petrescu, Culcer, fraţii mei Fănică cu Coca[216] şi Neculai. Aceeaşi discuţie ca şi la prânz: pleacă Groza, cedează ruşii, se fac alegeri? Părerile împărţite. Culcer şi Petrescu prezintă nota pesimistă; eu şi toţi ceilalţi, nota optimistă. Criza economică preocupă pe toţi. Trei sferturi din populaţia Capitalei n-are încă lemnele de foc pentru iarnă şi ea bate la uşă. Lipsesc alimentele, legumele, cartofii, zahărul, uleiul, făina de grâu şi de porumb. Ispasiu crede că la Crăciun va fi revoluţie în Capitală. El are informaţii din cercurile lui Tătărescu că Groza contează pe un ajutor masiv de alimente din partea Sovietelor de îndată ce se va rezolva criza politică. „Dacă Groza rămâne mai departe în fruntea guvernului, Sovietele, spun prietenii lui Tătărescu, vor apare în salvatorii ţării, venind cu mari transporturi de alimente şi făcând tot felul de înlesniri pentru aprovizionarea populaţiei cu haine groase şi cu lemne de foc". Ispasiu nu crede o iotă din toate aceste baliverne. „Cine a mai văzut, zice Georgescu, ca hoţii să vină în ajutorul acelora pe care-i pradă de luni de zile fără milă".

Fratele meu Neculai se ocupă de declarațiile făcute recent de Tătărescu la ședința comitetului central al grupării sale, scoțând în evidență contradicția ridicolă în care s-a plasat acest caraghios când a declarat că „toată țara trebuie să fie unită în jurul guvernului Groza și a Tronului". „Cum să fie unită în jurul a doi factori care se resping și care se află în plin război?", remarcă foarte bine Neculai. Toată lumea face haz. Restul timpului, glume, bancuri și bună dispoziție. Am ajuns acasă pe la ora două după miezul nopții.

Duminică 30 septembrie 1945

La 8^{30} dimineață se oprește pe la mine Lupu în drumul său spre Dobrești, unde vrea să discute situația politică cu Mihalache. Mă informează că ieri seară a fost vizitat de Ralea și de Pătrășcanu, care i-au propus din nou succesiunea lui Groza, cu condiția de a adera la F.N.D. și de a se despărți de Maniu. Ei sunt de acord să colaboreze și cu Mihalache și cu mine pentru a izola cât mai mult pe Maniu. „Numai în condițiile acestea, i-a răspuns Pătrășcanu, rușii ar admite demisia lui Groza, altfel ei rămân ferm pe poziție și țara, pentru a se evita un război civil, ar fi sigur ocupată de trupele ruseşti pentru multă vreme". Lupu, fără să-și facă iluzii, se duce totuși să analizeze situația cu Mihalache înainte de a vorbi cu Maniu. N-am voit să-l jignesc, arătându-i că numai faptul de a discuta această propunere reprezintă o jignire pentru el, pentru a nu crede că-i sunt dușman, mai ales că-mi strecurase în cursul expunerii că în caz că ar forma guvernul eu voi ocupa Externele sau Învățământul, „la alegere". L-am prevenit totuși că face drumul degeaba, întrucât sunt sigur că Mihalache va refuza categoric orice colaborare cu fenediștii. „Eu mă duc să-l pun doar în curent cu situația și liber este să accepte sau nu propunerea care mi se face. Eu nu-i voi cere s-o primească. Maniu va hotărî în ultimă instanță", mi-a răspuns Lupu, cam

iritat de rezerva mea. A şi plecat imediat, pentru a se putea reîntoarce tot azi, întrucât se duce cu maşina fratelui său, profesorul Lupu.

Rămân acasă restul zilei şi lucrez pentru curs. Avem la dejun pe Ioana şi pe Dan. Pe la 7 seara îmi telefonează Constantinescu-Iaşi. Vrea să mă vadă pentru a discuta cu mine „câteva chestiuni de facultate". Ne înţelegem să ne vedem mâine la 9 la biroul meu de la Universitate.

Seara scriu la *Jurnal*, ascult Londra. Nimic nou. Conferinţa de la Londra e pe terminate. Toate chestiunile nerezolvate rămân pe seama unor subcomisiuni până la o nouă întrunire a miniştrilor de Externe, pe la jumătatea lui octombrie.

Luni, 1 octombrie 1945

La opt telefonează Lupu să trec pe la el pe la 10^{30}–11. La 9 ajung la facultate, la întâlnirea cu Constantinescu-Iaşi. Zâmbăreţ şi fericit cum nu l-am văzut niciodată. E cazul de a spune cu Léon Bérard[217] „qu'il ignore son insuffisance". El începe cu chestiile de facultate care, de fapt, sunt un pretext, căci nu de ele îi arde lui. „Iordan şi Balmuş m-au rugat, începe el, să stric o vorbă cu tine, deşi ştiu că este inutil. Ei sunt dispuşi să-ţi facă o vizită şi să-ţi dea toate explicaţiile necesare dacă tu eşti de acord. Pe Oţetea l-am refuzat categoric, ştiind ce a fost între voi. De altfel, prea vor toţi să se împământenească la Bucureşti, fugind de Iaşi". „Sunt odată de acord şi eu cu tine, i-am răspuns eu, că prea vor toţi să se mute în Capitală şi să părăsească Iaşul. Să rămână deci toţi unde se află, buni în grad, cum se spune în armată despre ofiţerii mediocri, care nu pot fi avansaţi. Să fie bucuroşi că rămân şi acolo, după cât sunt de mediocri şi necorespunzători catedrelor pe care le ocupă".

„Eram sigur că aşa vei răspunde, zice Constantinescu. De altfel, mă întreb dacă n-ai dreptate".

„Sigur că am dreptate. Oţetea şi Balmuş au intrat prin fraudă legală şi n-au nici o pregătire. Cât despre caraghiosul de Iordan, în afară că este un dobitoc, dar n-are pregătirea necesară şi pe deasupra este şi un om rău, răzbunător şi total lipsit de caracter. Ce au toţi aceşti indivizi comun cu învăţământul şi cu educaţia tineretului?" Constantinescu, în loc să se supere de aprecierile mele, a izbucnit într-un hohot de râs, care dovedea o deosebită satisfacţie. „Să nu te miri, i-am spus eu, dacă-l vei vedea pe prostănacul de Iordan, marele nostru ambasador la Moscova, ajungând într-o zi şeful tău politic pentru că oamenii de genul lui sunt foarte supuşi, nu ţin umbră nimănui şi stăpânii le pot încredinţa posturi importante". „Tot ce e posibil", mi-a răspuns el, dovedind astfel că deja era gelos pe Iordan pentru ascensiunea lui politică aşa de timpurie.

„În fond, continuă el, eu nu pentru Iordan şi Balmuş am voit să te văd, întrucât ştiu că pe tine nu te schimbă nimeni din convingerile tale. Eu sunt curios să ştiu cum mai vezi tu situaţia politică şi dacă continui să socoţi imposibilă o colaborare cu noi". După această introducere, Constantinescu mi-a spus că el îmi păstrează aceeaşi veche prietenie, că el e convins de spiritul meu democratic şi de sinceritatea sufletului meu şi că el ar fi cel mai fericit dacă am putea ajunge la o înţelegere, la o colaborare politică. „Dacă noi doi am putea ajunge la o înţelegere definitivă, am constitui aşa forţă încât am face ce vrem în guvern şi ne-am putea dispensa şi de o mulţime de colaboratori, care mai mult ne încurcă decât ne ajută. De tine numai depinde această înţelegere. Groza, Lupu, Tătărescu, Ralea şi toţi ceilalţi ar dispărea imediat din preocupările noastre dacă tu ai fi un om înţelegător. Trebuie să ştii că în afară de o excepţie, două, aproape toţi fruntaşii partidului meu împărtăşesc părerea mea şi de aceea socot profund regretabil că tu nu te decizi să mergi cu noi".

În continuare, Constantinescu mi-a ținut un lung discurs pentru a mă convinge că eu apreciez greşit situația externă când mă bazez pe concursul anglo-americanilor, întrucât, după el, ruşii nu vor ceda poziția care o ocupă nu numai la noi, dar şi în Polonia, ca şi în toate celelalte țări eliberate de armatele lor. „La Yalta, zice el, Roosevelt şi Churchill au lăsat ruşilor o anumită mână liberă asupra vecinilor lor europeni, nu numai din punct de vedere militar, pe durata războiului, ci şi din punct de vedere politic pentru mai târziu şi Molotov nu înțelege să renunțe acum la această concesiune. Tu te înşeli dacă crezi că anglo-americanii vor face altceva decât să-i roage pe ruşi şi aceştia îi vor refuza politicos. Alături de noi tu ai avea de jucat un mare rol în lichidarea vechiului regim social şi în introducerea unui regim de reală democrație, profitând de ajutorul pe care-l putem găsi azi la vecinii noştri de peste Prut". Cam acestea au fost argumentele lui Constantinescu, pe care eu le-am respins categoric, arătându-i că ruşii urmăresc bolşevizarea noastră şi poate chiar şi anexarea, dacă împrejurările viitoare externe le-ar permite-o. „Noi mergem pe drumul nostru fiind convinşi că ruşii vor pierde partida la Londra, iar voi, care jucați atât de imprudent cartea lor, riscați să nu mai rămâneți în țară după retragerea lor". Ne-am despărțit fiecare pe poziția lui, convins că celălalt se înşeală.

Am ajuns la Lupu la 10^{30}. Era cu Hoisescu şi cu dr-ul Stănculescu. Ne-a povestit pe scurt discuția avută ieri la prânz cu Mihalache, care nici n-a voit să audă de colaborare cu fenediştii. „Rămânem alături de anglo-americani, cu orice risc, i-a spus Mihalache, căci două popoare atât de mari nu se pot lăsa călcate în picioare de aceşti poltroni neruşinați. Aceştia nu sunt chiar atât de tari cum vor să apară. La mijloc este şi mult şantaj din partea lor". Lupu nu mai ştie nici el ce să creadă. „Trebuie să recunoaştem, am spus eu, că de data aceasta Mihalache judecă foarte bine.

Noi, ca democraţi, trebuie să rămânem alături de marile democraţii anglo-americane, indiferent riscul la care ne putem expune". Hoisescu şi Stănculescu mă susţin energic, aşa că Lupu nu mai insistă, rămânând să mai discutăm chestiunea şi cu Maniu, deşi ştim dinainte răspunsul său. Nu i-am mai pus în curent cu discuţia mea cu Constantinescu, întrucât Lupu ar fi putut-o interpreta greşit şi ar fi dat loc la tot felul de intrigi.

Avem la dejun pe Ioana, pe Dan şi pe cuscrul Alexandru, care pleacă mâine la Beuca. Mă înţeleg cu el să ne facă rost de doi, trei saci de făină de grâu şi de porumb, pe care îi voi aduce eu cu o maşină de la Domocoş.

La ora cinci ne face o vizită familia Eugen Chirnoagă[218]. El a fost eliberat de câteva zile din lagărul de la Târgu Jiu. A plătit un milion unui agent de la Interne, om de încredere al ministrului Teohari Georgescu, şi alţi 200000 lei comandantului lagărului. Spune că toţi colegii săi care au fost eliberaţi au plătit la fel, unii chiar şi mai mult. El e convins că Teohari Georgescu a avut şi el partea lui din toate aceste şperţuri. Mă roagă să păstrez toată discreţia, întrucât, zice el, „bandiţii dacă află mă pot închide şi condamna pentru insultă, căci nu pot dovedi că eu le-am dat bani". Chirnoagă îmi mulţumeşte pentru tot ce am încercat să fac pentru eliberarea lui, înţelegând foarte bine pentru ce n-am reuşit. Îmi povesteşte cu scârbă acţiunea unor foşti legionari, în cap cu Costică Damian de la „Filmul Românesc", care au făcut întruniri şi au semnat tot felul de memorii dezonorante pentru a obţine eliberarea din lagăr, înscriindu-se la comunişti. El, Panaitescu[219] şi alţi fruntaşi au plătit cât li s-a cerut, dar nu s-au dezonorat. L-am pus în curent cu situaţia şi cu poziţia partidului meu faţă de Rusia sovietică, lucru care i-a făcut o imensă bucurie.

A rămas să ne mai vedem, întrucât în seara aceasta n-am mai putut continua discuţia, întrucât trebuia să plec cu

toți ai mei la fratele meu Fănică. El împlinește azi 40 de ani. Am ieșit cu familia Chirnoagă pe la ora 6, mergând cu ei până la Piața Brătianu. Ei s-au dus acasă, iar noi am continuat drumul spre strada Bârlei, în Ferentari, unde locuiește Fănică. A fost prezentă toată familia noastră din Capitală. Au lipsit numai tata și Ghiță care, în schimb, i-au scris lui Fănică o lungă scrisoare cu veşti de la Bogdăneşti şi de la toată familia noastră din județ. Am stat până la 12^{30}, întorcându-ne acasă cu un taxi de noapte pentru suma de 11500 lei. Au venit cu noi și Ioana cu Dan, pe care i-am lăsat în Brezoianu, la locuința lor. S-a petrecut foarte bine. Nu s-a făcut deloc politică. S-a făcut muzică și s-au spus multe bancuri. Fănică e fericit că săptămâna trecută a trecut cu succes concursul pentru ocuparea unui loc de medic de circumscripție în Capitală.

Marți, 2 octombrie 1945

La 11 vine Maniu însoțit de Leucuția, întorși de o oră de la Sinaia. Maniu a văzut pe Negel, care i-a spus că regele așteaptă un răspuns oficial de la Londra și că până atunci stă ferm pe poziție, refuzând orice relații cu guvernul Groza. Conferința de la Londra e vorba să se termine săptămâna aceasta. Îi pun în curent cu discuțiile mele cu Lupu și cu Constantinescu-Iași și cu vizita lui Lupu la Mihalache. Maniu e sigur că fenediștii nu-l iau în serios pe Lupu, de care vor să se servească cel mult pentru a crea dihonie în partid. Analizăm apoi situația pentru a ajunge la concluzia că anglo-americanii nu pot pierde partida în lupta lor cu ruşii şi că noi trebuie să rămânem fermi alături de ei, fără, bineînțeles, s-o rupem cu ruşii. Cât despre Lupu, noi trebuie să-i deschidem mereu ochii asupra rolului care i-l rezervă fenediștii, de instrument pentru slăbirea partidului nostru și să-l împiedicăm prin toate mijloacele de a-şi compromite bătrânețea. Leucuția are cuvinte de dispreț la adresa unor

lichele care sunt plătite de comuniști pentru a-l influența și a-l împinge la o sciziune. Printre aceste lichele el pune printre primele pe Sachi Botez, C. Adam și avocatul I. Vlădescu, care sunt simpli agenți ai lui Gheorghiu-Dej și Bodnăraș.

La urmă discutăm și chestiunea voluntariatului în războiul trecut al lui Mihalache și Gh. Brătianu. Pentru un moment guvernul Groza i-a confiscat moșia lui Gh. Brătianu și a împărțit-o la țărani. Leucuția are informații din anturajul lui Groza că fenediștii pregătesc o lovitură asemănătoare față de Mihalache. La Ministerul de Justiție lucrează o comisiune de juriști fenediști, numită de Pătrășcanu la așa-zisul „caz Mihalache-Gh. Brătianu" pentru găsirea unei formule juridice prin care ei să poată fi decăzuți din drepturile lor politice, drept sancțiune pentru participarea lor ca voluntari la războiul în contra aliaților, alături de Hitler și Mussolini. „De la fenediști te poți aștepta la orice, a observat Maniu. Dacă ei ar face alegerile, e sigur că ar găsi ei o formulă pentru a-i decădea din drepturile politice. Eu i-am prevenit la timpul respectiv, dar nici n-au voit să audă, reproșându-mi chiar indirect că nu sunt eu patriot ca ei". „Să sperăm că nu vom ajunge aici, am spus eu, însă trebuie să recunoaștem că ei și-au creat o situație destul de delicată".

Maniu și Leucuția au fost reținuți la dejun. În timpul mesei s-a vorbit mult despre situația externă, problema germană și cea din Extremul Orient. Maniu e îngrijorat de naivitatea politică a americanilor care, preocupați de problema echilibrului în Pacifiic și de nevoia de a pedepsi Japonia pentru acțiunea ei de la Pearl Harbour, închid ochii prea ușor asupra expansiunii bolșevismului rusesc în Extremul Orient și în China, mai ales. Eu îl completez, arătându-i cu date precise că Ciang Kai Șek[220] pierde mereu teren în fața trupelor comuniste ale lui Mao Tse Dun[221], care

ocupă deja aproape tot Nordul Chinei şi că deja Mongolia este toată la discreţia Moscovei. „Nu ştiu cum văd americanii perspectiva unei asociaţii sovieto-chineze, care s-ar putea să ajungă într-o zi mult mai primejdioasă pentru interesele americane în Pacific decât era militarismul japonez înainte de Pearl Harbour", am spus eu. Maniu e perfect de aceeaşi părere. Leucuţia reia formula mea mai veche, spunând că în ultimul timp s-a convins şi el că americanii n-au oameni politici la înălţimea progresului tehnico-ştiinţific şi economic la care au ajuns. „Păcat, am adăugat eu, că englezii, care le sunt cu totul superiori din punct de vedere politic, se află la discreţia lor sub raport economic şi financiar şi nu-şi pot impune astfel concepţiile lor politice. Observ că la Conferinţa de la Londra până şi laburiştii englezi văd mai clar lucrurile decât delegaţii americani". „Acest lucru aşa este, zice Maniu, şi e foarte trist".

Restul zilei rămân acasă. Scriu la *Jurnal*, citesc presa, ascult Londra.

În fine guvernul anunţă o nouă indemnizaţie pentru funcţionari şi corpul didactic. E de văzut dacă ea va corespunde costului vieţii.

Londra anunţă încheierea azi după masă a Conferinţei miniştrilor de Externe. În comunicatul publicat se subliniază că s-a ajuns „la un acord complet în mai multe chestiuni referitoare la tratatele cu România, Bulgaria, Ungaria, Italia". Înseamnă deci că mai rămân chestiuni de pus la punct în şedinţele viitoare ale subcomisiunilor fixate de conferinţă. Se mai precizează că s-a hotărât ca la aceste şedinţe viitoare să participe mai departe şi reprezentanţii Franţei şi Chinei, deşi acestea n-au fost în război cu aceste ţări. Nu se spune nimic despre ce s-a hotărât în legătură cu alegerile noastre şi cu conflictul dintre rege şi guvernul Groza. Desigur, astfel de amănunte nu puteau figura într-un comunicat de generalităţi. Într-o zi, două vom fi lămuriţi asupra acestor puncte.

Miercuri, 3 octombrie 1945

La opt jumătate dimineaţă vine Lupu să-mi spună că ieri seară l-a vizitat Bodnăraş, care i-a făcut o propunere „ceva mai rezonabilă". Dacă el o primeşte, guvernul Groza poate demisiona „chiar mâine". Formula lui Bodnăraş constă într-un „guvern al celor patru partide care au făcut parte din Blocul democrat în aceeaşi proporţie*, ca şi în guvernele Sănătescu şi Rădescu, alegeri pe o singură listă, în aceeaşi proporţie de 5, 4, 6. Lupu o găseşte discutabilă. Bodnăraş i-a spus că Externele trebuie să rămână lui Tătărescu. Lupu speră să scape de acesta până la urmă, însă pentru cazul că n-ar reuşi, el îmi propune Învăţământul, întrucât Agricultura ar vrea să i-o dea lui Gh. K. Constantinescu, „nu atât pentru priceperea acestuia, ci mai mult pentru a satisface pe Mihalache, care îl apreciază foarte mult". Lupu ar vrea să creeze şi un minister al „Reformei Agrare". Bodnăraş i-a mai spus lui Lupu că fenediştii acceptă să colaboreze cu oricine în guvern dintre membrii partidelor istorice, afară de Maniu, Mihalache şi Gh. Brătianu. Lupu i-a răspuns că această condiţie nu constituie o dificultate, întrucât aceştia nu vor nici ei să colaboreze cu ei.

Am discutat o oră mai bine cu Lupu această formulă, fără să ne putem înţelege. Eu i-am atras atenţia de la început că din moment ce fenediştii au ajuns la această soluţie înseamnă că ruşii s-au angajat la Londra să facă alegeri libere în România şi că ei caută acum să asigure comuniştilor un număr cât mai mare de mandate, pe care nu le-ar putea obţine în cadrul unor alegeri libere şi pe liste separate. Formula Bodnăraş urmăreşte în fond salvarea în alegeri a Partidului Comunist şi a lepădăturilor asociate cu ei. „Noi nu ne putem lua această răspundere pentru că am

* Naţional ţărăniştiui 5, liberalii 4, fenediştii 6.

crea un raport de forțe între partide cu totul necorespunzător realității, începând cu comuniștii și social-democrații și terminând cu liberalii care, în alegeri libere, nu cred să poată obține mai mult de 10–12 mandate". În concluzie, am susținut ca el să nu se grăbească, să discute chestiunea cu Maniu, care se află în Capitală și să caute să câștige timp, întrucât fenediștii vor fi siliți să mai cedeze din condițiile lor. Telefonez lui Maniu, care se află în Sfinților și ne ducem la el la 10 și ceva.

Găsim la el pe Ghiță Pop și pe Ionel Pop. Lupu le face un scurt rezumat al propunerii lui Bodnăraș, după care urmează discuția. Eu le-am repetat obiecțiile care le făcusem și lui Lupu acasă la mine și cu care toți cei prezenți au fost de acord. Maniu a încheiat discuția, propunând lui Lupu să continue tratativele pe această bază, guvern de alegeri de tehnicieni și militari sau din reprezentanții politici ai celor patru partide, însă pe bază de alegeri politice separate. „Partidul nostru nu poate accepta cu nici un preț alegeri pe liste comune", i-a precizat Maniu. „În aceste condiții, zice Lupu, nu pot ajunge la nicio înțelegere cu comuniștii, pentru că pentru ei tocmai acesta e punctul principal, întrucât ei știu că nu pot câștiga nici cinci mandate dacă merg singuri în alegeri". „Și d-ta vrei să umfli ca să pretindă apoi că țara e cu dânșii și cu programul lor?" i se adresează Ghiță Pop. „Dar când i-am luat în blocul democrar la 20 iunie și după 23 august în guvern erau oare comuniștii mai populari decât azi?", îi răspunde Lupu. „Și atunci ca și în prezent noi îi luăm ca aliați nu pentru puterea lor politică, inexistentă, ci numai de hatârul rușilor, pentru a le arăta toată bunăvoința noastră de a păstra cele mai bune raporturi cu ei". „Desigur, i-am răspuns eu, argumentul d-tale continuă să fie valabil, însă numai cu condiția de a nu ni se cere să-i umflăm mai mult decât trebuie și să ne pomenim după alegeri cu pretenția că țara a aderat la programul lor. Lucrul acesta noi nu-l putem face cu nici un preț".

Leucuția încheie discuția, spunând că după informațiile lui, Groza va demisiona în cursul zilei de azi, cel mai târziu mâine dimineață. Întrebat de Lupu dacă informația este sigură, Leucuția i-a răspuns că o „deține din însăși gura lui Negel din dimineața aceasta". În cazul acesta, era clar, Bodnăraș venise să cumpere ieftin de tot sau își bătuse joc de Lupu. Ne-am despărțit într-o atmosferă de jenă față de Lupu. Eu m-am văzut obligat să-l însoțesc până la el acasă. Pe drum Lupu mi-a spus că dacă se va convinge că în adevăr Bodnăraș n-a fost serios cu el, îi va face o figură „să-l pomenească".

Avem la dejun pe Ioana și pe Dan. Pe la ora 1^{30} îmi telefonează Gh. Brătianu. Vrea să trec pe la el mâine dimineață la 10 ca să-mi comunice ceva. Am acceptat.

Restul zilei rămân acasă. Scriu la *Jurnal*, citesc presa, lucrez pentru curs, iar la 11 noaptea ascult Radio Londra. Comentarii pe marginea Conferinței de la Londra în presa engleză, însă nimic precis în chestiunile care ne privesc pe noi. În privința pretențiilor lui de Gaulle la malul stâng al Rinului, ele au fost definitiv respinse de conferință, iar presa engleză comentează favorabil această hotărâre, scoțând în evidență obiectivitatea cu care aliații tratează problema germană din moment ce Hitler și militarismul german au fost înlăturați.

Joi, 4 octombrie 1945

La 10 la Gh. Brătianu. Găsesc pe Victor Papacostea, pe Georges Fotino[222], Bebe Brătianu și M. Romniceanu. În câteva cuvinte el ne explică motivul pentru care ne-a invitat. El vrea să ne arate câteva acte pentru a ne dovedi că fenediștii n-au dreptate în campania care o duc în contra sa pe chestiunea voluntariatului său în războiul în contra Sovietelor. El ne citește pasaje din câteva scrisori schimbate între dânsul și Ică Antonescu[223], precum și textul ordinului

de concentrare din care reiese, după el, „că n-a fost voluntar, ci simplu mobilizat, ca ofițer de rezervă". Ca atare, crede el i s-a făcut o mare nedreptate, confiscându-i-se moșia de la Răteşti. Termină spunând că în fond şi Mihalache se află în situația lui şi acestuia nu i s-a întâmplat încă nimic până acum.

După câteva minute de codeală, atmosfera fiind destul de greoaie, a luat cuvântul Bebe Brătianu, vădit jenat şi încurcat. El a început prin a constata că „problema voluntariatului este destul de delicată, deoarece aparențele se pot preta şi la interpretarea pe care i-o dau fenediştii". „Mobilizat sau voluntar, continuă el, deosebirea nu schimbă mare lucru în ochii unui adversar hotărât să caute cu orice preț nod în papură". El crede că din partea unui guvern fenedist te poți aştepta la orice, „mai ales când are şi de ce se lega" şi că de aceea trebuie aşteptată schimbarea guvernului pentru a se încerca anularea măsurii luate de Ministerul Agriculturii. Romniceanu şi Fotino se raliază tezei lui Bebe Brătianu, adăugând şi argumentul că orice proces angajat sub actualul guvern fenedist e cu totul zadarnic, justiția fiind astăzi toată la discreția guvernului.

Eu m-am văzut silit să adâncesc problema şi s-o analizez sub întregul ei aspect politic, trecând peste orice considerație de colegialitate sau prietenie. Am recunoscut de la început că Mihalache se află într-o situație asemănătoare şi că dacă nu s-a luat încă nicio măsură în contra lui, nu înseamnă că timpul e trecut. „Noi suntem informați, am continuat eu, că deja la Ministerul de Justiție lucrează deja o comisiune de jurişti la aşa-zisul voluntariat Mihalache-Gh. Brătianu, pentru a găsi temeiurile juridice pe baza cărora să li se poată confisca averea. Dacă lui Mihalache nu i s-a putut confisca lotul de 50 hectare de la Mătăsari, faptul se datorează mai întâi împrejurării că expropierea este interzisă sub 50 hectare şi apoi

considerentului că acest lot provine din decorația pe front cu „Mihai Viteazul", lot care are îngrădiri legale cu totul speciale. Toate aceste argumente nu înseamnă totuşi că Mihalache va scăpa până la urmă dacă fenediştii rămân la putere. Fiți siguri că vor găsi ei temeiurile juridice de care au nevoie şi, totodată, şi judecătorii necesari pentru a-l condamna pe baza lor".

Aceasta fiind situația, am intrat în analiza juridică a tezei fenediste, scoțând în evidență argumentele ei principale. Fenediştii pretind, cu drept cuvânt, că d-l Brătianu, ca profesor universitar, se găsea „mobilizat pe loc la Universitate" ca noi toți, deşi după vârstă, contigentul lui era mobilizabil. Faptul de a fi fost mobilizat şi repartizat pe front depindea numai de el, numai de propria lui voință. „Că lucrurile au stat aşa, am continuat eu, reiese şi din întreaga campanie de presă din acel timp, care a subliniat cu lux de amănunte caracterul de voluntariat al acestei mobilizări. După mine unul, eu aş abandona această teză şubredă din punct de vedere juridic şi n-aş nega deloc că într-adevăr am fost voluntar, pentru că aşa am crezut eu de datoria mea de român şi de om politic, ținând mai ales seama de numele care-l port. Nimeni nu mă poate condamna pentru acest lucru. Am găsit de datoria mea să lupt pentru eliberarea Basarabiei, dreptul nostru ca român şi ca moldovean. Să poftească slugile ruşilor să-mi facă un proces pe această temă. Să văd dacă le convine şi mai ales dacă ruşii le vor permite un atare proces datorită zgomotului care s-ar face în jurul său. Dacă d-tale nu îți convine o astfel de luptă şi vrei s-o eviți, nu ai decât o singură soluție: să pleci în străinătate şi să continui lupta de acolo. Dacă rămâi în țară şi fenediştii se mai mențin la putere, vei avea de pătimit. Ei îți vor confisca toată averea şi te vor scoate şi de la Universitate. Nu m-ar mira să te şi aresteze fără să te judece. La fel va păți şi Mihalache dacă va încerca să pledeze cauza că n-a

fost voluntar, cu atât mai mult cu cât el a făcut şi declaraţii în acest sens, iar contigentul său depăşise cu mult termenul de mobilizare. Eu în locul d-tale şi al lui Mihalache m-aş face din acuzat acuzator şi aş aştepta liniştit să mi se facă acest proces".

A cerut din nou cuvântul Romniceanu. „Eu mă declar în întregime de acord cu d-l Hudiţă, care a pus minunat chestiunea şi mă mir desigur de ce noi nu ne-am gândit mai demult la acest aspect. Poate şi datorită faptului că noi n-am dat niciodată importanţă acestei chestiuni". În continuare, Romniceanu a susţinut, de acord cu mine, că el găseşte necesar ca Gheorghe Brătianu să plece în afară „până la limpezirea completă a situaţiei" şi aceasta pentru două motive: primul, interesul partidului, de a fi mai liber pe mişcările lui în timpul luptei electorale; al doilea, prezenţa lui ca istoric şi om politic ar putea fi mult mai necesară pentru interesele ţării în străinătate decât la Bucureşti. El e convins, ca şi mine, că ruşii nu vor permite fenediştilor, dacă prin imposibil ar mai rămâne la putere, să-i facă proces pe chestiunea voluntariatului său.

Gh. Brătianu răspunde în doi peri. El singur nu ştie ce vrea. Adresându-mi-se, el spune că „sugestia mea este interesantă şi că va reflecta asupra ei" şi că în adevăr lui Mihalache e mai greu să i se confişte pământul, fiind vorba de un lot „Mihai Viteazul". Răspunzând apoi lui Romniceanu, el i-a spus că plecarea lui în străinătate „n-ar fi de mare folos ţării, întrucât reputaţia lui de filogerman şi antirus nu-l recomandă să pledeze cauza ţării pe lângă anglo-americani". „Chiar dacă d-ta direct n-ai putea lua parte la o campanie de lămurire a lumii din afară în privinţa amestecului nepermis al ruşilor în treburile noastre, i-am spus eu, ai putea totuşi dirija din spate o întreagă campanie de studii şi articole în presa internaţională de largă circulaţie, găsind poate şi unele ziare unde să poţi publica

chiar direct. Cred că lucrul acesta s-ar putea realiza foarte uşor în Franţa şi nu este exclus chiar în Anglia şi Statele Unite, dacă raporturile dintre aceste ţări şi Uniunea Sovietică se deteriorează după cât se pare".

Bebe Brătianu pune capăt acestei discuţii, trecând la Conferinţa de la Londra. El îşi exprimă „decepţia lui totală că nici până azi anglo-americanii nu ne-au trimis un răspuns precis în privinţa celor hotărâte în cazul nostru". El are impresia că „ruşii au câştigat partida şi că anglo-americanii se jenează să ne comunice acest rezultat compromiţător pentru dânşii". Fotino crede că au fost „oarecari neînţelegeri între aliaţi pe mai multe chestiuni şi că de-abia peste câteva zile vom cunoaşte precis ce s-a întâmplat". Romniceanu, care e cel mai bine informat dintre ei, spune că „după toate aparenţele divergenţele ar fi fost foarte mari între aliaţi nu numai în chestiunea noastră, a Bulgariei şi Ungariei, dar chiar şi a Italiei în privinţa coloniilor ei din Nordul Africii, precum şi a frontierei cu Iugoslavia". Şi el e de părere că nu putem trage încă nicio concluzie definitivă după două, trei zile.

Eu am reluat observaţia lui Romniceanu, adăugând şi un alt punct important de divergenţă între aliaţi, după cât am înţeles de la Radio Londra: aceea referitoare la participarea Franţei şi Chinei la discutarea şi semnarea tratatelor cu ţările din Europa, cu care ele n-au fost în război. După comentariile unor ziare engleze, reiese că Sovietele s-au declarat contra participării Franţei şi Chinei la aceste tratative, pretinzând că la Conferinţa de la Berlin de la 1 august nu s-a prevăzut participarea lor şi că Anglia şi Statele Unite şi-au modificat atitudinea. Aceste ziare engleze folosesc chiar cuvântul „eşec", lăsând a se înţelege că nu s-a putut ajunge la niciun acord. „Într-o zi, două vom şti precis ce s-a întâmplat la Londra. Dacă se va adeveri că a fost un eşec, atunci înseamnă că situaţia la noi se prelungeşte până la o nouă conferinţă, ceea ce ar însemna un dezastru". Gh.

Brătianu e sigur că aşa se va întâmpla şi că ruşii vor rămâne mai departe stăpâni în ţara noastră. El e de părere că eu aş fi mult mai indicat decât el să plec în străinătate pentru apărarea drepturilor ţării. „La aceasta, zice el, te indică specialitatea de istoric şi diplomat, plus activitatea politică de antantofil şi om de stânga, care a luptat ani de zile alături de Maniu". „Îmi lipseşte un singur lucru, i-am răspuns eu, banii, cu atât mai mult că eu nu pot pleca fără familie". Cum nici el şi nici ceilalţi liberali prezenţi n-au mai scos o vorbă, discuţia s-a oprit aici, şedinţa fiind terminată.

La plecare, Gh. Brătianu m-a invitat la dejun sâmbăta viitoare cu Milica şi cu finii lui, Ioana şi Dan.

Trec apoi pe la Lupu, cu care mă duc la inaugurarea magazinului „San Francisco" din Calea Victoriei, peste drum de Biserica Albă. Doi prieteni politici de-ai noştri, Ionescu-Cotroceni şi N. Stoian, foşti vânzători la magazinul „Athénée Palace", au luat asupra lor deschiderea unui magazin de coloniale pe terenul care aparţine Fundaţiei „Mihail". Colonelul Mişu Marinescu, directorul Fundaţiei, le-a înlesnit încheierea acestui contract. A asistat multă lume. Ni s-a servit o gustare, icre negre, şampanie Mott. Au vorbit: colonelul Marinescu, Lupu, eu şi Ionescu-Cotroceni.

Plecând spre casă, pe la ora două, Lupu îmi spune că în cursul dimineţii, cât fusesem eu la Gh. Brătianu, a trecut pe la el Teodorescu-Branişte, care l-a informat că în adevăr Conferinţa de la Londra a eşuat din cauza încăpăţânării ruşilor şi că generalul Smuts[224], şeful guvernului sud-african, i-a acuzat pe ruşi că nu-şi respectă angajamentele internaţionale şi că urmăresc cuceriri sub masca comunistă. El a comparat Conferinţa de la Londra cu o „partidă de poker în trei, în care unul dintre jucători, Rusia Sovietică, trişează ordinar".

Restul zilei stau în casă şi lucrez pentru curs. Maniu a fost la Snagov, iar la 5 după masă era invitat cu Dinu

Brătianu la Buftea, la Ştirbei. Citesc presa şi ascult Radio Londra între orele 9 şi 12.

Emisiuni interesante privitoare la Conferința miniştrilor de Externe „complet eşuată". Radio reproduce pasaje foarte interesante din ziarul conservator englez „Daily Mail" referitoare la această conferință. Fără să intre în amănunte, care rămân să fie cunoscute mai târziu, ziarul englez face câteva observații de ordin general asupra „divergențelor profunde" care s-au produs între anglo-americani şi Soviete pe chestiunea tratatelor de pace de încheiat cu Italia, Finlanda, Ungaria, Bulgaria şi România. Ruşii sunt acuzați că „în realitate ei nu vor să-şi respecte angajamentele luate prin Pactul Atlanticului, conferințele de la Yalta şi Potsdam" şi că „sub masca unor guverne prietene" Sovietele urmăresc să-şi stabilească o adevărată sferă de influență asupra acestor țări, „lucru pe care Anglia şi Statele Unite nu-l pot admite". Din acest articol mai reiese şi faptul că delegația sovietică la Conferință, în cap cu Molotov, a contestat Franței şi Chinei dreptul de a participa la tratativele de pace cu țările cu care n-au fost în război, pretinzând că acest lucru nici n-a fost prevăzut la Conferința miniştrilor de Externe ai celor trei puteri de la Berlin (1 august). Molotov s-ar fi plâns în cursul discuțiilor că Anglia şi Statele Unite, nerecunoscând guvernele din Bulgaria şi România, dovedesc „o atitudine neprietenoasă față de Uniunea Sovietică". Bevin şi Byrnes ar fi protestat energic față de această interpretare „greşită şi tendențioasă", precizând că țările lor nu pot recunoaşte aceste guverne, pentru că ele nu reprezintă voința acestor popoare deoarece ele au fost impuse cu forța de armatele ruseşti. După „Daily Mail", miniştrii de Externe s-au despărțit fără să semneze vreun acord, care probabil se va căuta la o altă conferință. Situația apare deci cât se poate de clară. Aliații nu s-au înțeles cu ruşii şi aceştia vor trebui să cedeze, fiindu-le demascate la

timp intenţiile lor de cuceriri. Situaţia e cum nu se poate de clară. Iată o zi mare pentru ţara noastră! Nu mai suntem singuri în faţa porcilor de ruşi!

Vineri, 5 octombrie 1945

Pentru a putea analiza situaţia în linişte, Maniu şi Lupu vin la mine, aduşi de Leucuţia, la ora 11. Îi reţinem la dejun. Ne confruntăm informaţiile. Maniu a aflat şi el de la Mănuilă unele informaţii privitoare la Conferinţa de la Londra, iar Lupu de la diferiţi gazetari. Ale mele se dovedesc cele mai complete. Articolul din „Daily Mail" face autoritate din moment ce informaţiile lui au fost reproduse de Radio Londra. Lupu le găseşte „foarte importante şi susceptibile de a duce la un grav conflict cu Sovietele, dacă acestea nu cedează". La fel crede şi Leucuţia. Maniu le apreciază „drept senzaţionale". „Dacă cele scrise de acest ziar englez se confirmă oficial de către guvernele englez şi american, zice el, atunci situaţia diplomatică a Sovietelor se complică grav şi ele nu pot ieşi din încurcătură decât abandonând tot planul lor expansionist. Moscova nu poate brava Statele Unite, Anglia, Franţa şi China şi restul lumii". „Depinde cât de departe pot împinge supărarea anglo-americanii şi cât sunt de sensibili ruşii la argumente de ordin moral, am spus eu. Noi am discutat de multe ori aceste lucruri şi am căzut totdeauna de acord că ruşii sunt porci şi nu cedează decât în faţa forţei. Se vor supune ei astăzi de bună voie, făcând excepţie? Iată o întrebare la care eu n-aş putea răspunde astăzi". Lupu se uită mirat la mine şi se întreabă râzând, cum e posibil ca eu, „optimistul incorigibil" de totdeauna, să pot exprima o astfel de „nesiguranţă". I-am răspuns că şi azi eu sunt optimist în ce priveşte sfârşitul, în sensul că ruşii nu-şi pot face de cap în contra lumii întregi, dar că pentru un moment ei ne mai pot face mari dificultăţi, căutând să câştige timp şi invocând tot

felul de pretexte. Mi-e frică apoi să nu ajungă până la urmă la un compromis pentru a se evita războiul, compromis plin de încurcături şi neajunsuri pentru noi".

„Dacă stăm uniţi în jurul regelui şi la rigoare facem apel şi la vecinii noştri, în aceeaşi situaţie cu noi, zice Maniu, putem fi siguri că anglo-americanii nu se vor dezonora, făcând tranzacţii pe seama noastră din moment ce ştiu foarte bine ce urmăresc Sovietele". Până la sfârşit, discuţia noastră a căpătat o mare doză de optimism, mai ales că trebuie să ne aşteptpăm la luarea de poziţii ferme din partea guvernelor respective faţă de neînţelegerile ivite la Conferinţa de la Londra. Deocamdată nu cunoaştem nici poziţia oficială a guvernelor englez şi american şi nici al celui sovietic. „Un lucru e sigur, zice Leucuţia, Groza care zicea că demisionează azi sau mâine, rămâne acum la putere până la soluţionarea conflictului dintre aliaţi". „Nu e chiar atât de sigur, a intervenit Maniu, pentru că această chestiune se poate foarte bine rezolva cu mult înainte de totalitatea conflictelor dintre aliaţi". El e sigur, ca şi Lupu că „în câteva zile vom fi lămuriţi complet asupra acestei chestiuni". Drept urmare, el va pleca mâine dimineaţă la Sinaia să vorbească cu regele. În seara aceasta Maniu va vedea pe Dinu Brătianu înainte de a pleca la Sinaia. Dejunul a durat mai puţin de o oră. Pe la trei jumătate el a luat sfârşit.

Rămân acasă pentru a urmări la Radio comentariile presei engleze şi franceze. Noi date despre Conferinţa de la Londra. Nu mai încape azi nicio îndoială, Conferinţa s-a terminat „cu un eşec complet". Miniştrii de Externe au părăsit Londra fără să se poată înţelege. Molotov a propus să se mai ţină o şedinţă miercuri, 3 octombrie, însă ceilalţi au refuzat, părăsind Londra încă în seara lui marţi, 2 octombrie. Molotov voia să se semneze câteva protocoluri referitoare la tratatele de pace discutate, însă a fost refuzat, divergenţele dintre ei fiind mult prea mari. Unele ziare

engleze fac aluzii şi la unele pretenţii ruseşti asupra coloniilor italiene din Nordul Africii, iar anglo-americanii nici n-au voit să audă, susţinând principiul că aceste colonii trebuie administrate sub controlul Naţiunilor Unite. La fel, Molotov a susţinut revendicarea Iugoslaviei asupra Triestului şi hinterlandului din jur, în timp ce anglo-americanii, francezii şi chinezii au susţinut principiul frontierei etnice între cele două ţări. Cum se vede, în mai toate chestiunile, Sovietele au fost cu totul izolate, toată lumea luând poziţie fermă în contra lăcomiei lor. Presa engleză reproduce lungi pasaje din ziarele americane şi franceze în care sunt combătute energic pretenţiile ruseşti în materie de sferă de influenţă. Lucrul acesta vine la timp, ca să înţeleagă toată lumea că, la Yalta, Roosevelt şi Churchill „n-au împărţit Europa şi globul cu ruşii în sfere de influenţă", cum a pretins atâta lume şi în special de Gaulle. Ruşii rămân deci izolaţi şi acest lucru e îmbucurător pentru vecinii lor din Europa.

Sâmbătă, 6 octombrie 1945

De ieri după masă sunt puţin răcit, mă cam doare gâtul. Din cauza aceasta nu mă pot duce la parastasul pentru profesorul I. Ursu[225], la Bellu, care are loc în dimineaţa aceasta la ora 11. Cade prost şi invitaţia la Gh. Brătianu, tocmai azi, când ar trebui să stau toată ziua în casă şi să mă îngrijesc.

Ajungem la Brătianu la ora unu jumătate, cu Milica, Ioana şi Dan. Mai sunt invitaţi Bebe Brătianu şi familia Romniceanu. Primire foarte amicală. Înainte de dejun şi în timpul lui s-a discutat mult problema raporturilor noastre cu Sovietele în lumina celor întâmplate la Conferinţa de la Londra. Atât Gh. Brătianu, cât şi Romniceanu, deşi sunt în curent cu cele întâmplate la Londra, nu sunt totuşi complet de acord cu interpretarea lor. Primul le dă o interpretare pesimistă, în sensul că ruşii ar putea să câştige partida „datorită încăpăţânării lor şi indiferenţei lor totale faţă de

orice argument de ordin moral", în timp ce al doilea e convins că „ruşii sunt grav izolaţi şi deci obligaţi să cedeze". Eu mă pronunţ categoric pentru teza susţinută de Romniceanu, fără însă să insist prea mult, eu fiind interesat să scot în evidenţă celălalt aspect al neînţelegerilor de la Londra, problema sferelor de influenţă. În cadrul acestui an eu am avut mai multe discuţii cu Gh. Brătianu şi cu Victor Papacostea referitor la această chestiune, ei susţinând cu încăpăţânare ideea că la Yalta anglo-americanii ne-au lăsat în sfera de influenţă rusească. Am respins categoric această teză nu numai faţă de ei, dar şi faţă de toţi acei care au îmbrăţişat-o, unii chiar dintre prietenii mei apropiaţi. Teza susţinută azi pe faţă de ziarele engleze şi americane că aceste două mari puteri nu pot admite niciodată o astfel de teză, confirmă în întregime teza mea că la Yalta n-a fost niciodată vorba de sfere de influenţă, ci numai oarecare libertate de acţiune militară în spaţiul geografic controlat de trupele sovietice. „Dacă ar fi fost vorba de sfere de influenţă, cum ar putea azi Anglia şi Statele Unite, am spus eu, să le refuze ruşilor recunoaşterea acestui drept, acestui angajament, dacă ruşii nu le amintesc existenţa unui astfel de acord, dacă în adevăr el există? Iată pentru ce eu n-am crezut niciodată în existenţa unui astfel de acord întrucât el este cu totul contrar unuia dintre principiile de bază ale politicii externe americane". Gh. Brătianu, cu încăpăţânarea lui cunoscută, rămâne la părerea lui că dacă presa vorbeşte nu înseamnă că nu există acorduri secrete încheiate între guverne. „D-ta, i-am răspuns eu, faci presupuneri fără să te sprjini pe nici un document, pe când eu mă bazez pe lucruri cunoscute şi pe afirmaţii de ziare, nedezminţite de guvernele respective". „Profesorul Hudiţă are perfectă dreptate, intervine Bebe Brătianu, cu atât mai mult cu cât ruşii tac, ei, care ar avea cel mai mare interes să vorbească, arătând că anglo-americanii nu-şi respectă angajamentele luate".

În problemele interne, s-au schimbat câteva informații referitoare la demisia eventuală a guvernului Groza și la deteriorarea completă a raporturilor dintre rege și Tătărescu. Romniceanu și Bebe Brătianu dau câteva informații în legătură cu afacerile scandaloase ale acestui individ și a grupului său în cap cu Bejan[226], afaceri care, spun ei, „au scandalizat până și pe comuniști și chiar pe Groza". Romniceanu e convins că Tătărescu are deja un dosar întreg constituit de comuniști pentru a-l avea la mână, singurul mijloc de a fi sigur de el.

Ne-am despărțit la ora 4. Noi am ieșit odată cu soții Romniceanu. Pe drum, Romniceanu mi-a spus că el n-a avut niciodată păreri prea bune despre Gh. Brătianu, care azi i-a facut o impresie și mai proastă. El m-a întrebat „dacă în specialitatea lui este mai priceput decât în politică". I-am răspuns că am avut multe fricțiuni cu el în cadrul Universității, dar eu de când sunt coleg cu el la București și mai ales cuscru am cu el relații prietenoase. În plus, am fost totdeauna de acord cu Maniu pe chestiunea ca partidul nostru să-l ajute pentru a-și asigura succesiunea lui Dinu Brătianu și a împiedica pe excrocul de Tătărescu. Pentru tot am unele rezerve față de pregătirea lui științifică. M-am oprit aici, căci ajunsesem în Piața Romană, la locul despărțirii. „Mă interesează foarte mult părerea d-tale în această chestiune", mi-a spus Romniceanu. „Când voi avea ocazia îți stau la dispoziție", i-am răspuns eu la despărțire.

Seara avem musafiri: familiile Giosanu, Tănăsescu[227], Spiridon, Băcescu și Culcer. Discuții aprinse asupra tuturor problemelor la ordinea zilei. D-na Giosanu ne citește pasaje din câteva scrisori de la prietenii ei evrei din Franța și America, care toate sunt de acord asupra a două puncte: că ruși sunt porci și că anglo-americanii nu sunt capabili de un război cu ei. Concluzia e deci că Europa Centrală și Balcanii au toate șansele să rămână sub influența Sovietelor pentru mulți ani. Culcer și Tănăsescu, amândoi pesimiști de felul lor,

sunt siguri că vom rămâne sub ruşi pentru că aceştia nu se supun decât forţei. Toţi ceilalţi suntem de părere că ei vor trebui să cedeze, neputându-se opune lumii întregi, mai ales acum, când se apropie deschiderea Societăţii Naţiunilor de la New York. Au făcut impresie profundă asupra tuturor informaţiile care le-am dat eu despre modul cum comentează presa engleză şi americană rezultatul Conferinţei de la Londra şi mai ales poziţia lumii occidentale în chestiunea sferelor de influenţă. Tănăsescu şi Culcer au rămas cam zdruncinaţi în părerile lor, în timp ce toţi ceilalţi rămân optimişti. Giosanu şi Spiridon sunt furioşi la culme pe cei câţiva intelectuali care au activat la Arlus şi fac jocul comuniştilor şi ruşilor. Prezenţa printre noi a d-nei Giosanu ne jeneză pe toţi în această discuţie, întrucât marea lor majoritate sunt străini, bulgari, ruşi, grecotei şi mai ales evrei. Ne mulţumim să constatăm că toţi aceştia sunt detestaţi de naţiunea întreagă şi că la ziua socotelilor va fi vai de pielea lor. Locul întâi în dispreţul opiniei publice îl ocupă nenorocitul de Sadoveanu, urmat, de la mică distanţă, de Gusti, Stoilov, Iordan, Ralea, Constantinescu-Iaşi şi tot neamul lor de secături şi de trădători. Printre aceştia, Spiridon adaugă şi pe profesorul Săvulescu[228], alt oportunist, căsătorit cu o evreică.

După plecarea musafirilor am ascultat Radio Londra, care a reprodus mai multe pasaje din declaraţiile făcute în cursul zilei de Molotov şi Byrnes asupra Conferinţei de la Londra. Aceste declaraţii urmăresc foarte bine poziţia ţărilor lor în problemele discutate, însă aştept să le citesc în întregime pentru a-mi face o idee definitivă asupra lor. Ele confirmă în întregime tot ce-a susţinut presa engleză şi americană din ultimele zile şi acesta-i lucrul principal.

Duminică, 7 octombrie 1945

Pe la 9 dimineaţa, după un telefon, vine Romniceanu care mă ia cu maşina lui să facem o plimbare la pădurea

Băneasa, azi fiind un timp foarte frumos. Răceala persevereză cu tendința de a se fixa în gât. Iau tot felul de medicamente. La Băneasa ne plimbăm în apropierea restaurantului, stăm pe o bancă la soare, după care luăm câte o cafea. Romniceanu e foarte curios să afle părerea mea despre Gh. Brătianu, motivând curiozitatea lui prin aceea că el prezintă „o mare dificultate pentru partidul nostru în lupta pe care el o are de dus cu gruparea lui Tătărescu în vederea refacerii partidului". Romniceanu îmi prezintă situația din partidul său ca fiind „foarte delicată" din cauza faptului că Dinu Brătianu ține să-i lase succesiunea lui Gh. Brătianu, care, zice el, „este o mare piedică în calea refacerii unității partidului". „În afară de câțiva tineri, continuă Romniceanu, marea majoritate a cadrelor care urmează pe Dinu Brătianu sunt bătrâni peste 70 de ani, iar unii mult chiar peste 80. Foarte mult tineret merge cu secătura de Tătărescu, deoarece individul le oferă avantajele puterii, pe când Dinu Brătianu opoziție lungă și anevoioasă. La aceasta se mai adaugă și o mare dificultate de viitor dacă e vorba ca la șefia partidului să ajungă Gh. Brătianu. Pe el l-au urmat mulți tineri, însă din nenorocire toți aceștia au fost nemțofili, cu multe legături în partidele extremiste de dreapta, vaidiști, cuzişti şi mai ales legionari. Dacă ținem seama că pe viitor politica externă a țării noastre trebuie să rămână definitiv în raporturile cele mai bune cu democrațiile occidentale, prezența la șefia partidului nostru a lui Gh. Brătianu și a prietenilor săi nemțofili binecunoscuți, ar constitui o și mai mare dificultate. Personal, n-am nimic cu el și nici n-am vreun interes propriu. Eu am în vedere numai interesul partidului și sunt fericit că ne înțelegem atât de bine cu Partidul Național Țărănesc, cu care avem de parcurs împreună atâta drum în interesul țării. Pentru lămurirea mea proprie, ca o chestiune de conștiință, țin să fiu cât mai bine documentat asupra valorii personale a lui Gh. Brătianu,

consultând un coleg care-l cunoaşte destul de bine atât ca istoric, cât şi ca om politic. Promit ca totul să rămână strict numai pentru mine".

I-am răspuns cu toată francheţea pentru două motive. Mai întâi pentru că am o foarte bună părere despre Romniceanu din timpul cât am colaborat cu el în guvernele Sănătescu şi Rădescu şi apoi pentru motivul că şi partidul nostru are interesul să ajute Partidul Liberal să lichideze disidenţa tătărescianâ şi să nu ajungă pe mâna unui excroc ca Tătărescu. La aceste două motive se poate adăuga şi un al treilea, care e tot atât de supărător. În facultate, ca şi la Academie, preocupat să-şi salveze pielea, Brătianu sprijină cu votul lui pe toţi nespălaţii care sunt susţinuţi de actualul regim. El e atât de mediocru ca inteligenţă, încât nu-şi dă seama că dacă comuniştii ar ajunge vreodată singuri la putere, el ar fi printre primii arestaţi pentru a face plăcere ruşilor şi a arunca blam asupra Partidului Liberal. Pentru toate aceste motive i-am prezentat lui Romniceanu un portret cât mai obiectiv cu putinţă despre Gh. Brătianu.

„Dacă-l dezbrăcăm de numele lui de familie Brătianu după tată[229] şi Moruzi după mamă[230], de la care a moştenit încăpăţânarea şi morga, el rămâne un om de duzină, profesor mediocru, istoric inexistent şi om politic lipsit de orice valoare, am început eu. Ca profesor universitar, a ajuns fără titluri şi fără lucrări, doctoratul care l-a luat mai târziu la Paris luându-l când eu eram deja profesor titular şi cu numele de fiul Statuiei. Tot ce a scris de atunci şi până astăzi sunt simple compilaţii, lipsite de orice originalitate. Ca profesor, e cu totul inexistent. Ca om politic, cât a fost şef de organizaţie al partidului la Iaşi, el a făcut jocul naţional-ţărăniştilor lui N. Costăchescu[231] – Traian Bratu[232], care-l ajutaseră să devină profesor, contrar legii. După întoarcerea lui Carol pe tron, el a dat cea mai grea lovitură nu numai politicii tatălui său, dar şi Partidului Liberal,

trecând de partea acestui aventurier şi aruncând partidul într-o luptă nenorocită de pe urma căreia se resimte şi azi. Dizidenţa lui a permis ticălosului de Carol într-o mare măsură posibilitatea de a introduce dictatura şi de a ne duce ţara la dezastru. Fiecare dintre aceste afirmaţii ar trebui explicate şi dovedite cu fapte, pentru care ne-ar trebui ceasuri întregi. D-ta însă, ca vechi liberal, le cunoşti desigur în mare parte. Pentru rest, îţi stau la dispoziţie oricând doreşti. În concluzie, am spus eu, cea mai bună soluţie atât pentru el personal, cât şi pentru Partidul Liberal ar fi ca el să plece în străinătate până la limpezirea definitivă a situaţiei pentru că, fără el şi alţii în aceeaşi situaţie cu el, noi putem duce mai uşor lupta cu ruşii şi cu slugile lor".

După ce mi-a mulţumit călduros de tot pentru încrederea care i-o arăt, vorbindu-i atât de sincer, Romniceanu m-a întrebat cum se explică atunci faptul că Iorga[233] l-a lăudat aşa de mult pe Gh. Brătianu, considerându-l drept „un strălucit elev al său". A trebuit să mă ocup astfel şi de Iorga, informându-l că omul acesta a fost un mare pătimaş şi că toată viaţa a persecutat pe orice intelectual de valoare care-l critica şi a susţinut şi a lăudat pe cei care l-au linguşit sau de care avea el nevoie. Bătrânul Philippide[234], savantul filolog de la Iaşi, care-l cunoştea bine atât ca om, cât şi ca istoric, l-a considerat „un mare şarlatan intelectual, minte confuză, om dezechilibrat şi lipsit de onestitate intelectuală". Şcoala istorică de la Iaşi, cu Philippide în frunte, a dus ani de zile lupta pentru demascarea lui Iorga, punându-l pe două coloane şi arătând istoricilor noştri imensele greşeli în traducerea şi interpretarea documentelor, precum şi în teoriile lui fanteziste referitoare la o sumedenie de probleme din istoria noastră sau a popoarelor vecine. În ce-l priveşte pe Brătianu, el a făcut imposibilul să-l aducă şi pe la unele cursuri ale sale, pentru a-i face curte tatălui său Ion Brătianu

şi a putea pretinde că i-a fost elev. Acesta, cunoscându-l bine, a preferat să-l trimită să-şi facă pregătirea de istorie la Cernăuţi, unde Ion Nistor[235], omul şi îndatoratul lui Ion Brătianu, era profesorul de istorie şi rectorul Universităţii. „E uşor de înţeles cum şi-a făcut studiile prinţul Brătianu, am continuat eu, fără să frecventeze cursurile sau lucrările de seminar, prezentându-se numai la examene în faţa unor profesori încântaţi că pot avea elev pe fiul primului ministru. După trei ani, scutit de frecvenţă, i s-a conferit titlul de doctor în istorie, întrucât la Cernăuţi în acel timp continua încă legea învăţământului austriac, care nu avea licenţă, ci numai doctorat. Acesta se acorda după examenul de ultimul an şi pe baza unei probe scrise. Cu acest doctorat şi cu o broşură de vreo 20 pagini, Gh. Brătianu a fost făcut profesor universitar la Iaşi, unde ţărăniştii şi liberali şi-au dat mâna să-l lege de Universitatea ieşeană, cu gândul că astfel ea va obţine fondurile necesare pentru buna ei funcţiune. Cu această ocazie, ambele partide şi-au introdus în Universitatea ieşeană toate mediocrităţile lor: liberalii pe Traian Ionaşcu[236], Valeriu Bulgaru[237] şi Iancu Botez; acesta din urmă n-avea decât licenţa; ţărăniştii, pe Gh. Zane, Traian Bratu, Iorgu Iordan, Petre Andrei[238] şi Mihai Ralea. Aşa se explică până azi cârdăşia dintre Gh. Brătianu, Ralea şi Zane". I-am spus că dacă vrea amănunte suplimentare asupra acestor moravuri universitare din acea epocă, 1925–1930, să consulte „Revista Critică", în care George Pascu[239] a descris cu mult curaj, dar şi cu toată obiectivitatea, cum au ajuns domnii aceştia profesori şi cu ce competenţă şi conştiinciozitate şi-au făcut datoria. „Era deci normal, am terminat eu, ca unii din aceşti farsori să facă şi carieră politică şi încă strălucuită, datorită tupeului şi lipsei de scrupule".

Romniceanu a rămas profund impresionat, rugându-mă să-i procur „Revista Critică" pentru a se documenta complet asupra lui Gh. Brătianu. „Acum, mi-a declarat el,

sunt definitiv convins că singura soluție în interesul partidului și chiar a lui personal este plecarea lui în străinătate, cât mai curând posibil".

La ora două m-a adus acasă. I-am dat întreaga colecție a „Revistei Critice" s-o consulte în voie și să mi-o restituie când o va termina.

Am rămas acasă restul zilei. Spre seară a început să se înnoureze, iar după ora opt a plouat serios. Am scris la *Jurnal* și am ascultat Londra.

De data aceasta am aflat ce a declarat Molotov despre Conferința de la Londra, odată întors la Moscova. El a explicat eșecul conferinței prin aceea că anglo-americanii și-au schimbat atitudinea fixată la Conferința de la Berlin, cerând acum ca și Franța și China să ia parte la tratativele pentru încheierea păcii cu Bulgaria, Ungaria și România etc. Referindu-se la obiectivele anglo-americanilor față de pretențiile Sovietelor, Molotov a declarat că dacă și pe viitor aceste puteri nu-și vor schimba atitudinea, „atunci va fi zdruncinată întreaga bază a colaborării dintre ele și Uniunea Sovietică". Mai interesante sunt însă declarațiile lui Byrnes făcute la Radio în seara zilei de 6 octombrie. Ele lămuresc definitiv poziția Statelor Unite față de pretențiile inadmisibile ale Sovietelor, contrare angajamentelor categorice luate prin Charta Atlanticului și conferințele de la Yalta și Potsdam. El precizează că nu este vorba de o schimbare în atitudinea Statelor Unite și a Angliei prin aceea că miniștrii lor de Externe au cerut să participe la negocieri China și Franța. El e convins că pentru stabilirea unei păci durabile și drepte, după atâtea sacrificii făcute în cursul unui război atât de lung și de distrugător, ar trebui ca la negocierea tratatelor de pace să participe toate popoarele interesate. De aceea, el a propus la Conferința de la Londra ca până la sfârșitul anului să se convoace o conferință generală a tuturor popoarelor interesate în stabilirea unei păci în conformitate cu interesele lor.

Byrnes spune că Molotov a refuzat să ia vreun angajament până nu se va consulta cu guvernul său. Răspunzând lui Molotov cu privire la afirmația acestuia că Anglia și Statele Unite nu vor să recunoască guvernele din Bulgaria și România pentru că acestea sunt prietenoase față de Uniunea Sovietică, Byrnes l-a pus la punct cât se poate de categoric, repetând ceea ce-i spusese și la Londra că nu acesta-i adevărul, făcându-l indirect drept mincinos. Statele Unite și Anglia nu recunosc aceste guverne, a declarat Byrnes, pentru simplul motiv că ele nu reprezintă voința acestor națiuni și că au fost puse cu forța de armatele sovietice. El a arătat că aceste guverne nu corespund înțelegerii de la Yalta și Potsdam, întrucât guvernează dictatorial, împiedică partidele democrate să-și facă propaganda lor și merg până acolo încât nu permit nici corespondenților de presă ai țărilor aliate să-și îndeplinească misiunea lor de informatori ai stărilor de lucruri din aceste țări. În continuare, el a atras atenția Sovietelor că interesul lor este să-și asigure prietenia popoarelor vecine și nu numai a guvernelor lor. Dacă Byrnes a vorbit așa la Radio, e de presupus că el a fost mult mai categoric în discuțiile cu rușii la Conferința de la Londra. Toată situația noastră depinde acum de dârzenia cu care anglo-americanii își vor apăra poziția luată față de Soviete. Să sperăm că ei vor câștiga lupta!

Luni, 8 octombrie 1945

Stau în casă toată ziua până la 7 seara, când mă duc la ședința de la d-rul Stănculescu, unde prietenii mei ard de nerăbdare să afle veşti despre modul cum evoluează criza politică după eșecul Conferinței de la Londra. Prezenți: Ghiță Pop, Aurel Dobrescu, Roxin, Crihan, Ilie Lazăr, Cezar Simionescu, Hoisescu și Negrei. Toți sunt în curent cu cele întâmplate la Londra și cu declarațiile lui Molotov și Byrnes, precum și cu comentariile presei americane și

engleze referitoare la cauzele eşecului. Constat o unanimitate completă la prietenii mei în ce priveşte bucuria cu care au luat cunoştinţă de poziţia Angliei şi Statelor Unite faţă de lăcomia rusească. Vor rezista până la urmă anglo-americanii pretenţiilor ruseşti? Toţi suntem convinşi, afară de Ghiţă Pop şi Crihan, care fac unele rezerve, recunoscând acum şi ei că într-adevăr Roosevelt şi Churchill n-au acceptat la Yalta sferă de influenţă ruşilor asupra vecinilor lor europeni.

Crihan rămâne la părerea lui veche că ruşii nu vor renunţa la planurile lor decât numai forţaţi. El dă o serie de informaţii despre cum văd ruşii raporturile lor astăzi cu Anglia şi cu America. În presa şi Radio Moscova, spune el, ruşii nu se jenează să atace cercurile conservatoare şi reacţionare din Anglia şi America, pe care le acuză de antisovietism, susţinând că ele regretă înfrângerea lui Hitler şi a lui Mussolini şi caută să ridice acum toate cercurile reacţionare din Europa în contra Uniunii Sovietice. „Noi, scrie «Pravda» acum câteva zile, nu vom mai permite ca pe viitor partizanii lui Hitler şi Mussolini să mai găsească în ţările vecine cu noi complici care să conspire în contra noastră şi să provoace un nou război". Crihan arată că ruşii nu mai menajează deloc pe anglo-americani, mergând până acolo încât le reproşează sprijinul acordat pe vremuri lui Hitler şi lui Mussolini în pregătirea războiului contra Sovietelor. Aşa stând lucrurile, el crede că Sovietele vor juca tare de tot cartea lor, fiind convinşi că anglo-americanii nu vor împinge lucrurile până la război.

Eu sunt nevoit să-l combat, invocând vechile mele argumente economice, politice şi militare, care nu permit ruşilor să braveze fără risc pe acei de la care aşteaptă atâta ajutor. „În orice caz, acum după ce poziţiile sunt fixate, noi vom şti în câteva zile ce răspuns vor da anglo-americanii regelui Mihai la cererea lui de ajutor pentru a scăpa de

guvernul Groza, am spus eu. Să fim fericiți că guvernele aliate cunosc realitatea de la noi şi au curajul să respingă, în văzul lumii întregi, pretențiile ruseşti de dominație şi de amestec în treburile noastre interne. Noi trebuie să fim dârzi, mai mult ca oricând, căci numai aşa vom putea fi sprijiniți de anglo-americani". Toți cei prezenți s-au declarat de acord cu această concluzie. Aşteptăm să vedem cu ce rezultat se va întoarce Maniu de la Sinaia, unde sigur trebuie să fi văzut pe rege.

Marți, 9 octombrie 1945

Stau în casă toată ziua şi lucrez pentru curs, scriu la *Jurnal*, citesc presa şi ascult Radio Londra. Nu-mi place discursul lui Truman, care dovedeşte a fi un om foarte slab politic. El este atât de naiv încât pierde din vedere că, făcând-o pe pacifistul cu orice preț, nu face decât să încurajeze pe ruşi să persevereze în planurile lor imperialiste. Într-un discurs ținut duminica trecută în statul Missouri, Truman a declarat că Statele Unite nu mai pot suporta un nou război, întrucât, cu bomba atomică de azi, războiul ar deveni total şi în cazul acesta el ar însemna sfârşitul civilizației noastre. Este o imensă imprudență politică să faci astfel de declarații, când trebuie să ştii că bolşevicii ruşi n-aşteaptă decât haos în lumea întreagă pentru a pescui în voie în apele lui tulburi.

Noroc însă că Byrnes vede mult mai clar decât el primejdia rusească. Chiar şi consilierul lui Byrnes care l-a însoțit la Conferința de la Londra, John Foster Dulles[240], s-a dovedit mai clarvăzător decât Truman. Acesta a făcut declarații asemănătoare cu ale lui Byrnes, luând poziție categorică în contra ideii de blocuri în Europa şi respingând categoric pretențiile teritoriale ruseşti. El i-a avertizat pe ruşi că dacă la Conferința din Londra ei au voit să-i sondeze pe americani dacă le-ar permite planurile lor imperialiste să tragă concluzia

necesară şi să renunţe pe viitor la ideea că ţara lui ar putea accepta vreodată planurile hegemoniste ale Sovietelor.

Interesantă în această problemă este şi atitudinea micului partid comunist din Anglia, care găseşte de cuviinţă să ia apărarea politicii Sovietelor, ceea ce înseamnă că deja acum aceste partide comuniste din lumea liberă nu sunt altceva decât coloana a cincea în slujba Moscovei, care le finanţează. Harry Politt[241], secretarul acestui partid, atacă guvernul laburist, „politica lui antisovietică". El denunţă „primejdia" în care se află poporul englez dacă el „va mai permite şi în viitor continuarea politicii antisovietice a guvernului". Politt prezintă pe conservatorii englezi drept „mari reacţionari" şi atrage atenţia laburiştilor să nu facă jocul reacţionarilor americani, care pe faţă vorbesc de democraţie şi de independenţa popoarelor, iar pe la spate fac afaceri prospere cu Uniunea Sovietică.

În declaraţiile făcute azi în Camera Comunelor, ministrul de Externe, Bevin, a răspuns categoric la acuzaţiile lui Politt, arătând că Anglia este întrutotul de acord cu Statele Unite în politica lor externă de a asigura tuturor popoarelor o pace dreaptă şi un regim de reală democraţie. El a repetat aceleaşi critici la adresa Sovietelor ca şi Byrnes în ce priveşte pretenţiile lor teritoriale şi hegemoniste. Bevin a dat şi unele lămuriri noi referitoare la modul cum s-au desfăşurat discuţiile cu ruşii în cadrul Conferinţei din Londra. El spus că Byrnes a propus ca discutarea tratatelor de pace cu Bulgaria şi România nici să nu înceapă cât timp aceste ţări nu au în fruntea lor guverne de largă concentrare democratică şi că Molotov s-a opus, pretinzând că actualele guverne sunt democratice. Bevin a repetat aceleaşi critici ca şi colegul său american, cerând ruşilor să-şi respecte angajamentele de la Yalta şi Potsdam şi să nu se amestece în treburile interne ale acestor ţări. El a arătat apoi cum ruşii au încercat să pună mâna pe o parte a

coloniilor italiene din Nordul Africii, stabilindu-şi o bază în acest continent şi cu câtă tenacitate au susţinut Iugoslavia lui Tito să anexeze Triest-ul.

Politica imperialistă a Sovietelor a fost denunţată cum nu se poate mai bine începând cu ţările baltice, cu Polonia şi România, în aplauzele unanime ale Camerei Comunelor. Iată deci o situaţie nouă şi clară. Anglo-americanii vor regimuri libere şi democrate peste tot, în timp ce ruşii, în lăcomia lor condamnabilă de pământ, reprezintă o primejdie imensă pentru toate popoarele vecine cu ei. Europa a scăpat de Hitler şi Mussolini şi se vede acum ameninţată de bolşevismul rusesc, o nouă formă a vechiului imperialism ţarist, dacă anglo-americanii nu vor pune piciorul în prag, silindu-i să-şi respecte angajamentele internaţionale. Toţi oamenii liberi îşi vor îndrepta ochii de azi înainte spre Londra şi Washington şi vor întoarce spatele cu scârbă barbarilor din Răsărit.

Miercuri, 10 octombrie 1945

La ora 10^{30} vine Maniu însoţit de Leucuţia. Ei au sosit de la Sinaia în dimineaţa aceasta venind direct la mine pentru a afla veşti şi pentru a discuta liniştit evenimentele la ordinea zilei. Maniu a fost şi la Sibiu, iar ieri după masă la 5 a văzut pe rege şi pe Negel, cu care a trecut în revistă toate chestiunile referitoare la schimbarea guvernului Groza şi la fixarea datei alegerilor parlamentare. Regele n-a primit încă nici un răspuns oficial din partea Conferinţei de la Londra din cauza lipsei de acord dintre aliaţi. În schimb, Stevenson, care s-a întors de două zile de la Londra, l-a pus în curent cu situaţia, recomandându-i să mai aştepte până când Molotov va răspunde aliaţilor la propunerea lui Byrnes de a se organiza o conferinţă generală a tuturor naţiunilor înainte de Crăciun, care să încheie tratatele de pace cu ţările care au participat la război. Stevenson l-a asigurat că guvernele

englez şi american nu vor ceda niciodată pretenţiilor ruseşti asupra ţărilor baltice, a Poloniei, Ungariei, României şi Bulgariei şi că faţă de opoziţia categorică pe care au găsit-o la Londra, el crede că ruşii vor ceda din propria lor iniţiativă, fără să mai aştepte o nouă conferinţă. Pentru un moment guvernul englez îl roagă pe rege să „nu bruscheze lucrurile cu ruşii, care trebuie menajaţi pe cât posibil".

Stevenson i-a dat apoi regelui o serie de informaţii privitoare la pretenţiile ruseşti şi la indignarea provocată de ele în cercurile conferinţei, unde toate delegaţiile, inclusiv cea franceză şi chineză, le-au respins cu indignare. „Uniunea Sovietică şi-a creat astfel, i-a spus Stevenson, o situaţie penibilă, fiind blamată de toată lumea". „Şi dacă totuşi, contrar tuturor aşteptărilor, ruşii se încăpăţânează şi refuză să cedeze, l-a întrebat Maniu pe rege, ce crede Majestatea Voastră că trebuie să facem?" „Din moment ce aliaţii ne arată atâta bunăvoinţă şi au luat atitudine atât de hotărâtă faţă de Moscova, eu cred, i-a răspuns regele, că noi nu putem întreprinde nimic fără o prealabilă înţelegere cu ei". Maniu nu putea fi contra unui astfel de răspuns. Totuşi el i-a recomandat regelui să refuze mai departe orice legătură cu guvernul Groza şi să-i atragă atenţia prin oamenii săi că starea de rebeliune în care persevereză faţă de suveranul ţării îl va costa mult de tot într-o zi. Asupra acestei atitudini s-a înţeles perfect atât cu regele, cât şi cu Negel. Pentru a evita şi mai uşor orice contact s-a convenit ca regele să rămână mai departe la Sinaia.

Am trecut apoi la cealelalte informaţii. După *Jurnalul* meu, eu le-am citit pasajele principale din discuţiile cu Gh. Brătianu, Romniceanu şi Bebe Brătianu. Maniu şi Leucuţia s-au declarat complet de acord cu ele, felicitându-mă pentru modul cum am pus chestiunea plecării lui Brătianu în străinătate. „Aşa ar trebui să facă şi Mihalache, dacă ar avea minte", a spus Leucuţia. „Eu i-am

atras de multe ori atenția în acest sens, l-a completat Maniu, însă el se încăpățânează și nu vrea să recunoască realitatea".

Am trecut apoi la reacțiunea presei și guvernelor aliate față de atitudinea Sovietelor la Conferința de la Londra. Am citit tot din *Jurnalul* meu părțile principale din declarațiile lui Byrnes, Dulles, Truman și Bevin, precum și acelea din presa engleză referitoare la pretențiile rusești. Maniu s-a declarat încântat. Aproape nu-i venea să creadă că anglo-americanii au fost atât de categorici în atitudinea lor. „Acum, zice el, îmi dau și mai bine seama că în adevăr regele are perfectă dreptate să nu întreprindă nimic fără o înțelegere prealabilă cu niște oameni atât de binevoitori și de hotărâți". Maniu și Leucuția n-au putut rămâne la dejun, trebuind să plece la Dinu Brătianu, pentru a-l pune în curent cu cele aranjate cu regele.

Am rămas acasă restul zilei, lucrând pentru curs, *Jurnal*, iar seara la 11–12, Radio Paris și Londra.

Procesul Laval s-a terminat ieri prin condamnarea lui la moarte. E foarte puțin pentru cât rău a făcut Franței! Presa engleză și americană comentrează pe larg declarațiile lui Truman. Byrnes și Bevin blamează în unanimitate atitudinea ruşilor și lăcomia lor de a-și exploata vecinii. Presa engleză se declară de acord cu Bevin care, în declarațiile sale, a atacat guvernul provizor polon că nu-și respectă angajamentul de a pregăti alegeri libere. „Acest guvern, a spus Bevin, nu asigură condiții de libertate în vederea unor alegeri libere". El face răspunzători pe ruși pentru regimul de teroare care există în Polonia. Byrnes a anunțat trimiterea de noi reprezentanți americani în Bulgaria și România pentru a inspecta condițiunile politice din aceste țări și a vedea cum își îndeplinesc guvernele obligațiile lor de a respecta regulile democratice. Byrnes a precizat că zilele acestea guvernul american va trimite în aceste țări un ziarist cu experiență, Mark Ethridge[242] în acest scop, așa cum au dreptul s-o facă și Anglia și Sovietele.

Presa rusească polemizează cu cea engleză şi americană, continuând să se plângă de lipsa de recunoaştere a imenselor sacrificii pe care Sovietele le-au făcut în timpul războiului. Sovietele uită că dacă nu le-ar fi ajutat anglo-americanii, Hitler le-ar fi făcut praf şi le-ar fi suprimat de pe faţa Europei. Acum, după ce se văd salvate, ele vor să cucerească toate ţările vecine sub pretextul unor guverne comuniste, impuse cu forţa. Fără ruşine, ele pretind acum că toată lumea din afară care se opune planurilor lor de cucerire este reacţionară şi duşmană regimului sovietic. Acum înţeleg şi anglo-americanii cât suntem şi noi, naţional-ţărăniştii de reacţionari, pentru că nu vrem de comunism şi de dominaţie rusească.

Joi, 11 octombrie 1945

Văd pe Maniu la ora 9 acasă la el în str. Sfinţilor. Vorbim puţin, căci avea de primit multă lume. Îmi spune că Brătianu e de acord cu el şi că e optimist în ce priveşte lupta noastră cu slugile ruşilor. Mă roagă să-l văd pe Lupu şi să-l informez cât este de adâncă divergenţa dintre anglo-americani şi Soviete.

La 10 sunt la Lupu. Îl găsesc cu Penescu şi cu Hoisescu. Lupu îi reproşase înainte de a ajunge eu că umblă să-şi facă o bisericuţă în partid şi că face intrigi între el şi Mihalache. Când am intrat eu pe uşă, Penescu se disculpa, dând vina pe Zane, care-i vâră în cap lui Mihalache tot felul de minciuni, acuzându-l de intrigi pe seama lui. Penescu l-a acuzat în faţa mea că nu e membru loial faţă de partid şi că „are dovezi precise" că atunci când stă de vorbă cu fenedişti, el o face pe omul de stânga, „care se sufocă în partid din cauza legionarilor pe care i-a primit Maniu". Penescu s-a apărat apoi energic că ar urmări să-şi facă „o camarilă în partid" şi că aceasta este tot o intrigă a lui Zane.

Lupu l-a întrerupt brutal, rugându-mă să-i spun ce mai este nou pe plan extern şi dacă este adevărat că anglo-americanii „sunt la cuţite cu Sovietele". „Chiar la cuţite, i-am răspuns eu, încă n-au ajuns, dar nu este exclus să ajungă şi aici dacă Moscova nu cedează şi nu-şi respectă angajamentele internaţionale". Timp de o oră le-am făcut un rezumat asupra celor întâmplate la Conferinţa din Londra, poziţia Sovietelor şi anglo-americanilor faţă de tratatele de pace în discuţie, continuând cu declaraţiile făcute după eşecul conferinţei de Byrnes, Bevin, Dulles, Truman şi Molotov. Am terminat cu ultima informaţie, trimiterea ziaristului american în anchetă, Ethridge, în Bulgaria şi România.

„Atunci Sovietele se află într-o situaţie foarte grea, a observat Lupu, de îndată ce am terminat eu. Ele nu vor putea rezista, mai ales că şi-au pus acum pe cap şi China şi Franţa, din moment ce au contestat dreptul lor de a participa la încheierea tratatelor de pace. De-abia aştept să văd acum pe unde vor scoate cămaşa caraghioşii de Groza şi Tătărescu". L-am menajat pe Lupu, renunţând să-i amintesc că şi el s-ar găsi azi în aceeaşi situaţie dacă noi nu l-am fi împiedicat să se compromită şi el cu ruşii. Penescu şi Hoisescu au mai rămas. Eu am plecat acasă, fiind obligat ca la ora 5 să prezidez o secţiune feministă din Culoarea de Galben, condusă de văduva fostului meu coleg Pârvulescu.

Şedinţa a avut loc acasă la d-na Flora Pârvulescu, în prezenţa d-rei Ela Negruzzi[243] preşedinta organizaţiei feministe pe Capitală şi a doctorului I. Riconte, vicepreşedinte al Culorii de Galben. După un scurt raport prezentat de d-na Pârvulescu, referitor la organizarea circumscripţiei pe care o conduce şi după câteva cuvinte din partea d-rei Ela Negruzzi, am vorbit eu, făcându-le o expunere a situaţiei politice, aşa cum se prezintă ea acum, după eşecul Conferinţei de la Londra. Expunerea mea a fost ascultată cu multă atenţie de întreaga asistenţă, formată din 26 de

cucoane, în general toate în vârstă, militante în circumscripția respectivă. A urmat apoi un ceai, la care eu n-am putut rămâne până la sfârșit. Din discuțiile care le-am avut cu câteva din membre, am înțeles și mai bine gradul de popularitate de care se bucură partidul nostru în lumea Capitalei. „La alegeri libere, zice d-ra Ela Negruzzi, partidul nostru va lua peste 80% din voturile Capitalei. Până și majoritatea muncitorilor va vota cu noi, iar restul își vor da votul mai degrabă social-democraților decât comuniștilor, considerați agenți ruși".

Seara am avut musafiri pe prietenii noștri din cartier, familiile Culcer, Hanciu și Niculescu. Toți sunt fericiți de întorsătura care au luat-o relațiile dintre anglo-americani și ruși și nu-și ascund dorința fierbinte de a-i vedea înfrânți pe acești „primitivi asiatici dornici de dominație", cum zice Hanciu. Toți ard de nerăbdare să-i vadă pedepsiți cum se cuvine pe toți trădătorii noștri, care nu se așteptau la atâta intransigență din partea Angliei și Statelor Unite. Remarc și în seara aceasta că lumea noastră nu pomenește absolut nimic de Franța, de când cu politica lui de Gaulle de apropiere de Moscova. Toată lumea se bucură la noi de bobârnacul primit de de Gaulle din partea rușilor care, cu toată slugărnicia lor, aceștia nici n-au voit să audă de participarea Franței la încheierea tratatelor cu noi și cu celelalte state care au participat la război. Culcer, care are multe relații în Franța, spune că politica nenorocită a lui de Gaulle de apropiere de Moscova a creat condiții extrem defavorabile propagandei comuniste, care „a depășit orice limită".

Vineri, 12 octombrie 1945

La opt dimineață îmi telefonează Domocoș că Nicolschi s-a întors de la Moscova ieri după masă și că ține să ne vedem acasă la dânsul, în strada Mihai Bravu, la ora 10, ceea ce admit. Discuția cu Nicolschi a durat aproape

două ore. Îmi spune că a făcut şi el parte, împreună cu Pavlov şi Vîşinski, din delegaţia sovietică prezidată de Molotov la Conferinţa de la Londra. Vîşinski şi Pavlov i-au recomandat lui Nicolschi să ia contact cu mine îndată ce va ajunge la Bucureşti, să-mi „transmită complimente din partea lor şi să-mi spună că ei ar fi foarte mulţumiţi dacă am putea ajunge la o înţelegere".

După această introducere, el mi-a dat o serie de explicaţii în legătură cu poziţia Sovietelor la Conferinţa din Londra, căutând să mă convingă că Moscova nu este bine înţeleasă de anglo-americani în ce priveşte ţelurile politicii ei faţă de noi, ca şi de celelalte ţări vecine Polonia, Finlanda, Ungaria etc. Sovietele, după el, nu urmăresc „nici cuceriri şi nici să impună regimuri comuniste în aceste ţări" şi că tot ce vor ele „este să instaleze guverne prietenoase", care să le asigure că în toate aceste ţări „reacţiunea internaţională nu va mai găsi baze de conspiraţii în contra Uniunii Sovietice". Nicolschi mi-a explicat apoi pentru ce Moscova ţine aşa de mult să aibă guverne prietene în aceste ţări, repetând mereu că nu este vorba de cuceriri teritoriale şi de politică imperialistă sau de sfere de influenţă.

„Noi, continuă Nicolschi, cunoaştem foarte bine situaţia politică din Anglia şi Statele Unite, unde reacţiunea conservatoare n-a renunţat la ideea de a distruge regimul sovietic. Dacă guvernele acestor ţări au luptat alături de noi în ultimul război, acest lucru s-a datorat faptului că interesele lor politice şi economice erau ameninţate grav de tot de militarismul german şi japonez. Acestea fiind azi lichidate, aceste mari puteri îşi reiau vechea politică antisovietică, întreruptă doar în anii de război. La Moscova se cunoaşte acest lucru drept un adevăr incontestabil, din care rezultă azi toată politica noastră externă. Reacţiunea engleză şi americană se află azi în spatele tuturor reacţionarilor din Europa, a tuturor fasciştilor şi hitleriştilor.

Pe noi ne surprinde enorm faptul că adevăraţii democraţi din lume nu văd această primejdie de viitor şi nu înţeleg că numai pe noi se pot baza în lupta lor pentru întronarea unor adevărate regimuri democratice. Noi ne străduim să vă deschidem ochii asupra acestor stări de lucruri, aşa cum am făcut şi la Londra, în discuţiile noastre cu delegaţii englezi şi americani de bună credinţă. Dacă nu am reuşit, nu înseamnă că noi trebuie să renunţăm de a veghea noi înşine la interesele noastre".

După aceste explicaţii pe care le reproduc în acest *Jurnal* cât se poate de exact, Nicolschi mi-a spus, pe un ton ferm şi ameninţător, că „Uniunea Sovietică este hotărâtă să înfrunte, cu armele în mână la nevoie, toată reacţiunea internaţională, întrucât astăzi, după zdrobirea hitlerismului şi fascismului, muncitorimea din Europa a căpătat conştiinţa forţei ei, devenind cea mai bună aliată a noastră. Să vedem acum dacă reacţionarilor de la Londra şi Washington le va mai arde să se bată cu noi. Noi nu vom ceda cu niciun preţ ca în ţările vecine cu noi să se instaleze guverne ostile intereselor noastre. Cine vrea să ne ajute, vor fi prietenii noştri, cine nu, va fi înlăturat ca duşman din calea noastră". Când a terminat şi cu această ameninţare, de-abia voalată, Nicolschi s-a uitat lung la mine şi cu un uşor zâmbet pe buze m-a întrebat dacă l-am înţeles şi dacă cred că am putea ajunge „la o formulă de colaborare".

I-am răspuns cu o frază din declaraţiile lui Byrnes, că Sovietele fac marea greşeală de a căuta prietenia unor guverne trecătoare şi nu a popoarelor care sunt permanente. I-am arătat apoi pentru ce poporul român nu poate admite să fie condus de drojdia lui morală care ne-a fost impusă cu forţa la 6 martie, drojdie care trebuie pedepsită pentru păcatele ei din trecut şi nu menţinută la conducerea ţării. Nicolschi m-a întrerupt, spunându-mi: „ştiu la ce vă referiţi. Daţi-ne d-voastră sprijinul de care avem nevoie, d-voastră,

democraţii cinstiţi, şi atunci toată drojdia la care faceţi aluzie noi o părăsim. Altfel noi suntem nevoiţi să ne servim de oricine care ne ajută". „Lăsaţi-ne să ne facem alegerile noastre parlamentare în mod absolut liber şi eu mă angajez în scris şi dacă e nevoie vă aduc tot în scris şi angajamentul lui Maniu şi al întregului partid că noul guvern care se va forma în urma acestor alegeri vă va da toate garanţiile de prietenie şi de bună vecinătate de care aveţi nevoie. În felul acesta veţi câştiga partida în mod corect şi veţi evita totodată orice neplăceri din partea anglo-americanilor. Partidul nostru a urmărit, de la înfiinţarea lui, stabilirea celor mai bune raporturi cu ţara d-voastră. Vă garantez că noi nu vom permite niciodată ca ţara noastră să fie transformată într-o bază de luptă în contra Uniunii Sovietice. Dacă d-voastră nu admiteţi cererea noastră atât de cinstită, înseamnă că ţara d-voastră urmăreşte scopuri de care noi avem dreptul să ne temem".

„D-voastră, mi-a răspuns Nicolschi, ne propuneţi să cedăm vrabia din mână pentru cioara din gard, lucru foarte primejdios în politică. În orice caz, eu voi raporta şefilor mei conversaţia foarte interesantă cu d-voastră şi să sperăm că vom mai continua această discuţie". Ne-am despărţit destul de amical.

Maniu, fiind plecat la Snagov, de unde se va duce la Sibiu, eu m-am întors acasă. Am trecut în *Jurnal* conversaţia cu Nicolschi.

Seara suntem invitaţi la Vasile Spiridon. Am o discuţie supărătoare cu fratele lui, Nicuşor Spiridon[244], pe chestiunea evreilor. De când a fost răsturnat cu forţa de la Prefectura de Baia, el a devenit un mare antisemit. El e supărat pe evreii din Fălticeni, care au fost în fruntea mişcării pentru răsturnarea lui. Caut să-l conving, dar nu reuşesc, că numai câţiva evrei au fost amestecaţi în manifestaţia de la Prefectură, conduşi de agentul comunist

evreul Fuchs şi că imensa majoritate a populaţiei evreieşti n-a avut absolut niciun amestec, fiind şi ea terorizată de acest mic grup de agitatori comunişti. El rămâne însă la părerea lui că evreii, chiar acei care nu sunt comunişti, au cu toţii atitudine binevoitoare faţă de regimul fenedist şi văd cu simpatie amestecul ruşilor în treburile noastre. Îi explic că toată această simpatie faţă de Soviete se explică prin lupta dusă de Moscova în contra lui Hitler, lucru care nu e de durată, întrucât individualismul evreiesc este incompatibil cu colectivismul sovietic. El rămâne intransigent pe poziţia lui. Îl previn că în aceste condiţii, el ar face bine să renunţe pe viitor de a mai face politică în judeţul nostru şi să rămână pe viitor în Capitală, unde-i pot găsi un post în învăţământ lui şi soţiei sale. Fratele lui Vasile e de părerea mea, însă el nu vrea să renunţe la gospodăria lui din Fălticeni şi nici la pământul său din judeţ. Copiii lor sunt studenţi, Irina la Drept, iar Mihai la Medicină. Îi informez apoi asupra situaţiei politice.

Între 11 şi 12^{30} ascult acasă Radio Paris şi Londra. Singurul lucru nou şi interesant sunt declaraţiile de ieri ale generalului american Marshall, şef de stat major şi militar cu multă autoritate în cercurile politice americane. El se arată îngrijorat de evoluţia care o fac relaţiile americano-sovietice şi pledează pentru menţinerea lor, în interesul ambelor puteri şi a globului întreg, având în vedere câte probleme grele se pun acum celor două ţări pentru a organiza „o pace justă şi durabilă". El recomandă strângerea legăturilor dintre ele pentru o mai bună cunoaştere şi înţelegere a intereselor reciproce. Dacă Marshall ar şti cum privesc Sovietele situaţia din Statele Unite şi din Anglia, desigur n-ar mai vorbi aşa. Să citească el declaraţiile lui Emil Bodnăraş, unul dintre agenţii Moscovei cei mai de seamă, făcute acum două zile la o întrunire fenedistă din Capitală şi va înţelege şi mai bine cât de mult le pasă ruşilor

de îndemnul americanilor şi cât sunt ei de dispuşi să-şi respecte angajamentele luate în timpul războiului. „Noi, a declarat Bodnăraş în numele ruşilor, rămânem neclintiţi la postul de comandă şi de luptă, unde ne aflăm". Deci anglo-americanii sunt avertizaţi că ruşii nu vor abandona poziţia din România decât numai prin luptă. Cuvintele lui Marshall rămân astfel simplă apă de ploaie.

Sâmbătă, 13 octombrie 1945

La 9 dimineaţă ne trezim cu moş Ghiţă Kirileanu[245] şi cu preotul Bobulescu[246]. E prima dată când vine în Bucureşti de la terminarea războiului. A sosit ieri seară şi a dormit la preotul Bobulescu. De la noi se va duce la Palatul Regal să-şi încaseze un sport de pensie. A venit să afle „ce se întâmplă cu ţara, mai ales cu Moldova". El spune că la Piatra Neamţ, evreii şi comuniştii vorbesc pe faţă că România va fi ocupată de ruşi, că regele va fi fugărit din ţară şi că după instalarea Republicii, Moldova va forma, împreună cu Bucovina şi Basarabia, o republică moldovenească în cadrul Uniunii Sovietice. În caz că raporturile dintre ruşi şi anglo-americani se vor strica, atunci şi republica românească va intra şi ea în Uniunea Sovietică. Moş Ghiţă accentuează cu deosebită seriozitate toate aceste cuvinte, ca o ironie la adresa mea, a lui Lupu şi a lui Maniu, care am crezut tot timpul în posibilitatea unei înţelegeri definitive cu ruşii. El a rămas în sufletul său un mare adversar al acestora, fiind convins că numai cu ajutorul Germaniei ţara noastră îşi poate apăra frontierele faţă de colosul de la Răsărit. Când a văzut însă politica imperialistă a lui Hitler şi adeziunea poporului german la ea, moş Ghiţă a rămas profund decepţionat, îndreptându-şi toată speranţa lui spre anglo-americani. El a nădăjduit până în ultimul moment într-o înţelegere a acestora cu poporul german, odată înlăturat Hitler şi clica lui. Nici azi el nu

înțelege pentru ce aceştia lasă pe ruşi până la Elba şi „nu-i fugăreşte pe vechile lor frontiere din 1938. Vor plăti ei scump greşeala care o fac ei azi, lăsându-i să călărească atâtea popoare nevinovate", a spus el. După ce şi-a vărsat astfel focul, eu l-am pus în curent cu situația externă pe care el n-o cunoaşte decât din ziarele noastre. S-a declarat încântat de faptul că anglo-americanii încep să-şi dea seama de primejdia rusească şi n-are decât o singură dorință, să asiste la un conflict armat cu „aceşti imperialişti neruşinați, care nu se mai satură de pământ". „Distrugerea bolşevismului şi lichidarea ultimului imperiu colonialist rusesc, continuă moş Ghiță, este ultimul mare serviciu pe care-l mai pot face anglo-americanii globului întreg". Moş Ghiță şi pr. Bobulescu au plecat la ora 10^{30}. Cu trenul de 2 după masă el pleacă la Piatra.

Eu rămân acasă să pregătesc plecarea la Bogdăneşti şi Fălticeni mâine dimineață la ora 7, cu o maşină Horch de la Domocoş. Milica şi Corina pregătesc cozonaci şi tot felul de prăjituri pentru tata şi pentru Ghiță. Merge cu mine şi Neculai, care se ocupă de organizarea acestui drum primejdios. Pentru luni, 15 octombrie, ora 8 jumătate dimineață, am convocat la Fălticeni toți şefii de sectoare din județ, împreună cu fruntaşii partidului din oraş. Am informații că fenediştii din județ au de gând să împiedice această şedință. Neculai se teme de un atac contra mea şi de aceea el s-a înțeles cu Domocoş să ne dea un şofer şi un însoțitor, oameni puternici şi curajoşi, înarmați cu pistoale. Neculai are şi el un pistol „Steyer", iar eu am un pistol cu butoiaş cu cinci gloanțe. Aici am ajuns sub regimul fenedist de pomină!

Milica şi toți ai mei cred că fac o mare imprudență, riscându-mi viața pe un drum atât de lung. Eu nu mă pot lăsa terorizat de nişte haimanale în slujba ruşilor şi sunt hotărât să-mi risc viața pentru a le dovedi că nu mă tem în propria mea țară şi în județul meu de naştere. Am prevenit

pe Ripoşanu că plec mâine în judeţ şi că sunt hotărât să-mi vând pielea scump dacă voi fi atacat sau împiedicat să ţin şedinţa de luni la Fălticeni. El a rămas să vorbească cu Groza. Ripoşanu a fost de părere că ar trebui să vorbesc cu Teohari Georgescu, ca ministru de Interne. I-am răspuns că n-am raporturi cu această bestie trădătoare şi că socot că un prim-ministru trebuie să aibă oarecare autoritate asupra miniştrilor săi. Mi-am făcut astfel datoria să previn guvernul. Pentru rest, ce-o vrea Dumnezeu!

Seara ascult Londra. Polemica între anglo-americani şi ruşi continuă în presă cu aceeaşi violenţă. După tonul presei sovietice, se pare că Moscova este hotărâtă să nu cedeze. Cu atât mai bine!

Duminică, 14 octombrie 1945

Plecăm la 7 şi un sfert la Bogdăneşti. În portbagajul maşinii avem alimente, hrană şi dulciuri pentru tata, Ghiţă, ţaţa Luţica şi Mitriţa[247], cumnata mea. Şoferul, Gh. Panaitescu şi însoţitorul Radu Popescu sunt oameni zdraveni, lucrători buni în Atelierele din Cobălcescu şi fotbalişti excelenţi în timpul lor liber. Amândoi fac parte din secţiunea muncitorească a partidului nostru din Capitală şi anti-comunişti convinşi. Plecăm înarmaţi până-n dinţi, ca şi cum ne-am duce într-o acţiune de recunoaştere pe timp de război.

Drumul de la Ploieşti şi până la Bacău e complet liber. N-am întâlnit decât maşini şi câteva camioane ruseşti; nicio maşină românească. Moldova e încă de fapt sub ocupaţie rusească. Românii care mai au câte o maşină nu circulă cu ea de frica ruşilor, care le-o confiscă fără ruşine. Până la Bacău n-am întâlnit nicio căruţă cu cai din acelaşi motive. Ruşii confiscă tot ce întâlnesc în cale, cai, boi, vaci, pentru care nu dau nici chitanţe. „Cum vor atunci ca fenediştii să obţină voturile populaţiei, zice şoferul Panaitescu, când stăpânii lor se poartă ca nişte bandiţi cu ei".

La 12^{30} ajungem la Bacău, la locuința șefului nostru de organizație, avocatul Nicolau, care ne aștepta, fiind prevenit din timp. Găsim câțiva fruntași din partidul nostru: preotul V. Petrovanu de la Răcăciuni, cumnatul fostului profesor Ion Borcea[248] fiul său, tânăr avocat în Baroul de Bacău, avocatul Gh. Cristian, Pavel Mihăilescu, Gh. Focșa, ambii învățători în Bacău, avocatul Gh. Șova, fost prefect și profesorul Dinu Pătrășcanu de la Facultatea de Agricultură din Iași, originar din acest județ. După ce am luat ceva în gură, eu i-am pus, timp de o oră, în curent cu situația externă și cu dezacordul profund dintre anglo-americani și ruși. Le-am arătat în concluzie că trimisul guvernului american, ziaristul Ethridge va vizita probabil și Moldova, pentru a-și da seama de situație la fața locului. Noi îi vom cere să facă acest drum și că probabil că cineva dintre fruntașii partidului îl va însoți. La ședința cu aceiași fruntași au asistat și Neculai și însoțitorii noștri.

La ora două am plecat din Bacău spre Roman, unde ne-am oprit la avocatul Cosloschi, șeful nostru de organizație, pe care l-am anunțat că mâine, între 10 și 11, dacă termin cu bine la Fălticeni, mă voi opri pentru o oră, două să stau de vorbă cu fruntașii noștri din acest județ. Am luat o cafea, după care am continuat drumul spre Bogdănești, unde am ajuns pe la 5^{30} odată cu seara.

Nu-i mai văzusem pe tata și pe Ghiță din decembrie anul trecut, când venisem în județ cu ocazia reintroducerii administrației în Moldova, ca șef al delegației ministeriale. Însoțitorii mei s-au mirat mult de mizeria care au găsit-o în casa noastră, unde după un an tata și Ghiță trăiau într-o singură cameră și-și pregăteau mâncarea într-o bucătărie cu cuptor, un pat și o biată plită cu două ochiuri. Aici s-au adăpostit pe noapte însoțitorii noștri, iar eu am dormit într-un pat cu Ghiță, iar Neculai cu tata.

E uşor de înţeles bucuria care le-a provocat-o sosirea noastră şi bunătăţile aduse, mai ales tutunul şi cele câteva sticle de rom, alcool şi vin. După ce am stat la masă, au început să se adune mai întâi neamurile, cu ţaţa Luţica şi Mitriţa, în frunte, Gheorghiţă Cârlănescu, fratele său Mihai[249], preotul cu soţia, ambii verii mei drepţi, apoi învăţătorul Gh. Holban, C. Alexandrescu şi fruntaşii ţărănişti Gh. Fasolă, Ion Ou, Gh. Păvăloaie, C. Vărăreanu, T. Leţ şi Gh. Leţ, tatăl servitoarei noastre Floarea, Gh. Mitocaru, Gh. Rusu, Ion Pohaţă şi fostul primar Gh. Leonte, şeful organizaţiei din Bogdăneşti. Neavând scaune, cei mai mulţi au stat în picioare. După ce au răspuns la întrebările mele în legătură cu viaţa care o duc şi la ceea ce vorbesc oamenii din sat şi din satele vecine, le-am vorbit eu, punându-i în curent cu situaţia politică din ţară şi din afară, pentru a înţelege de ce am ajuns aici. I-a bucurat mult vestea că mâine dimineaţă am şedinţă la Fălticeni cu principalele cadre din judeţ. Toţi apreciază curajul meu. Neculai le-a explicat măsurile care le-am luat pentru cazul că vom fi atacaţi.

Leonte mă întreabă dacă n-ar fi mai bine să meargă cu mine la Fălticeni şi vreo 10–20 de tineri din Bogdăneşti, „pentru mai multă siguranţă". Resping propunerea ca inutilă. Vor merge cu mine doar o persoană sau două, care să povestească la Bogdăneşti cum s-a desfăşurat şedinţa, căci eu, odată terminată, plec la Roman. Faţă însă de insistenţele tatei, am renunţat şi la acest lucru, promiţându-i că după şedinţa de la Fălticeni să mă reîntorc la Bogdăneşti pentru câteva minute.

Leonte mi-a descris în câteva cuvinte situaţia politică din judeţ. „Dacă dă Dumnezeu şi ajungem la alegeri, zice el, şi babele şi moşnegii vor merge la vot să termine cu comuniştii în vecii vecilor. Nici o forţă din lume nu ne va împiedica să le spargem capetele dacă ar îndrăzni să ne împiedice să ajungem la secţiile de votare". Am ţinut să-i

lămuresc bine asupra cauzelor pentru care am ajuns aici. „Legionarii, cuziştii şi vaidiştii, am spus eu, poartă răspunderea alianţei cu Hitler şi iată unde am ajuns". „Toată lumea ştie azi acest lucru şi de aceea toţi aceştia vor vota de azi înainte numai cu partidul nostru", a răspuns Leonte. Ne-am despărţit pe la 11 noaptea. Eu, Neculai, Ghiţă şi tata am mai stat de vorbă pe întuneric până mult după miezul nopţii.

Luni, 15 octombrie 1945

La opt fără un sfert am ajuns la Gh. Bălan, secretarul general al organizaţiei noastre. El mă previne că Ghelberg şi ceilalţi frunaşi evrei din organizaţia oraşului nu vor să participe la şedinţă, dacă eu găsesc că e mai bine aşa, dată fiind ostilitatea populaţiei faţă de evrei. Le-am trimis vorbă prin băiatul lui Bălan să vină imediat la şedinţă, căci altfel mă supăr eu pe ei. La opt şi 10 au fost şi ei prezenţi: Ghelberg, Schip, d-rul Schwartz, d-rul Haimovici şi negustorul Heiss. Au participat şefii de sector din judeţ: farmacistul Dornescu, învăţătorii C. Ştefănescu, Al. Bratu, Gheorghiţă Hudiţă, C. Timofti, fraţii Ion şi Gh. Holban, C. Cardaş, V. Nemţeanu, Gh. Balan, Al. Arşinel, C. Botezatu, ţăranii Gh. Sofica (Rădăşeni), Gh. Alexa (Racova) şi V. Axinte (Valea Glodului). Au mai participat Gh. Ţon comerciant şi avocatul Gutter, deşi suferind. Când am intrat în camera în care mă aşteptau, mulţi dintre ei aveau ochii în lacrimi.

După ce s-au oprit aplauzele, Gh. Holban, fost revizor şcolar, m-a salutat în numele celor prezenţi pentru actul de curaj „de a veni în judeţ în aceste vremuri grele şi triste în care nimeni nu mai este sigur pe ziua de mâine". El mi-a adus mulţumiri în numele organizaţiei şi a judeţului întreg pentru „imensul sprijin" care l-am dat, pe timpul când eram ministru, populaţiei şi administraţiei sub toate formele: alimente, credite, lemne pentru reconstruirea caselor şi lemne de foc. „Nici un locuitor din acest judeţ nu va uita că

în marea tragedie prin care am trecut cu toții, a continuat Holban, județul nostru a avut norocul să aibă în guvern și încă la un minister de seamă pe unul dintre cei mai distinși fii ai săi. Astăzi, toată suflarea românească din județul Baia este cu noi, lecuită pentru vecii vecilor de toate bazaconiile politice din trecut". Învățătorii Ștefănescu și Bratu, precum și Dornescu mi-au adus mulțumiri și m-au asigurat de recunoștința populației din sectoarele lor Tătărași, Lespezi și Pașcani. Învățătorul C. Țintilă a vorbit în același sens din partea sectorului Ruginoasa.

După ei a vorbit Ghelberg în numele evreilor din partidul nostru, asigurându-mă de loialitatea lor și condamnând în modul cel mai categoric pe coreligionarii lor din F.N.D. „Toți aceștia ne fac un rău imens nouă, marii majorități a populației evreiești, pentru că, prin abuzurile lor de tot felul, montează populația românească în contra noastră care nu avem nicio vină". El recunoaște în continuare că, după venirea mea la Fălticeni în decembrie 1944, eu n-am făcut absolut nicio deosebire în împărțirea creditelor și ajutoarelor între evrei și români. El citează cât ajutor dezinteresat i-am dat ca farmacist lui și lui Dornescu de la Pașcani în procurarea la București a materialelor sanitare de care are nevoie județul. „Sunt fericit, termină el, că am astăzi ocazia să recunosc public toate aceste lucruri". Mai voiau să vorbească și alții, însă eu mă grăbeam să ajung până la amiază cel mai târziu la Roman, mai ales că trebuia să trec și prin Bogdănești.

Am luat eu cuvântul, mulțumindu-le celor care mi-au adus laude și explicându-le apoi pentru ce am venit în județ în aceste vremuri grele și nesigure. Primul lucru pe care am ținut să-l precizez a fost să le explic pentru ce n-au motiv să le fie frică apărându-și convingerile lor politice, căci acesta este azi punctul principal. Bestiile fenediste, având în spate pe ruși, încearcă să ne intimideze pe noi, țărăniștii, care

avem în spatele nostru aproape toată suflarea românească. Le-am arătat că partidul nostru, conştient de misiunea sa istorică, de a apăra independenţa ţării şi regimul ei democratic, nu se va lăsa intimidat şi va răspunde la violenţă cu violenţă, aşa cum sunt hotărât s-o fac eu astăzi venind în judeţ înarmat, cu gardă de oameni hotărâţi să-şi vândă scump pielea dacă vom fi atacaţi. „Aşa trebuie să faceţi şi d-voastră dacă veţi fi ameninţaţi şi terorizaţi, am spus eu celor de faţă. D-voastră vă aflaţi în ţara d-voastră, reprezentând pietrele care rămân, în timp ce fenediştii sunt apa care trece. Vom vedea noi ce se va întâmpla cu aceste slugi după ce stăpânii lor vor pleca din ţară. Cu cât vor comite azi mai multe abuzuri şi nelegiuiri, cu atât va fi mai greu pentru ei şi familiile lor. Să nu uite acest lucru, pentru că totul se plăteşte în viaţă. Să ia aminte ce păţesc azi fraţii legionari şi cuzişti, care ne-au vârât într-un război pe care partidul nostru nu l-a aprobat niciodată". Aplauze lungi şi furtunoase au subliniat cuvintele mele.

Am trecut apoi la situaţia externă, explicându-le tot ce s-a hotărât la Yalta şi la Potsdam în privinţa noastră şi pentru ce la ultima Conferinţă de la Londra, anglo-americanii nu s-au putut înţelege cu ruşii. „Dreptatea fiind de partea noastră, am continuat eu, partidul nostru va lupta mai departe alături de rege şi de toţi patrioţii din această ţară, până la izbânda finală".

La urmă am lămurit şi poziţia partidului faţă de evrei, arătând că noi n-am fost niciodată antisemiţi, întrucât am fost şi rămânem democraţi. „Evreii care vor să rămână în partid, din moment ce aprobă programul nostru, am precizat eu, liberi sunt să rămână, fiind primiţi cu drepturi egale. Noi ştim şi-i înţelegem foarte bine pentru ce anumiţi evrei se află azi în mişcarea fenedistă. Îi înţelegem şi nu suntem supăraţi pe ei. Îi rugăm însă un singur lucru să nu uite că atunci când ţara gâlgâia de antisemitism, propovăduit de

legionari, cuzişti, vaidişti şi alţii, partidul nostru era singurul care-i apăra şi ţinea piept acestor huligani". Adresându-mă evreilor din sală, le-am spus să atragă atenţia acelor câţiva conaţionali de-ai lor, în cap cu Fuchs, „că partidul nostru este antrenat în lupta cu vechii huligani şi, ca atare, vom combate cu aceeaşi energie şi pricepere şi pe noii huligani care o fac azi pe democraţii, încercând să ne înveţe pe noi ce este democraţia şi respectul sfânt al drepturilor omului". Am părăsit şedinţa în uralele nesfârşite ale sălii, urând prietenilor mei „sănătate şi spor în munca lor de lămurire a celor dezorientaţi, având mândria că fac parte din marele nostru partid, singurul care a stat de strajă pe altarul patriei şi, ca atare, singurul care are azi notorietatea morală şi politică să vorbească în numele ei".

La 10 şi un sfert am ajuns la Bogdăneşti, liniştind astfel, prin prezenţa mea, pe tata, familia şi prietenii. La ora 11 şi 20 minute am ajuns cu bine la Roman. Acasă la Cosloschi am găsit adunaţi 18 fruntaşi ai partidului nostru din oraş şi judeţ, medici, învăţători şi săteni, şefi de organizaţii săteşti, plus patru fruntaşi liberali, care, văzând în partidul lor nu are nicio activitate, sunt hotărâţi să meargă în alegerile viitoare cu noi. Cosloschi a ţinut să salute prezenţa mea, arătând „rolul important" care-l am în conducerea partidului ca „prieten personal" al lui Maniu şi mi-a mulţumit pentru tot ajutorul care l-am dat populaţiei din judeţul Roman pe timpul cât am fost ministru al Agriculturii.

Eu am vorbit o oră, repetând aceleaşi lucruri spuse şi la Fălticeni, încurajându-i să lupte fără teamă pentru asigurarea independenţei ţării şi a regimului ei democratic.

După o gustare substanţială servită de d-na Cosloschi la toţi cei prezenţi şi nouă, drumeţilor, am părăsit Romanul la ora unu, îndreptându-ne spre Bucureşti. Nu ne-am mai oprit nicăieri, ajungând acasă la 9 fără un sfert. Ultimele trei ore le-am făcut pe întuneric. Maşina noastră, având faruri

foarte bune, am călătorit în condiții foarte bune. Obosit, eu am dormitat aproape tot timpul. În schimb, Neculai și cei doi însoțitori n-au mai contenit cu comentariile lor despre tot ce au văzut și auzit, încântați de atmosfera găsită peste tot. Neculai a rămas pe noapte la noi.

Știind că sosim în seara aceasta, mă așteptau Ioana cu Dan, fratele Fănică cu Coca, verii Băcescu, Cârlănescu și Vasile Spiridon, fericiți cu toții că s-a terminat cu bine acest voiaj primejdios și obositor. După câteva cuvinte referitoare la cele constate la Bogdănești, am lăsat pe Neculai să le povestească pe larg drumul nostru, iar eu m-am culcat după o baie bună, în care eram gata să adorm de oboseală. În seara aceasta n-am mai putut asculta Londra și nici să răsfoiesc presa din ultimele două zile, care era toată pe măsuța mea de noapte.

Marți, 16 octombrie 1945

La ora 9 la Maniu, în Sfinților. Găsesc pe Ghiță Pop, Solomon, Leucuția și Penescu discutând chestiunea formării unei liste de delegați ai partidului la Congresul tineretului democrat de la Londra, din 20 noiembrie a.c. Eu figuram primul pe listă, cu titlul de președinte al delegației. Partidul nostru a primit o invitație specială din partea comitetului care se ocupă de organizarea acestui congres. Penescu spune acum că această listă, pentru a primi pașapoartele de rigoare, trebuie prezentată spre aprobare Ambasadei sovietice din Capitală. Nu înțeleg ce amestec pot avea rușii într-o chestiune care nu ne privește decât pe noi. Maniu îmi explică însă că din nenorocire așa stau lucrurile cât timp nu e încheiată pacea cu noi, țara găsindu-se mai departe sub autoritatea Comisiei aliate de control, stabilită prin Convenția de Armistițiu. Penescu propune ca această listă să fie prezentată la Ambasada sovietică de către d-rul Lupu. Ghiță Pop și Leucuția sunt de părere că eu aș fi mai indicat

decât Lupu să prezint cererea, întrucât voi şi prezida-o. Maniu e de părere să rămână tot Lupu, din moment ce Penescu l-a propus pe el. Eu sunt încântat că scap de o cursă care nu-mi face nicio plăcere şi de aceea m-am raliat şi eu cu plăcere propunerii lui Maniu.

Solomon a ridicat chestiunea Partidului Social-Democrat, care traversează o puternică criză, care i-ar putea fi fatală. Partidul Comunist, la ordinul Moscovei, duce o politică surdă pentru lichidarea acestui partid, aşa cum au procedat şi comuniştii ruşi. Noi şi eu în special i-am atras mereu atenţia lui Titel Petrescu să fie atent şi să n-aibă încredere în aliaţii săi comunişti. Aceştia, sub masca unităţii mişcării muncitoreşti, duc acum pe faţă lupta pentru lichidarea social-democraţilor. Ei s-au asigurat mai întâi de oamenii cei mai apropiaţi de Titel Petrescu, pe care i-au câştigat de partea lor, promiţându-le tot felul de avantaje fie ameninţându-i cu sancţiuni severe pentru matrapazlâcurile lor din trecut, cum e cazul cu Rădăceanu, Voitec, Tudor Ionescu etc., etc. Acum, când după Conferinţa de la Londra, comuniştii ştiu că alegerile generale nu mai pot întârzia mult, ei sunt grăbiţi să termine cu social-democraţii într-un fel oarecare, cu atât mai mult cu cât în timpul din urmă ei sunt furioşi pe Titel Petrescu care nu admite rebeliunea guvernului Groza, dar n-are totuşi curajul să ia poziţie fermă alături de noi. El se află azi exact ca individul cu popoul în două luntre.

Înainte de a pleca eu la Baia, Ana Pauker a pus pe faţă această problemă, declarând că „a sosit momentul pentru organizarea unui nou partid unic muncitoresc", anunţând că „Uniunea Sovietică este gata să ne ajute în acest sens". Cred şi eu că e dispusă, întrucât dacă reuşeşte să desfiinţeze pe social-democraţi Uniunea Sovietică asigură comuniştilor noştri controlul asupra unei mari părţi a muncitorimii, mai rămânându-le să atragă de partea lor şi

restul muncitorimii, care merge cu partidul nostru şi cu cel liberal. Acest lucru, atât de simplu, nici azi nu-l vede încă destul de clar „dobitocul de Titel Petrescu", cum îi spune Lupu, naşul şi vechiul său protector. Toate aceste lucruri eu le cunosc de mult şi le-am discutat de nenumărate ori cu Titel Petrescu, îndeosebi în zilele din februarie anul acesta. Acest mare naiv, ca să nu-i spun şi eu ca Lupu, dacă m-ar fi ascultat pe mine, fenediştii n-ar fi luat puterea la 6 martie şi astăzi el n-ar mai fi ameninţat cu lichidarea.

Solomon spune că a vorbit cu Jumanca, Vinograschi şi alţii, care l-au pus în curent cu situaţia din partidul lor, unde Titel Petrescu se vede zilnic tot mai izolat şi părăsit de prietenii lui. Jumanca[250] i-a spus că acel care duce azi lupta pentru convingerea lui Titel Petrescu să accepte fuziunea definitivă cu comuniştii este licheaua de Iordan, devenit peste noapte agentul Moscovei. Titel Petrescu e indignat la culme pe el şi pe drept cuvânt. Eu l-am prevenit la timp, dar nu m-a ascultat. „Iordan, ca bulgar ce este, este un om de vânzare cu preţ foarte ieftin pentru că e prost şi plin de păcate", aşa l-am zugrăvit eu lui Titel Petrescu când am auzit că-l primeşte în partid. Iată-mă deci profet şi încă într-un timp foarte scurt!

Ghiţă Pop dă unele referiri în legătură cu zgomotul care este hotărât să-l facă guvernul Groza cu ocazia restituirii câtorva unităţi din flota noastră fluvială de Soviete după un an şi mai bine de la semnarea Armistiţiului. Presa fenedistă face mare tămbălău în jurul acestei chestiuni, fără să precizeze faptul că aceste vase au fost atât de folosite de ruşi, încât azi sunt aproape ruinate, având nevoie de mari şi costisitoare reparaţii. „Tot regimul sovietic pe care-l copiază cu fidelitate şi slugile lor fenediste, zice Ghiţă Pop, e bazat pe fraudă, minciună şi teroare".

Făcându-se ora 11^{30} eu n-am mai avut timp să le povestesc drumul meu la Baia, rămânând pe mâine

dimineață, când avem ședință pe chestiunea delegației care trebuie să plece la Londra. Maniu este invitat la dejun la Dinu Brătianu, împreună cu Știrbei și Buzești. Eu am trecut pe la Lupu, care nu era însă acasă. I-am lăsat un bilet lămuritor, întorcându-mă acasă.

Citesc presa din ultimele zile, scriu la *Jurnal*, ascult Londra. Amănunte referitoare la executarea lui Laval. La ordinea zilei, comentarii în presa rusă, engleză și franceză referitor la revizuirea Convenției de la Montreux în legătură cu internaționalizarea Dardanelelor și Bosforului. După cum era de așteptat, Sovietele vor să-și asigure ieșirea liberă prin Strâmtori a flotei lor din Marea Neagră în Mediterana, lucru care nu convine nici turcilor și nici francezilor și englezilor. Polemica între anglo-americani și Soviete continuă în jurul chestiunilor europene. De la Washington se anunță plecarea apropiată spre Bulgaria a ziaristului Ethridge.

Presa fenedistă continuă propaganda mincinoasă în contra noastră, care am devenit, după ea, reacționari, legionari și dușmani de moarte ai Sovietelor și care nu facem altceva decât să pregătim și să dorim un nou război pentru triumful reacțiunii internaționale. Indirect, fenediștii ne prezintă drept aliații reacțiunii anglo-americane. Nu e rău, ca să vadă și anglo-americanii de câtă rea credință sunt rușii și slugile lor.

Miercuri, 17 octombrie 1945

La ora 9 la Maniu. Aceleași persoane de ieri, plus Mihalache, Lupu și Mihai Popovici. Penescu ne informează că lista delegaților pentru Londra trebuie trimisă prin Ministerul de Externe și nu direct de noi la Ambasada sovietică. Lupu sare ca ars și-l acuză pe Penescu că a urmărit să-l compromită față de ruși, rugându-l să prezinte el singur lista delegaților la Ambasada rusă. Suntem cu toții surprinși de această ieșire pe care n-am înțeles-o decât mai

târziu, după explicațiile lui Lupu. El pretinde că pe listă se află o serie de persoane ca Veniamin[251], Pascu, Vișa, Coposu, Ghilezan etc., care au de gând să rămână în străinătate și în cazul acesta el ar fi fost făcut responsabil de ruși pentru a le fi ușurat plecarea din țară ca să facă propagandă în contra lor. Penescu se apără energic că nici prin gând nu i-a trecut așa ceva, cu atât mai mult cu cât nici una din persoanele citate n-au de gând să rămână în străinătate. „Așa crezi d-ta, i-a răspuns furios Lupu. Eu am informații precise în acest sens și nu mă puteți prosti așa ușor". Eu am intervenit, spunând că discuția este acum inutilă din moment ce lista trebuie trimisă prin Ministerul de Externe. Lupu s-a calmat. deși ieșirea lui intempestivă n-a fost în folosul său.

La cererea lui Maniu eu le-am făcut o dare de seamă asupra drumului meu în județ, oprirea la Bacău, ședința de la Fălticeni și cea de la Roman la întoarcere. Le-am arătat că partidul nostru este în picioare peste tot, canalizând toate nemulțumirile populației în contra regimului de asuprire fenedist, susținut de ruși, în văzul lumii întregi. Le-am arătat cum se prezintă problema evreiască în județele prin care am trecut și declarațiile mele în această privință. Le-am arătat apoi cazul de la Roman, unde au asistat la ședința de la Cosloschi și fruntași liberali, din lipsa oricărei activități din partea conducerii liberale. I-a bucurat pe toți informația mea că foștii legionari, cuziști și vaidiști merg astăzi cu noi la alegerile viitoare. Am propus în concluzie ca Biroul partidului să ceară tuturor șefilor de organizații care locuiesc în Capitală să ia imediat contact cu județele lor pentru că numai așa putem canaliza din vreme spre partidul nostru această masă de oameni dezorientați și care se tem de noi pentru activitatea lor din trecut. Partidul, ar fi bine, am mai propus eu, să dea o circulară explicativă în acest sens, precizând că partidul nostru primește cu brațele deschise pe

toți acei care din neștiință și-au dat voturile lor unor partide care au împins țara la un război nenorocit alături de Hitler și Mussolini. Noi n-avem nimic cu masele, ci numai cu șarlatanii lor de conducători. Mihalache a ținut să mă felicite primul, recomandând lui Maniu să mă dea „de exemplu" tuturor șefilor de organizații pentru modul conștiincios cu care îmi îndeplinesc sarcinile de conducător de județ. El propune ca declarația mea în chestiunea evreiască să figureze în circulara propusă de mine și pe care el o admite în întregime. Lupu a vorbit și el în același sens cu Mihalache, insistând ca partidul să nu se lase impresionat „de câțiva jidănași obraznici, repudiați de marea masă a evreilor". „Au și evreii, a continuat el, drojdia lor, ca toate națiunile".

Maniu ne pune în curent cu cele discutate cu Știrbei și Dinu Brătianu. Primul e ferm convins că Sovietele vor ceda, întrucât „se află într-o mizerie economică de nedescris" și că toată opoziția care o fac anglo-americanilor nu este decât „manifestarea unui orgoliu de pură suprafață". Dinu Brătianu i-a spus că și partidul său este dispus să trimită o delegație la Congresul de la Londra. Buzești le-a spus că are informații că Ambasada sovietică a și fost sesizată de Groza să nu aprobe plecarea oricărei delegații la Londra și că Ambasada așa va proceda. Maniu e hotărât să se facă toate demersurile pe lângă ruși pentru a vedea și aliații lor anglo-americani cum se comportă acești ticăloși față de țara noastră. „Cu cât vor face mai multe abuzuri, cu atât mai bine pentru noi", a continuat Maniu.

S-a trecut apoi la probleme de organizare. Maniu, de acord cu Mihalache și Lupu, a propus formarea unei comisii de trei persoane, Ghiță Pop, eu și Penescu, pentru punerea la punct a circularei propusă de mine pentru cadrele partidului. Această comisiune va prezenta și un raport Biroului partidului referitor la rezolvarea dificultăților care mai subzistă în unele județe privitoare la șefiile de organizație.

Am plecat apoi cu toţii la masă la „Continental". La intrarea în restaurant, ca de obicei, lumea s-a sculat în picioare la trecerea lui Maniu, aplaudându-l. Când suntem văzuţi cu toţii împreună, strâns grupaţi în jurul şefului, lumea se bucură sincer, căci vede în această manifestare cel mai bun răspuns la intrigile presei fenediste, care duce o campanie furibundă pe chestiunea disensiunilor din partid, anunţând tot felul de sciziuni şi frământări imaginare. Sub ironiile şi hazul publicului, gazetarii comunişti de la o masă alăturată de a noastră, în frunte cu Miron Constantinescu[252] şi Gh. Vodă, sunt nevoiţi s-o părăsească repede, de teamă să nu fie huiduiţi. Aşa s-ar fi şi întâmplat dacă la intrarea în sală a lui Ilie Lazăr, Vişa şi Coposu ei n-ar fi fost plecaţi. La masă am stat între Lupu şi Ghiţă Pop. Lupu mi s-a plâns că Penescu şi Solomon caută să-i compromită relaţiile sale cu ruşii şi că bănuieşte că ei lucrează „la sugestia lui Maniu". I-am răspuns că bănuiala lui este cu totul neîntemeiată şi că în nici un caz Penescu nu poate fi bănuit de aşa ceva, întrucât Maniu n-are nicio încredere în el. Cum însă nu era locul potrivit pentru astfel de discuţii, ne-am înţeles să lămurim problema cu altă ocazie.

Până la sfârşitul mesei nu s-a vorbit decât politică externă, cedează ori nu cedează ruşii? Personal, deşi mă îndoiesc mult în ultimul timp, totuşi, pentru a nu-l influenţa pe Lupu să nu se compromită cu fenediştii sunt nevoit să susţin cu hotărâre că „ruşii vor ceda şi că va fi vai de capul lui Groza şi al celorlalţi trădători din jurul său". Lupu, speriat de această perspectivă, mă întreabă şi la masa de azi, dacă „cred serios acest lucru", la care eu îi răspund că „sunt sigur, ca de un adevăr matematic". Bietul Lupu dă uneori semne că ajunge în mintea copiilor. Maniu îl cunoaşte tot atât de bine ca şi mine, admirându-l pentru cultura şi calităţile lui de mare luptător şi compătimindu-l sincer pentru decăderea lui spirituală văzând cu ochii. Când am

ieşit din restaurant, lumea s-a ridicat din nou în picioare la trecerea lui Maniu, salutându-l respectuos. Eu l-am condus pe Lupu până acasă. Pe drum, el a recunoscut sincer că Maniu „este o figură foarte populară şi că merită din plin acest lucru". Am tăcut pentru a-l menaja, fără să mai explic pentru ce este Maniu atât de popular.

Când am ajuns acasă pe la 4[30] musafirii noştri, care luaseră dejunul la noi, încă nu erau plecaţi, soacră-mea[253], Costică cu Profira, Elenuţa cu Florel[254] şi Ioana cu Dan. Seara la 7 a sosit şi Lizuca[255] de la Bârlad cu o mastoidită rebelă. Va sta la noi cât timp va urma tratamentul medical la prietenul meu, profesorul Ţeţu[256].

La familia Sadoveanu, aceeaşi situaţie. El şi soţia s-au separat definitiv de copii, care stau, unii în strada Delavrancea, alţii în diferite alte locuinţe în oraş. Copiii au întrerupt orice relaţii cu Sadoveanu, dezaprobându-l de adeziunea lui la fenedişti. Singură Profira mai menţine relaţiile cu Valerica, fosta ei colegă de şcoală, devenită în urmă soţia tatălui său.

Seara ascult Londra. Presa engleză şi americană vorbeşte de câteva zile despre posibilitatea unei noi conferinţe între aliaţi, pentru reluarea discuţiilor întrerupte la 2 octombrie la Londra. Nu se dă însă nicio informaţie precisă. Probabil au loc tratative în acest sens, care nu s-au terminat încă. Presa acestor ţări nu vorbeşte încă nimic despre răspunsul pe care se angajase Molotov să-l dea la propunerea lui Byrnes de a se convoca o nouă conferinţă, mult mai lărgită, pentru negocierea unei păci generale pe tot globul. Situaţia ţării noastre depinde de aceste tratative pentru a vedea dacă ruşii îşi văd de treabă sau rămân să se amestece în treburile noastre interne. Între timp, ruşii îşi fac de cap în Polonia, Ungaria, Cehoslovacia şi zona germană ocupată de trupele lor. Aceleaşi metode peste tot, guverne zise democrate, impuse cu forţa, care guvernează dictatorial,

împiedicând orice propagandă în contra lor sub pretext că cine nu-i cu ele este reacționar și adversar unei înțelegeri cu Sovietele. În zona germană ocupată de ei până la Elba, vai de pielea nemților, care fug cu zecile de mii în zona occidentală, ocupată de englezi, americani și francezi. Mă întreb cum pot tolera aliații atâta batjocură din partea porcilor de ruși.

Joi, 18 octombrie 1945

În vederea sosirii lui Ethridge, Maniu s-a înțeles cu Dinu Brătianu să punem la punct câteva chestiuni de ordin general, ca cea a frontierelor, a minorităților și a schimbului de populații, pentru ca să-i prezentăm într-un memoriu punctul nostru de vedere în toate aceste probleme. Prima ședință s-a fixat pentru astăzi, la ora 5, acasă la Leucuția. Partidul Liberal a trimis ca delegați pe Bebe și Gh. Brătianu, pe Fotino, Papacostea și evreul Bercovici[257], fostul director al ziarului „l'Indépendance Roumaine", specialist în problemele externe. Din partea noastră a participat: Maniu, Ghiță Pop, eu, Penescu și Veniamin. Primul a vorbit Maniu, care a schițat în linii generale cum vede el toate aceste chestiuni, cerând și delegaților liberali să le admită pentru a întocmi un memoriu comun pentru informarea trimisului american. Maniu a repetat ceea ce spusese de mai multe ori și anume că orice modificări de frontieră nu se pot face izolat, ci numai odată și cu celelalte țări, care au probleme asemănătoare, Polonia, Germania, Uniunea Sovietică, Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria și Cehoslovacia. „Dacă în principiu aderă și aceste țări, a continuat Maniu, atunci evident acceptăm și noi, altfel nu putem sta de vorbă". Cât despre problema minorităților naționale, Maniu a rugat pe delegații liberali să adere la programul nostru, care satisface pe deplin cerințele acestor minorități.